

MAGYAR RENDÉSZET

Kiemelt közlemények

SKORKA Tamás:

Rendőrség a koronavírus ellen

SCHMIDT Laura:

Plural policing: a Magyarországon és külföldön működő, biztonság megteremtéséért felelős szervek összehasonlítása

CZENCZER Orsolya – TOLNER Anita:

Először a rács mögött – gondolatok az első-büntényes elkövetők helyzetéről a hazai büntetés-végrehajtási intézetekben

**XX. évf. (2020)
4. szám**

ISSN 1586-2895 (nyomtatott)
ISSN 1787-05X (elektronikus)

LUDOVIKA
EGYETEMI KIADÓ

Magyar Rendészet

A NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM RENDESZETTUDOMÁNYI SZAKMAI FOLYÓIRATA

A szerkesztőbizottság elnöke:	Prof. Dr. Ruzsonyi Péter bv. dandártábornok, egyetemi tanár, dékán
A szerkesztőbizottság tiszteletbeli elnöke:	Prof. Dr. <u>Katona Géza</u> nyá. r. dandártábornok, c. egyetemi tanár, az MTA doktora
Alapító szerkesztőbizottsági elnök:	Prof. Dr. Blaskó Béla nyá. r. vezérőrnagy, PhD/CSc, egyetemi tanár
Szerkesztőbizottsági tagok:	Dr. Andrej Sotlar PhD, egyetemi docens, dékán, Maribori Egyetem Büntető Igazságszolgáltatási és Biztonságtudományi Kar (Szlovénia) Prof. Dr. Barabás A. Tünde osztályvezető, OKRI, tanszék- és intézetvezető egyetemi tanár, NKE RTK Dr. habil. Boda József nyá. nb. vezérőrnagy, egyetemi docens, NKE RTK Dr. Felkai László közigazgatási államtitkár, BM Prof. Dr. Finszter Géza egyetemi tanár, az MTA doktora, NKE RTK Prof. Dr. Haller József tanszékvezető egyetemi tanár, NKE RTK Dr. Janza Frigyes nyá. r. vezérőrnagy Prof. Dr. Kerecsi Klára egyetemi tanár, NKE RTK Dr. Madai Sándor tanszékvezető egyetemi docens, DE ÁJK Dr. Marek Fałdowski PhD, rendőr ezredes Prof. Dr. Mezey Barna egyetemi tanár, az MTA doktora, ELTE Dr. Fialka György PhD, elnök, SzVMSzK Prof. Dr. Sallai János r. ezredes, tanszékvezető egyetemi tanár, NKE RTK
Főszerkesztő:	Dr. habil. Christián László r. ezredes, oktatási rektorhelyettes, tanszékvezető, egyetemi docens, NKE RTK
Szerkesztőségi titkár:	Dr. Németh Zsolt PhD, nyá. r. ezredes, egyetemi docens, NKE RTK
Szerkesztőségi munkatárs:	Lippai Zsolt r. alezredes, mesteroktató, NKE RTK
Szerkesztőség:	1083 Budapest, Üllői út 82. magyarrendeszet@uni-nke.hu , +36 1 432 9074

XX. évfolyam, 2020/4. szám

Kiadó:	Nemzeti Közszolgálati Egyetem Ludovika Egyetemi Kiadó Iroda 1083 Budapest, Ludovika tér 2. www.ludovika.hu ; info@ludovika.hu Koltay András rektor
A kiadásért felel:	Orbán Áron, Resofszi Ágnes, Tar Krisztina
Olvasószerkesztők:	Nemzeti Közszolgálati Egyetem
Nyomdai kivitelezés:	Ludovika Egyetemi Kiadó Iroda

ISSN 1586-2895 (nyomtatott)
ISSN 1787-050X (online)

Megjelenik évente 4 alkalommal.

Magyar Rendészet

PROFESSIONAL JOURNAL OF LAW ENFORCEMENT
OF THE UNIVERSITY OF PUBLIC SERVICE

- Chairman of the editorial board: Prof. Dr. Péter Ruzsonyi corr. brigadier general
Honorary chairman of the editorial board: Prof. Dr. Géza Katona ret. pol. brigadier general, hon. university professor, doctor of the Hungarian Academy of Sciences
- Founding chairman of the editorial board: Prof. Dr. Béla Blaskó pol. major general, PhD/CSc, university professor
Editorial board: Dr. Andrej Sotlar PhD, associate professor, dean, University of Maribor, Faculty of Criminal Justice and Security (Slovenia)
Prof. Dr. Andrea Tünde Barabás head of department, National Institute of Criminology, university professor and head of Institute of Criminal Sciences, UPS, Faculty of Law Enforcement
Dr. habil. József Boda associate professor, ret. major general, UPS, Faculty of Law Enforcement
Dr. László Felkai under-secretary for public administration, Ministry of Interior
Prof. Dr. Géza Finszter university professor, doctor of the Hungarian Academy of Sciences, Faculty of Law Enforcement, University of Public Service
Prof. Dr. József Haller university professor, head of department, Faculty of Law Enforcement, University of Public Service
Dr. Frigyes Janza ret. pol. major general
Prof. Dr. Kerezsi Klára university professor, Faculty of Law Enforcement, University of Public Service
Dr. Sándor Madai associate professor, head of department, Faculty of Law, University of Debrecen
Dr. Marek Fałdowski PhD, police colonel
Prof. Dr. Barna Mezey university professor, doctor of the Hungarian Academy of Sciences, Eötvös Loránd University
Dr. György Fialka PhD, chairman, Chamber of Bodyguards, Property Protection and Private Detectives
Prof. Dr. János Sallai pol. colonel, university professor, head of department, Faculty of Law Enforcement, University of Public Service
- Managing editor: Dr. habil. László Christián pol. colonel, Vice Rector for Education, professor, head of department, UPS, Faculty of Law Enforcement
Editorial manager: Dr. Zsolt Németh PhD, ret. pol. colonel, associate professor, UPS, Faculty of Law Enforcement
Editorial staff: Zsolt Lippai, pol. colonel, master instructor, UPS, Faculty of Law Enforcement
Editorial office: H-1083 Budapest, Üllői út 82.
magyarrendeszet@uni-nke.hu, +36 1 432 9074
Subscriptions are available at the editorial office, at the above address.
- Vol. XX. 2020/4.**
- Publisher: University of Public Service
Ludovika University Publishing Office
www.ludovika.hu; info@ludovika.hu
H-1083 Budapest, Ludovika tér 2.
András Koltay Rector
Responsible for publishing: Áron Orbán, Ágnes Resofszki, Krisztina Tar
Proofreaders: University of Public Service
Print and bind: Ludovika University Publishing Office

ISSN 1586-2895 (printed)
ISSN 1787-050X (online)

Published four times a year.

Tartalom

Szerzőink	7
Lektoraink	9
Szerkesztői köszöntő	11

Nekrológ

KORINEK László: Kozáry Andrea nekrológ	13
KECSKÉS Gábor: Búcsú Dr. Vavró Istvántól	15

Büntetőjog

MAGYARI Irma – VÁRI Vince: A különleges bánásmód a büntetőeljárásban, fókuszban a gyermekkor	17
Zhenjie ZHOU: Preventive Penalisation in China: Background, Adverse Impacts and Judicial Restriction.	31

Büntetés-végrehajtás

CZENCZER Orsolya – TOLNER Anita: Először a rács mögött – gondolatok az első büntényes elkövetők helyzetéről a hazai büntetés-végrehajtási intézetekben	59
FORGÁCS Judit: A reintegrációs tisztek rendészeti képzésének fejlődési íve	71

Határrendészet

Michal VÍT – Gábor KEMÉNY: Contradictions in Frontex Operations: the Push-back . . .	85
--	----

Katasztrófavédelem

PAPP Bendegúz: Katasztrófaveszélyeztetettség mint katasztrófavédelmi kulcsfogalom – Terminológiai áttekintés	93
--	----

Kriminológia

KOVÁCS István: Prostitúció mint munkavégzés megítélése. Vélemények a résztvevők szemével	111
MOLNÁR István Jenő: The Relationship between Crime Prevention Through Environmental Design (CPTED) and Criminal Geography (CG)	133

Rendészeti felsőoktatás

HARGITAI Veronika: Képzés és tanulmányi szerződés a rendvédelmi szerveknél	151
KOVÁCS Gábor: A jó oktatási gyakorlatok a Rendészeti Vezetéstudományi Tanszéken .	159

Rendészeti gyakorlat

SKORKA Tamás: Rendőrség a koronavírus ellen 173

Rendészettudomány

PIROS Attila – KOVÁCS István: A „laissez-faire” megjelenése a mai kor rendészeti vezetőjének attitűdjében. Első rész: elméleti kitekintés. 193

SCHMIDT Laura: Plural policing: a Magyarországon és külföldön működő, biztonság megteremtéséért felelős szervek összehasonlítása 205

VILICS Tünde: Kriminálpszichológia és kriminálpszichológus 219

Recenzió

MOLNÁR Katalin: A Gondolat ereje – Recenzió *Krémer Ferenc: Az élhető társadalom és a rendőrség válsága. Alternatívák az autoriter rezsimekre* című könyvéről 241

SZAKÁCS Gábor: Az élhető és az életterlen társadalom rendőrsége – Recenzió *Krémer Ferenc: Az élhető társadalom és a rendőrség válsága. Alternatívák az autoriter rezsimekre* című könyvéről 245

LIPPAI Zsolt: Könyvismertetés – *A Biztonsági vezetői kézikönyvről*. 249

FENYVESI Csaba – HORVÁTH Ocsút a búzától – Recenzió a *Műtárgyhamisítás magyar szemmel. Ocsút a búzától* című könyvről 255

URICSKA Erna: A média felelőssége és lehetőségei a (magyar) rendészeti szervezetek kommunikációjának megjelenítésében – Recenzió *Molnár Katalin: Rendészeti kommunikáció – a média tükrében* című könyvéről 259

Szerzőink

- Prof. Dr. KORINEK László akadémikus, a Magyar Rendészettudományi Társaság elnöke
- Dr. KECSKÉS Gábor PhD, egyetemi docens, Széchenyi Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar tudományos és nemzetközi dékánhelyettes
- Dr. CZENCZER Orsolya PhD, bv. alezredes, egyetemi docens, tudományos főmunkatárs, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar Büntetés-végrehajtási Tanszék
- Prof. Dr. habil. FENYVESI Csaba egyetemi tanár, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
- FORGÁCS Judit bv. alezredes tanársegéd, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar, Büntetés-végrehajtási Tanszék, PhD-hallgató, ME Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola
- Dr. HARGITAI Veronika mesteroktató, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar Közjogi és Rendészeti Jogi Tanszék
- Dr. HORVÁTH Orsolya PhD, óraadó tanár, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
- Dr. KEMÉNY Gábor r. alezredes, tanár, Szegedi Rendészeti Szakgimnázium
- Prof. Dr. KOVÁCS Gábor r. dandártábornok, tanszékvezető egyetemi tanár, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészeti Vezetéstudományi Tanszék
- Dr. KOVÁCS István PhD, r. őrnagy, egyetemi tanársegéd, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészeti Vezetéstudományi Tanszék, tudományos titkár, Rendészettudományi Doktori Iskola
- LIPPAI Zsolt r. alezredes, mesteroktató, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék, PhD-hallgató, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészettudományi Doktori Iskola
- MAGYARI Irma r. hadnagy, Budapesti Rendőrfőkapitányság
- Dr. MOLNÁR István Jenő r. alezredes, Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács, stratégiai osztályvezető, Nemzeti Közszerológati Egyetem PhD-hallgató
- Dr. MOLNÁR Katalin PhD, egyetemi docens, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar Magatartástudományi Tanszék
- PAPP Bendegúz PhD-hallgató, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészettudományi Doktori Iskola
- Dr. PIROS Attila jur., mesteroktató, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészet Vezetéstudományi Tanszék

SCHMIDT Laura PhD-hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar
Rendészettudományi Doktori Iskola

Dr. SKORKA Tamás r. alezredes, mesteroktató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar, Közjogi és Rendészeti Jogi Tanszék

Dr. SZAKÁCS Gábor CSc. ny. egyetemi docens

TOLNER Anita bv. főhadnagy, reintegrációs tiszt, Közép-dunántúli Országos Büntetés-
végrehajtási Intézet

URICSKA Erna mesteroktató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar
Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus

Dr. VÁRI Vince PhD, r. alezredes, adjunktus, Nemzeti Közszolgálati Egyetem
Rendészettudományi Kar, Büntető-eljárásjogi Tanszék

VILICS Tünde r. főhadnagy, klinikai szakpszichológus, alapellátó pszichológus, Budapesti
Rendőrfőkapitányság

VÍT Michal PHD, egyetemi adjunktus, Prágai Metropolitan Egyetem Nemzetközi
és EU Kapcsolatok Tanszék

Prof. ZHOU Zhenjie PhD, Anhui Normal Egyetem és Pekingi Normal Egyetem

Lektoraink

- Dr. CHRISTIÁN László habil. r. ezredes tanszékvezető egyetemi docens, Nemzeti Közzszolgálati Egyetem oktatási rektorhelyettes, Nemzeti Közzszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék
- Prof. Dr. GÁL István László tanszékvezető egyetemi tanár, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntetőjogi Tanszék
- Prof. Dr. HARAI Dénes ny. ezredes, egyetemi tanár, Nemzeti Közzszolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar Katonai Vezetéstudományi és Közismereti Tanszék
- Dr. KISS Lajos r. alezredes, egyetemi docens, Nemzeti Közzszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Határrendészeti Tanszék
- Prof. Dr. KÓRÓDI Gyula egyetemi tanár, Nemzeti Közzszolgálati Egyetem Katasztrófavédelmi Intézet Katasztrófavédelmi Művelési Tanszék
- LAKATOS Tibor r. dandártábornok, főosztályvezető, Országos Rendőrfőkapitányság Rendészeti Főigazgatóság Közrendvédelmi Főosztály
- Dr. habil. LŐRINCZ József ny. bv. dandártábornok, címzetes egyetemi tanár, Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Bűnügyi Tudományok Intézete
- Dr. MADAI Sándor PhD, tanszékvezető egyetemi docens, Debreceni Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Büntetőjogi és Kriminológiai Tanszék
- Dr. MÁTYÁS Szabolcs PhD, r. őrnagy, adjunktus, Nemzeti Közzszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Nyomozáselméleti Tanszék
- Dr. MOLNÁR Katalin PhD, egyetemi docens, Nemzeti Közzszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magatartástudományi Tanszék
- Prof. Dr. RÓTH Erika, intézetigazgató, tanszékvezető egyetemi tanár, Miskolci Egyetem, Állam és Jogtudományi Kar, Bűnügyi Tudományok Intézete, Büntető Eljárásjogi és Büntetésvégrehajtási Jogi Tanszék
- Dr. SZABÓ Judit PhD, tudományos főmunkatárs, Országos Kriminológiai Intézet Büntető Jogtudományok Osztálya
- Dr. SZAKÁCS Gábor CsC. ny. egyetemi docens, Nemzeti Közzszolgálati Egyetem Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola
- Dr. TIHANYI Miklós PhD, r. őrnagy, adjunktus, Nemzeti Közzszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Közbiztonsági tanszék
- Dr. VIGH András PhD, r. alezredes, tanszékvezető egyetemi docens, Nemzeti Közzszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Forenzikus Tudományok Tanszék
- Dr. VISNYEINÉ Dr. habil. JUHÁSZ Zsuzsanna egyetemi docens, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Bűnügyi Tudományok Intézete

Szerkesztői köszöntő

A *Magyar Rendészet* a Nemzeti Közszerzői Egyetem Rendészettudományi Kar szakmai folyóirata. A periodika elsődleges célkitűzése a rendészettudomány egyetemi szintű oktatásának támogatása, új tudományos eredmények közzététele, valamint szakmai tudományos fórum és publikációs lehetőség biztosítása. Tudományterületi fókuszja a rendészettudomány, valamint a bűnügyi tudományok, kellő nyitottsággal a többi tudományterületről kapcsolódó tudományos eredményekre és az interdiszciplináris megközelítésre.

Folyóiratunk az MTA IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztályának besorolása szerint „B” kategóriás lap, amely évente négy számmal jelenik meg. Szerkesztőségünk az NKE Rendészettudományi Karán működik, kiadója a Ludovika Egyetemi Kiadó. A főszerkesztő munkáját a szerkesztőség titkára, Dr. Németh Zsolt PhD. ny. r. ezredes egyetemi docens, korábbi főszerkesztő, valamint Lippai Zsolt r. alezredes mesteroktató támogatják.

A 2019. és 2020. évben megjelent lapszámaink is jól tükrözik törekvéseinket, hiszen a publikált tudományos közlemények a rendészet elméleti és gyakorlati világának sokoldalú, alapos és hiteles elemzését adják, amelyben kiemelkedő szerepe van lektorainknak, akik ellenszolgáltatás nélkül tesznek eleget a szerkesztőség felkérésének és végzik felelősségteljes munkájukat, garantálva a megjelenő közlemények megfelelését a magas szintű elvárásoknak.

Lapszámaink előállítását – kéziratok befogadása, lektorok felkérése, korrektúrák kezelése – 2018 óta az Open Journal System (OJS) online elektronikus folyóirat-kezelő rendszerében valósul meg, ahol a szerzők, lektorok és a szerkesztők valamennyi munkafázisa visszamenőlegesen is nyomon követhető.

2020. évben kiadványunk borítója megváltozott, színesebb és informatívabb lett, illeszkedve az Egyetem megújult arculatához. Továbbá valamennyi szerzőnk és lektorunk részére egy-egy nyomtatásban is megjelenő tiszteletpéldánnyal tudunk kedveskedni.

Online terjesztési listánk kibővítésével, lapszámaink elektronikus elérhetőségéről, a publikálási lehetőségről folyamatosan, már a lapszámaink megjelenésekor értesítjük a rendészeti szervek országos és területi vezetőit. Az online lapszámainkra történő figyelemfelhívással közel hetvenezer egyenruhás, a rendészetben érintett kollégánkat tudjuk – vezetőik közreműködésével – megszólítani, amivel azt szeretnénk elérni, hogy a rendészeti praxis számára is hasznosuljanak szerzőink értékes gondolatai.

A jelen lapszám margójára

Folyóiratunk jellegének megfelelően, a rendészettudomány és a bűnügyi tudományok sokszínűségét érzékeltetik a most közzétett tanulmányok. A gyermekkor büntetőeljárásai

sérülékenysége, a büntetés-végrehajtásnak a biztonságos őrzésen túli fontos funkciója, a reintegráció újdonságai, a prostitúció megítélése, valamint a bűnözési földrajz jelentősége egyfelől, a rendészeti képzés polgári jogi viszonylatai, a rendészeti vezetés újszerű megközelítése, valamint a kriminálpszichológia szerepe másfelől jelzik ezt a rendkívül széles érdeklődési kört. Mindezek mellett vitathatatlanul legidősebb közleményünk a rendőrség koronavírussal kapcsolatos tevékenységének elemzése, ehhez pedig kiváló háttér a biztonságért felelős hazai és külföldi szervezetek összehasonlítása. Hasonlóan gazdag a szakkönyveket ismertető rovatunk, a témák jelzésszerűen: a társadalom és rendőrség viszonya, a műtárgyhamisítás kriminalisztikai aspektusai, a biztonsági vezetők felkészítése és végül a média felelőssége a rendészeti szervek kommunikációjában.

Rendkívül tartalmas lapszámunkhoz jó olvasást kívánunk!

Budapest, 2021. január 25.

Tisztelettel:

*Dr. Christián László r. ezredes
oktatási rektorhelyettes
főszerkesztő*

Kozáry Andrea

1953-2020

KORINEK László¹

Életének hatvanhetedik évében elhunyt Prof. Dr. Kozáry Andrea, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Karának egyetemi tanára, a Magyar Rendészettudományi Társaság egyik alapítója, a Magyar Tudományos Akadémia Rendészeti Albizottságának tagja, a hazai rendészettudományi kutatások meghatározó személyisége.

Kutatói pályáját történészként kezdte, módszertani tudását szociológusként gyarapította, fő stúdiumát, a rendészetet morális értékrendjére hallgatva választotta. Miként lehetséges a humánus, a szolidaritás és a tolerancia nemes eszméit a társadalom szolgálatába állított legitim fizikai erőszak monopóliumával ellentmondásmentes egységbe kovácsolni? Tudósi tevékenységében és tanári működésében ehhez a feladványhoz keresett megoldásokat. Az általa választott utak helyesnek bizonyultak, még akkor is, ha céljaihoz csak közelíteni tudott, sokszor érzékelve tévesztéseket, saját erejének végességét és a számára fontos szellemi környezet kétkedését.

Történelmi felkészültsége segítséget jelentett a rendőrség múltjának feltárásában. Több tanulmánya és tankönyve így válhatott értékes történelmi forrássá. Szociológus műveltsége megkönnyítette számára a rendészet társadalmi rendeltetésének sokoldalú leírását. Érdeklődése ennek hatására fordult a rendőrségi reformok felé. Nyelvtudásának köszönhetően eredeti forrásokból ismerhette meg a kilencvenes évek nyugat-

¹ Prof. Dr. KORINEK László akadémikus, a Magyar Rendészettudományi Társaság elnöke

európai kísérleteit, amelyek közül reá a legnagyobb hatást a föderális felépítésű német rendőrség útkeresései gyakoroltak. „A Basdorfban, illetve 2006-tól Orenienburgban működő, Brandenburg tartomány rendőr szakfőiskoláján tanulmányozhattad az ott folyó sokoldalú munkát” – írta Martin Siegert német rendőrségi főfelügyelő a Kozáry tanárnő hatvanadik születésnapját köszöntő 2013-ban kiadott kötetben. Nem lehetett egyszerű feladat ezeket a tapasztalatokat harmóniába hozni a hazai rendészeti felsőoktatás szellemiségével.

A demokratikus jogállam Kozáry Andrea számára nem alkotmányjogi konstrukciót, hanem morális értékrendet jelentett. Ez a látásmód segítette abban, hogy az úgynevezett „gyűlölet-bűncselekmények” értő szakértőjévé váljon. Ebben a tárgyban készült írásai meggyőző érveléssel utasítják el a szabadságot korlátozó „véleménydeliktumok” kriminalizálását, és sürgetnek hatékony védelmet a rasszista indíttatású erőszakra való felhívás szélsőséges megnyilvánulásaival szemben.

Búcsúzni kell a társadalom kutatójától és a kiváló pedagógustól. Tanári tehetségét elsősorban a mesterképzésben tudta kibontakoztatni. Munkásságának is köszönhető, hogy a rendészeti oktatás egyetemi szintje sikeres akkreditációt nyert. Tanórái példát adtak a felsőoktatás legnemesebb feladatához, a küldetéshez, amelyben megvalósul tanárnak és diáknak a magasabb tudás megszerzésére kötött szövetsége.

Hivatását és értelmiségi létét komolyan vette, meggyőződéséért sokat kockáztott. Korán kellett elköszönni tőle, nagyon korán!

Tisztelt Professzor Asszony!
Kedves Andrea!

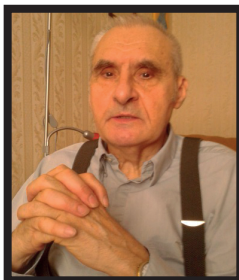
Nyerjen békességet az értékes életet éltek megérdemelt örök nyugodalmával! Emlékét megőrizzük!

A Magyar Rendészettudományi Társaság nevében:

*Korinek László
elnök*

Búcsú Dr. Vavró Istvántól

KECSKÉS Gábor¹

Életének 85. évében elhunyt Vavró István jogtudós professzor, az igazságügyi statisztika iskolateremtő hazai egyénisége.

Professzor úr életpályája gazdag, munkásságával kitörölhetetlen nyomot hagyott a kriminálstatisztika hazai tudományos művelésében. Vavró István 1936-ban született Budapesten. Jogi tanulmányainak 1958-as befejezése után ügyvédjelölti munkát végzett, majd szakvizsgájának letételét követően a Központi Statisztikai Hivatalban helyezkedett el, ahol az igazságügyi statisztika tudományos megalapozásával a tudományterület iskolateremtő egyéniségévé, tudósává vált. Több mint két évtizeden keresztül dolgozott az Igazságügyi Minisztériumban, ahol több vezető pozíciót is betöltött. Jelentős szerepe volt a rendszerváltás utáni bírósági statisztika megújításában, korszerűsítésében. A különböző bírósági szakterületekről, folyamatokról készített elemzéseit szívesen használták az igazságszolgáltatási vezetők a szervezet korszerűsítésénél. Kandidátusi fokozatát 1972-ben, akadémiai doktori címét 1990-ben nyerte el.

Az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán évtizedekig oktatott, később az egyetem címzetes egyetemi tanára, majd tiszteletbeli tanára lett. 2008-tól a Széchenyi István Egyetem professor emeritusa volt. Alapításától kezdve tevékeny szerepet vállalt a Széchenyi István Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskolájának megalapításában, ahol alapító törzstagként, majd emeritus-törzstagként is mindvégig oktatott, népszerű és humorral fűszerezett előadásaira minden hallgató, doktorandusz, így jelen sorok írója is jó szívvel emlékezik. Meghívott előadóként gyakran tartott előadást rendőrtisztai hallgatóknak még a Farkasvölgyi Campuson a híres Györök Ferenc körteremben.

Kollégái 2006-ban egy beszédes című ünnepi kötettel lepték meg, a kötet címadása² hűen tükrözi Vavró professzor kutatási témája iránti őszinte elhivatottságát, az általa mindvégig szolgált és tudományos igénnyel művelt terület szeretetét.

¹ Dr. KECSKÉS Gábor PhD, egyetemi docens, Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar; tudományos munkatárs, Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet kecskesg@ga.sze.hu

² Kovacsics Józsefné (szerk.): *Egy élet az igazságügyi statisztika szolgálatában. Ünnepi kötet a 70 éves Vavró István tiszteletére I–II.* Budapest, ELTE ÁJK, 2006.

Tíz évvel később, 2016-ban az igazságügyi statisztika területén alkotó tisztelevő, a Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Karral egyetemben Vavró professzor 80. születésnapja alkalmából *Vavró István, a tudós és pedagógus: ünnepi kötet Dr. Vavró István professzor 80. születésnapjára*³ című kötetel köszöntötték Vavró professzort.

Tagja volt – többek között – a Magyar Kriminológiai Társaságnak, az újjáalakult Magyar Statisztikai Társaságnak (két cikluson át az alelnöki tisztséget is betöltötte), az MTA Demográfiai Bizottságának, Statisztikai Bizottságának, Jogtudományi Bizottságának és a Társadalomtudományi Kuratóriumának, illetve az Országos Tudományos Kutatási Alapprogramok Társadalomtudományi Szakkollégiumának, a Jogi Szakvizsga Bizottságnak, a Felsőoktatási Pályázatok Irodájának, valamint a Magyar Akkreditációs Bizottság Jogi és Politológiai Szakbizottságának.

Munkásságának elismeréseként számos kitüntetésben részesült, így 1985-ben a Kiváló Munkáért díjjal, 1986-ban Fényes Elek Emlékéremmel, 1987-ben a Közbiztonsági Érem arany fokozatával, 1995-ben Deák Ferenc Díjjal, 2002-en pedig Vámbéry Rusztem Emlékéremmel tüntették ki.

Az igazságügyi statisztika mint választott hivatásrendi terület iránti őszinte és magával ragadó szakmai lelkesedése, kivételes humora mindannyiunknak hiányozni fog. Szívet melengető személyes habitusa, szeretetteljes, iróniával bőségesen átítatott humora kitörölhetetlen nyomokat hagyott bennünk, akik Vavró Istvánt mint tudóst, mint oktatót ismertük. Talán életem végéig magammal viszek egy kedves kis történetet, amely oly' hűen tükrözte Vavró István személyét, világlátását. A Széchenyi István Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola akkori titkáráként Professzor úrtól, azaz Pistától egy merőben adminisztratív bürokratikus adatlapot kellett bekérnem, benne mindenféle tudományos adattal, életrajzi, már nehezen hozzáférhető információval. Felhívtam hát professzor urat, hogy diktálja be ezeket, én pedig kitöltöm az adatlapot. Nos, Vavró Pista sem tudhatta már pontosan az 1950-es években szerzett diplomája minden egyes adatát, a több felsőoktatási intézményben tartott óráinak számát, idézettségének pontos számát és alakulását. De humorral, nevetéssel telt az a körülbelül fél óra, amíg beszélünk, minden egyes adminisztratív adatról volt egy kedves története, anekdotája, humoros megjegyzése. És amikor az adatlap végére értünk, és sok tételt ugyan nem tudunk már emlékekből beírni, kikutatni, ámde annál többet tréfálkoztunk, Pista mondta, „na, Gábor, hát velem sem mentél aztán sokra, de talán jót és sokat neveltünk”. Igen, Pista ilyen volt, nagyon jót neveltünk, és nagyon jó szívvel emlékezünk ezekre a beszélgetésekre, rövidebb-hosszabb folyosói eszmecserekre, humoros előadásaidra.

Emlékét megőrizzük, requiescant in pace!

³ Katona Tamás – Kovácsné Nagy Katalin – Laczka Éva Zita (szerk.): *Vavró István, a tudós és pedagógus: ünnepi kötet Dr. Vavró István professzor 80. születésnapjára*. Budapest–Győr, Magyar Statisztikai Társaság, Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar, 2016.

A különleges bánásmód a büntetőeljárásban, fókuszban a gyermekkor

MAGYARI Irma¹ - VÁRI Vince²

A 2018. július 1-jén hatályba lépett büntetőeljárásról szóló törvény ambiciózus módon a gyermekek sajátos eljárási helyzetét figyelembe véve egységbe foglalta az addig csupán szétszórva megtalálható szabályozási normákat, biztosítva és a nyomozó hatóságok számára előírva ezzel a gyermeki jogok teljesebb érvényesítését a büntetőeljárásban. A tanulmányban a különleges bánásmód jogintézményének gyermekeket érintő részét mutatjuk be a fogalmi kérdések, a nemzetközi szabályozás áttekintésén keresztül rámutatva a hazai jogalkalmazás problematikus vonatkozásaira.

Kulcsszavak: büntetőeljárás, gyermek, gyermekbarát igazságszolgáltatás, különleges bánásmód, sértett

1. Bevezetés

A gyermekek és az ő védelmüket szolgáló jogi környezet kérdése az egyre változó globális térben, az utóbbi időszakban fokozatosan előtérbe kerültek. Köztudott, hogy a gyermeki lelket ért trauma és megrázkódtatás meghatározó nyomot hagy maga után, majd egy bevéselt negatív érzelmi élménnyé alakul a gyermek felnőtt élete során. Közben a bűnözés korfáját áttekintve az is megfigyelhető, hogy tendenciózusan tolódik a gyermekkorúak felé, egyre több gyermek válik áldozattá és elkövetővé, és kerül be az igazságszolgáltatási gépezetbe.³ Ezeknek a tudatában egy a jövőt építő, tudatosan működő modern jogállamnak kiemelt figyelmet kell fordítania az igazságszolgáltatási és hatósági funkciójának gyakorlása során a gyermeki jogok fokozott betartására. Ezért került nemzetközi vonatkozásban is a gyermekbarát, illetve gyermekközpontú igazságszolgáltatás kérdése a jogalkotás és a jogalkalmazás figyelmének középpontjába.

¹ MAGYARI Irma r. hadnagy, frekvenciagazdálkodási és koordinációs mérnök, Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság, Védelmi és Rendészeti Frekvenciagazdálkodási Főosztály
Irma MAGYARI pol. lt. lieutenant, frequency management and coordinating engineer, National Media and Infocommunication Authority, Defence and Law Enforcement Frequency Management Department
magyari.irma@nmhh.hu

² VÁRI Vince PhD, r. alezredes, adjunktus, NKE Rendészettudományi Kar, Büntető-eljárásjogi Tanszék
Vince VÁRI, PhD, pol. lt. col., associate professor, UPS Faculty of Law Enforcement, Department of Criminal Procedure Law
<https://orcid.org/0000-0001-6416-1645>; vari.vince@uni-nke.hu

³ A bűnözés demográfiai sajátosságaival kapcsolatban lásd bővebben: Mátyás Szabolcs: Magyarország általános bűnözésföldrajzi helyzete. *Hadtudományi Szemle*, 10. (2017), 4. 497–505.

A gyermekek gyakran vannak érintve az igazságszolgáltatásban, és főleg olyan negatív események kapcsán, amelyek döntő kihatással bírnak egész további életükre, elég csak egy gyermekelhelyezési perre vagy egy bántalmazás miatt indult büntetőeljárásra gondolnunk. Ezért is lényeges, hogy a gyermekkel a büntetőeljárás minden szakaszában tudatosítsuk és megértessük: mi történik vele, cselekedeteinek mik a következményei, és éreztetni kell folyamatosan vele, hogy nekünk és nálunk számít az ő személye és élethelyzete is. A büntetőeljárás jellegzetesen rideg és bürokratikus eredménycentrikus működését sajátos jogintézmények büntetőeljárásba építésével lehet csillapítani. Különösen olyanokkal, amelyek nem alázzák meg a gyermekkorút, ellenben éreztetik vele, hogy személye fontos a hatóságoknak, vele emberségesen és megértően bánnak, vallo-mását és közreműködését pedig kellő súllyal veszik figyelembe. Eljárásukkal elkerülve minden olyan káros érzelmi ingert, illetőleg hatást, amely a gyermek személyiségfejlődésében hátrányos nyomot hagyna. A 2018. július 1-jén hatályba lépett büntetőeljárásról szóló törvény (Be.) ambiciózus módon a gyermekek sajátos eljárási helyzetét figyelembe véve egységbe foglalta az addig csupán szétszórva megtalálható szabályozási normákat, biztosítva és a hatóságok számára előírva ezzel a gyermeki jogok teljesebb érvényesítését a büntetőeljárásban.⁴ Le kell szögezünk, hogy az új, összefoglalt eljárásjogi intézmény, a különleges bánásmód, elsősorban a sértettre és a tanúra lett „szabva”,⁵ csupán másodlagosan érinti a terhelti kört. Így a tanulmányunkban a különleges bánásmód jogintézményének áldozatokkal kapcsolatos kriminológiai aspektusára fókuszálunk. Az áldozat és a sértett fogalmi kérdéseinek tisztázása mellett kitérünk a gyermekeket érintő nemzetközi szabályozásra, továbbá a különleges bánásmód eljárásjogi kérdésein túl külön foglalkozunk a jogalkalmazás problémáival is.

2. Áldozat és sértett

Az áldozat⁶ szó létrejött a viktimológia tudományának eredménye, átvitt értelemben használják. Az áldozat fogalom sokkal tágabb fogalmi elemeket tartalmaz magában, és sokkal szélesebb skálán használható és kell hogy használjuk az elnevezést a bűncselekmények hátrányait elszenvedők elnevezéseként. A viktimológia a következőképpen definiálja az áldozat fogalmát: „Az áldozat mindenképp az a természetes személy, aki a bűncselekmény közvetlen következményeként sérelmet – különösen testi vagy mentális sérülést, érzelmi szenvedést vagy gazdasági veszteséget – szenved. Átvitt értelemben az áldozatisághoz az emberen esett sérelem és az emberi szenvedés kiegészítő társul.⁷ A fogalom ilyen irányú megközelítése a bűncselekmények valamennyi

⁴ Kiss Anna: *Sérülékeny csoportok a büntetőeljárásban*. 2018. 2.

⁵ Különleges bánásmód.

⁶ A latin „victima” szót eredetileg szakrális, misztikus megközelítésben használták, a magyar nyelvben is egyrészt „egyházi mészó”, másrészt olyan személyre utal, aki a bűncselekmény során valamilyen sérelmet elszenvedett, vagy annak folyamatában benne van, vagy akaratán kívül kell hogy elviselje ezeket a sérelmeket.

⁷ Görgényi Ilona: *A viktimológia alapkérdései*. Budapest, Osiris, 2001. 18.

elszenvedőjét felkarolja, magában foglalja. Nem szűkíti le fogalmilag úgy, mint az eljárásjogi »sértetti« megközelítés, amelynek lényege a jogalkotó által felruházott jogok és kötelezettségek összessége. Az áldozati minőség nem csupán jogok és kötelezettségek halmaza. Ettől egy sokkal komplexebb fogalmi elemmel állunk szemben. Az áldozat a bűncselekmény során »valamely szerencsétlenségnek, sorscsapásnak, emberi gyengeségnek vagy gonoszságnak terhére, nehézségét és súlyos következményét akaratán kívül, olykor méltatlanul is kénytelen elviselni«, illetve aki akaratán kívül kerül valamely fonák helyzetbe vagy megtorlás nélkül kénytelen apróbb nehézséget, alkalmoszerű kellemetlenséget elviselni.⁸ Bár közvetlenül a cselekménnyel kapcsolatba kerülők az események „fő áldozatai,” mégis szót kell ejteni azokról a személyekről, akik valamilyen formában, de kapcsolatba kerülnek magával a bűncselekménnyel. Például szemtanúi egy szexuális erőszaknak vagy egy bántalmazásnak, fenyegetésnek. Kitétel azonban az „áldozat” megnevezéssel kapcsolatban, hogy a sérelem elszenvedésének ténye megjelenjen, de az már akár mentális formában is megvalósulhat. Az elkövetői oldalt nézve viszont nem feltétel az, hogy az elkövető tudatát akár csak részlegesen is átfogja, hogy kinek, milyen mértékű sérelmet kíván okozni. A sértettekkel kapcsolatban leírtakat elsősorban a viktimológia mint az áldozattá válás irányából közelítettük meg.⁹ Emellett szükségesnek látszik a sértett büntetőeljárás-jogi helyzetét is görcső alá venni. A Be. 50. §. szerint „[a] sértett az a természetes vagy nem természetes személy, akinek vagy amelynek a jogát vagy a jogos érdekét a bűncselekmény közvetlenül sértette vagy veszélyeztette”. Ahogy a meghatározásból is kiderül, csupán a bűncselekmény közvetlen elszenvedői tekinthetők eljárásjogi értelemben véve sértettnek, viszont a sérelem jellegét tekintve a törvény pontosabb meghatározást már nem ad. Így a sérelem bármilyen típusú lehet, akár személyiségi jogokat érintő vagy nem vagyoni jellegű kártérítést megalapozó is. Tehát amíg az áldozati minőség inkább a sértett pszichés minőségére fókuszál, és szinte mindenkit megillet, aki úgy éli meg, hogy érzelmileg, lelkileg súlyos hatással volt rá a bűncselekmény, addig az eljárásjogi sértetti pozícióba csak szigorúbb feltételek fennállása esetén valamilyen büntetőjogi értelemben vett sérelem folytán léphet a bűncselekmény következtében hátrányos helyzetbe került személy.¹⁰ Hozzá kell tenni, hogy az áldozat kategóriába tartozó mentális vagy lelki sérülést is figyelembe kell és lehet venni a büntetőeljárásban, sőt a sértett által a terhelttel szemben érvényesíthető polgári jogi igényeként is megjelenhet ez adhéziós eljárás keretén belül.¹¹ A gyermek sértett esetében éppen ez utóbbinak az értékelése kell hogy megjelenjen fokozott hangsúllyal a büntetőeljárásban, ami lényegesen összetettebb, plasztikusabb „sérelemminőséget” takar a Be. törvény profán „jog és a jogos érdek” megfogalmazásán túlmutatóan. Más szempontból az áldozat kifejezés szűkebb

⁸ Görgényi (2001) i. m.

⁹ Kratochwill Ferenc: *A sértett jogi helyzete a magyar büntetőeljárás jogban*. Budapest, ELTE Állam- és Jogtudományi Kar, 1990.

¹⁰ Bócz Endre: Passzív alany, áldozat, sértett. In Barabás Andrea Tünde (szerk.): *Tanulmányok Irk Ferenc professzor 70. születésnapjára*. Budapest, Országos Kriminológiai Intézet, 2012. 81–102.

¹¹ Dicső Gáborné Harsányi Beáta Andrea: *A polgári jogi igény elbírálásának szempontjai az új Be. tükrében*. 2019. 1.

értelmű, hiszen nem lehet jogi személy, mint a sértett fogalom esetében.¹² Egyébként a sértetti fogalom eljárásjogi kiterjesztése a nem jogi személyekre is jelentős hiánypótló változásnak számított a hatályos Be.-ben.¹³ Az áldozatsegítés szempontjából azonban az áldozat fogalma ugyan csak más és több, mint az eljárásjogi sértett kifejezés, annyiban, hogy az állami segítség nemcsak az eljárásjog alapján meghatározott személyt (sértettet) illeti, hanem azt a személyt is, aki bűncselekmény következtében közvetlenül testi, szellemi, érzelmi sérülést vagy gazdasági veszteséget szenvedett el.¹⁴

3. A gyermek helyzete az igazságszolgáltatásban

A gyermekek kifejezett védelmét, kíméletét célzó eljárási rendelkezéseket sem az 1896. évi bünvádi perrendtartás, sem a büntető perrendtartásról szóló 1951. évi III. törvény nem tartalmazott.¹⁵ Az 1997. évi XXXI. gyermekvédelmi törvény legfontosabb célként a „veszélyeztetettség” megelőzését, megszüntetését jelölte meg.¹⁶ Napjainkban, mind hazánkban, mind nemzetközi szinten egyre több figyelmet kapnak a gyermekek mint áldozatok és mint bűnelkövetők egyaránt, 2020-ban valamennyien az úgynevezett „Z” generáció tagjai.¹⁷ A szociológiai meghatározása szerint a generáció fogalma a szülők és utódaik születése közötti átlagos időintervallum, amely az azonos időszakban született személyek csoportját jelenti, akik összehasonlítható életkorban és életszakaszban vannak, és akiket sajátos időszak eseményei, trendjei és folyamatai határoznak meg.¹⁸

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága a vonatkozó iránymutatásában a gyermekbarát igazságszolgáltatás (*child friendly justice*)¹⁹, egy olyan igazságszolgáltatás képét tárja elénk, amely a gyermekek teljes körű védelmét a lehető legmagasabb színvonalon biztosítja, pontosabban a jogaik tiszteletben tartását, azoknak hatékony érvényesítését. Teljeskörűen a figyelem középpontjába utalva az abban felsorolt elveket, valamint a még magasabb színvonalú komplex bánásmód megvalósításában a gyermek értelmi és szellemi-mentális fejlettségének figyelembevételét. Olyan igazságszolgáltatás, amely hozzáférhető, az életkornak megfelelő, gyors, gondos, a gyermekek jogaihoz és szükségleteihez igazodó, és azokra koncentrál. Tiszteletben tartja a gyermekek jogait, beleértve a tisztességes eljáráshoz való jogot, az eljárásban való részvétel és az eljárás megértésének jogát, a magánélet, a családi élet, az integritás és a méltóság tiszteletben

¹² Jámbrík Ágnes: Áldozatsegítés. *Infojegyzet*, (2015), 41. 1–4. 1.

¹³ Rácz Anna: A sértetti jogok a büntetőeljárásban a XXI. század második évtizedében. *Jogi Tanulmányok*, (2018), 153–163. 156.

¹⁴ 2005. évi CXXXV. törvény a bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről.

¹⁵ Komp Bálint János: A gyermekek védelme a büntető igazságszolgáltatásban – különös tekintettel a gyermekbarát igazságszolgáltatás nemzetközi és hazai eredményeire. *Doktori Műhelytanulmányok 2015.*, (2015), 94–102.

¹⁶ Pásztor Miklósné: *A gyermek és a serdülőkorú eltűnésekkel kapcsolatos tapasztalatok felhasználása e jelenségek megelőzésében és kezelésében*. Budapest, BMK kiskönyvtár, 2005. 258.

¹⁷ Mocsáry Eszter: Gyermekkorú bűnelkövetők és áldozatok. *Debreceni Jogi Műhely*, 14. (2017), 1–2. 52–62.

¹⁸ Szabad Klaudia: A Z generáció jövőképe. In Torgyik Judit (szerk.): *Százarcú pedagógia*. Komarno, 2015. 105–125.

¹⁹ Gyurkó Szilvia: Gyermekbarát igazságszolgáltatás. *Kriminológiai Tanulmányok*, 49. (2012), 107–117.

tartásához fűződő jogot.²⁰ Ezzel szemben, az ENSZ által kibocsájtott dokumentumok a „child centered justice” (gyermekközpontú igazságszolgáltatás) megnevezést használják. A két nemzetközi szervezet megnevezésében habár eltérést mutat, azonban tartalmuk legfőbb tartalmi eleme a gyermekek jogainak védelme. Az ENSZ és az Európa Tanács felismerték, hogy a gyermeki lélek által elszenvedett áldozati trauma és megrázódtatás egész életük során meghatározó tényezőként lesz jelen. Ennek ismeretében, egy megfelelő nemzeti jövőképet elképzelő jogállamnak kötelessége, hogy a fejlődő generációjának a számára, az igazságszolgáltatási és hatósági funkcióinak érvényesítése során fokozott figyelemmel biztosítsa a jogok betartását. Ezért került nemzetközi vonatkozásban is a gyermekbarát, illetve a gyermekközpontú igazságszolgáltatás kérdése a jogalkotás és a jogalkalmazás figyelmének középpontjába.²¹ A gyermekek jogai már régóta a nemzetközi szervezetek homlokterében állnak, így ennek köszönhetően jelentős jogfejlődést könyvelhetünk el az utóbbi pár évtizedben. Már az 1989. évi ENSZ Gyermekjogi Egyezmény²² tartalmazza a gyermekek pontos jogait, nemzetközi szinten ezt tekinthetjük az első jelentős lépésnek. Az egyezmény meghatározza az alapvető emberi jogokat a gyermekekre kiterjesztve is, valamint a diszkrimináció legkisebb mértékét is elutasítja. A gyermekek jogainak ugyanolyan tiszteletben tartást követel meg, mint akármelyik teljes jogú felnőtt személy tekintetében. Előbbi tükrében az 1985-ös pekingi egyezmény, az 1990-es rijádi alapelvek, valamint az 1990-es havannai szabályok hasonlóan komoly előrelépést jelentettek.²³ Habár ezek a szabályzók nem használják kifejezetten a gyermekbarát igazságszolgáltatás fogalmát, de magukban foglalják az alapvető célokat, a szükséglet szerinti jogalkalmazást, illetve irányt mutatnak a gyermekjogi megközelítéshez az igazságszolgáltatás hatalmi ágában. A gyermekbarát igazságszolgáltatás tekintetében releváns szabályokat fogalmazott meg a gyermekek igazságszolgáltatásáról szóló 2008 szeptemberében megszületett ENSZ iránymutatás, amely előírja, hogy amennyiben a gyermek a fent említett bármely módon kapcsolatba kerül az igazságszolgáltatással, a jogait és alapvető érdekeit tiszteletben kell tartani.²⁴

Ámde honnan is ered a gyermekbarát igazságszolgáltatás mint önálló jelentéssel bíró kifejezés. Először az európai igazságügyi miniszterek 28. konferenciáján (Lanzarote, 2007.) elfogadott nyilatkozatban szerepelt, de általános jelentéssel az Európa Tanács 2010-es irányelvében.²⁵ Az irányelv szerint az Európai emberi jogi egyezmény és az Európai Emberi Jogi Bíróság esetjoga alapozza meg az ENSZ gyermekjogi egyezményével együttesen az igazságszolgáltatás gyermekbaráttá tételének szükségességét. Külön

²⁰ Lencse Balázs: A kiskorú sértett kihallgatásának és a nyomozási bíró eljárásának jelene, jövője és alternatívája az új büntetőeljárási törvény tükrében. *Jura*, 24. (2018), 1. 302–311.

²¹ Vári Vince: A gyermekbarát igazságszolgáltatás büntetőjogi és rendőrségi vonatkozásai. *Magyar Rendészet*, 13. (2013), 3–4. 71–93. 71.

²² *Convention On The Rights Of The Child*. New York, 1989.

²³ The UN Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice (the Beijing Rules), the UN Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty (the Havana Rules), the UN Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency (the Rijadh Guidelines).

²⁴ Gyurkó Szilvia: Gyermekbarát igazságszolgáltatás. *Kriminológiai Tanulmányok*, 49. (2012), 107–117.

²⁵ *Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice*. (Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának iránymutatása a gyermekbarát igazságszolgáltatásról.) 2010. november 17. Council of Europe, 2010.

említést érdemel, hogy az EU soros elnökségét ellátó Magyarország időszakában, 2011. február 15-én az Európai Bizottság kihirdette menetrendjét a gyermekjogok érvényesítésével kapcsolatban. Aminek jelentős tartami elemét képezte az igazságszolgáltatás gyermekbarát jellegének erősítése. Az Európai Unióról szóló szerződés 3. cikkének (3) bekezdése az EU számára kitűzte azt a célt, hogy előmozdítsa a gyermekek jogainak védelmét.²⁶ Az Európai Unió Alapjogi Chartája szintén garantálja a gyermekjogok uniós intézmények és uniós országok általi védelmét az uniós jog végrehajtása során.²⁷ Ezen uniós biztosítékok, irányelvek és ajánlások fellelhetőek a hazai jogformálás és jogfejlesztés folyamatában. Bár Magyarország csak 2004 májusától EU-tagállam, azonban a gyermekjogok védelme tekintetében már a tagságot megelőző időszakban is igyekezett a nemzetközi elvárásoknak megfelelni. A korábban említett *Gyermekjogi Egyezményt* hazánk már 1990-ben elfogadta, és az 1991. évi LXIV. törvény a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről címen implementálta a hazai jogrendszerbe.²⁸ A gyermekjogi szabályozás terén ugyancsak jelentős lépés volt, amikor a Gyermekjogi Ombudsmanok Európai Hálózata (ENOC)²⁹ meghirdette a gyermekbarát igazságszolgáltatás évét 2012-ben. Ehhez a mozgalomhoz hazánk is csatlakozott. Pozitív hozamaként olyan intézkedések és fejlesztési paradigmák kerültek előtérbe, hogy a gyermekek is élhessenek jogaik teljes körű gyakorlásával, valamint ezek valóban érvényre tudjanak jutni.

Ahogy az Országos Bírósi Hivatal (OBH) munkacsoportja tanulmányában megfogalmazza: A pártatlan ítélkezési tevékenységet ellátó bíróság nem lehet sem egy terhelt, sem egy sértett, de még egy tanú barátja sem életkorától és életállapotától függetlenül. Mindazonáltal a gyermekek egészséges fejlődése olyan prioritást jelent, ami a fokozott odafigyelést, és akár az eljárás több résztvevői eljárási jogainak korlátozását is indokolhatja. A gyermekközpontú [*child-focus*] igazságszolgáltatás lényege e prioritások fel- és elismerése. Az OBH 2012-ben készített gyermekközpontú igazságszolgáltatással kapcsolatos koncepciója olyan elvárásokat és feltételeket ír elő, amelyeknek célja az, hogy az emberi jogok és garanciák akkor se csorbuljanak, ha a bűncselekmények sértetti pozíciójába egy kiskorú kerül. Az eljárás minden szakaszában a korcsoportokhoz illeszkedő, annak megfelelő bánásmód tanúsítására kell törekedni a hatósági oldalon.³⁰ A hazai jogalkotás több jogszabályt is hozott azóta a gyermekbarát igazságszolgáltatás jegyében. Ilyen például a gyermek meghallgatóhelyiségek

²⁶ A gyermek jogainak védelme. Európai Parlament.

²⁷ Uo.

²⁸ A Magyar Köztársaság megerősítő okiratának letétbe helyezése az Egyesült Nemzetek Főtitkáranál, New Yorkban, 1991. október 7-én megtörtént.

²⁹ Habár az első gyermekjogi ombudsmant harminc évvel ezelőtt állították fel Norvégiában, az ezredfordulót követően már több mint 70 országban kétszáz FNEJI működik, különböző méretű és hatáskörű modellekben (a szélesebb hatáskörű önálló intézménytől kezdődően, az általános ombudsman alatt működő főosztályig). Európában ezek az intézmények a Gyermekjogi Ombudsmanok Európai Hálózata (European Network of Ombudsmen for Children – ENOC). Az ENOC munkájában társult tagként Magyarország részéről az állampolgári jogok országgyűlési biztosa vett részt korábban általános helyettese, majd az egységes intézményben 2012 óta az alapvető jogok biztosa révén. *Ombudsman típusú alapjogvédelem a gyermekek vonatkozásában*. Elérhető: <https://ijoten.hu/szocikk/a-gyermekek-jogai#block-135> (A letöltés dátuma: 2020. 01. 10.)

³⁰ *A Gyermek-központú igazságszolgáltatás Bírósi Koncepciója*. Országos Bírósi Hivatal, 2012. 2.

kialakításának törvényi szabályozása.³¹ Ennek eredményei már konkrét intézkedések formájában is megjelentek. Hatására 2018. szeptember 1-jén országosan már 4 184 kihallgatásra rendszeresen vagy legalább alkalomszerűen használt helyiség lett kialakítva. Továbbá 2017. szeptember 1-jén országosan csupán 25, 2018. szeptember 1-jén már országosan 202 olyan helyiség volt, amelyben a kihallgatás a Be.-ben előírt módon, kép- és hangfelvétellel rögzíthető. Tehát a Be. hatálybalépése előtt a kihallgatásra használt helyiségek kevesebb mint 1%-a volt felszerelve kép- és hangrögzítésre alkalmas „telepített kamerával”, azonban a Be. hatálybalépését követően a 13/2018. (VI. 12.) IM rendelet rendelkezéseinek köszönhetően jelentősen nőtt azoknak a kihallgatásra használt helyiségeknek a száma, amelyekben a jogszabályi előírásoknak megfelelő, üzemeltethető módon telepített kamera található, ezáltal alkalmas a kihallgatások kép- és hangrögzítésére, a Be.-ben előírt jogszabályi kötelezettségeknek megfelelő módon.³²

4. Különleges bánásmód szabályozása a Be.-ben, különös tekintettel a gyermekkorúakra

A Büntetőeljárási törvény XIV. fejezete a 81. § és 97. § között tartalmazza a különleges bánásmód biztosítására szolgáló normákat. A 81. § (1) bekezdése világossá teszi, hogy elsősorban a sértett és a tanú számára teszi elérhetővé az eljárási részvétellel járó egyesítés lehetőségét, de mellettük más eljárási szereplők számára is van rá lehetőség.³³ Az eljárásba belépő szereplők számára az életkort mint sajátos körülményt a 81. § (2) bekezdésének a) pontjában elsőként határozza meg, utalva ennek kitüntetett jelentőségére. Mivel az életkor alapú körülmény figyelembevétele megjelenik abban a szabályozási elvben, hogy alapvetően hatósági döntéshez vagy külön döntéshez nem kötött módon osztja el az eljárással érintettek körét, így a hivatalból vagy az érintett indítványra való kezdeményezésnél leginkább az idős életkor vagy a fiatal felnőttkorúak köre játszhat szerepet. Tekintve, hogy a tizennyolcadik életév be nem töltése önmagában különleges bánásmódot biztosít a sértett tanúra nézve. Az új Be. emellett, hogy szélesítette a személyi kört, az életkoron alapuló vélelmet kizárólag az *aktuális életkorra szűkítette*, amely a büntetőeljárás megindításának, illetve a későbbiek során pedig az eljárási cselekmény időpontjára irányadó.³⁴ Csupán megemlítenéd, hogy a különleges bánásmód megállapításáról való döntés során a jogalkotó már eleve különbséget tesz

³¹ 13/2018. (VI. 12.) IM rendelet a különleges bánásmódot igénylő személy részvételét igénylő eljárási cselekmény elvégzésére szolgáló rendőrségi helyiség kialakításáról, működtetéséről és a használata ellenőrzéséről.

³² *Eljárási jogostványok érvényesítése a kamera szemszögéből – A kihallgatások audiovizuális rögzítése az európai unióban. (procam).* Országjelentés – Magyarország. Magyar Helsinki Bizottság az Európai Unió támogatásával készült kutatása, 2016. 14.

³³ A különleges bánásmódra vonatkozó szabályok az új büntetőeljárási törvényben.

³⁴ Lencse Balázs: *Specifikus védelmi szükséglet, avagy különleges bánásmód az uniós normáktól az új büntetőeljárási kódexig.* 2019.

a sértett és a tanú között, így a tanú esetében a megállapítás iránti indítvány elutasításához még határozati kötöttséget sem ír elő, ellentétben a sértettel.³⁵

A különleges bánásmód tartalmát kitöltő intézkedések körében a jogalkotó az általános és különös szabályok disztinkciójával élt. A 85–86. § az általános intézkedéseket, addig a 87–90. § a különös intézkedési szabályokat részletezik. Az általános intézkedések körében olyan általános előírásokkal operált a jogalkotó, mint például a fokozott szó használata a kapcsolattartás, az adatvédelem körében. Vagy elősegíti a segítő közreműködését, felveti a telekommunikációs eszközök vagy a kép- és hangfelvétel készítésének lehetőségét. Az itt található lehetőségek lényegében nem kógens szabályként jelennek meg a különleges bánásmód biztosítási körében, hanem a hatóságra bízzák ezek alkalmazásának lehetőségét. Ahogy a tanúvédelmi eszközök, mint például a terhelt és a védő jelenléti vagy kérdésfeltevési jogának korlátozása vagy a szembesítés mellőzése sem kötelezően, hanem a hatóság döntésétől függően szerepelnek az eljárásban. Ezért a magyar szabályozás nem felel meg a büntetőeljárás során gyanúsított és vádolt kiszolgáltatott személyekre vonatkozó eljárási biztosítékokról szóló ajánlásban foglaltaknak, amely szerint „[a] kiszolgáltatott személyek kihallgatásait a tárgyalást megelőző nyomozati szakasz folyamán audiovizuális felvételen kell rögzíteni”.³⁶ A különleges bánásmód körébe tartozó intézkedések a hatósági eljárások gyakorlatának ismeretében nyilvánvalóan a különleges bánásmód mellett is külön indítványokat kívánnak meg a sértettől vagy a tanútól, így ezen intézkedések tényleges alkalmazása különösen egy gyermekkorú személy esetében a hozzáértő segítő közreműködése nélkül teljes mértékben a hatóság jóindulatára és döntésére bízott opciónak tekinthetők. Főleg, hogy alkalmazásuk elmulasztásával kapcsolatosan még panaszlehetőséget sem tesz lehetővé a törvény, hiszen ahhoz legalább egy indítvány benyújtása és azt elutasító határozat szükségeltetik. Külön jogorvoslatra egyébként csak a hatósági döntések esetében nyílik lehetőség.

A különös szabályok körében a törvény konkretizálja, és alapvetően kötelező vagy diszkrecionális szabályként írja elő az egyes kategóriákhoz tartozó intézkedési lehetőségeket. Döntően három csoportot különböztet meg a törvény a különös intézkedésekre jogosultjainak körére nézve:

1. A 87. § a tizennyolcadik életévét be nem töltött személyek esetén.

Ebben a körben lehetőség szerint szabályt ír elő a következőkre: a) kép- és hangfelvétel, b) igazságügyi pszichológus szakértő jelenléte;

Kógens szabályt határoz meg arra nézve, hogy nem lehet műszeres vallomásellenőrzést végezni, és szükséges a hozzájárulása a szembesítéshez.

2. A 88. § a tizennegyedik életévét be nem töltött személyek esetén, amely esetben értelemszerűen a tizennyolcadik életévét be nem töltött személyekre vonatkozó szabályokat is kötelező alkalmazni, valamint

³⁵ Be. 81. §. (7) bek.

³⁶ Az Európai Bizottság Ajánlása (2013. november 27.) a büntetőeljárás során gyanúsított és vádolt kiszolgáltatott személyekre vonatkozó eljárási biztosítékokról 1.3. pont.

Kógens szabályként rögzíti az alábbiakat:

- eljárási cselekmény személyével nem végezhető,
- kivétel: ha a bizonyíték nem pótolható mással,
- az arra alkalmas helyiség használata az eljárási cselekményre,
  - kivétel: érintett személy jogai gyakorlásának, kötelezettségei teljesítésének elősegítése és kímélete más módon vagy más intézkedéssel biztosítható,
  - az eljárási cselekményt minden alkalommal ugyanazon személy végezze,
- kivétel: ha az eljárási cselekmény eredményességét nem veszélyezteti és a nyomozó hatóság biztosítja,
- a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság az eljárási cselekményről kép- és hangfelvételt készít,
  - szembesítése nem rendelhető el,
  - kihallgatásán terhelt és védő nem lehet jelen.

3. A 89. § a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmény sértettje esetén. E körben a törvény további kötelező részletszabályokat állapít meg abban az esetben, ha a sértett a tizennyolcadik, illetve a tizennegyedik életévét nem töltötte be.

Kógens szabályként írja elő a jogalkotó, hogy:

- a sértettet csak a vele azonos nemű személy hallgathatja ki,³⁷
  - a sértett jelenlétével zajló más eljárási cselekményen az eljáró nyomozó hatóság részéről a sértettel azonos nemű személynek is jelen kell lennie,
  - a nyomozó hatóság biztosítja, hogy a sértett részvételét igénylő eljárási cselekményt minden alkalommal ugyanazon személy végezze,
- kivétel: a sértett indítványára vagy hozzájárulásával, ha az eljárás eredményességének biztosítása ezt elkerülhetetlenné teszi,
- szembesítése csak a sértett hozzájárulásával rendelhető el.

Tizennyolcadik életévét be nem töltött esetében ezen felül kötelező szabály:

- az arra alkalmas helyiség használata az eljárási cselekményre,³⁸
- kivétel: érintett személy jogai gyakorlásának, kötelezettségei teljesítésének elősegítése és kímélete más módon vagy más intézkedéssel biztosítható,
- a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság az eljárási cselekményről kép- és hangfelvételt készít,
  - kihallgatásán terhelt és védő nem lehet jelen,
  - a telekommunikációs eszköz alkalmazása során biztosítani kell, hogy a sértett kizárólag az eljáró bírót, ügyészt vagy nyomozó hatóság tagját láthassa,
  - a vádemelés után a bíróság a sértett részvételét igénylő eljárási cselekményt kiküldött bíró vagy megkeresett bíróság útján végezheti el,
  - a sértett részvételét igénylő eljárási cselekményen jelen lévő személyek kérdésfeltevési joga korlátozott, csak indítványozhatják kérdés feltevést,

³⁷ Be. 89. § (1) bek. a) pont.

³⁸ 34/2015. (XI. 10.) IM rendelet a tizennegyedik életévét be nem töltött terhelt vagy tanú valamint a különleges bánásmódot igénylő sértett meghallgatására szolgáló rendőrségi helyiség kialakításáról és ellenőrzéséről.

- a nyilvánosságot ki kell zárni a tárgyalásnak arról a részéről, ahol a sértett részvétele az eljárási cselekményen kötelező.

A tizennegyedik életévüket be nem töltöttekre ezen felül diszpozitív szabály: sértett vagy tanúkenti kihallgatásuk mellőzése, abban az esetben, ha már kihallgatták a nyomozásban és azt kép- vagy hangfelvevővel rögzítették.

A gyermekkorúakra, azaz a tizenégy év alattiakra vonatkozó különleges bánásmód körébe tartozó intézkedéseket vizsgálva megállapítható, hogy csupán olyan szabályok vannak kivételt nem tűrően előírva, amelyek a hatóságra lényeges és konkrét feladatot nem rónak. Ezek leginkább a különféle eljárási cselekmények megtartásában vagy a terhelti jogok korlátjaiban jelennek meg. Ezen túlmenően a kötelezően előírt intézkedéseknek még a visszautasítására sem ad lehetőséget a jogalkotó.³⁹ A kép- és hangfelvevő kötelező használatán kívül a gyermekkihallgató szoba használatának kötelező előírása, az igazságügyi pszichológus szakértő kötelező jelenléte vagy a kihallgató személyében nem változó,⁴⁰ illetőleg ismétlésmentes kihallgatás⁴¹ sem lett kötelező érvényű szabály, kivéve az utóbbi, a nemi erkölcs elleni bűncselekményt elszenvedett tizennegyedik életévüket be nem töltöttek esetében.⁴² A legnagyobb probléma, hogy a gyermekkorúak tekintetében leginkább érintett bűncselekményi körben még visszalépést is jelent az új szabályozás az azonos nemű személy és ugyanazon kihallgató személy alkalmazásától a korábbi szabályokhoz képest, ugyanis ezeket a kiemelt rendelkezéseket a hatóságnak a törvény szerint már nem kell alkalmazni például a testi sértés, a kiskorú veszélyeztetése vagy a kapcsolati erőszak bűncselekményei esetén, holott pszichológiai és krimináltaktikai okokból erre szükség mutatkozna.⁴³ Tehát a jogalkotó éppen abban a körben szűkített, ahol a leggyakrabban fordulnak elő és kerülnek kiszolgáltatott helyzetbe a gyermekkorúak.⁴⁴ Ráadásul a nyomozó hatóság ügyben eljáró tagjai a kevés kötelező szabálytól eltekintve nagyrészt saját belátásuk szerint dönthetnek az egyes konkrét kíméleti intézkedések alkalmazásával kapcsolatban. Továbbá a kötelező szabályok esetében is több esetben lehetőséget biztosít a jogalkotó, hogy különféle indokokkal a hatóság tagjai kivételként eltekintsenek a kíméleti intézkedések végrehajtásától. A különleges bánásmód körébe tartozó valamely kíméleti intézkedés alkalmazását a sértett és a tanú törvényes képviselője, valamint meghatalmazott

³⁹ 12/2018. (VI. 12.) IM rendelet az egyes büntetőeljárási cselekményekre és a büntetőeljárásban részt vevő személyekre vonatkozó szabályokról 12. § (2) bek.

⁴⁰ *Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice* (2010) i. m. 66. pont.

⁴¹ Régi Be. 62/B. § (2) bek., Be. 85. § (1) bek. g) pont.

⁴² Ami ellentétes a 2013/C 378/02 EU ajánlás preambulumban foglaltakkal, amely a teljes különleges bánásmód körébe tartozó személyi körre előírja ennek követelményét: „A kiszolgáltatott személyek nem minden esetben képesek felfogni a velük szemben alkalmazott rendőrségi kihallgatás tartalmát. Annak elkerülése érdekében, hogy vitassák a kihallgatásokon elhangzottakat, és ezért a kikérdezés szükségtelen megismétlésére kerüljön sor, a szóban forgó kihallgatásokat audiovizuális felvételen rögzíteni kell.”

⁴³ Ezen vajmi keveset segít, hogy ezeknek a bűncselekményeknek a sértettjét is különleges bánásmódot igénylő sértettnek tekintheti a jogalkalmazás. Álláspontunk szerint ez önmagában nem elég, mivel a kötelezően alkalmazandó intézkedéseknél lenne szükséges törvényi szinten bővíteni az alkalmazási kört, ezekre az esetekre is kiterjesztve. Lásd: Legfőbb Ügyészségi Emlékeztető a Be. alkalmazásainak egyes kérdéseiről. LFNIGA 142/2019. 81–82. §.

⁴⁴ Lencse (2019) i. m.

képviselője, továbbá a fiatalok terhelte és védője, illetőleg törvényes képviselője az általános szabályok szerint indítványozhatja. A hatóság erről az indítványról, beleértve az indítvány elutasítását is, még *a sértett esetében is* határozat hozatala nélkül dönt, amely ellen még jogorvoslatnak sincs helye.⁴⁵ Ez egyértelműen a jogintézmény jogalkalmazó általi kiüresítését szolgálja. Amit alá is támaszt a Helsinki Bizottság által végzett empirikus kutatás, amely szerint az igazoltan értelmi fogyatékkal élőkön és a gyermekkorúak kivételével a különleges bánásmód körébe tartozó intézkedéseket a kötelezett hatóságok jóformán szinte soha nem alkalmazzák. Szintén alátámasztják ennek tényét a számadatok is, amelyek szerint a Be. hatálybalépése óta az esetek 2%-ában rendeltek el különleges bánásmódot és ennek csak töredékénél alkalmaztak kép- és hangfelvevő eszközt. A védők tapasztalatai ugyancsak szinkronban vannak a statisztikákkal. Szerintük az új szabályozás nem hozott lényeges változást – csak a kihallgatások körülbelül 5%-ában készül felvétel, aminek nagy része ráadásul távmeghallgatás.⁴⁶

5. Összegzés és javaslatok

A hazai büntető eljárás a különleges bánásmód intézményével elindult a megfelelő irányba, azonban a jogintézmény megfelelő működéséhez több kötelező szabály, illetve a jogi és intézményi infrastruktúra fejlesztése még gyerekcipőben jár. A különleges bánásmód jogintézményének gyakorlati érvényesülését tanulmányozva arra a következtetésre jutunk, hogy a jogalkalmazók részéről bizonyos fokú rezignáltság mutatkozik a gyermekek érdekében teendő intézkedésekkel kapcsolatosan. Bár fontosnak tekintik elméleti síkon, de amikor felmerül az intézkedések igénye, akkor egyáltalán nem vagy kevésbé tulajdonítanak neki jelentőséget, lényegében nem érzik sajátjukénak a feladatot.⁴⁷ A gyermekek érdekében előírt általános és a különös kíméleti intézkedések elrendelése alapvetően a jogalkalmazó, különösen a nyomozó hatóság önálló döntésén áll vagy bukik, amelyet még az indítványozó ezzel szembeni panaszjoga sem korlátoz. Ezért is rendkívül fontos, hogy a gyermekkorúakkal való bánásmód fejlesztése érdekében kötelező képzéseket tartsanak az eljárásokat végző rendőröknek, ezzel is érzékenyítve őket a témára.⁴⁸ Köztudomású a létszámhiányból adódó rendőrök túlterheltsége, de már kevésbé azok a rendőrség szervezeti és egyéni teljesítménymérés kritériumrendszerének sajátos vonásai, amely alapján más nyomozati tevékenységek, mint például a nyomozás eredményességi és az elkövető felderítési mutatói kapnak érdemi prioritást. Mindezek mellett mégis valószínűsíthetjük, hogy célirányos képzések és a nyomozási feladatok racionalizálása esetén a gyakorlat is nagyobb hajlandóságot

⁴⁵ LÜ. Emlékeztető i. m. 87. §. 2. pont.

⁴⁶ *Eljárási jogszabályok érvényesítése a kamera szemszögéből* i. m. 17.

⁴⁷ A nyomozó kollégák körében végzett saját kérdőíves kutatás eredményei ezt támasztották alá. Vö: Magyar Irma: $J = \text{Asino}(t - x/c) = [(b2 - b1)(e - e1) = (e2 - e1)(b - b1)]$ $Jc < 18 - \text{Child in Justice in Media}$. TDK-dolgozat, NKE RTK 2019.

⁴⁸ „A rendőrtiszteknek, valamint a kiszolgáltattott személyekkel szemben folytatott büntetőeljárásokban illetékes bűnüldöző és igazságügyi hatóságoknak külön képzést kell kapniuk.” 2013/C 378/02 EU ajánlás 1.7. pont.

mutatna, és kevésbé érezné tehernek a különleges bánásmód körébe tartozó kéméleti intézkedések teljesítését. A büntetőeljárásokban eljáró védők véleménye szerint az ügyészség és a bíróság erősebb kontrolljára, aktív beavatkozására lenne ahhoz szükség, hogy a nyomozásban is gyakrabban alkalmazzák a különleges bánásmód jogintézményét.⁴⁹ Kezdetnek azonban az is óriási változást hozna, ha ott is kötelezően írná elő a Be. az egyes rendelkezéseket, mint például a kép- és hangfelvevő használatát, ahol eddig csak lehetővé teszi, továbbá a kötelezően előírt intézkedések elmulasztása esetén az úgy keletkezett bizonyítékokat lehetőség lenne kirekeszteni az eljárásból.

IRODALOMJEGYZÉK

- Bócz Endre: Passzív alany, áldozat, sértett. In Barabás Andrea Tünde (szerk.): *Tanulmányok Irk Ferenc professzor 70. születésnapjára*. Budapest, Országos Kriminológiai Intézet, 2012. 81–102.
- Dicső Gáborné Harsányi Beáta Andrea: *A polgári jogi igény elbírálásának szempontjai az új Be. tükrében*. 2019. Elérhető: <https://ujbtk.hu/dr-dicso-gaborne-dr-harsanyi-beata-andrea-a-polgari-jogi-igeny-elbiralasanak-szabalyai-az-uj-be-tukreben/> (A letöltés dátuma: 2020. 03. 27.)
- Görgényi Ilona: *A viktimológia alapkérdései*. Budapest, Osiris, 2001.
- Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice*. (Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának iránymutatása a gyermekbarát igazságszolgáltatásról.) 2010. november 17. Elérhető: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTM-Content?documentId=090000168045f5a9> (A letöltés dátuma: 2020. 01. 10.)
- Gyurkó Szilvia: *Gyermekbarát igazságszolgáltatás. Kriminológiai Tanulmányok*, 49. (2012), 107–117. *Eljárési jogszabályok érvényesítése a kamera szemszögéből – A kihallgatások audiovizuális rögzítése az Európai Unióban*. Országjelentés – Magyarország. Magyar Helsinki Bizottság az Európai Unió támogatásával készült kutatása. Elérhető: www.helsinki.hu/wp-content/uploads/HHC_ProCam_country_report-HU.pdf (A letöltés dátuma: 2019. 12. 19.)
- Jámbrík Ágnes: *Áldozatsegítés. Infogyjzet*, (2015), 41. 1–4. Elérhető: www.parlament.hu/documents/10181/303867/Infogyjzet_2015_41_aldozatsegites.pdf/ffd0c32b-ab20-4059-8c22-26b7cf08b6de (A letöltés dátuma: 2020. 03. 27.)
- Kiss Anna: *Sérülékeny csoportok a büntetőeljárásban*. 2018. Elérhető: <https://jogaszvilag.hu/serulekeny-csoportok-az-uj-buntetoeljarasban-vi/> (A letöltés dátuma: 2020. 03. 27.)
- Komp Bálint János: *A gyermekek védelme a büntető igazságszolgáltatásban – különös tekintettel a gyermekbarát igazságszolgáltatás nemzetközi és hazai eredményeire. Doktori Műhelytanulmányok 2015.*, (2015), 94–102.
- A különleges bánásmódra vonatkozó szabályok az új büntetőeljárás törvényben*. Elérhető: https://birosag.hu/sites/default/files/kulonleges_banasmod.pdf (A letöltés dátuma: 2020. 03. 27.)
- Legfőbb Ügyészségi Emlékeztető a Be. alkalmazásainak egyes kérdéseiről. LFNIGA 142/2019. 2019.
- Kratochwill Ferenc: *A sértett jogi helyzete a magyar büntetőeljárás jogban*. Budapest, ELTE Állam- és Jogtudományi Kar, 1990.
- Lencse Balázs: *A kiskorú sértett kihallgatásának és a nyomozási bíró eljárásának jelene, jövője és alternatívája az új büntetőeljárás törvény tükrében*. *Jura*, 24. (2018), 1. 302–311.
- Lencse Balázs: *Specifikus védelmi szükséglet, avagy különleges bánásmód az uniós normáktól az új büntetőeljárás kódexig*. 2019. Elérhető: <https://ujbtk.hu/dr-lencse-balazs-specifikus-vedelmi-szukseglet-avagy-kulonleges-banasmod-az-unios-normaktol-az-uj-buntetoeljarasi-kodexig/> (A letöltés dátuma: 2020. 01. 30.)

⁴⁹ *Eljárési jogszabályok érvényesítése a kamera szemszögéből* i. m. 18.

- Magyari Irma: $J = \text{Asin}\omega(t - x/c) = [(b_2 - b_1)(e - e_1) = (e_2 - e_1)(b - b_1)]$ $Jc < 18$ – *Child in Justice in Media*. TDK-dolgozat, NKE RTK 2019.
- Mátyás Szabolcs: Magyarország általános bűnözésföldrajzi helyzete. *Hadtudományi Szemle*, 10. (2017), 4. 497–505.
- Mocsáry Eszter: Gyermekkorú bűnelkövetők és áldozatok. *Debreceni Jogi Műhely*, 14. (2017), 1–2. 52–62. DOI: <https://doi.org/10.24169/DJM/2017/1-2/5>
- Pásztor Miklósné: *A gyermek és a serdülőkori eltűnésekkel kapcsolatos tapasztalatok felhasználása e jelenségek megelőzésében és kezelésében*. Budapest, BMK kiskönyvtár, 2005.
- Rácz Anna: A sértetti jogok a büntetőeljáráásban a XXI. század második évtizedében. *Jogi Tanulmányok*, (2018), 153–163.
- Szabad Klaudia: A Z generáció jövőképe. In Torgyik Judit (szerk.): *Százarcú pedagógia*. Komarno, 2015. 105–125.
- Vári Vince: A gyermekbarát igazságszolgáltatás büntetőjogi és rendőrségi vonatkozásai. *Magyar Rendészet*, 13. (2013), 3–4. 71–93.

Jogi források

- Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)
1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról (régi Be.)
2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról (Be.)
2005. évi CXXXV. törvény a bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről
- 12/2018. (VI. 12.) IM rendelet az egyes büntetőeljárás cselekményekre és a büntetőeljáráásban részt vevő személyekre vonatkozó szabályokról
- 34/2015. (XI. 10.) IM rendelet a tizennegyedik életévét be nem töltött terhelt vagy tanú valamint a különleges bánásmódot igénylő sértett meghallgatására szolgáló rendőrségi helyiség kialakításáról és ellenőrzéséről
1991. évi LXIV. törvény a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről
- Az Európai Bizottság Ajánlása (2013. november 27.) a büntetőeljárás során gyanúsított és vádolt kiszolgáltató személyekre vonatkozó eljárási biztosítékokról (2013/C 378/02)
- A *Gyermek-központú igazságszolgáltatás Bírósági Koncepciója*. Országos Bírósági Hivatal, 2012. Elérhető: <https://docplayer.hu/7952666-Orszagos-birosagi-hivatal-a-gyermek-kozpontu-igazsagszolgalatas-birosagi-koncepcioja.html> (A letöltés dátuma: 2020. 12. 11.)

Internetes források

- A *gyermek jogainak védelme*. Európai Parlament. Elérhető: www.europarl.europa.eu/at-your-service/hu/be-heard/coordinator-on-children-rights/children-rights (A letöltés dátuma: 2020. 03. 12.)
- Különleges bánásmód*. Elérhető: <https://aldozatokjogai.hu/kulonleges-banasmodot-igenylo-aldozatok-jogai/> (A letöltés dátuma: 2020. 03. 12.)
- Ombudsman típusú alapjogvédelem a gyermekek vonatkozásában*. Elérhető: <https://ijoten.hu/szocikk/a-gyermekek-jogai#block-135> (A letöltés dátuma: 2020. 01. 10.)

ABSTRACT

The Special Treatment in the Criminal Procedure, with a Focus on the Children

Irma MAGYARI – Vince VÁRI

The Criminal Procedure Act, which entered into force on July 1, 2018, has ambitiously consolidated the standards of its scattered regulation, taking into account the particular procedural situation of children. This will ensure that the investigative authorities respect children's rights in criminal proceedings. The paper presents the legal treatment of special treatment in conceptual issues, highlighting practical problems through an overview of international regulation.

Keywords: *children, child-friendly justice, criminal procedure, victim, vulnerable*

Preventive Penalisation in China: Background, Adverse Impacts and Judicial Restriction

---

Zhenjie ZHOU¹

Recent criminal law reforms in China show a noticeable preventive character by criminalising preparatory activities, lowering conviction threshold and imposing crime prevention obligation on legal persons, especially internet service providers. Timely preventive penalisation is necessary because it responds to a requirement of modern society to prevent invisible yet destructive risks in almost every corner of industrial activities. Meanwhile, preventive penalisation puts criminal law and citizens in danger too, because punishing formally unlawful conducts that cause no harm to society leads to not only injustice in criminal justice but also ineffective allocation of precious resources. Chinese legislation gives enough space and choices to judiciary to prevent adverse impact of preventive penalisation in practice. Unfortunately, the absence of a common recognition of this obligation and collective action shows that there is still a long way to go before establishment of a check and balance mechanism between seemingly unstoppable preventive penalisation and criminal justice.

Keywords: preventive penalisation, fundamental principles of criminal law, symbolic legislation, check and balance

1. Introduction

Along with gradually entering the risk society advocated by Ulrich Beck after the 1970s, we have been confronted with unprecedented risks created by such modern factors as terrorist attacks, globalisation and environmental pollution. Consequently, the fear stemming from these risks and the anxiety as to how to successfully cope with them slowly but firmly seep into criminal laws adopted especially after the 2000s in many countries. Mainly intended to prevent risks, these laws share a common character of sanctioning activities that may cause harm to society, no matter how thin its possibility is, and whether they are substantially dangerous. This phenomenon is entitled ‘preventive penalisation’ in China and has become a public concern and a new

---

¹ Prof. Zhenjie ZHOU PhD, Professor of Anhui Normal University and Beijing Normal University
<https://orcid.org/0000-0002-5791-1556>; 11112010132@bnu.edu.cn

target of academic criticism because it potentially unduly infringes on citizens' rights and shakes fundamental principles of criminal law.²

The trend of preventive penalisation is very likely to continue in a foreseeable future in China because, as can be inferred from the title of 'a tool for four modernizations',³ the utilitarian value of criminal law as a control tool is traditionally more stressed than others such as protection. Meanwhile, China is still in a rapid transition process and must face unknown changes and risks.⁴ Therefore, it is necessary and urgent to answer the question how to restrict the adverse effects of preventive penalisation.

2. The preventive character of criminal law reforms since 1997

China adopted the *Criminal Law of People's Republic of China* in 1979, the first penal code after its foundation in 1949, and then enacted a comprehensive Amendment to it in 1997 (hereinafter, the 1997 Criminal Law) – which is actually a compilation of the first penal code, special criminal laws and supplementary criminal provisions in administrative, social and economic laws adopted since the beginning of 1980s – to deal with political and social changes mainly caused by the reform and opening-up policy. Since 1997, China's *National People's Congress* (hereinafter, the NPC) has enacted ten amendments to the 1997 Criminal Law and a special criminal law titled *Decision Concerning Punishment of Criminal Offenses Involving Fraudulent Purchase, Evasion and Illegal Trading of Foreign Exchange* in 1999. All these reforms demonstrate a noticeable preventive character.

In the first place, regulatory crime accounts for more than 90 percent of newly created crimes. The NPC has created 55 new crimes since the adoption of the 1997 Criminal Law and thereby increased the total number of crimes from 414 in 1997 to 469 in 2019. As can be easily seen in Figure 1, although these new crimes can be found in seven of ten Chapters in the Special Part of the 1997 Criminal Law, only six are in Chapter Four, 'Crimes of Infringing on the Right of the Person and Citizens' Democratic Rights', such as murder, intentional assaults, kidnap, rape and unlawful imprisonment, while nearly 90 per cent (49) are the so-called regulatory crimes. As is well known, a regulatory crime is usually not considered a true crime⁵ and is designed to prevent a harm or a risk from being caused by imposing a duty to or not to carry out

² For example R. G. He, 'Yufangxing Fankongxingshilifa Sikao [On Preventive Counter-Terrorism Criminal Legislation]', *Chinese Legal Science* 3 (2016), 145–163; Y. H. Liu, 'Xiangzhengxing Lifa dui Xingfa Gongneng de Sunhuai' [Damage of Symbolic Legislation on Functions of Criminal Law], *Politics and Law* 3 (2018), 35–49; C. Q. Mei and J. Li, 'Woguo Fankong Xingfa Lifa Yufangxing Mianxiang Jianshi [Critical Comments on China's Counter-Terrorism]', *Legal Science* 1 (2018), 48–58.

³ M. X. Gao and K. C. Ma, *Xingfaxue* [Criminal Law] (Beijing: High Education Press and Law Press, 2011), 8.

⁴ R. W. Liu and X. P. Jiao, 'Fengxian Xingfa de Shehui Jichu' [Social Foundation of Risk Criminal Law], *Journal China University of Political Science and Law* 3 (2014), 45–56.

⁵ For example M. R. Huang, 'Yelun Xingzhengfan de Xingzhi jiqi dui Xingzhengxingfa Dingwei De Yingxiang' [Re-discussion on the Nature of Administrative Crime and its Influence on the Status of Administrative Criminal Law], *Modern Law Science* 5 (2004), 81–87.

a conduct which can potentially cause harm or risk and usually does not require any causation and consequence for conviction.

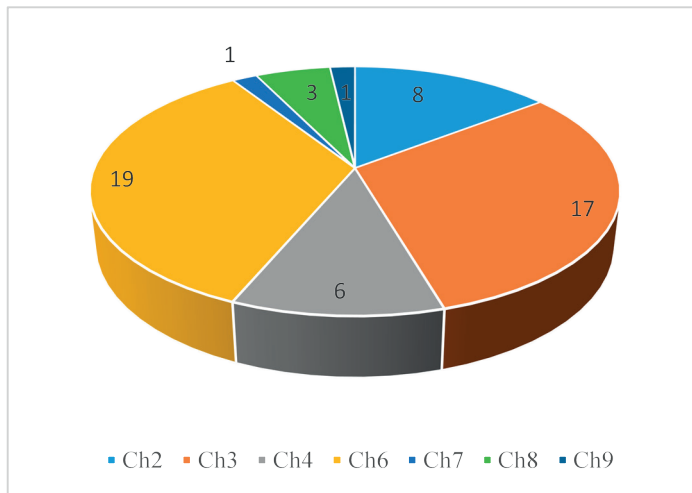

Figure 1: Distribution of new crimes. Source: Amendments I-X to the Criminal Law of P.R.C.

Secondly, conviction thresholds of a considerably big number of crimes have been lowered. For example, the *Eighth Amendment to the 1997 Criminal Law* (hereinafter, the Eight Amendment) that became effective as of 1 May 2011 changed the notion of crime in article 109 of the 1997 Criminal Law from a crime of consequence to a crime of conduct by deleting the requirement of ‘seriously endangered the state security’, and the same Amendment turned the notion of crime in article 141 of the same law from a crime of danger to a crime of conduct by deleting the constitution element of ‘being dangerous enough to cause serious bodily harm’. Such changes are obviously intended to prevent possible harms by imposing heavier liability on conducts that may cause them than before.

Thirdly, corporate criminal liability was continuously extended, and the duty of crime prevention was even imposed on corporations. Corporate criminal liability was not accepted by Chinese legislation until 1988, when the amended *Customs Law of People’s Republic of China* directly imposed criminal liability on commercial organisations for smuggling, mainly due to the heavy influence of liability principle of continental law countries stressing moral blameworthiness and individualism on Chinese theoretical and legislative professionals and the implementation of planned economy system. Then, corporate criminal liability was quickly adopted into numerous administrative and economic laws in the first half of the 1990s. Consequently, the 1997 Criminal Law not only provides 136 specific corporate crimes in nine chapters of its Special Part

but also added two articles providing corporate criminal liability and principles of punishing legal persons in its General Part.⁶

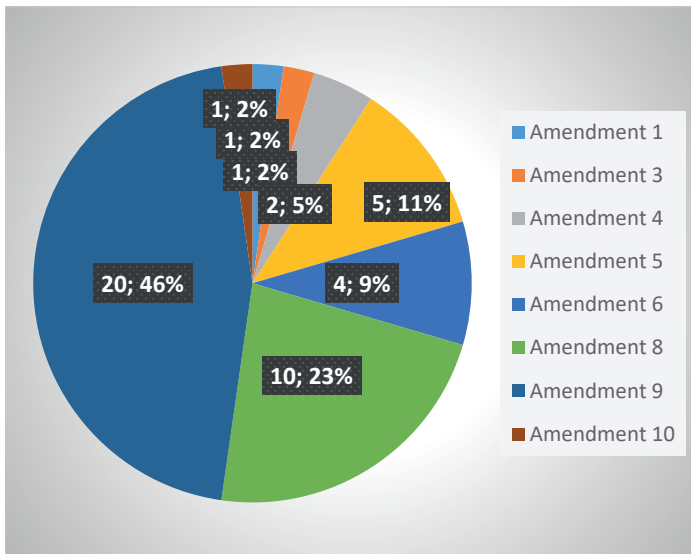

Figure 2: Number of new corporate crimes in the Amendments to the Criminal Law of P.R.C. Source: compiled by the author based on Amendments I–X to the Criminal Law of P.R.C.

Corporate criminal liability was rapidly extended since then. When the 1997 Criminal Law was adopted, a corporation could be held criminally liable for 146 crimes. As Figure 2 shows, eight of the ten amendments adopted in 1999 to 2018 created 44 new corporate crimes; most importantly, the eighth and the ninth one, respectively, created 10 and 20 crimes, accounting for more than 68 per cent of the total number. Meanwhile, a corporation can now be held culpable for its failure to fulfill the duty of preventing certain offences. For example, article 286a added by the *Ninth Amendment to the 1997 Criminal Law* (hereinafter, the Ninth Amendment) imposes on network service providers a duty to perform information network security management and makes the failure to fulfill this obligation a crime punishable by three years imprisonment for natural persons and unlimited fine for legal persons. Although Chinese legislators tried to reduce the public concern that article 286a may unduly impair the enthusiasm of network service providers to innovate information technologies and may hinder development, by inserting a restrictive constitution element that a network service provider will be punished only when it is ordered by a regulator authority yet refused to take correction measures, the fact that key terms in the article such as regulatory

⁶ For a detailed history of corporate criminal liability, see Z. J. Zhou, *Bijiaofa Shiye zhong de Danwei Fanzui* [Comparative Studies on Corporate Crime] (Beijing: China Public Security University Press, 2012), 22–28.

authority and illegal information have not been clearly defined so far implies that the application of article is still unpredictable to a degree.⁷

Fourthly, although article 22 has penalised all preparatory activities in principle,⁸ certain preparatory activities have been penalised as independent crimes due to the fact that the risks they may cause are so severe that giving them a relatively light punishment or even immunity creates little, if any, deterrence.⁹ For example, article 287a of the 1997 Criminal Law added by the Ninth Amendment penalised the conduct of establishing a website or a communication group to commit fraud, or teaching about how to commit a crime, produce or sell any prohibited article or commit any other illegal or criminal activity. Another example is article 120b of the same law, which directly made preparing weapons, hazardous items or other tools for carrying out terrorist activities or other criminal activities an individual crime with a maximum punishment of five years imprisonment. Meanwhile, Chinese legislature took a similar approach to penalise activities of accessories. Considering the authoritative interpretation on the constitution of joint crime in article 25 of the 1997 Criminal Law, which insists that it is necessary for joint offenders to communicate with each other and thereby form a common intention,¹⁰ and which makes it impossible to punish those who objectively 'assisted' a principal without communicating with the latter, especially in the case of cybercrime, the Ninth Amendment created the crime of assisting information and internet crimes, with the intention to punish those who provide internet access, server custody, network storage, communication transmission or any other technical support, or provide advertising, payment settlement or any other assistance for a crime, whether they communicate with other parties of the crime or not.

Finally, punishments for certain crimes were made harsher. For example, the *Sixth Amendment to the 1997 Criminal Law* (hereinafter, the Sixth Amendment), adopted in June 2006, increased the maximum punishment in article 134 of the 1997 Criminal Law from three years to five years in the case where any serious casualty or any other serious consequences are caused, and from seven years to 15 years in the case where circumstances are extremely severe. For another example, the Ninth amendment increased the maximum punishment in article 322 of the same law from one year imprisonment to three years imprisonment by adding a second part to the article providing that whoever secretly crosses China's frontier (border) for the purpose of joining a terrorist organisation, receiving training in terrorist activities or conducting terrorist activities, shall be sentenced to imprisonment of not less than one year but not more than three years in addition to a fine.

---

⁷ W. H. Wang, 'Jubu Lvxing Xinxi Wangluo Jianguan Yiwu Zui Shiyong Fenxi' [Analysis of the Crime of Refusing to Fulfill Network Security Management Obligation], *People's Procuratorate* 6 (2016), 24–27.

⁸ According to the article, an offender who prepares for a crime may, in comparison with one who completes the crime, be given a lighter or mitigated punishment or be exempted from punishment.

⁹ L. L. Gao, 'Zhunbei Shishi Kongbuhudong Zui—Yi Yubeixingwei Shixinghua wei Shijiao de Hongguanjielou' [Crime of Preparation for Terrorism: Macroscopic Interpretation in the Perspective of Implementation Behaviors], *Legal Forum* 2 (2018), 152–161.

¹⁰ Gao and Ma, *Xingfaxue* (2011), 163.

As far as punishment is concerned, the creation of the Chinese version of life without parole (LWOP) may be the best example of preventive penalisation in China. The Ninth Amendment, intending to increase deterrence against corruption and bribery, authorises the people's court to sentence convicts condemned to suspended death sentence to life imprisonment without any possibility of commutation or parole in light of the circumstances of the crime committed upon expiration of the two-year suspended period in cases of graft or accepting bribes, according to article 382 and article 385 of the 1997 Criminal Law. Meanwhile, LWOP must be used resolutely¹¹ if legal requirements are met according to judges in the Supreme People's Court of People's Republic of China (hereinafter: the SPC). Although strongly criticised,¹² LWOP has also obtained strong support in academia and the public for its precepted deterrence effect.

3. The background of preventive penalisation in China

Why did China strengthen preventive penalisation in recent decades? This question should be answered at macro and micro levels. At macro level, the traditional image of criminal punishment as the most powerful tool of social control, and the transition China is experiencing, especially rapid economic development and the entry into risk society, undoubtedly play an important role. At micro level, increasing threat of certain crimes – such as corruption – and political concern over them should be mentioned here.

3.1. Macro background of preventive penalisation

3.1.1. Rapid economic development and its influence

At macro level, rapid economic development should be mentioned first, for two reasons. One is that economic base of a society determines its superstructures, as classic Chinese political economy or politics textbooks read. Chinese economy has been on rapid increase in past decades. As Figure 3 shows, China's GDP increased from RMB 18.5 trillion in 2005 to RMB 90 trillion in 2018. Such a tremendous economic change inevitably affected the superstructure of Chinese society, and criminal law, one of the most crucial laws over society. The other is that economic increase itself has two sides. While bringing us wealth and convenience, it leads for example to environmental pollution, damages natural and ecological system and may be utilised by transnational

---

¹¹ X. D. Pei et alii, 'Guanyu Bali Tanwu Huilu Xingshi Anjian Ruogan Wenti de Jieshi Lijie yu Shiyong' [Understanding and Application of Interpretation on Legal Issues regarding Handling Criminal Cases of Corruption and Bribery], *People's Justice* 19 (2016), 17–20.

¹² For example Y. H. Wu, 'Lun Zuwei Sixing Tidai Cuoshi de Zhongshenjianjin' [LWOP as An Alternative to the Death Penalty], *Global Law Review* 1 (2017), 131–148; J. Hu, 'Normative Interpretation and Theoretic Reflection on LWOP', *Journal of Southwestern University of Political Science and Law* 6 (2016), 57–64.

criminal groups for laundering money. Food safety related crime might be an excellent example here as it not only affects public health but also political stability.

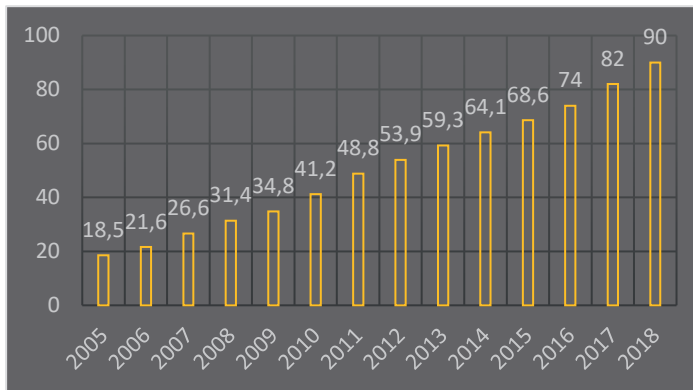

Figure 3: China's GDP (trillions). Source: China Statistic Yearbooks (2006–2019)

An old Chinese saying goes that people regard enough food as their heaven. However, this heaven has been proven 'contaminated' by a big number of food safety scandals in the past two decades, such as the Sanlu infant formula scandal in 2008, in which contaminated milk powder resulted in more than 30 deaths and thousands of injuries of infants,¹³ and the Shanghai Hushi food scandal in 2014, in which a supplier to leading fast food brands including McDonald's, KFC and Pizza Hut was charged with using expired meat in their products.¹⁴ What is more terrible is that problems were found from every link in the production chain. As a consequence, food safety became one of the top concerns in China. According to an annual survey conducted by China Youth Daily in March 2015, more than 77 per cent of interviewees chose food safety out of a long list of 'quality of life' issues – including housing and the environment – as their top concern.¹⁵ Public concern attracted political attention and soon came legislative reforms in turn, including criminal law reforms. For example, The Eighth Amendment, first, extended the coverage of article 143 of the 1997 Criminal Law by replacing 'hygiene standards' with 'food safety standards' and penalising the conduct of 'producing or selling food that potentially causes any other serious food-borne disease' beyond serious food poisoning accident; secondly, in article 144 of the same law, it eliminated the limits on the amount of criminal fine, in order to give judges greater discretion than before, and added article 408a to the same law, creating a new crime of

¹³ For example Zhou, *Bijiaofa*, 104.

¹⁴ J. Chen, 'Shanghai Fuxi Shijian Xiangguan Gongsi Renfa 2428.5 Wan' [Company Fined 24.285 Million in Shanghai Fuxi Scandal], Sina, December 6, 2019. Available: <http://news.sina.com.cn/sf/news/2016-10-03/doc-ixfwkzyh4151795.shtml> (26. 11. 2020.)

¹⁵ See 'Food safety top concern in China', Xinhua News, June 2015. Available: www.chinadaily.com.cn/business/2015-06/19/content_21050938.htm (08. 12. 2019.)

failure of a state functionary with food safety supervision and management functions to fulfill his or her duties properly, punishable by 15 years imprisonment.

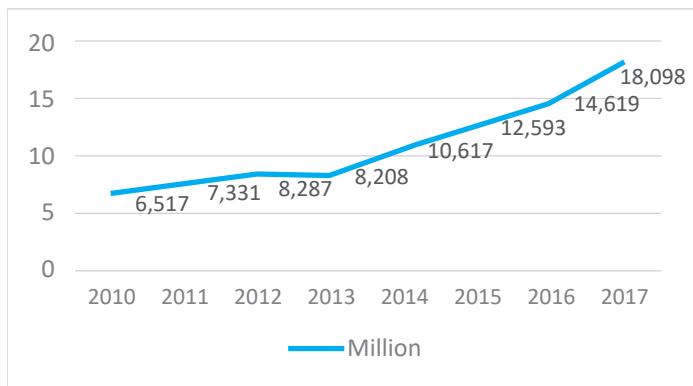

Figure 4: Number of legal persons in China (2010–2017). Source: China Statistic Yearbooks (2011–2018)

Another example suitable for proving the influence of economic development on criminal law is the quick extension of corporate criminal liability, especially after 2010. Rapid economic development naturally led to rapid increase in the number of legal persons, the subjects of market activities. As Figure 4 shows, the number of enterprises with the status of legal person has been on quick increase even after the 2010s in China, and almost tripled in 2017 (180,980,000) compared to 2010. The increase, while demonstrating the vigour and energy of Chinese economic development, implies that more and more actors driven by the desire to gain profits even at the cost of being unlawful are entering market – which had been proven one of the major sources of corporate illegality in the 1980s in China¹⁶ –, and causing dangers and harms serious enough for criminal law to intervene.

3.1.2. Risk society and its influence

Another factor especially worthy of being mentioned at macro level is the gradual transition of China into the so-called risk society after the 1990s.¹⁷ Risk society can of course be considered a consequence of industrialisation and therefore thought of as an advanced stage of industrial society,¹⁸ but it has demonstrated characteristics unseen before. For example, most risks at this stage can be said to be systemic and carefully balanced by specialised individuals or organisations, and a harmful consequence may be caused by ‘lawful’ processes. What is more important, some risks cannot even be

¹⁶ Zhou, *Bijiaofa*, 22–24.

¹⁷ Liu and Jiao, ‘Fengxian Xingfa’.

¹⁸ U. Beck, ‘From Industrial Society of Risk Society Part I’, *Marxism and Reality* 3 (2003).

recognised until tragedies fall onto us, because they only exist in complicated processes, chemical formulae or seemingly perfect daily management, as the 2004 Anhui Fuyang milk scandal, the 2010 Dalian oil pipe explosion incident, the 2014 Jiangsu Kunshan explosion incident and the 2017 Tianjin fire incident have proven.¹⁹

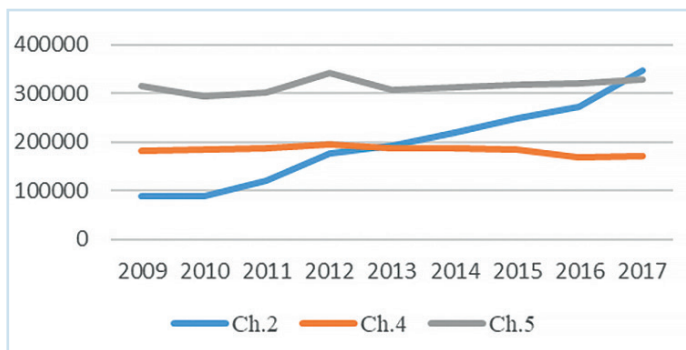

Figure 5: Criminal Cases of Ch.2, Ch.4 and Ch.5 registered at first instance trial (2009–2017). Source: China Statistic Yearbooks (2010–2018)

Therefore, as Figure 5 shows, criminal cases of Chapter 2 of the Special Part of the 1997 Criminal Law, Crimes of Endangering Public Security, were on sharp increase at first instance trials between 2009 and 2017, while those of Chapter IV, Crimes of Infringing on the Rights of the Person and Citizens' Democratic Rights, remained stable or even decreased. In other words, although such crimes that are traditionally considered serious, as murder and rape, must be closely watched, those that put the whole society in danger and instability are worth more attention from the perspectives of collective security, social development and political stability.

However, as mentioned above, risks at current stage are hard to identify and predict, and their harmful consequences are almost impossible to prevent. Consequently, Chinese legislators are paying more attention to regulating activities and conducts that potentially create such risks than preventing and punishing actual risks and harms. Meanwhile, the fact that most of such risks result from economic activities makes it necessary to regulate conducts of disturbing market economy order in Chapter 3 of the Special Part of the 1997 Criminal Law, and this is why eight of 55 newly created crimes are in Chapter 7 and 17 in Chapter 3, accounting for more than 45 per cent in total, and conviction thresholds of many crimes in the two chapters have been lowered.

¹⁹ Z. J. Zhou, 'Cong Gongyeshhui dao Fengxianshehui', *WIAS Research Bulletin* 11 (2019), 17–30.

3.2. Micro background of preventive penalisation

Undoubtedly, many specific factors have contributed to the current of preventive penalisation in China. Meanwhile, threats posed by terrorism, corruption and internet are especially worthy of being mentioned here and investigated regarding the contents of the Amendments to the 1997 Criminal Law.

3.2.1. Terrorism

Terrorism was not considered a serious threat by the highest decision makers until the 1990s in China, because terrorist activity was barely seen or even heard then. Therefore, the 1997 Criminal Law provided only one terrorism crime – in article 120 of its Special Part at the time of adoption –, namely, forming, leading and positively participating in a terrorist organisation, although terrorist threat had begun to rise, especially in conflicting zones such as Afghanistan and Chechnya.²⁰

The 9/11 terrorist attack in 2001 shocked the world. Alarmed Chinese legislators quickly adopted the *Amendment III to the 1997 Criminal Law* (the Third Amendment) on 29 December 2001 and created three new crimes, namely, providing fund to any terrorist organisation or individual who engages in terrorism (article 120a), and spreading hoaxes of dangerous substances, fabricating terrorist information or intentionally disseminating fabricated terrorist information (article 291a of the 1997 Criminal Law). However, it should be admitted that terrorism would still be far away at least in average Chinese's mind, were it not for the 7/5 terrorist attacks in 2009 in Urumqi, Xinjiang Uygur Autonomous Region of China, which resulted in more than 100 deaths and about 1,000 injuries, not to say the large amount of property loss. Since then, terrorist activities in China not only increased but also commenced to be more organised and international, partly due to the rising influence of international terror groups, especially the Islamic State established in 2013. It has been reported that Chinese terrorist fighters that the Islamic State recruited returned and conspired to carry out terrorist attacks using the military training and even fighting experiences they received in Syria. For example, several terrorist groups which fought for the Islamic State were broken up in March 2015 in the region.²¹

That terrorist groups became harder to be tracked down and more connected than before, which explains why terrorist attacks in China reached a peak both in term of number and damage around 2014. As Table 1 shows, six serious terrorist attacks occurred in the first half of 2014, killing 90 and injuring hundreds of innocent citizens. What is more important, these attacks clearly showed that terrorist threat was not

---

²⁰ S. H. Kang and R. E. Hu, 'Kongbuzhuayi Lishi yu Xianzhuang [History and Current Situation of Terrorism]', *Legal Jurisprudence* 6 (2003), 20–21.

²¹ T. C. Wong, 'Terrorists in Xinjiang returned from IS', December 8, 2019. Available: www.globaltimes.cn/content/911314.shtml (26. 11. 2020.)

confined to Xinjiang any longer and has spread all over the country, from Xinjiang in the north to Kunming in the south and Guangzhou in the east, and thereby aroused intensive panic and fear in society. It is under such an enormous pressure that Chinese legislators adopted several laws and acts around 2015 targeting to strike terrorism, extremism and separatism, such as the *National Security Act of P. R. C.*, the *Counter Terrorism Act of P. R. C.* and the *Cyber Security Law of P. R. C.*

Table 1: Major Terrorist Attacks from January to July 2014 in China. Source: Y. Zhao, Studies on Counter Terrorism Criminal Law in Contemporary China, PhD Dissertation (Beijing Normal University, 2016), 78–80.

Date	Location	Attack Means	Consequence
24 January, 2014	Akesu Prefecture, Xinjiang	Explosion	three deaths two injured
1 March, 2014	Wushi Country, Xinjiang	Attacks at Police Station	eight deaths four injured
30 April, 2014	Train Station of Kunming, Yunnan	Violent attacks at passengers	31 deaths 141 injured
5 May, 2014	Train Station of Urumqi, Xinjiang	Violent attacks at passengers	three deaths 79 injured
22 May, 2014	Train Station of Guang Zhou	Violent attacks at passengers	six injured
28 July, 2014	Urumqi, Xinjiang	Explosion	39 deaths 94 injured

At the same time, the Ninth Amendment also brought forward precedented changes. On the one hand, it extended coverage of extant crimes and increased punishments. For example, article 5 of the Ninth Amendment added confiscation of property and criminal fine to the offence of forming, leading and participating in a terrorist organisation in article 120 of the 1997 Criminal Law; article 6 of the Amendment extended the offence of providing fund to any terrorist organisation or individual who engages in terrorism in article 120a of the same law (about funding terrorist training); article 38 of the Amendment included the conduct of refusing to provide any evidence relating to the crime of terrorist activities or the crime of extremism, as an offence of refusing to provide evidences related to espionage in article 322 of the same law; and article 40 of the Amendment provided a heavier punishment for those illegally crossing the national border (frontier) with the purpose to participate in a terrorist organisation, to accept terrorism training or to carry out any terrorist activities. On the other hand, it created five new crimes in articles 120b to 120f of the 1997 Criminal Law, intending to prevent radicalisation and to de-radicalise, including making preparations to commit terrorism offences (article 120b), propagating terrorism or extremism or instigating terrorist activities (120c), disrupting the implementation of law by making use of extremism (120d), forcing others to wear or adorn the dresses or symbols that propagate terrorism or extremism (120e), and illegal possession of materials that propagate terrorism or extremism (120f).

3.2.2. Corruption

Corruption is considered an issue that matters the survival of both the ruling party and the state.²² China's efforts and resolution to prevent and crack down corruption can be easily seen in the continuous execution of high-level officials and the increasing number of criminal cases. For example, Kejie Cheng, former Vice President of the NPC Standing Committee, Xiaoyu Zheng, former Director of National Administration of Drugs, and Renjie Jiang, former Vice Major of Suzhou Municipal Government were all convicted of taking grafts and executed, respectively in 2000, 2007 and 2008. Meanwhile, judicial authorities have been remaining tough on prosecuting corrupt officials, as can be easily seen in the increasing number of corruption and bribery cases at first trial from 2009 to 2015 (Figure 6).

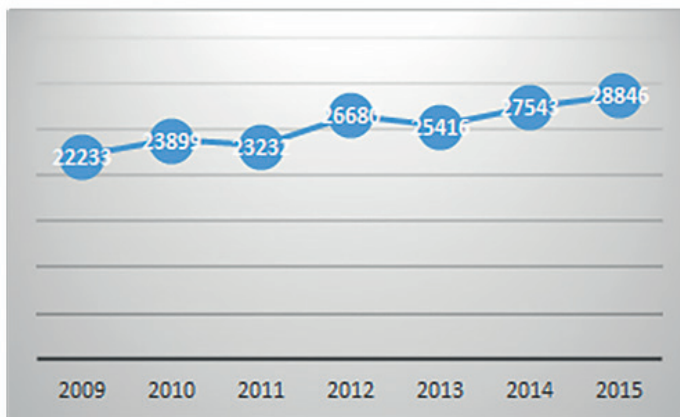

Figure 6: Number of corruption and bribery cases registered for first instance trial (2009–2015). Source: China Statistic Yearbooks (2010–2016)

Regretfully, severe and continuous strike on corruption has not turned the legislature's expectation into reality. For example, China's Corruption Perceptions Index (CPI) ranking dropped sharply from 63 in 2001 to 100 in 2014 (Figure 7) according to annual reports of International Transparency. Although it can be argued that the CPI ranking does not reflect the reality in China due to its subjective and vague assessment approaches and failure to collect public opinion in China,²³ it implies, combined with heavily reported corruption cases and the number of sanctioned officials, that corruption has not been effectively prevented and may be going from bad to worse, at least in public perception. Chinese legislature carried out reforms on both substantial

²² J. Y. Zhong, 'Fanfu Changlian Shiguan Dang he Guojia Shengsi Cunwang' [Anti-Corruption and Advocacy of Integrity matters Life and Death of the Part and the State], *People Daily*, January 30, 2013.

²³ See, for example, W. Song, 'Qinglian Zhishu Lingren Nanyi Xinfu' [CPI Is Unconvincing], *Procuratorial Daily*, December 9, 2014.

and procedural criminal laws to respond to public anger at the worsening corruption situation and the new practical difficulties in dealing with corruption cases caused by such factors as complicated economic structure, digitalisation of payment and internationalisation of illegal transactions.

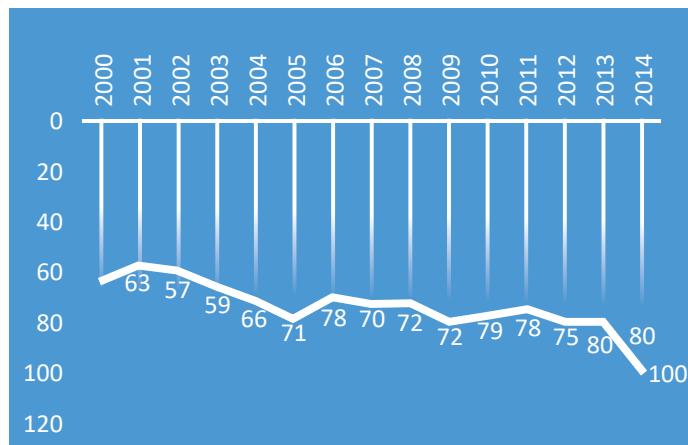

Figure 7: China's CPI ranking (2000–2014). Source: Transparency International. Available: www.transparency.lt/en/corruption-perception-index/ (08. 01. 2021.)

For example, the Sixth Amendment expanded the coverage of article 163 and article 164 of the 1997 Criminal Law from ‘an employee of a company or an enterprise’ to ‘an employee of a company, an enterprise or other units’ and thereby penalised conducts of taking grafts and offering bribes in case of all non-public organisations. Meanwhile, it categorised graft and bribery related crimes as source crime of money laundering, in article 191 of the same law. Then, the *Amendment VII to the 1997 Criminal Law* (the Seventh Amendment) adopted three years later created a new crime of taking bribes utilising influence of a state functionary, aiming to punish bribery crimes committed by persons in close relationship with public servants, and increased the maximum punishment for the crime of possessing property excessively larger than the legitimate income of a state functionary from five years imprisonment to ten years imprisonment. The Eighth Amendment added a clause to article 164 of the 1997 Criminal Law and thereby penalised the conduct of giving bribe to a functionary of foreign countries or an official of international public organisations for improper commercial benefit. The Ninth Amendment carried much bigger reforms than before. On the one hand, it replaced the ‘pure quantitative standard’ with an ‘amount + circumstance’ standard as the conviction threshold – the aggravating circumstance being embezzlement and taking bribes – in article 383 and article 390 of the 1997 Criminal Law. This reform gives to the people’s court much wider discretion than before. On the other hand, as mentioned above, it created the Chinese version of LWOP, partly to show the public its ‘zero tolerance’ policy against the corruption problem and partly to realise its promise

to gradually reduce the use of the death penalty. Moreover, it is also worth mentioning that the people's court 'must' instead of 'shall' apply criminal fine concurrently in the case of corruption as the wording of 'shall' in Chinese authorises the people's court not to impose criminal fine on corrupt officials, which was often seen in practice.

Chinese legislature also carried out reforms on procedural laws to maximise the effect of substantial criminal law reforms.²⁴ The most meaningful one, not without any disputes and criticism over its legality and justness (see for example Deng, 2017),²⁵ may be the newly added *Confiscation Procedure for Illegal Income in Cases Where a Criminal Suspect or Defendant Escapes or Dies*, by which a people's procuratorate may file an application with a people's court for confiscation of illegal income if the suspect or defendant in question escapes and cannot be present in court after being wanted for a year or dies, and his or her illegal income and other property involved in the case shall be recovered in accordance with criminal legislation.

3.2.3. Internet

China saw an unprecedented rapid development of internet industry in the past decade. According to *China Statistical Reports on Internet Developments* of 2006 to 2019, the number of Chinese netizens rose from 137 million in 2006 to 828 million in 2018 at a shocking pace (Figure 8). In other words, nearly 60 per cent of the Chinese use internet in their daily life, such as shopping, communication and paying. However, a blade has two sides. While enjoying the convenience and wealth internet brings us, we have to face the risks created in or by internet. According to a report titled *Characters and Current of Cyber Crimes (2016–2018)* published by China Research Institute for Judicial Big Data on November 11, 2019, the people's court tried more than 48 thousand cybercrime cases at first instance nationwide from 2016 to 2018,²⁶ and the number is still increasing quickly. More than 40 per cent of these crimes were committed by criminal groups and 30 per cent were fraud. What is more important, 37.21 per cent of the defendants were from information transmission, computer service and software industries, and nearly 40 per cent of the defendants in cyber fraud cases knew exactly their victims' personal information.

---

²⁴ X. M. Wang and L. L. Huang, 'Jianchafa yu Xingshisusongfa Xianjie Ruogan Wenti Yanjiu' [The Research on the Issues of the Connection between Supervision Law and Criminal Procedure Law], *Legal Forum* 2 (2019), 135–144.

²⁵ X. D. Deng, 'Lihai Guanxi Ren Shiyu xia Weijingdingzui zhi Moshou' [Confiscation without Conviction from the Viewpoint of Interested Parties], *Journal of Fujiang Normal University (Philosophy and Social Sciences)* 4 (2017), 27–35.

²⁶ Cybercrime in the report refers to conducts that are committed using or through internet and thereby infringes on citizens' legal interests or damages computer systems.

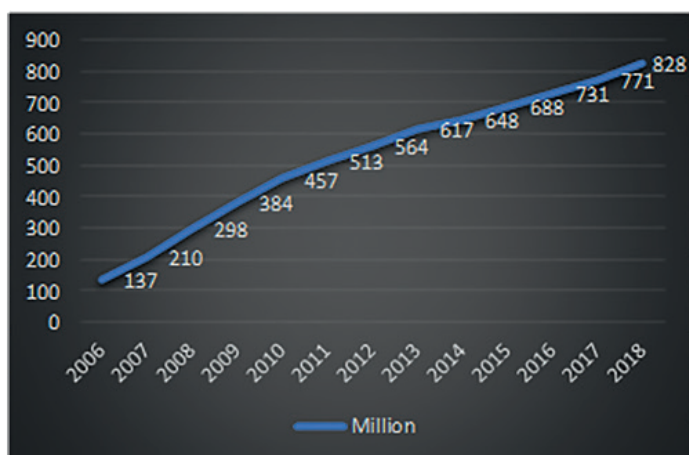

Figure 8: Number of netizens in China (2006–2018). Source: China Statistical Reports on Internet Developments (2006–2019)

The increasing threat of cyber illegality has undoubtedly been reflected in the Amendments to the 1997 Criminal Law. The 1997 Criminal Law provided only two specific crimes protecting cyber security at the time of adoption, namely, the crime of invading computer information system in article 285 and the crime of cancelling, altering, increasing or jamming functions of computer information system in article 286. Meanwhile, protection for average citizens were very weak as article 285 protected the computer information system only in the fields of state affairs, national defence construction or sophisticated science and technology, and the conviction according to article 286 required not only making the invaded system impossible to operate normally but also serious consequences. As can be imagined, the wild and disordered expansion of internet industry since the beginning of the new century, while benefitting the society, put everyone in dangers such as abusing personal information collected for legal commercial purpose. Therefore, the Seventh Amendment created three new crimes, specifically, selling or illegally providing personal information; obtaining data stored, processed or transmitted by a computer information system other than those in the fields of state affairs, national defence construction or sophisticated science and technology, or exercising illegal control over the said computer information system; and providing programs or tools specially used for intruding into or illegally controlling computer information systems.

However, the legislative reforms mentioned above were soon proven insufficient again. On one hand, restrictive constitution elements of new crimes limited their protection scope. For example, the crime of selling or illegally providing personal information in article 253 of the 1997 Criminal Law only punished staff members of a state organ or an entity in such a field as finance, telecommunications, transportation,

education and medical treatment, but advanced internet technology has made it possible for almost everyone to commit the crime. On the other hand, to keep the society stable and safe only by public authorities becomes harder and harder, and public-private cooperation was proven indispensable. For example, removing terrorist information in cyber space is crucial to prevent terrorist recruitment and radicalisation. However, this aim cannot be achieved without effective cooperation of private organisations, especially internet giants, for at least three reasons. Firstly, public authorities may not have enough resources to check and supervise all information on internet. Secondly, it is excessively hard for them to collect enough evidences to charge and convict a defendant even if an illegal conduct were found. Thirdly, they may have difficulties in arresting, not to say charging and convicting, a suspect in a foreign country, especially where the conduct in question has not been criminalised.

Chinese legislators, responding to problems mentioned above, took more steps in the Ninth Amendment than before. For example, they eliminated restrictive constitution elements in article 253a of the 1997 Criminal Law, changing the crime to violating citizens' personal information; they penalised preparatory activities for commission of a cybercrime such as issuing any information on the production or sale of drugs, guns, obscene articles or any other prohibited article; and in article 287b of the same law, they made certain accessorial activities punishable without charging any principals, such as providing network storage or communication transmission to any person, while knowing that person is committing a crime. What is more meaningful, as mentioned above, in article 286a of the same law they made an initial effort to facilitate public-private cooperation by penalising the failure of internet service providers to perform information network security management obligations prescribed in laws and administrative regulations, in such a case when, for example, the failure caused the spread of a large amount of illegal information.

These reforms are obviously intended to enable criminal law to satisfy requirements of the information era for due protection, and to keep up the pace of development of internet technology by taking the legislative idea that an open crime description is better than a closed one, responding to criticism that extant legislation is insufficient to prevent and sanction dangerous activities in cyber space. The reforms are believed to be able to function well in solving problems caused by commission of traditional crimes in cyber space.²⁷

---

²⁷ Z. G. Yu, and S. C. W, 'Woguo Wangluo Fanzui de Fazhan jiqi Lifa Sifa Lilun Yingdui de Lishi Shuli' [Development of Cybercrime and the Historical Analysis of Its Legislative, Judicial and Theoretical Responses], *Politics and Law* 1 (2018), 59–79.

4. Adverse impacts of preventive penalisation

Preventive penalisation has become a global phenomenon,²⁸ partly because countries share the desire to cope with potential risks created by modern problems through the harshest tool of social control. It would be fair to say that preventive penalisation has been proven helpful in resolving practical problems in short term. However, we should also stay alert for its adverse impacts, because it may not only shake fundamental principles of modern criminal law, namely, the principle of legal interest and the principle of legality, but also turn criminal law into a meaningless symbol.

4.1. The principle of legal interest

It is generally believed that the task of criminal law is to protect legal interest. Therefore, crime is usually defined as conducts that harm or potentially harm a legal interest.²⁹ Article 13 of the 1997 Criminal Law also defines crime as acts ‘that endanger society’ and excludes acts with clearly minor circumstances and harms that are not major. In other words, criminal law does not punish a conduct that cannot cause any harm to society at all.³⁰ Meanwhile, criminal conviction is always accompanied by a kind of sanction, physically or psychologically, and criminal sanction, although it may function as an effective tool of retribution and prevention, is of a kind of ‘evil’, it should be considered and used as the last resort and should not become a choice if a legal interest could be protected in another way. However, preventive penalisation has posed a great threat to this principle.

As mentioned above, the Amendments to the 1997 Criminal Law created many crimes of conduct that do not require an actual harm for conviction. For example, according to article 120e of the law, a defendant can be held guilty if he or she forces another one to wear or adorn in a public place a dress or a symbol that propagates terrorism or extremism, no matter whether the victim is hurt or noticed or causes any disorder or not. Similarly, preparatory activities are not punishable in principle unless provided otherwise, especially in continental law countries such as Japan,³¹ because they can barely create a concrete risk, but the Amendments to the 1997 Criminal Law penalised several preparatory activities further as independent crimes, in order to achieve the expected deterrence.³²

What is more, many articles of the Amendments to the 1997 Criminal Law may have violated the principle that criminal law is a secondary measure. In other words, they

---

²⁸ J. H. Liu, ‘Xingshi Yuancuo Anjian de Chengxufa Fenxi’ [Procedural Analysis of Wrongful Convictions in China], *Journal of Comparative Law* 3 (2017), 24–40

²⁹ For example A. Yamaguchi, *General Part of Criminal Law* (Tokyo: Yuhikaku Press, 2007), 4.

³⁰ M. X. Gao and K. C. Ma, *Xingfaxue* [Criminal Law] (Beijing: High Education Press and Law Press, 2019), 42.

³¹ K. Asada, *General Part of Criminal Law* (Tokyo: Seibunndo, 2007), 362.

³² Gao, ‘Zhunbei’.

criminalised activities that administrative and civil laws had not even sanctioned. For example, article 1 of the *Amendment V to the 1997 Criminal Law* (the Fifth Amendment) made stealing, purchasing or illegal offering information of others' credit cards a criminal offence, but the then *Ordinance on Management of Credit Card Business* issued in 1996 by the People's Bank of China, the leading document regulating credit card management, and other relevant laws had not even imposed any legal responsibilities on these conducts. Such articles are obviously against the principle that criminal law should be used as the last resort.³³

4.2. The principle of legality

The principle of legality has been accepted into almost all civilised criminal laws, although it is expressed in different ways, such as due process or the principle of legally prescribed crime and punishment. Article 3 of the 1997 Criminal Law stipulates that an act cannot be deemed as a crime unless it is explicitly provided so. The true meaning of this principle is not that it is provided in law but that it is strictly observed in practice, and preventive penalisation may have opened the Pandora box to noncompliance. For example, judged from the requirement of the principle that the description of a crime must not be vague so that abuse of power can be avoided, provisions on terrorist and extremist activities in the Ninth Amendment are especially problematic, because it does not clearly define terrorist and extremist activities.

It might be argued that article 3 of the *Counter-Terrorism Act of People's Republic of China* (the CTA) that became effective as of January 1, 2016 has laid down the definition of terrorism and terrorist activities. Indeed, the article defines terrorism and gives a list of terrorist activities. However, it leaves at least one back door through which any crime in the 1997 Criminal Law can be interpreted to be a terrorist one, namely, the expression 'other terrorist activities' in the last paragraph of the article. As Table 2 shows, activities listed in paragraphs ②~④ of the article have been penalised by the 1997 Criminal Law, and paragraph ① and paragraph ⑤ cover all provisions in the Special Part of the 1997 Criminal Law if the aim to realise 'political, ideological and other purposes' could be found. In practice, various conducts that have nothing to do with 'terrorism' defined in article 3 of the CTA have been punished as 'terrorist activities', such as declaring to bomb something after heavy drinking to express dissatisfaction with the government,³⁴ causing chaos in a bus after drinking,³⁵ and faking and telling the police that there was a bomb in a plane when driven mad by heavy life pressure.³⁶

³³ S. Liang, 'Yaoqi Xinghui Shijian Qiaoxiang Yigai Jingzhong [Pharmaceutical Enterprise Bribery Warning Medical Reforms], *Xinhua Daily Telegraph* August 22, 2013.

³⁴ No. 6 First Instance Criminal Judgment (2014), Yongshu County People's Court of Sichuan Province.

³⁵ No. 315 First Instance Criminal Judgment (2014), Dongan District People's Court of Xiamen of Fujian Province.

³⁶ No. 168 First Instance Criminal Judgment (2015), Changning District People's Court of Shanghai.

Table 2: Terrorist activities in CTA and articles in the 1997 Criminal Law. Source: compiled by the author.

Terrorist Activities in article 3 of CTA	Corresponding articles in Criminal Law
① organising, planning, preparing for, or conducting activities which cause or attempt to cause casualties, grave property loss, damage to public facilities, disruption of social order and other serious social harm	All articles in Chapter 1 (Crimes against National Security), Chapter 2 (Crimes against Public Safety), Chapter 4 (Crimes against the Right of the Person and Democratic Rights), Chapter 5 (Property Crimes) and Chapter 6 (Crimes against Public Administration) of the Special Part of the 1997 Criminal Law.
② advocating terrorism, instigating terrorist activities, illegally holding articles advocating terrorism, or forcing other persons to wear costume or symbols advocating terrorism in public places	Article 120b (Preparing for a Terrorist Activity); article 120c (propagating terrorism or instigating terrorist activities); article 120e (forcing others to wear or adorn the dresses or symbols advocating terrorism in public); 120f (knowingly and illegally possessing materials advocating terrorism).
③ organising, leading or participating in terrorist organisations	Article 120 (forming, leading or participating in a terrorist organisation)
④ providing information, funds, materials, labour services, technologies, places and other support, assistance and convenience to terrorist organisations, terrorists, the implementation of terrorist activities or training on terrorist activities	Article 120a (assisting in implementation of a terrorist activity).
⑤ other terrorist activities	All other articles in the Special Part of the 1997 Criminal Law

The vagueness in definitions of terrorism and terrorist activities may be more problematic when seen from article 30 of the CTA, which provides a special Settlement and Education System to rehabilitate terrorist and extremist convicts who still pose a ‘social danger’ after serving their sentences by organising them to participate in training and education programs. Because expressions of ‘other terrorist activities’ and ‘other purposes’ in article 3 of the CTA make the scope of terrorist crime boundless and a due application process is absent, it cannot be safely said that the Settlement and Education System will be applied properly in practice.³⁷

4.3. Symbolic legislation

That the life of law does not lie in its enactment but in its enforcement is not only a common sense but also a political statement in China.³⁸ No matter how just its adoption process is, a law that could not positively influence targeted activities and lead society to development in the right direction cannot be justified and may become

³⁷ Z. J. Zhou, ‘Anzhijiaoyu de Fazhi Fengxian yu Yufang’ [Legal Risks of Settlement and Education System and Prevention Measures], *Western Law Review* 3 (2017), 75–84.

³⁸ For example Q. Zheng, ‘Falv de Shengming Zaiyu Shishi’, *Study Times*, June 20, 2018.

the so-called symbol of normative statement.³⁹ In other words, legislators do not expect the law to effectively prevent illegal phenomena in question, and just adopt it as a symbol demonstrating their attitude towards public anger caused by the phenomena. It is regretful to say that a considerable part of China's preventive efforts in recent decades may have become such a symbol.

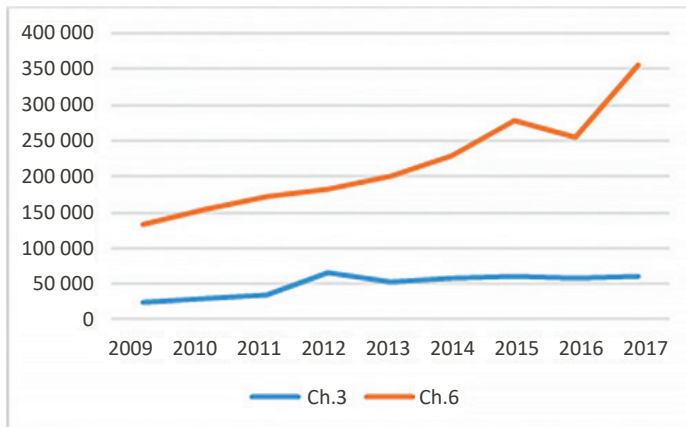

Figure 9: Criminal cases of Ch.3 and Ch.6 at first instance trial (2009–2017). Source: *China Statistic Yearbooks (2010–2018)*

As mentioned above, 19 newly created crimes are such that disturb the order of social administration (in Chapter 6 of Special Part of the 1997 Criminal Law) and 17 such that disturb the order of market economy (Chapter 3 of the same part). As Figure 9 shows, while the number of criminal cases of Chapter 6 at first instance trial from 2009 to 2017 was on sharp increase, that of Chapter 3 in the same period decreased, although slowly, since 2012. Judged from the fact that conducts punished by Chapter 3 such as producing and selling food with poisonous ingredients, polluting environment, and financial defraud, have been focuses of both public and political attention for so long a time, such a decrease can reasonably be considered a consequence of ineffective law enforcement. In other words, preventive efforts in Chapter 3 may be deemed symbolic. For a specific example, the Eighth Amendment criminalised the conduct of refusing to pay labour remuneration in article 276a of the law due to its violation of legitimate rights of ordinary workers and great adverse impact on socialist harmonious society.⁴⁰ Then, does this effort work? The answer may be negative, because few corporations were prosecuted even in the following year, and the phenomena became even more

³⁹ Liu, 'Xiangzhengxing'.

⁴⁰ M. X. Gao and L. Chen, *Zhonghuarenmingongheguo Xingfaxiuzhenganba Jiedu yu Sikao* [Understanding Amendment VIII to the Criminal Law of the People's Republic of China] (Beijing: China Renmin University Press, 2012), 108.

serious than before,⁴¹ just as once commented in scholarly literature: compared to the total number of 218,000 complaints involving refusal to pay labour remuneration handled by labour security supervision authorities in 2012, the number of 152 criminal cases filed at the people's court with only 134 closed in May 2011 to December 2012 is obviously 'disproportionate'.⁴² Another suitable example is cybercrime legislation. As mentioned above, the Ninth Amendment created four crimes to safeguard internet security. Then, how many criminal cases have been closed so far? Although zero is doubtful, it is true that no conviction report has been found in leading databases. Meanwhile, five of ten specific cybercrimes in the 1997 Criminal Law have not been used,⁴³ and the other five have only been used in 240 cases in the 20 years of 1997 to 2017. Such a low application rate cannot convey to citizens the message that all crimes will be punished and thereby strengthen their belief in law. Nor can it help in deterring potential offenders.

Finally, it is commonly accepted that the deterrence of criminal punishment depends not only on its severity, but also on its certainty and timeliness.⁴⁴ As mentioned above, corporate crime and corruption crime have been especially stressed in recent decades, and offering bribe committed by corporations is now considered one of focuses of law enforcement due to its features such as large value of bribes, long duration of bribery act and difficulties in disclosing,⁴⁵ and it accounts for a big part of all kinds of cases of offering bribe.⁴⁶ However, analysis of 827 corporate bribery cases closed in 2008 to December 2016 shows that more than 76 per cent of convicted natural persons are declared to be on probation, 12.6 per cent of convicted legal persons are not ordered to pay any fine, and the average amount of fine is much lower than that of bribe value. Meanwhile, the analysis finds that more than 36 per cent of bribery conducts lasts more than two years, and 17 per cent more than five years.⁴⁷ It may be inferred from these facts that at least the requirements of severity and timeliness are not met in the case of corporate bribery. Then, how can we expect the law to function effectively?

Briefly, many efforts that China made to deal with risks in modern society may be deemed as symbolic legislation to a degree.

⁴¹ W. J. Liu, 'Rang Jubuzhifu laodongbaochou Zui Xian Weili' [Let crime for dodging labor remuneration show its power], *People's Court Daily*, January 12, 2013.

⁴² P. F. Shu, 'Jubuzhifu Laodongbaochou Zui Yanjiu' [Study on Crime for Dodging Remuneration], *Chinese Criminal Science* 20 (2013), 58.

⁴³ Liu, 'Xiangzhengxing'.

⁴⁴ For example C. Beccaria, *Lun Fanzui yu Xingfa* [On Crime and Punishment] (Chinese Translation) (Beijing: China Encyclopedia Press, 1996), 56, 59.

⁴⁵ Liang, 'Yaoqi'.

⁴⁶ M. C. Yin and, C. X. Gao, 'Danwei Xinghui Zui Shizheng Yanjiu' [Empirical Studies on Corporate Bribery], *Legal Forum* 2 (2014), 277–287.

⁴⁷ Z. J. Zhou, 'Danwei Xinghui Anjian Shizheng Yanjiu' [Empirical Studies on Sentencing in Corporate Bribery Cases], *Journal of Henan Policy Institute* 1 (2020), 1–15.

5. Judicial restriction on adverse impacts of preventive penalisation

The adverse impacts of preventive penalisation lay a heavy burden on Chinese judicial authorities to ensure that all the reforms be applied as expected in the right way. Although it should be admitted that they have made valuable efforts, typical cases show that there is a long way to go before establishment of an effective check and balance mechanism between preventive penalisation and judicial restriction.

5.1. Legal foundation of judicial restriction and feasible choices

Chinese Constitution, criminal law and criminal procedural law has laid down sound foundation for judicial authorities to restrict the adverse impacts of preventive penalisation in a case-by-case way.

Criminal punishment deprives citizens of their fundamental rights, including the right to life, and one of the main functions of the Constitution is to safeguard citizens' fundamental rights. Therefore, it is common to see foreign courts quoting constitutional requirements or prohibitions to justify their decisions. For example, France and South Africa abolished the death penalty depending on constitutional protection for the right to life,⁴⁸ and South Korea abolished the crime of adultery in 2015, quoting its Constitutional provisions on protection for privacy and citizens' freedom to choose their partner.⁴⁹ The *Constitution of the People's Republic of China* (hereinafter, the Constitution), as amended in 2018, provides in the prelude that the Constitution is the fundamental law and has supreme legal authority, and in article 33, that the State respects and preserves human rights. Although the authority to interpret the Constitution rests only with the NPC Standing Committee, the people's court is not prohibited from applying it in specific cases. A survey conducted in 2018 disclosed that the Constitution was quoted in about 200 cases in the past three years. For example, the SPC dismissed the appeal by confirming the plaintiff's constitutional right to education in *'Qi Yuling vs. Chen Xiaoqi'* in 1991.⁵⁰ Therefore, it is both possible and feasible for a people's court to quote the Constitution to exempt those charged with conducts that causes no harm to society, although they may formally contravene criminal law, because liberty is undoubtedly one of the fundamental human rights.

In addition to provisions in the Constitution, the definition of crime in article 13 of the 1997 Criminal Law constitutes another legal foundation for judicial restriction.

---

⁴⁸ R. Hood, and C. Hoyle, *The Death Penalty: A Worldwide Perspective* (Oxford: Oxford University Press, 2015), 468.

⁴⁹ H. Y. Huang, 'Hanguo Shixing 62 Nian de Tongjianzui Beifeichu' [South Korea Abolished Adultery Enforced for 62 Years]. Available: <http://korea.people.com.cn/n/2015/0227/c205167-8854603.html> (26. 11. 2020.)

⁵⁰ J. Z. Wang, 'Zhongguo Sifa Panjue zhong de Xianfa Zongying' [Footprints of the Constitution in Judicial Judgments], Sina, December 8, 2019. Available: <http://news.sina.com.cn/c/2018-04-25/doc-ifzqvsva7995977.shtml> (26. 11. 2020.); J. P. Feng, 'Woguo Sifaan jue zhong de Xianfa Yuanyin jiqi Gongneng' [Constitutional Reference and Its Functions in Judicial Decisions in China], *CASS Journal of Law* 3 (2017), 44–60.

According to the article, all crimes must be conducts that endanger the society, and those with especially light circumstances are not punishable. Meanwhile, article 37 of the same law authorises the people's court to exempt a defendant from criminal punishment in a case where his or her circumstances are minor. Correspondingly, article 16 and article 177 of the *Criminal Procedure Law of the People's Republic of China* (hereinafter, Criminal Procedure Law) authorises a prosecutor not to charge a suspect if circumstances of the alleged conduct are obviously minor, criminal punishment is unnecessary or the suspect is exempted from criminal punishment in accordance with criminal law.

Briefly, Chinese judicial authorities can choose to restrict the adverse impacts of preventive penalisation in the following ways. In the first place, the prosecution may choose not to charge a suspect if the alleged conduct did not and does not potentially cause any substantial harm to the society or the circumstances are minor. Secondly, the people's court may choose to acquit a defendant in the same case. Thirdly, the people's court may use the system of conviction without sentencing in the 1997 Criminal Law. That is, it may convict a defendant without imposing any punishment. The third choice shall really not be recommended here because criminal conviction has a special symbolic meaning as a label of stigma in China, and has been proven to be a major obstacle preventing convicts reintegrating into society smoothly.⁵¹ However, it may be a realistic one because, as correctly commented by a scholar, the train of a criminal proceeding, once started, cannot be stopped due to the complicated relationship among the police, the prosecution and the people's court.⁵²

5.2. Effective restriction? A long way to go

The ability of judicial authorities to effectively restrict the adverse impacts of preventive penalisation has been proven in recent cases. For example, in the *Wang Lijun Case* in 2016, the defendant was convicted of illicit trade by Linhe District Court of Bayan Nur City of Inner Mongolia Autonomous Region according to an act adopted in the beginning of the 1980s – which required businesses to acquire licenses to purchase grain, in order to protect the then planned economy system –, and was sentenced to a suspended one-year imprisonment on April 15, 2016. The judgment became effective ten days later, as neither the defendant nor the people's procuratorate appealed. After heavily reported, the case was ordered to be reheard by the SPC on December 16, 2016. In February 2017, Bayan Nur City Intermediate People's Court revoked the verdict, stating that the defendant had not severely damaged market order. When selecting the case as a guiding case, the SPC clearly stated that whether a business

---

⁵¹ This is exactly the reason why Amendment VIII exempted those sentenced to less than five years imprisonment for a crime committed under the age of 18 from the obligation of reporting their criminal record when joining the army or seeking employment.

⁵² Liu, 'Xingshi'.

conduct should be considered illicit trade or not depends on whether it causes social harm and gives rise to a serious disruption of the market order or not.⁵³ Apparently, the final judgment was made depending on the second choice mentioned above.

However, it is regretful to say that more cases have shown that there is still a long way to go before a check and balance system that can ensure effective judicial restriction, because the absolute majority of judicial professionals are still reluctant to play their role as expected. For example, in the *Zhao Chunhua Case* in 2017, the defendant, a 51 years old Chinese woman, was arrested by Tianjin police on December 27, 2016, because of six model guns that she used in a small roadside recreational shooting gallery – which she ran to support her family from August to October 12, 2016 –, and that were identified as real guns. She then was sentenced to three and a half years imprisonment after being convicted of illegal gun possession by a district court in Tianjin. She appealed against her conviction to the First Intermediate People’s Court of Tianjin. On January 1, 2017, the intermediate court, while upholding her conviction, reduced her sentence to a three-year probation, stating that she posed little threat to society.⁵⁴

Although it is the *Zhao Chunhua Case* that triggered a public outcry and widespread debate, there had been 23 similar criminal convictions before.⁵⁵ It is strongly proposed that the defendants, especially Zhao, should be acquitted, because the legal standard for defining guns issued by the Ministry of Public Security is so low that a conviction should be deemed unjust.⁵⁶ Intending to defuse the ‘systemic crisis’⁵⁷ that resulted from public disaffection and legislative standard exemplified in Zhao’s case, the SPC issued an *Official Reply on Issues concerning Conviction and Sentencing in Criminal Cases Involving Guns Powered by Compressed Gas and Air Rifle Pellets* (Interpretation No. 8 [2018], SPC) on March 3, 2018, requiring the people’s court to take into consideration such circumstances as the appearance, material, launcher, purchase place and channel, price, use purpose, and injury force of the gun involved, and to ensure that the severity of the punishment is commensurate with the crime committed and the criminal liability to be borne by the offender. In other words, the final judgment on unlawfulness of a conduct must be based on a comprehensive and substantial assessment on harm or potential harm, motivation, social impact, and so on, even if it violates criminal law formally.

Although it may be argued the stance of the people’s court in the *Wang Lijun Case* and the *Zhao Chunhua Case* has proven that concerns on the negative impact of preventive penalisation is unnecessary as judicial authorities could reach a reasonable

⁵³ Notice of the Supreme People’s Court on Issuing the Nineteenth Group of Guiding Cases (No. 338 [2018] of the Supreme People’s Court).

⁵⁴ Y. Cao and Y. N. Peng, ‘Shooting gallery owner wins appeal’, *China Daily*, December 8, 2019. Available: www.chinadaily.com.cn/kindle/2017-01/30/content_28075519.html (26. 11. 2020.)

⁵⁵ T. Z. Li, ‘Quanguo 23 Qi Qiqiu Baitan Sheji’an 17 Ren Huo Huanxing’ [23 Shooting Gallery Cases 17 Probation], *Beijing Youth Daily*, January 1, 2017.

⁵⁶ For example L. Y. Han, ‘Zuixingfading Shiyexia dui Kongbaizhuang de Zaizhuiwen’ [Rethinking Blank Description of Crime from Perspective of Principle of Legality], *Chinese Criminology Review* 6 (2017), 21–28; Li, ‘Quanguo’.

⁵⁷ J. J. Yang, ‘Falv de Xitongxing Weiji yu Sifa Nanti de Huajie’ [Systemic Crisis of Law and Solution to Judicial Dilemmas], *Oriental Law* 3 (2017), 94–100.

judgment after balancing various interests,⁵⁸ it might be too optimistic and too early to draw such a conclusion. In the beginning, public outcry aroused by intensive internet exposure played a crucial role in both cases. Meanwhile, in both cases, the first instance courts, although they have the power to, did not make a legal and rational judgment themselves. Instead, they passed the problem to courts at higher levels. Finally, the intervention of the SPC played a crucial or even decisive role in both cases, either by issuing an order or an official reply. As mentioned above, there are currently 469 specific crimes in the 1997 Criminal Law and hundreds of thousands of criminal cases every year, and the conflict of formal unlawfulness and substantial unlawfulness may exist in every case. Therefore, it is impossible for every problematic case to successfully attract public and political attention and for the SPC to interfere. Therefore, an effective check and balance mechanism between preventive legislation and judicial restriction could not be established until judicial authorities share the same stance and consciously take collective steps. Unfortunately, the two cases make it clear that both are still absent.

6. Conclusion

Preventive penalisation is inevitable because we must face invisible and even legal risks created by modern industries. However, punishing citizens for formally unlawful conducts that barely cause any harm to society is not only unfair but also undermines the authority of law. Therefore, the adverse impacts of preventive penalisation must be cautioned and prevented, and the judiciary should undertake this task according to the principle of rule of law.

The Chinese Constitution and criminal laws give the judiciary space and choices enough to ensure that preventive legislation function properly without causing unnecessary harm to citizens and society. Unfortunately, most judicial authorities are still reluctant to use their discretion as expected. The absence of a shared stance and conscious collective action may not only shake fundamental principles of criminal law but also turn preventive efforts a useless symbol by allocating limited resources to wrong places. Therefore, it is crucial to establish a check and balance mechanism between preventive penalisation and judicial restriction in the context of risk society. This requires more political than legal efforts and therefore is beyond the coverage of this article.

---

⁵⁸ L. J. Wu, 'Liyi Hengliang zai Xingshi Sifa Caipan zhong de Yunyong yu Fengxian Kongzhi' [Application of Balance of Interests in Criminal Cases and Control of Risks], *Zhejiang Social Sciences* 4 (2019), 59–63.

REFERENCES

- Asada, K.: *General Part of Criminal Law*. Tokyo, Seibunndo, 2007.
- Beccaria, C.: *Lun Fanzui yu Xingfa* [On Crime and Punishment] (Chinese Translation). Beijing, China Encyclopedia Press, 1996.
- Beck, U.: 'Cong Gongyeshhui dao Fengxianshehui' [From Industrial Society of Risk Society(Part I)]. *Marxism and Reality* 3 (2003), 26–45.
- Cao, Y. – Peng, Y. N.: 'Shooting gallery owner wins appeal'. *China Daily*, December 8, 2019. Available: www.chinadaily.com.cn/kindle/2017-01/30/content_28075519.html (26. 11. 2020.)
- Chen, J.: 'Shanghai Fuxi Shijian Xiangguan Gongsi Renfa 2428.5 Wan' [Company Fined 24.285 Million in Shanghai Fuxi Scandal]. *Sina*, December 6, 2019. Available: <http://news.sina.com.cn/sf/news/2016-10-03/doc-ixwkwzyh4151795.shtml> (26. 11. 2020.)
- Deng, X. D.: 'Lihai Guanxi Ren Shiyu xia Weijingdingzui zhi Moshou' [Confiscation without Conviction from the Viewpoint of Interested Parties]. *Journal of Fujian Normal University (Philosophy and Social Sciences)* 4 (2017), 27–35.
- Feng, J. P.: 'Woguo Sifaanjue zhong de Xianfa Yuanyin jiqi Gongneng' [Constitutional Reference and Its Functions in Judicial Decisions in China]. *CASS Journal of Law* 3 (2017), 44–60.
- 'Food safety top concern in China'. *Xinhua News*, June 2015. Available: www.chinadaily.com.cn/business/2015-06/19/content_21050938.htm (08. 12. 2019.)
- Gao, L. L.: 'Zhunbei Shishi Kongbuhudong Zui – Yi Yubeixingwei Shixinghua wei Shijiao de Hongguanjiiegou' [Crime of Preparation for Terrorism: Macroscopic Interpretation in the Perspective of Implementation Behaviors]. *Legal Forum* 2 (2018), 152–161.
- Gao, M. X. – Chen, L.: *Zhonghuaerenmingongheguo Xingfaxiuzhenganba Jiedu yu Sikao* [Understanding Amendment VIII to the Criminal Law of the People's Republic of China]. Beijing, China Renmin University Press, 2012.
- Gao, M. X. – Ma, K. C.: *Xingfaxue* [Criminal Law]. Beijing, High Education Press and Law Press, 2011.
- Gao, M. X. – Ma, K. C.: *Xingfaxue* [Criminal Law]. Beijing, High Education Press and Law Press, 2019.
- Han, L. Y.: 'Zuixingfading Shiyexia dui Kongbaizuizhuang de Zaizhuiwen' [Rethinking Blank Description of Crime from Perspective of Principle of Legality]. *Chinese Criminology Review* 6 (2017), 21–28.
- He, R. G.: 'Yufangxing Fankongxingshilifa Sikao' [On Preventive Counter-Terrorism Criminal Legislation]. *Chinese Legal Science* 3 (2016), 145–163.
- Hood, R. – Hoyle, C.: *The Death Penalty: A Worldwide Perspective*. Oxford, Oxford University Press, 2015.
- Hu, J.: 'Tanwuhuiluzhi Zhongshenjianjin Zhidu De Guifanjiedu yu Lilunxingsi' [Normative Interpretation and Theoretic Reflection on LWOP for Bribery and Corruption]. *Journal of Southwestern University of Political Science and Law* 6 (2016), 57–64.
- Huang, H. Y.: 'Hanguo Shixing 62 Nian de Tongjianzui Beifeichu' [South Korea Abolished Adultery Enforced for 62 Years]. Available: <http://korea.people.com.cn/n/2015/0227/c205167-8854603.html> (26. 11. 2020.)
- Huang, M. R.: 'Yelun Xingzhengfan de Xingzhi jiqi dui Xingzhengxingfa Dingwei De Yingxiang' [Re-discussion on the Nature of Administrative Crime and Its Influence on the Status of Administrative Criminal Law]. *Modern Law Science* 5 (2004), 81–87.
- Kang, S. H. – Hu, R. E.: 'Kongbuzhuyi Lishi yu Xianzhuang' [History and Current Situation of Terrorism]. *Legal Jurisprudence* 6 (2003), 20–21.
- Li, T. Z.: 'Quanguo 23 Qi Qiqiu Baitan Sheji'an 17 Ren Huo Huanxing' [23 Shooting Gallery Cases 17 Probation]. *Beijing Youth Daily*, January 1, 2017.
- Liang, S.: 'Yaoqi Xinghui Shijian Qiaoxiang Yigai Jingzhong' [Pharmaceutical Enterprise Bribery Warning Medical Reforms]. *Xinhua Daily Telegraph*, August 22, 2013.
- Liu, J. H.: 'Xingshi Yuancuo Anjian de Chengxufa Fenxi' [Procedural Analysis of Wrongful Convictions in China]. *Journal of Comparative Law* 3 (2017), 24–40.
- Liu, R. W. – Jiao, X. P.: 'Fengxian Xingfa de Shehui Jichu' [Social Foundation of Risk Criminal Law]. *Journal China University of Political Science and Law* 3 (2014), 45–56.

- Liu, W. J.: 'Rang Jubuzhifu laodongbaochou Zui Xian Weili' [Let crime for dodging labor remuneration show its power]. *People's Court Daily*, January 12, 2013.
- Liu, Y. H.: 'Xiangzhengxing Lifa dui Xingfa Gongneng de Sunhuai' [Damage of Symbolic Legislation on Functions of Criminal Law]. *Politics and Law* 3 (2018), 35–49.
- Mei, C. Q. – Li, J.: 'Woguo Fankong Xingfa Lifa Yufngxing Mianxiang Jianshi' [Critical Comments on China's Counter-Terrorism]. *Legal Science* 1 (2018), 48–58.
- Pei, X. D. et alii, 'Guanyu Bali Tanwu Huilu Xingshi Anjian Ruogan Wenti de Jieshi Lijie yu Shiyong' [Understanding and Application of Interpretation on Legal Issues regarding Handling Criminal Cases of Corruption and Bribery]. *People's Justice* 19 (2016), 17–20.
- Shu, P. F.: 'Jubuzhifu Laodongbaochou Zui Yanjiu' [Study on Crime for Dodging Remuneration]. *Chinese Criminal Science* 20 (2013), 15–22.
- Song, W.: 'Qinglian Zhishu Lingren Nanyi Xinfu' [CPI Is Unconvincing]. *Procuratorial Daily*, December 9, 2014.
- Wang, J. Z.: 'Zhongguo Sifa Panjue zhong de Xianfa Zongying' [Footprints of the Constitution in Judicial Judgments]. *Sina*, December 8, 2019. Available: <http://news.sina.com.cn/c/2018-04-25/doc-ifzqvvs7995977.shtml> (26. 11. 2020.)
- Wang, W. H.: 'Jubu Lvxing Xinxi Wangluo Jianguan Yiwu Zui Shiyong Fenxi' [Analysis of the Crime of Refusing to Fulfill Network Security Management Obligation]. *People's Procuratorate* 6 (2016), 24–27.
- Wang, X. M. – Huang, L. L.: ' Jianchafa yu Xingshisusongfa Xianjie Ruogan Wenti Yanjiu' [The Research on the Issues of the Connection between Supervision Law and Criminal Procedure Law]. *Legal Forum* 2 (2019), 135–144.
- Wong, T. C.: 'Terrorists in Xinjiang returned from IS', December 8, 2019. Available: www.globaltimes.cn/content/911314.shtml (26. 11. 2020.)
- Wu, L. J.: 'Liyi Hengliang zai Xingshi Sifa Caipan zhong de Yunyong yu Fengxian Kongzhi' [Application of Balance of Interests in Criminal Cases and Control of Risks]. *Zhejiang Social Sciences* 4 (2019), 59–63.
- Wu, Y. H.: 'Lun Zuowei Sixing Tidai Cuoshi de Zhongshenjianjin' [LWOP as An Alternative to the Death Penalty]. *Global Law Review* 1 (2017), 131–148.
- Yamaguchi, A.: *General Part of Criminal Law*. Tokyo, Yuhikaku Press, 2007.
- Yang, J. J.: 'Falv de Xitongxing Weiji yu Sifa Nanti de Huajie' [Systemic Crisis of Law and Solution to Judicial Dilemmas]. *Oriental Law* 3 (2017), 94–100.
- Yin, M. C. – Gao, C. X.: 'Danwei Xinghui Zui Shizheng Yanjiu' [Empirical Studies on Corporate Bribery]. *Legal Forum* 2 (2014), 277–287.
- Yu, Z. G. – W, S. C.: 'Woguo Wangluo Fanzui de Fazhan jiqi Lifa Sifa Lilun Yingdui de Lishi Shuli' [Development of Cybercrime and the Historical Analysis of Its Legislative, Judicial and Theoretical Responses]. *Politics and Law* 1 (2018), 59–79.
- Zhao, Y.: *Studies on Counter Terrorism Criminal Law in Contemporary China*. PhD Dissertation, Beijing Normal University, 2016.
- Zheng, Q.: 'Falv de Shengming Zaiyu Shishi' [Life of Law Lies in Its Enforcement]. *Study Times*, June 20, 2018.
- Zhong, J. Y.: 'Fanfu Changlian Shiguan Dang he Guojia Shengsi Cunwang' [Anti-Corruption and Advocation of Integrity matters Life and Death of the Part and the State]. *People Daily*, January 30, 2013.
- Zhou, Z. J.: 'Danwei Xinghui Anjian Shizheng Yanjiu' [Empirical Studies on Sentencing in Corporate Bribery Cases]. *Journal of Henan Policy Institute* 1 (2020), 1–15.
- Zhou, Z. J.: 'Anzhijiaoyu de Fazhi Fengxian yu Yufang' [Legal Risks of Settlement and Education System and Prevention Measures]. *Western Law Review* 3 (2017), 75–84.
- Zhou, Z. J.: 'Risk Society and Corporate Criminal Liability'. *WIAS Research Bulletin* 11 (2019), 17–30.
- Zhou, Z. J.: *Bijiaofa Shiye zhong de Danwei Fanzui* [Comparative Studies on Corporate Crime]. Beijing: China Public Security University Press, 2012.

Először a rács mögött - gondolatok az első-büntényes elkövetők helyzetéről a hazai büntetés-végrehajtási intézetekben

CZENCZER Orsolya¹ – TOLNER Anita²

A magyar büntetés-végrehajtási intézetekben több sajátos kezelési igényű fogvatartotti részleget különítünk el. Ezek a részlegek elsősorban azért jöttek létre, hogy az adott fogvatartott egyéni, speciális helyzetét az állomány szakszerűen, célirányosan és a legnagyobb odafigyeléssel tudja kezelni. Hazánkban 2018. február 1-jén vezették be mintegy kísérleti jelleggel az első-büntényes elkövetők részlegét. A részleg célkitűzése a fogvatartotti populáció egy specializált csoportjának a védelmére, bűnismétlési, visszaesési kockázatának csökkentésére irányuló kezdeményezés, valamint a jelentkező börtönártalmak és prizonizációs hatások minimalizálása és az elítéltek áldozattá válásának megakadályozása.

Kulcsszavak: első-büntényes, fogvatartottak, elítéltek, büntetés-végrehajtás

1. Bevezetés

A társadalomra legveszélyesebb normasértések elkövetőinek felelősségre vonása a büntetőjog sajátos hatáskörébe tartozik. A felelősségre vonással azonban nincs lezárva a folyamat, hiszen ekkor kap hangsúlyt a kiszabott szankció végrehajtásának módja, annak eszközei. A büntetés-végrehajtás egyik legfontosabb feladata ugyanis – a társadalom igényének megfelelően végrehajtani rendelt büntetőjogi szankciók mellett – a fogvatartottak társadalomba visszavezetésével, a megbomlott jogi egyensúly helyreállításán munkálkodni. A társadalmi változások és az arra reagáló büntetőpolitika megalkotta a büntetés-végrehajtás kódexét, a 2013. évi CCXL. törvényt, amely új alapokra helyezte a magyar büntetés-végrehajtást, kezdve onnan, hogy magát a büntetés-végrehajtási jogviszony fogalmát is meghatározza, immár pönális kény-

¹ Dr. CZENCZER Orsolya PhD, bv. alezredes, egyetemi docens, tudományos főmunkatárs. NKE Rendészettudományi Kar, Büntetés-Végrehajtási Tanszék
Orsolya CZENCZER PhD, correctional lieutenant colonel, Associate Professor, senior lecturer, University of Public Service, Faculty of Law Enforcement, Department of Corrections
<https://0000-0002-3318-6767>; czenczer.orsolya@uni-nke.hu

² TOLNER Anita bv. főhadnagy, reintegrációs tiszt, Közép-dunántúli Országos Büntetés-végrehajtási Intézet
Anita TOLNER correctional lieutenant, reintegration officer, Middle-Transdanubium National Prison
tolner.anita@bv.gov.hu

szer jogviszonyként definiálva azt. Változásokat eszközölt továbbá a végrehajtásért felelős szervek hatásköreiben, döntéseik formai és tartalmi követelményeiben, illetve az azokkal szembeni jogorvoslati lehetőségekben is. A szabadságvesztés mint a legelterjedtebb büntetési forma újraszabályozása az új törvény egyik legfontosabb novuma. E körben a kódex új, a jelenlegi társadalmi helyzetre reagáló alapelveket fogalmaz meg (rugalmasság, pragmatizmus, káros hatások minimalizálása, egyéniesítés). A hatályos normákhoz hasonlóan, továbbá is kiemelt célként határozza meg a társadalomba való visszailleszkedés elősegítését, az elítéltek hatékonyabb oktatását és foglalkoztatását, a szabadulás utáni jogkövető életmód kialakításához szükséges feltételek biztosítását, valamint az önellátó, öfenntartó büntetés-végrehajtás kialakítását. Mindezek elérésére, valamint a progresszív szemléleten alapuló és az individualizált igényekhez igazodó büntetés-végrehajtás kialakításáért, az új kódex szellemisége alapján bevezettek számos új jogintézményt, köztük az első-büntényes elkövetők részlegét.

A társadalmi bűnmegelőzés olykor problémákba ütközik, a prevenciót szolgáló programok nem minden esetben váltják ki azt a hatást, amit elvárnak tőlük. Ezek a törekvések csak akkor lehetnek sikeresek, ha azt az egész társadalom közügyként kezeli. A szándékos és gondatlan bűncselekmények elkövetőivel szemben lefolytatott büntetőeljárások végén a bíróságok akár a legsúlyosabb büntetést, a szabadságvesztést is kiszabhatják, így ezek az elkövetők börtönbe³ kerülnek. A büntetésüket töltő fogvatartotti populáció heterogén összetételű, nem egységes, az elkövetett bűncselekmények súlyossága, a kiszabott ítétek tartama, a kriminális karrier, a korábbi fogva tartások során megszerzett börtönrutin mind-mind olyan tényezők, amelyek indokolják a fogvatartottak differenciálását.⁴

A magyar büntetés-végrehajtási intézetekben több sajátos kezelési igényű fogvatartotti részleget különítünk el. Ezek a részlegek elsősorban azért jöttek létre, hogy az adott fogvatartott egyéni, speciális helyzetét az állomány szakszerűen, célirányosan és a legnagyobb odafigyeléssel tudja kezelni. A hatékony és eredményes reintegráció alapja az egyéniesítés. Ha oda tudunk figyelni a lehető legnagyobb mértékben a fogvatartott egyéni helyzetére, problémájára, fennálló időszakos vagy huzamosabb állapotára, és ezeket speciálisan arra a helyzetre létrehozott részlegen, csoportban és szakértelemmel rendelkező állománnyal biztosítjuk, úgy a reintegráció esélyét teremtjük meg a fogvatartott számára. A számos speciális részleg közül, jelen tanulmányban az egyik legfontosabbat kívánjuk bemutatni: az első-büntényesek részlegét.

Az első-büntényes elkövetők⁵ fogalmát a bírói gyakorlat már régóta alkalmazza. A Btk. ugyan nem szabályozza *expressis verbis* az első-büntényesek fogalmát, ugyanakkor a büntetési tétel kiszabásánál figyelembe veszi, hogy az elkövetőt először ítélik

³ Börtön fogalom alatt a szerzők a büntetés-végrehajtási intézetet mint intézményt értik, nem mint végrehajtási fokozatot.

⁴ A büntetés-végrehajtásban a differenciálás fogalmát többféle értelmezés szerint használják. Jelen tanulmány terjedelmi korlátaira tekintettel csupán lábjegyzeti említésre van lehetőség, de a teljesség igénye nélkül a büntetés-végrehajtásban differenciálunk: életkor, büntetőjogi szempontok, fogva tartás jellege, nemek szerint, egészségügy és mentális állapot, visszaesés, bűncselekmény jellege, iskolázottság stb. szerint.

⁵ Elsőbüntényes elítélt az az fogvatartott, akit először ítélt a bíróság végrehajtandó szabadságvesztés-büntetésre.

végrehajtandó szabadságvesztés-büntetésre, vagy már volt korábban a legsúlyosabb büntetéssel büntetve. A bírói gyakorlatban az első-büntényes minőség elsősorban a büntetés tartamának enyhítésében jelenik meg.

Büntetés-végrehajtási szempontból az első-büntényes elítéltek csoportja képezi a fogvatartotti populáció jelentős részét, mintegy 41%-át.⁶ Heterogén csoportot alkotnak, végrehajtási fokozatok szerint a legenyhébb, fogház fokozattól a legszigorúbb, fegyház fokozatig, bűncselekmények súlya szerint a vétségektől a büntettekig, bűnösség szempontjából a gondatlanságtól a szándékosáig, az elkövetett bűncselekmények tekintetében a kisebb vétségektől a súlyosabb személy elleni erőszakos bűncselekményekig (rablás, súlyos életellenes bűncselekmények) és végül a szabadságvesztés tartamát tekintve pedig a rövid ítélettől a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztést töltőkig minden kategória képviselteti itt magát. A specializált részlegre történő behelyezés szempontjából fontos feltételek mégis különbséget tesznek a fent említett első-büntényesek között. A hazai büntetés-végrehajtás bölcsen felismerte, hogy nem elég az első-büntényes elkövetők differenciálása a büntetőeljárás során, hanem ezt az elvet a végrehajtás során is érvényesíteni kell. Ezért volt szükség egy olyan feltételrendszer megalkotására, amelynek köszönhetően nemcsak a visszaesők és első-büntényesek elkülönítése valósulhat meg, hanem különbséget kell tenni az egyes első-büntényesek között is, megkönnyítve a feladat végrehajtását és a célzott beavatkozások hatékonyságát.

Annak fontosságát, hogy az első-büntényeseket el kell különíteni a visszaeső, többszörösen visszaeső elítéltektől már évtizedek óta vallja a szakma. „A visszaesők, mint nagyobb csoport hatással lehet a kisebbre, a csoportnyomás kedvez ennek a tendenciának. Negatív értékeket, normákat megtapasztalhatják ezek a fogvatartottak a börtön mindennapjaiban. Mintakövetés, sajátos fogvatartotti szubkultúra értékeinek átvétele, amely egyrésztől beilleszkedésüket elősegíti, ugyanakkor lehet a megfélemlítés eredménye, a megtorlástól való félelem a csoporthoz való tartozás érzése vagy túlélési mechanizmus miatt.”⁷

A börtönben ezek a fogvatartottak egy közösségbe kerülnek olyan bűnelkövetőkkel, akik súlyosabb bűncselekmények elkövetéséért is felelősek lehetnek. Akár részesülnek speciális kezelésben akár nem, kimutatható, hogy szabadulásuk után megnövekszik a kriminális tevékenységek száma, esetlegesen közös elkövetésben is megegyeznek. Ennek a jelenségnek a magyarázata szociálpszichológiai folyamatokkal írható le.⁸

A visszaesők többségének helyzeti előnye van, hiszen ismerik már a börtönviszonyokat, manipulatívak, alakítani tudják az erőviszonyokat, helyismerettel rendelkeznek, rendszerint nincsenek beilleszkedési nehézségeik ellenben azzal, aki először kerül börtönbe. Az első-büntényes elkövetők a börtön kapujában nemcsak az intézményrendszer írott szabályaival találkoznak, hanem egy speciális szubkultúra íratlan,

⁶ Fogvatartottak száma és demográfiai adatai. Börtönstatisztikai Szemle, (2018), 1. 4–12. 8.

⁷ Pap Attila: Új rezsimszabályok az első büntényesek elkülönítésére? Börtönügyi Szemle, 27. (2008), 3. 79–80.

⁸ Kovács Zsuzsanna: A visszaesés megelőzésével kapcsolatos kihívások az igazságszolgáltatási rendszerben. Börtönügyi Szemle, 33. (2014), 2. 61–75.

de annál erőteljesebb normarendszerével is. A fogvatartottak igyekeznek egymás között hierarchiát, egyfajta egyedi alá-fölé rendeltséget kialakítani, aminek alapja a bűnözői kapcsolatrendszer, az anyagi jólét, a fizikai erő, az edzettség és az elkövetett bűncselekmények, tehát a legfőbb státuszképző tényezők. Aki ezek közül egyik tényezővel sem rendelkezik, viszont tudásával ki tud tűnni és segítségére tud lenni a fogvatartotti hierarchia csúcán állóknak, bár nem a hierarchia tetejére, mégis megbecsült pozícióba kerülhet tudása által. Az az elítélt viszont, aki ezek egyikével sem rendelkezik viktimológiai szempontból ki lehet szolgáltatva a többi fogvatartottnak. A büntetés-végrehajtás mindent elkövet annak érdekében, hogy ezt a belső hierarchiát kezelje. Ennek egyik legeredményesebb megoldása a fogvatartottak célirányos elkülönítése, amely esélyt teremt arra, hogy az ilyen típusú börtönártalmak minimálisra szoríthatók legyenek.

2. Az első-büntényesek részlegének működése Magyarországon

Hazánkban 2018. február 1-jén vezették be mintegy kísérleti jelleggel hat büntetés-végrehajtási intézetben az első-büntényes elkövetők részlegét (Részleg) mint specializált részleget.⁹ Mivel sem a büntetés-végrehajtási kódex,¹⁰ sem az abban foglaltak végrehajtására vonatkozó rendeletek nem tartalmazták ezt az új jogintézményt, ezért annak bevezetése alkalmával működésének szabályozására a Központi Kivizsgáló és Módszertani Intézet Országos Parancsnoki Szakutasítást és Módszertani Útmutatót dolgozott ki.¹¹ A szakutasítás szerint a Részleg célkitűzése a fogvatartotti populáció egy specializált csoportjának a védelmére, bűnismétlés, visszaesési kockázatának csökkentésére irányuló kezdeményezés, amely a jelentkező börtönártalmak és prizónizációs hatások – amelyek a totális intézmény velejárói – minimalizálására törekszik. Cél továbbá a rendkívüli események bekövetkezése lehetőségének csökkentése és nagyobb hatékonyságot elérni az alkalmazható célzott beavatkozásokban.¹²

A Részlegen elhelyezettek az általuk elkövetett bűncselekmények tekintetében színes képet mutatnak. Legjellemzőbb a vagyon elleni bűncselekmények (lopás, sikasztás, csalás, gazdasági csalás) elkövetőinek jelenléte, ami az itt elhelyezett fogvatartottak közel 60%-át jelenti. Jellemző továbbá a közlekedési bűncselekmények elkövetőinek a száma, azon belül is a járművezetés ittas állapotban és annak minősített esetei, valamint a környezet és természet elleni (a hulladékgazdálkodás rendjének megsértése), vagyon elleni erőszakos (kifosztás, dolog elleni), költségvetést károsító

⁹ A bv. intézeteket előzetes felmérések alapján jelölték ki a Részleg kialakítására. 2018. február 1-jén kezdte meg működését a részleg 6 intézetben, összesen 155 férőhellyel, amely 129 férfi és 26 női elítélt számára biztosított elhelyezést.

¹⁰ 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról.

¹¹ 13/2017. (II. 16.) OP szakutasítás az egyes reintegrációs feladatok végrehajtásának eljárási szabályairól.

¹² BVOP Belső Módszertani Útmutató az első büntényes elkövetők részlegéhez. 2018.

(költségvetési csalás) és végül a közigazgatás rendje elleni bűncselekmények (embercsempészet) elkövetői is jelen vannak az első-büntényesek között.

A Részlegre történő behelyezési kritériumokat a bv. intézetek a befogadást követően már az elítélt befogadó részleg¹³ való tartózkodása alatt a befogadási eljárás részeként megvizsgálják. Amennyiben a fogvatartott megfelel a Részlegre való behelyezés feltételeinek,¹⁴ valamint beleegyező nyilatkozattal járul hozzá a behelyezéshez, úgy számára biztosítani kell ezt a lehetőséget. Amennyiben a befogadó intézetben nincs működő első büntényes részleg, úgy az elítéltet át kell szállítani olyan bv. intézetbe, ahol első büntényes elkövetők részlege működik.¹⁵

A Részlegre helyezés feltételeinek vizsgálatakor a jogszabályban foglaltakon kívül az intézet több szempontot is figyelembe vesz, ilyen például a szabadságvesztés tartama vagy az elítélt biztonsági kockázatba sorolása.¹⁶ Amennyiben az elítélt minden feltételnek megfelel, a reintegrációs tiszt tájékoztatja a részleg működésével kapcsolatban.¹⁷

2.1. Hatékony reintegráció az első büntényesek részlegében

A fogvatartottak reintegrációs programokba, oktatásba és különböző képzésekbe történő bevonásáról az adott bv. intézet Befogadási és Fogvatartási Bizottsága dönt. Így van ez az első büntényesek részlegén is. A Részlegen elhelyezett elítéltekkel kapcsolatos reintegrációs és pszichológusi foglalkozások kiemelten kezelik a börtönártalmak minimalizálását, a családi kapcsolatok megerősítését, valamint a visszaesési kockázatot

¹³ A teljeskörűség azt feltételezné, hogy már a befogadó részlegre helyezéskor is megvalósuljon egyfajta differenciálás a fogvatartottak között e szempont alapján, azaz különítsék el már a befogadó részlegen is az első-büntényest az esetlegesen visszaeső elítélttől, de ez egyelőre nem előírás és a büntetés-végrehajtási intézetek befogadóképességének korlátozott volta miatt nehezen megoldható lenne.

¹⁴ Részlegre történő behelyezés feltételei során csak olyan újonnan befogadott, felnőtt korú férfi – a Pálhalmi Országos Büntetés-végrehajtási intézet vonatkozásában női – elítélteket lehet elhelyezni, akiket első alkalommal ítéltek végrehajtandó szabadságvesztésre, valamint

- akik korábban elítéltként bv. intézetben nem voltak fogva tartva,
- akik korábban 2 hónapot meg nem haladó időtartamban voltak kényszerintézkedés,
- hatálya alá tartozó személyként fogva tartva,
- akik a szabadságvesztés jogerőre emelkedését megelőzően 2 hónapot meg nem haladó időtartamban voltak letartóztatottként fogva tartva,
- akik nem személy elleni erőszakos bűncselekményt követtek el, Btk. tételesen felsorol,
- akik az 5 évet meg nem haladó tartamú szabadságvesztést fogház vagy börtön fokozatban töltik,
- akik a „szökés” fogvatartási kockázat szempontjából alacsony, kivételesen közepes besorolásúak,
- akik általános rezsimbe helyezettek vagy enyhébb rezsimbe helyezhetők,
- akiknek a biztonsági kockázati besorolásuk alacsony, közepes, illetve kivételes esetben magas, valamint
- akik a részlegre helyezésüket vállalják.

¹⁵ Az átszállítás ügyében soron kívül, de legfeljebb a felterjesztést követő 5 munkanapon belül kell döntést hozni, engedélyezése esetén pedig a soron következő körszállítással a kijelölt bv. intézetben kell szállítani.

¹⁶ Magas biztonsági kockázati besorolású elítélt kizárólag abban az esetben helyezhető a Részlegre, amennyiben a besorolásra szuicid veszélyeztetettség miatt került sor. A többi elítélteknek megfelelően első-büntényesek esetében is kiemelten figyelni kell a fogvatartott öngyilkossági cselekményeinek megelőzésére és az azzal kapcsolatos feladatokra [27/2017. (II. 5.) OP szakutasítás].

¹⁷ Fontos kiemelni, hogy ha a befogadás során a részlegre helyezését nem vállalja, a fogva tartás alatt ezt a nyilatkozatát nem tudja már megváltoztatni.

csökkentését. A befogadást követő időszakban fokozott figyelmet fordítanak az elítéltek tájékoztatására, beilleszkedést segítő egyéni, illetve csoportos foglalkozások megtartására, a kapcsolattartás elősegítésére. A fogva tartás teljes időszaka alatt hangsúlyos az elítéltek munkáltatásba, oktatásba, képzésbe történő bevonása. A részlegzet működtető bv. intézetek törekednek arra, hogy az ott elhelyezett elítéltek munkáltatása, oktatása, lehetőség szerint a többi fogvatartottól elkülönítve valósuljon meg, de ez a kis létszámukra való tekintettel nem minden esetben valósítható meg. Kifejezetten ilyen nehézség a munkáltatás során történő elkülönítés, ugyanis ilyenkor jellemzően egy műhelyben, egy közös munkaterületen vagy munkakörben dolgoznak a fogvatartottak.

Az egyéb reintegrációs foglalkozások bv. intézetenként eltérők lehetnek, ám mind-egyiknek közös tulajdonsága, hogy összhangban van a részleg céljaival. A foglalkozásokat jellemzően a reintegrációs tiszt vagy az intézet pszichológusa tartja, esetenként a bv pártfogó felügyelő, börtönlelkész vagy külsős együttműködő szerv, szervezet célirányos programokat működtető tagja, képviselője. A foglalkozások az elítéltek igényeihez igazodnak, azokat a napirendben meghatározott időben és időtartamban tartják meg, valamint intézeti adottságoktól függően csoportos vagy egyéni foglalkozások is lehetnek.

A programok egy része a befogadási eljárás folyamatát egészíti ki, amely által az első büntényes befogadott számára átláthatóbbá, érthetőbbé válhat a bv. intézetbe kerülés folyamata. Az önismeret fejlesztése és a gyakorlati tudás megszerzése mellett vannak olyan programok, amelyek a szabadidő hasznos eltöltésére irányulnak, csökkenthetik a börtönártalmakat, a fogva tartással járó stresszt és a fogvatartottak közösségét csoporttá formálhatják. A programok nem folyamatosan, hanem a fogvatartotti igénynek és létszámnak megfelelően, annak függvényében valósulnak meg, olyan programok mellett, amelyek működtetése központi feladat.

A foglalkozások témája lehet beilleszkedést támogató egyéni, illetve csoportfoglalkozások, a családi kapcsolatok erősítését vagy támogatását célzó programok,¹⁸ látogatófogadáshoz kapcsolódó speciális programok és célzott kockázatkezelő programok, valamint a szabadulásra felkészítő programok.

A részlegek számos célirányosan reintegratív programot is működtetnek. A teljesség igénye nélkül ilyen például az életvezetési és háztartási szakkör, amely során a Részlegben elhelyezettek elsajátíthatják a háztartástani alapokat, a főzés és a megfelelő alapanyagok kiválasztásán, megvásárlásán át, az előkészítési folyamatokon keresztül, az új ételek elkészítésének folyamatát. Szintén eredményes program a Kezdjük újra! program, amelynek célja, hogy megtanítsa az elítélteket olyan technikákra, amelyek segítségükre lehet az álláskeresés területén. A program során megtanulják, hogyan kell önéletrajzot írni, gyakorolhatják a motivációs levelek elkészítését, különböző

¹⁸ Családi kapcsolatok erősítését és támogatását célzó programok, mint például a szabadulás előtt a családban felmerülő problémák, kérdések, tervek reális megoldási lehetőségeinek a kidolgozására szintén gyakori programlehetőség a Részlegeken. E programok megvalósításának hátterében a Nemzeti Büntelmegelőzési Tanács által támogatott Családi Döntéshozó Csoportkonferencia módszere áll.

állásinterjú szituációkat is begyakorolhatnak, illetve tipikusnak mondható beszélgetéseket is elsajátíthatnak a programban részt vevők. Segíti a szabadulást követő munkába állást, megismerhetnek olyan helyzeteket kockázatmentes környezetben, amelyekkel álláskeresés közben, interjú során szembesülhetnek. Egy másik program a „Gazdálkodás okosan” program, amelynek célja, hogy gazdasági szempontú oktatással, pénzügyi kérdésekkel kapcsolatos döntéshozatal folyamatait megismertesse az elítéltekkel. Az első büntényesek esetében hosszú idő telik el, hogy alkalmazkodni tudjanak ahhoz a megváltozott közeghez, ahol már nincs a család és a barátok támogató közege, ezért szükséges annak az elsajátítása, hogyan osszák be a személyes szükségletre fordítható összeget vagy például a telefonálási keretet, amit akár pár napon belül el is használnak, és ha ez megtörténik, akkor nem tudják tartani a kapcsolatot szeretteikkel. Ebből adódhat frusztráltság és szorongás, amely olyan lelki állapotot idézhet elő, amely meg alapozhat későbbiekben zárkán belüli konfliktust is. Ezt elkerülendő segít a „Gazdálkodás okosan” program.

Szintén számos kreatív műhely program fut ezekben a Részlegekben, nemcsak a szabadidő hasznos eltöltése céljából, hanem ezek hozzájárulnak az elítéltek motiválásához, például a családi kapcsolatok erősítése terén, a családtagok számára készített ajándékok lehetősége által, amelyet aztán kiküldhet az elítélt a hozzátartozóinak. A munka sikerélményt teremt, a kétkezi munka és kreativitás fejlesztése az alkotó fantázia megélése. Alkotói folyamat során az egyes foglalkozások egymásra épülnek, így egy folyamat az alkotás elkészüléséig tart. A folyamat során pedig fejlődik a fogvatartott türelme, kitartása, készsége, kezűgyessége és fantáziája.

Céltzott kockázatkezelő programokat is működtetnek a részlegen, ezekbe elsősorban olyan elítélteket – érintettségük esetén – vonnak be, akiknek az agresszivitás, a szerhasználat kockázatát csökkentő és önértékesítést elősegítő foglalkozássorozatok segíthetik a reintegrációjukat. Természetesen a többi elítélthez hasonlóan a Részlegeken elhelyezett elítéltek is részt vehetnek társadalmi és munkaerőpiaci integritást segítő programokon, valamint egyéb céltzott, kockázat- és ártalomcsökkentő programokon is.¹⁹

A fent felsorolt programok mellett még számtalan a fogvatartottak igényeinek megfelelő programok állnak rendelkezésre, mint az érzelmi intelligencia-fejlesztő tréningek, önismereti tréningek vagy szabadulásra felkészítő programok. Összességében ezek a programok nem folyamatosan, hanem igény szerint és létszám függvényében valósulnak meg.

A tapasztalhatóan jól működő és eredményes reintegratív szemléletű Részlegről azonban a kihelyezés is lehetséges. Ez a kihelyezés lehet önkéntes, amennyiben az elítélt maga írásban kérelmezi a részlegről történő kihelyezését, illetve lehet hivatalból, amikor az intézet maga kezdeményezi az elítélt Részlegről történő kihelyezését szankcionálási szempontok miatt. Ez utóbbi eset akkor állhat fenn, ha az elítélt az intézet-elhagyással kapcsolatos magatartási szabályokat megszegte vagy az intézetbe történő

¹⁹ A csoportos foglalkozások részét képezik a hétfői sportfoglalkozások, a különböző kártyajátékok, sakkverseny, asztalitenisz-versenyek is, amelyeknek szervezésében több elítélt is részt vesz.

visszatérési kötelezettségének nem az előírtaknak megfelelően tett eleget. Kizáró ok szintén, ha az elítélt a nyilatkozatban vállalt programban nem működik együtt, a büntetés-végrehajtás rendjét és biztonságát súlyosan megsérti, továbbá, ha súlyos vagy ismételt fegyelemsértést követ el, illetve, amennyiben a fegyelmi jogkör gyakorlója fedésnél súlyosabb fenyegetés kiszabásáról határoz.

Előfordulhat azonban olyan eset is, amikor az elítélt nem fegyelmi okból vagy önként, hanem egyéb okból kerül ki a Részlegről. Ilyen eset például, ha más különleges rendeltetésű, speciális részlegre helyezése válik indokolttá, mint például a vallási részleg, alacsony biztonsági kockázatú részleg, drogrevenüciós részleg vagy gyógyító terápiás részleg. Szintén előfordulhat olyan eset is, amikor az eredetileg fennálló behelyezési feltételekben következik be változás, azaz elítélt ellen folyamatban lévő újabb büntetőeljárás, vagy újabb ítéletről érkezik értesítés, vagy a fogva tartás adataiban olyan változás következik be, amely miatt a Részlegre való helyezés jogszabályi feltételei már nem állnak fenn.²⁰

2.2. Részlegben elhelyezettekkel kapcsolatos bánásmód és hangulat

Az már egyértelmű, hogy a Részlegben elhelyezett elítéltek sajátos odafigyelést igényelnek. Az általános részlegekhez képest az első büntényesek részlege nagyban különbözik hangulat szempontjából is. Az első büntényesek sokkal érzékenyebbek a börtönártalmakra, a bezártságra, az új norma- és napirendre, nincsen kialakult börtönrutinjuk, a rendszerben nem igazodnak el könnyen és olykor elveszetteknek is tűnhetnek.

Az elítéltek megváltozott helyzetét tovább nehezíti a családjuk hiánya, a családtól való elszakadás nehézsége, a bevonulás körüli feszültségből adódó családi konfliktusok, gyermeknevelési problémák. A kezdeti nehézségek időszakában rendkívül fontos a személyi állomány megfelelő odafigyelése az elítélt felé, annak tájékoztatása, eligazítása. Mivel a Részleg a fogvatartottak együttműködési hajlandóságára épít, így jó esetben egyfajta együttműködés alakul ki az állomány és a fogvatartott között. Ez azért is fontos, mert aki nem együttműködő, a szabályokat nem hajlandó betartani, azt kihelyezik a Részlegről.

Az eddigi tapasztalatok szerint a Részlegben elhelyezett fogvatartottak alkalmazkodók, segítik egymást, a légkör sokkal nyugodtabb és családiasabb, mint más körlet-részeken. Zárt közösséget alkotnak, tájékoztatják egymást az elhangzott szabályokról, felkarolják az elesettebb, elveszettebb társaikat, segítik egymást a lelki és családi problémákkal való megküzdésben is. Nem jellemzőek az egymás ellen elkövetett fegyelmi cselekmények. Lényegesen kevesebb konfliktusra is kerül sor elítélt és elítélt között, valamint elítélt és a személyi állomány tagja között. Esetükben rendkívül ritka

²⁰ Az első-büntényes elkövetők részlegéről történő kihelyezést a bv. intézetben annak a szakterületnek kell kezdeményeznie, aki az arra okot adó körülményről tudomást szerzett, viszont az elítélt kihelyezéséről a Befogadási és Fogvatartási Bizottság dönt.

a verbális agresszió, a kiabálás, az ajtócsapkodás egy-egy kiadott utasítással szemben. Nem jellemző a más körletek esetében legtipikusabb cselekmények elkövetése sem, mint például személyi állomány sérelmére elkövetett cselekmények (hivatalos személy elleni erőszak), civil személyek sérelmére elkövetett cselekmények (mobiltelefonos le-
húzások) vagy a fogvatartott társ sérelmére elkövetett cselekmények (zsarolás, kényszerítés, szexuális zaklatások) sem. A konformizmust és együttműködő készséget nyilván a kisebb létszámból fakadó nyugodtság, a személyi állomány ebből fakadó türelme és készsége is elősegíti.

Az ország különböző intézeteiben kialakított Részlegeken elhelyezettek majdnem 100%-a vesz részt munkáltatásban. Napközben a munkaterületen vannak. Ez is sokban hozzájárul az egészséges napirend és arányos életvitelből fakadó nyugodt légkör megteremtéséhez. A körleten elhelyezett elítéltek legtöbbje jogosult enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazása alá esni, társadalmikötődés-program és/vagy reintegrációs őrizet jogintézményét igénybe venni, illetve feltételes szabadságra bocsátást elnyerni, ez is nagymértékben motiválja őket a szabályoknak megfelelő viselkedésre. Hasonlóan, az intézet elhagyásával járó különféle lehetőségeket, mint például a látogató intézeten kívüli fogadása, kimaradás, eltávozás lehetőségét is progresszív módon biztosítja az intézet számukra.

A reintegrációs tevékenységük keretében – egyébként nemcsak az e részlegben elhelyezetteknek, de nekik különösen is – törekszik a büntetés-végrehajtás arra, hogy ösztönözze az elítéltet családi és egyéb kapcsolatainak fenntartására, meglévő kapcsolatainak továbbfejlesztésére, elősegíti a különféle kedvezményes jogintézmények nyújtotta lehetőségeket, amennyiben azok jogszabályi feltételeinek megfelelnek.

A reintegrációs tevékenység e részlegben is összetett és többrétű. Az általános reintegratív tevékenységeken túl a Részlegben lehetőség van speciális, személyre szabhatóbb programok megvalósítására is – elsősorban a létszámnak és az együttműködési hajlandóságnak köszönhetően. Jelen tanulmány terjedelmi korlátai nem teszik lehetővé, hogy minden Részleg reintegrációs programját részletesen bemutassuk, de példálózó jelleggel kiemelnénk olyan rendkívül eredményes programokat, mint az *életvezetési és háztartási szakkör*, amely során az első büntényes elítéltek elsajátíthatják a háztartástani alapokat, a főzés és a megfelelő alapanyagok kiválasztásán, megvásárlásán át, az előkészítésen keresztül az új ételek elkészítésének folyamatát. Szintén hasznos programnak bizonyult a *Kezdjük újra!* program, amelynek célja, hogy megmutassa, megtanítsa az elítélteket olyan technikákra, módszerekre, eszközökre – akár digitális, online módon –, amelyek segítségükre lehetnek az álláskeresés területén. A program során megtanulják, hogyan kell önéletrajzot vagy motivációs levelet készíteni, különböző állásinterjú-szituációkat is begyakorolhatnak, illetve tipikusnak mondható beszélgetéseket is elsajátíthatnak a programban részt vevők. A program célja segíteni a szabadulást követő munkába állást, megismertetni a fogvatartottakat olyan helyzetekkel – kockázatmentes környezetben –, amelyekkel álláskeresés közben, interjú során szembesülhetnek.

Szintén több Részlegben alkalmazott program a „Gazdálkodás okosan”, amelynek célja, hogy gazdasági szempontú oktatással, pénzügyi kérdésekkel kapcsolatos döntéshozatal folyamatait bemutassa olyan elítéltek részére, akiknek ez a terület ismeretlen. Első lépésként például az intézeti élet költségeinek beosztását próbálják megtanítani nekik: hogyan osszák be a személyes szükségletre fordítható összegüket, a telefonálási keretet, amit akár pár napon belül is ki tudnak meríteni.²¹

Természetesen a Részlegben is elengedhetetlen a *Kreatív műhely*, amely nemcsak a szabadidő hasznos eltöltését jelenti, hanem kialakítja az elítéltek motiváltságát, erősíti a családi kapcsolatokat a családtagok számára készített ajándékok által, amelyeket az elítélt alkalom adtán elküldhet a szerettei részére. Az alkotói folyamat során az egyes foglalkozások egymásra épülnek, így egy folyamat az alkotás elkészüléséig tart, ez türelmet, kitartást, fókuszálást igényel, és ezek mind fejlesztő foglalkozások. Az alkotói folyamat során fejlődik a fogvatartott készsége, kézügyessége és fantáziája.

A fent felsorolt programok mellett még számtalan, a fogvatartottak igényeinek megfelelő programok állnak rendelkezésre, olyanok, mint érzelmiintelligencia-fejlesztő tréningek, önismereti tréningek, valamint szabadulásra felkészítő programok. Összességében ezek a programok nem folyamatosan, hanem igény szerint és létszám függvényében valósulnak meg.

3. A Részleg jövőbeli fejlesztési lehetőségei

Az első büntényesek részlegeinek működése egy relatíve fiatal jogintézmény, és mint ilyen, vannak benne még fejlődési perspektívák, lehetőségek. Sokszor egyébként egy remekül működő európai színvonalú jogintézménynek van, hogy mi magunk, az állomány vagyunk a korlátai: elsősorban létszámhiány, leterheltség vagy megfelelő képzettség hiánya okán. Máskor az intézeteink építészeti sajátosságai, elkülönítésre szolgáló körletrészek kialakításának nehézségei akadályozzák a megfelelő színvonalú működést. Mindezeknek – a tárgyi és személyi feltételeknek ugyanis – összhangban kell lenniük a Részleg meghatározott szakmai céljaival.

Tudományos szempontból nehézséget jelent egyelőre a fogva tartásra, bűnismétlésre és a visszaesésre gyakorolt hatások tudományos mérése. De ez csak kezdeti állapot, a tapasztalat és mindennapok ugyanis azt mutatják, hogy érezhetően felmérhető máris az elkülönítésbe fektetett energiák megtérülése: a fegyelmi eljárások számának alacsony volta, a Részlegben elhelyezettek visszajelzései és az állomány munkamorálja alapján.

Objektív helyzet, hogy az országban az első büntényesek Részlege jelenleg hét intézetben működik. Ebből a hét intézetből kell választani az ország egész területéről érkező elítélteknek, ha ebbe a különleges részlegbe szeretnének kerülni és alkalmasak is oda. Viszont ez hátrányt jelenthet az esetleges kapcsolattartás tekintetében. Ha olyan

²¹ Progresszív rezsimszabályoknak megfelelő időintervallumban telefonálhatnak. E program első lépéseként a benti élet költségeinek beosztása során feltérképezik az esetleges nehézségeket, személyre szabott táblázatokat készítenek, beosztják a telefonálási percek napról napra, kiérkezési vásárláshoz listát készítenek gyakorlásképpen.

intézetben tudják csak elhelyezni, amely távolabb esik a lakóhelyétől, az a kapcsolattartása (elsősorban látogató fogadás) kárára válhat. Ezáltal választási helyzetbe kerül az elítélt, hogy a Részlegen történő elhelyezését vállalja, minden kedvezményével együtt vagy a kapcsolattartását a családjával, szeretteivel. A kapcsolattartás ugyanis egy távolabbi intézetbe elhelyezett elítélttel a családi kasszára anyagilag megterhelő hatással lehet, többletkiadásként jelenik meg, ami csökkenti a család bevételét, és megnehezítheti az amúgy is nehéz új életkörülményt a család számára.

Szintén kihívás az első büntényes elkövetők részlegére elhelyezett elítéltek teljes körű elkülönítése munkaterületeken, foglalkoztatások során (munkavégzés során a fogvatartottak végrehajtási fokozattól függetlenül együtt helyezhetők el), különféle reintegrációs programokon, vallási szertartásokon, néha még a szabad levegőn tartózkodás alkalmával is.

A hazai büntetés-végrehajtás mégis mindent elkövet, hogy a jól működő eredményes gyakorlatokat fenntartsa és biztosítsa a fogvatartottak számára. A siker, az eredményesség nekünk is öröm, büszkeség. S ezt a fajta eredményességet csakis az első perctől kezdődő alaposan felépített rendszerrel tudjuk elérni, azzal a rendszerrel, amely az elítéltek és egyéb jogcímen fogva tartottak bekerülésével kezdetét veszi, az egész fogva tartás folyamatát áthatja és a szabadulást követően az utógondozásig fennáll, és úgy nevezzük: reintegráció. A reintegráció alappillére a megfelelő elkülönítés. Az első büntényesek részlege ezért is lesz hosszú távon a reintegráció egyik sikereleme.²²

IRODALOMJEGYZÉK

BVOP Belső Módszertani Útmutató az első büntényes elkövetők részlegéhez. 2018.

Czenczer Orsolya: Az alapvető jogok biztosának a Nemzeti Megelőző Mechanizmus keretében végzett vizsgálatai egy bv-s szemével. *Miskolci Jogi Szemle*, 14. (2019), 2. különszám. 135–146.

Fogvatartottak száma és demográfiai adatai. *Börtönstatisztikai Szemle*, (2018), 1. 4–12. 8. Elérhető: <https://bv.gov.hu/sites/default/files/Bortonstatisztikai%20Szemle%202018%201.pdf> (A letöltés dátuma: 2020. 03. 28.)

Kovács Zsuzsanna: A visszaesés megelőzésével kapcsolatos kihívások az igazságszolgáltatási rendszerben. *Börtönügyi Szemle*, 33. (2014), 2. 61–75.

Pap Attila: Új rezsimszabályok az első büntényesek elkülönítésére? *Börtönügyi Szemle*, 27. (2008), 3. 79–80.

Jogi források

2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról
27/2017. (II. 5.) OP szakutasítás fogvatartottak öngyilkossági cselekményeinek megelőzésével kapcsolatos feladatok

²² Czenczer Orsolya: Az alapvető jogok biztosának a Nemzeti Megelőző Mechanizmus keretében végzett vizsgálatai egy bv-s szemével. *Miskolci Jogi Szemle*, 14. (2019), 2. különszám. 135–146.

ABSTRACT

The First Time Behind the Bars - Thoughts about the Life of the First Offenders in Hungarian Prisons

Orsolya CZENCZER – Anita TOLNER

In the Hungarian correctional institutions we have several detention units with special treatment needs. These departments were created primarily to manage the individual, specific situation of the prisoner in a professional, targeted and attentive manner. On February 1, 2018, a new unit was introduced into the Hungarian prison system for the first offence criminals. The objective of the unit is to protect the specialised group of inmate population (first offenders), to reduce the risk of recidivism, to minimise incarceration and prisonisation effects, and to prevent inmates from becoming victims. The basis for effective reintegration is personalisation. This unit strives to ensure this important principle in its entirety.

Keywords: *first offenders, prisoners, inmates, correctional institution, prison*

A reintegrációs tisztek rendészeti képzésének fejlődési íve

FORGÁCS Judit¹

A szolgálati beosztásokhoz kapcsolódó képzésnek a szakmai szocializáció több területén kiemelt szerepe van. Az egyén számára ideálisnak mondható képzés alapozza meg leginkább a törvényes szolgálatellátáshoz szükséges szakmai magabiztosságot, kezdeményezőkézséget, kreativitást, felelősségtudatot, az önálló mérlegelési körben való döntést, és támogatja a szervezeti lojalitás kialakulását és elmélyülését. A reintegrációs tisztek esetében fokozott jelentőséggel bírnak a képzés minőségi mutatói. Dolgozatomban, a jelenlegi rendszer ismertetését megelőzően vizsgálom meg a képzési rendszer elmúlt évtizedeit.

Kulcsszavak: reintegrációs tisztek, képzési rendszer, Büntetés-végrehajtási Szervezet, börtön

1. Bevezetés

Előjáróban elmondható, hogy a tisztek állománycsoportjába tartozó nevelők, későbbiekben reintegrációs tisztek² képzése – az alapok elsajátításának időszakában – közösen történt és történik napjainkban is a tiszthelyettesi állománycsoporttal. Csak az alapképzést követő szakirányú specializáció időszakában válik külön, a tanulmányok és a tananyag struktúrája tekintetében. A tisztképzés történetét vizsgálva a nevelők speciális szaktisztképzésének igénye folyamatosan napirenden volt, ennek ellenére a büntetés-végrehajtási felsőoktatás rendszerében az általános tisztképzés keretében történt.

2. A büntetés-végrehajtási tisztek képzése az 1980-as évekig

A tisztképzés hőskorában, a speciális (nem rendészeti) diplomát igénylő szakterületek kivételével (orvos, jogász, pedagógus) kizárólag zárt rendszerben, a büntetés-végrehaj-

¹ FORGÁCS Judit bv. alezredes, tanársegéd, NKE Rendészettudományi Kar, Büntetés-végrehajtási Tanszék, PhD-hallgató, ME Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola
Judit FORGÁCS correctional Lieut. Colonel, assistant lecturer, University of Public Service Faculty of Law Enforcement Department of Corrections, PhD student, UM Deák Ferenc Doctoral School of Law
<https://orcid.org/0000-0003-4490-5875>; foragacs.judit@uni-nke.hu

² A 2015. január 1-jén hatályba lépett Bv. törvény a szakma terminológiáját is megújította, és a nevelő kifejezés helyébe az új szemléletmódot tükröző reintegrációs tiszt megnevezés lépett.

tási előmenetel függvénye volt a tisztté válás. A nevelők belső képzése az 1959. június 30-án kiadott 8/1959. BM. sz. utasítás alapján indulhatott meg, amely minden 100 fő fogvatartottra 1 fő nevelői státusz felállítását rendelte el. A szakmai képzés korabeli fellegvárának számító, 1951-ben alapított Büntetés-végrehajtási Központi Kiképző Iskola³ csak néhány hónapig adott otthont a nevelők tanfolyami képzésének, amelynek végleges helyszínéül 1959 szeptemberétől a főváros XII. kerületében (volt Rendőrtiszti Főiskola helyén) létrehozott BM Rendőrtiszti Akadémiát jelölték ki. A kétéves nappali és hároméves levelező tagozaton megszerezhető végzettség a tiszti rendfokozat elnyerésén kívül az érettségivel volt egyenértékű, lehetőséget kínált arra is, hogy a végzettek felvételi nélkül megkezdhesék tanulmányaikat a jogtudományi egyetemen.⁴ Az oktatást az akadémia tanárain kívül a büntetés-végrehajtási szakcsoport két tanára látta el. A büntetés-végrehajtási szakos hallgatók tantervében *politikai-világnézeti ismeretek, jogi* (büntetőjog, büntető eljárásjog) *ismeretek, közismereti* (történelem, földrajz, magyar irodalom és nyelvtan) *tárgyak*, valamint *szakmai* (szolgálati és őrszolgálati, valamint büntetés-végrehajtási szabályzat, rabnevelés, anyagi és pénzügyi ismeretek) *tárgyak* szerepeltek, továbbá bőséges óraszámban *karhatalmi, harcászati ismeretek*.⁵

A fellendülő képzés ellenére 1965-ben az MSZMP Politikai Bizottsága a büntetés-végrehajtás tevékenységéről végzett vizsgálata alapján – többek között – megállapította a tiszti állomány szakmai felkészültségének hiányosságait és hathatós lépéseket sürgetett a valóban megfelelő képzés feltételeinek megteremtésére. „A jelentés következményeként emelték a tisztekkel szembeni felvételi követelményeket, előirányozták a tiszti állomány felsőfokú végzettséghez kötését. A képesítési követelményt előíró 1971. évi 10. sz. törvényerejű rendelet megjelenésének időpontjában a bv. tiszti állományának mindössze 16%-a rendelkezett felsőfokú végzettséggel.”⁶ Annak dacára, hogy kisebb létszámban a szervezet befogadott nem rendészeti diplomával rendelkező munkavállalókat, a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya jelentős korrekcióra szorult. Még ebben az évben döntés született arról, hogy a büntetés-végrehajtási tiszt képzés betagolódjon a felsőoktatás rendszerébe az 1971-ben alapított Rendőrtiszti Főiskola (RTF) önálló szakaként. A büntetés-végrehajtási felsőfokú graduális képzés 1972-ben két felsőoktatási intézményben indulhatott meg. Az RTF elsősorban a biztonsági és igazgatási szakirányról érkezők képzését vállalta fel, a nevelési szakterület felé orientálódó tiszthelyettesi állomány a szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskola speciális büntetés-végrehajtási szakirányát választhatta. Említést érdemelnek az 1970-es évek végén indított szaktisztképzések közül a Pénzügyi és Számviteli Főiskolán, valamint a katonai felsőoktatási intézményekben szervezett képzések, ezek

³ X. kerület Maglódi út 125. szám alatti volt egyházi ingatlan, amely parancsnoka neve után „Bakondi Akadémia” néven vált ismertté.

⁴ Lőrincz József: *A büntetés-végrehajtási szakismeretek felsőfokú oktatásának első húsz éve a Rendőrtiszti Főiskolán (1972–1992)*. Kézirat. 2001. 3.

⁵ Uo. 5.

⁶ Uo. 2.

azonban sem volumenüket, sem büntetés-végrehajtási specializáltságukat tekintve nem hasonlíthatók az előző két képzési formához.

A korszak kritikájaként elmondható, hogy a gyors beiskolázás, a „diplomagyarak” gőzerejű működése javított ugyan a tiszti állomány iskolázottsági mutatóin, de ellentmondásosan járult hozzá a valóban hatékony munkavégzéshez. A szaktisztek elhelyezkedését ugyanis az intézetek fogadókészsége és érdeke határozta meg, így alakulhatott ki az a sajátos helyzet, hogy a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola elvégzését követően akár biztonsági szakterületen vagy a Rendőrtiszti Főiskola végzett hallgatójaként nevelési szakterületen teljesítettek szolgálatot. *Valójában nem a diploma szakmai tartalma, hanem annak megszerzése állt e hallgatólagos zűrzavar mögött, ami a tudományos alapú szakmai tartalmak leértékelődéséhez és a gyakorlati tudás mindenhatóságához vezetett.* A változás igényét előmozdította az 1979-es kodifikáció⁷ is, amely határozott és korszerűnek mondható jogi környezetet teremtett a büntetés-végrehajtás számára.

3. A tisztképzés kettős nyomvonala

Az 1980-as évek szakmapolitikai döntéseinek következménye a mai napig meglévő gyakorlat, hogy a diplomával érkezők és a zárt rendszerű büntetés-végrehajtási képzést elvégzők egyaránt tiszti beosztást tölthetnek be. A tisztképzés kettősségének gyakorlata a magas fluktuációból eredő, hiánypótlást sürgető személyzeti politika eredményeként alakulhatott ki, akadályozva a képzési rendszerünk letisztulását és kikristályosodását. „1972-től 1984-ig a fent említett három főiskolán 370 fő kapott felsőfokú diplomát, ez ugyan rendkívüli erőfeszítések árán történt, de 12 év alatt lényegében elértük, hogy a tisztek csaknem 80%-ának felsőfokú végzettsége legyen.”⁸ A képzés történetének ezen időszakában mulasztottuk el azt a lehetőséget, amely a továbbiakban a nevelők szaktisztképzéséhez is utat nyithatott volna. Megfogalmazódhatott volna az a kérdés, hogy a belső graduális képzést létszámban és minőségben fejlesszük tovább, vagy átterjünk a posztgraduális képzés rendszerére. Döntéshozókban a természetesnek számító rendészeti mintát követve, talán soha nem merült fel ezen alternatíva lehetősége, így tisztképzésünk napjainkban is kettős nyomvonalon halad.

3.1. A nem rendészeti diplomával rendelkezők szakmai képzése

Diplomával az állományba érkező kollégák képzésére is jelentős hatást gyakorolt az országos parancsnok 0130/1979. sz. utasítása, amely a szakmai képzés nélkül nagy számban szolgálatot teljesítők miatti tarthatatlan helyzetre reagált. Az utasítás átfogóan szabályozta a hivatásos állományba kinevezettek képzési rendszerét.

⁷ 1979. évi 11. törvényerejű rendelet a büntetések és az intézkedések végrehajtásáról.

⁸ Lőrincz (2001) i. m. 5.

„1980. januártól előírta a kinevezést követő 14 napos kiképzést, amely a legalapvetőbb szolgálati ismeretek elsajátítását volt hivatott biztosítani. Az utasítás az őrszolgálati állomány részére 10 hetes bentlakásos, a többi szolgálati ághoz tartozók részére 12 hónapos levelező rendszerű alapfokú képzést vezetett be.”⁹

Az 1980-as évek büntetés-végrehajtási személyzetének anyagi-pénzügyi ellátottsága elmaradt a társszervezetekétől, ezen túl a börtönök túlsúlyossága miatt a munkahelyi feltételek romlása a kvalifikált munkaerő, köztük számos pedagógus, pszichológus és gazdasági szakember elvándorlását indította meg.¹⁰ A következő közel tíz év a szakmai képzés színterén nem hozott változást. 1984-től szükségtelemmé vált a belső erőből történő intenzív képzés, így a szegedi tanárképzőn és a pénzügyi főiskolán megszűnt az oktatást, ettől kezdve az évi körülbelül 100-120 tiszt utánpótlásának 70%-át diplomások átképzésével oldotta meg a büntetés-végrehajtási szervezet. Ezzel párhuzamosan kezdődött meg a diplomás új felszerelők 2 éves tanfolyami rendszerű próbaszolgálatos és büntetés-végrehajtási szakvizsgára való felkészítése.¹¹

A rendszerváltásig a tisztek szaktanfolyami képzésében jelentős változás nem történt, mivel alapvetően kielégítette a korszakra jellemző szakmai igényeket. Az 1990-es évek első felében erősödtek fel azok a törekvések, amelyek a képzés reformjára irányultak. Az 1976-ban létrejött büntetés-végrehajtási alapfokú iskola (Vác), későbbi nevén Váci Tiszthelyettesképző Iskola, már nem tudott megfelelően alkalmazkodni a változó szakmai igényekhez, mivel az elhelyezési létszám növelésére és az elhelyezési feltételek javítására nem volt lehetőség. A változtatásra való törekvések eredményeként 1996-ban az igazságügy-miniszter 1/1996. (IK.9.) IM határozatával megalapította a büntetés-végrehajtási szervezet személyi állományának alap- és középfokú szakmai oktatására, felsőfokú szaktanfolyami képzésre a Büntetés-végrehajtási Szervezet Oktatási Központját (BvOK). Az intézmény – az akkori igényeknek megfelelő – méltó környezetet, jó személyi és tárgyi feltételrendszert biztosított az oktatómunkához, az európai elvárásoknak mindenben megfelelő törvényes és humánus büntetés-végrehajtást megvalósító személyzet felkészítéséhez. A BvOK 1996-ban meghatározott befogadó képessége 250 fő volt, amely – tekintettel a jelentkező képzési igényekre – már akkor messze alatta maradt a szükséges mértéknek.

A BvOK-ban folytatott, több szakaszra tagolódó képzés első lépcsője az 1980-ban bevezetett, majd 1998-ban minden állománycsoportra kiterjesztett „bevezető képzés”¹² volt, amelynek célja a büntetés-végrehajtás állományába kinevezett tisztek (RTF Bv. szakán végzettek kivételével), tiszthelyettesek, valamint a felsőfokú állami iskolai

⁹ Lipták László: A személyi állomány szakmai képzése és a képzési rendszer korszerűsítésének irányai. *Börtönügyi Szemle*, 23. (2004), 3. 47–64. 50.

¹⁰ Lőrincz József: Visszatekintés a személyi állomány felkészítésének múltjára. *Börtönügyi Szemle*, 30. (2011), 1. 53–57. 56.

¹¹ Uo. 55.

¹² Az 1980-ban bevezetett 14 napos kiképzés időtartama már korábban 15 napra nőtt, elnevezése azonban 1998-ban változott bevezető képzésre. Az új elnevezés egyrészt megegyezik az Európai Tanácsnak a börtönszemélyzet képzésére vonatkozó ajánlásaiban szereplő elnevezéssel (Európai Tanács instrumentuma, Miniszterek Bizottsága 1966. évi 26. sz. határozata és 1997. évi 12. sz. ajánlása), másrészt pontosan és egyértelműen fejezi ki rendeltetését, a képzési rendszerben betöltött funkcióját.

végzettséghez kötött álláshelyekre kinevezett közalkalmazottak elsődleges felkészítése, a szolgálatba állításhoz elengedhetetlenül szükséges minimális szakmai ismeretek elsajátítása. A képzés időtartama 15 munkanap, 96 óra (ebből 86 óra elméleti és gyakorlati képzés, 10 óra írásbeli és szóbeli vizsga). Ekkor *15 nap képzés és az azt követő sikeres vizsga volt csupán a szolgálatba állítás előfeltétele!*

A 15 napos bevezető képzéssel kapcsolatos kritikák 2001-ig vártak magukra, pedig mindenki számára nyilvánvaló volt, hogy a képzés felépítése, időtartama nem elegendő ahhoz, hogy a dolgozó felelősséggel, megfelelő szakmai színvonalon képes legyen az önálló szolgálatellátásra. Lipták 2004-ben így foglalta össze a bevezető képzés problematikáját: „Az önálló foglalkoztatás komoly szakmai és biztonsági kockázatokat hordoz és a további képesítés mielőbbi megszerzésére sem ösztönöz. Hiányosságként értékelhető az is, hogy a rövid képzési idő alatt a fegyveranyag-ismeret és lökiképzés kivételével nincs szakmai gyakorlati képzés, ezért az alapvető szakmai jártasságokat is a szolgálatellátás közben kell elsajátítani.”¹³ A képzési forma hatékonyságát jelentősen csökkentette az is, hogy a nagymértékű fluktuáció miatt gyakran 80-90 fő vett részt egyszerre a tantermi oktatáson. A meglévő helyzetet tovább árnyalta az 1980-as évektől kialakult gyakorlat, amely szerint a képzési intézmény befogadóképességét meghaladó időszakokban képzési decentrumok (kihelyezett képzések) működtek. A változó mértékű létszámhiány, a „feltöltetlenség” és az állománycserélődés magas aránya jelentősen befolyásolta az induló képzések helyszínét (kihelyezett képzések) és gyakoriságát. A tiszthelyettesi állománnyal való kényszerű együtt mozgás jelentősen rontotta a tiszti állomány felkészülésének hatékonyságát is a bevezető képzés tekintetében.

Az egységes képzés bevezetését követően a felsőfokú végzettséggel állományba vett munkatársaknak az 1 éves próbaidőn belül kellett elvégezniük a felsőfokú szaktanfolyamot, ezt követően kötelezettséget vállaltak a büntetés-végrehajtási szakvizsga letételére. A bevezető képzés 3. hetében kezdődött el a szakvizsgára történő felkészítés, az RTF Bv. Tanszéke tanárainak közreműködésével. A felkészülés alapvetően az önképzésre épült. A képzésben részt vevő saját felkészültségének függvényében maga döntötte el, hogy a rendelkezésére álló 11 hónapon belül, az előre közzétett vizsganapok közül mikor tesz szakvizsgát a BvOK-ban, a Bv. Tanszék szaktanárai előtt.

4. A képzési rendszer lépcsőzetes reformja

A képzési rendszer korszerűsítésének igénye 2001-ben vetődött fel komolyabban. A négyhetesre növelt bevezető képzés 2006-os indulását követően két éven belül már látszott, hogy az alapképzés egy héttel megnövelt ideje is kevés. Több éven keresztül zajló egyeztetések, viták, értekezletek eredményeként¹⁴ 2008 elején kezdődött

¹³ Lipták (2004) i. m. 53.

¹⁴ Az előterjesztéseket a BvOP Oktatási Bizottsága, a Parancsnoki Kollégium, végül pedig a büntetés-végrehajtási vezetők, parancsnokok országos értekezlete is több körben megvitatta, kiegészítette, illetve módosította.

az a tényleges folyamat, amelynek következtében a büntetés-végrehajtási rendszer jelentősen megnövelte az új felvételsek kiképzésére szánt időt. Az elhúzódozó döntés hátterében a képzéssel kapcsolatos rossz beidegződések (legyen rövid, hogy minél gyorsabban megtörténjen a szolgálatba állítás) és a képzés belső leértékelődése, jelentős vulgarizálódása (a szakma írott szabályai elolvashatók, de a valós életet jellemző iratlan szabályai csak a gyakorlatban sajátíthatók el) fedezhető fel. Az új rendszerben működő 14 hetes képzés 2008 szeptemberében – 28 év elteltével – váltotta fel a szakma elméleti oktatásának devalválódásáért felelős három majd négyhetes bevezető képzést. Zakhar így indokolta az új képzési rendszer szükségességét: „A katonai alapismeretek oktatását is magában foglaló alapképzés eredményeként a korábbinál jobban kiképzett, a szolgálati feladatokat színvonalasabban ellátó büntetés-végrehajtási dolgozók kerüljenek ki az iskolából. – Több új tantárgy (informatikai ismeretek, gazdálkodási ismeretek, szolgálati viselkedés lélektana, alaki ismeretek, rendvédelmi közelharc stb.) oktatására nyíljon lehetőség.”¹⁵ A képzési rendszer első lépcsős modernizációjából a diplomával érkező leendő nevelők sem maradhattak ki. A számukra előírt 14 hetet követően, próbaidőn belüli szakvizsga-kötelezettségük továbbra is megmaradt.

Az első lépcsős modernizációt követő képzési rendszer fő tantárgyainak megoszlását tekintve a BvOK fő feladatához illeszkedve (tiszthelyettesi és zászlósi állománycsoport képzése) nem véletlen, hogy a képzés hangsúlyát a *biztonsági ismeretek* és a *gyakorlati oktatás* jelentették.¹⁶ Ebből következik, hogy a polgári diplomával rendelkező leendő nevelők speciális büntetés-végrehajtási képzése számukra teljesen új területekre, a biztonsági ismeretekre és a gyakorlati képzésre koncentrált leginkább. A képzés második szintjét, a büntetés-végrehajtási szakvizsga tananyagrendszerét vizsgálva megállapítható, hogy a biztonsági ismeretek dominanciája kiegészült a jog, a pszichológia és a pedagógia speciális témaköreivel. A szakmai képzésben részt vevő munkatársak már ebben a korai időszakban a biztonsági és jogi tevékenység hegemoniájával találkozhattak, mindeközben megtapasztalták azt a fajta kettősséget, hogy létezik a büntetés-végrehajtásnak egy domináns (biztonsági) és egy szubmisszív (nevelési oldala).

A képzési rendszer korszerűsítésén dolgozó szakembereket újabb kihívás elé állította a 2010-ben megfogalmazott¹⁷ komplex belügyi–rendészeti oktatás többszintű modernizálását megcélzó program, amely a büntetés-végrehajtás szakképzési, továbbképzési és felsőoktatási rendszerének teljes átalakulását eredményezte. Mindhárom képzési formára jellemző volt, hogy a korábbiaktól eltérő struktúra és vezérlőelvek mentén határozta meg azok működését. Az egy irányba mutató, rendszerközpontú szemlélet bizonyítéka volt az a fajta elvárás, hogy a jövő belügyi oktatása egységes szerkezetben, moduláris rendszerben működjön, és biztosítsa az átjárhatóságot a különböző rendvédelmi szervek között. Nagy hangsúllyal és kiemelt szerepkörrel bírt a képzés egészét

¹⁵ Zakhar Tibor: Gondolatok a megújuló alapképzésről. *Börtönügyi Szemle*, 30. (2011), 1. 58–62. 60.

¹⁶ Forgács Judit: Miért beteg a magyar büntetés-végrehajtási nevelés? *Börtönügyi Szemle*, 32. (2013), 2. 1–16. 8.

¹⁷ Az 5738/2010. számú kormány-előterjesztésben, illetve a 1282/2010. (XII. 15.) Korm. határozatban meghatározták a rendvédelmi szervek egységes képzési rendszerének új koncepcióját.

tekintve a gyakorlatorientáltságra való törekvés. Napjainkban kiteljesedő *szakmai oktatás modernizációja* első lépcsőben a szakképzésünk rendszerét érintette.

A büntetés-végrehajtási szervezet a jogszabályban előírtaknak megfelelően kidolgozta új szakképzési rendszerét, amelynek elfogadását követően újonnan létrehozott büntetés-végrehajtási szakmák létesülhettek.¹⁸ A Büntetés-végrehajtási Szervezet Oktatási, Továbbképzési és Rehabilitációs Központjában (Oktatási Központ)¹⁹ 2016-ban megindult büntetés-végrehajtási szakképzés az alapvető törekvéseken túl az informatikai oktatás és az idegen nyelv oktatása mellett a fizikai erőnlét fejlesztését tűzte ki célul. A több modulon keresztül tartó tanulási és munkahelyi szocializációs folyamat rendszere – amely 870 tanóra²⁰ teljesítését igényli – az őri minősítéstől a *felügyelői* szintre vezeti át a frissen felszerelőt.

A nem rendészeti diplomával rendelkezők szakképzése „Rendészeti szervező, büntetés-végrehajtási szervező szakirány”²¹ szakképzés elnevezéssel jelenik meg az Országos Képzési Jegyzékben. A képzés két modulból áll,²² amelynek első eleme a „Rendvédelmi alapfeladatok” modul (ez azonos a büntetés-végrehajtási felügyelő szakképzés első moduljával). A 3 hónapot felölelő időszak 350 órás képzése 2 hét intézeti gyakorlatot is magában foglal, amely az állománycsoportok közös képzése során valósul meg. Az alapmodul sikeres teljesítését követi a második már szakmaspecifikus modul a büntetés-végrehajtási szervező szakfeladatainak elsajátítása, amely a korábban említett büntetés-végrehajtási szakvizsgát váltotta fel.²³ A rendészeti szakképzettség megszerzésére kötelezett személy a 2018/19-es tanévtől a képesítési követelményt az NKE RTK *rendvédelmi szervező szakirányú továbbképzési szak*²⁴ elvégzésével is teljesítheti.²⁵ A három féléven át tartó hasonlóképpen 360 óra az általános rendészeti ismereteken kívül 116 óra széles körű büntetés-végrehajtási szakmai ismeretet tartalmaz. A képzés szakdolgozattal és komplex vizsgával zárul. A fentiekből is kirajzolódik, hogy képzési rendszerünk fejlődése – a külső diplomával érkezők esetében is – nagy utat bejárva már igen távol került a korábban meglévő gyakorlattól.

¹⁸ Megjelentetése megtörtént az Országos Képzési Jegyzékben 150/2012. (VII. 6.) Korm. rendelet.

¹⁹ Jelenleg működő Büntetés-végrehajtási Szervezet Oktatási, Továbbképzési és Rehabilitációs Központja 2015. július 1-jén, két intézmény egyesítésével jött létre.

²⁰ Míg a régi rendszerben 448 óra elégséges volt, addig az új rendszer már 870 órás elméleti és gyakorlati képzéshez köti a felügyelői beosztásba történő behelyezést.

²¹ OKJ 62 861 01 azonosító számú, rendészeti szervező szakmairány megjelöléssel (Büntetés-végrehajtási szervező) szakképzés. (Engedélyszám: E-000524/2014/A008; 2016. szeptember 7.)

²² A képzés ideje 5,5 hónap.

²³ 2020. január 1-jétől helyi alapfokú szakmai képzésben vesznek részt a tiszti beosztásba került felsőfokú végzettséggel rendelkezők.

²⁴ NKE RTK Rendvédelmi szervező szakirányú továbbképzési szak Képzési és Kimeneti Követelmények (KKK).

²⁵ Bevezette a 17/2019. (XI. 29.) BVOP utasítás a büntetés-végrehajtási szakmai oktatás és vizsgáztatás rendszeréről.

5. A felsőfokú tisztképzés rendszere

A képzési rendszer letisztulásának legfőbb akadályá a rá jellemző kettősség, a felsőfokú képzés modernizációját csak lassítani volt képes. Az 1980-as évekre jelentősen megnövekedett azok aránya, akik külső diplomával érkeztek rendszerünkbe. Korabeli felvételi adatok szerint 1983–85-től az utánpótlás egyharmadát belső, kétharmadát külső forrásból pótolta a testület.²⁶ A változó személyzeti igényeket a Bv. Tanszék átlagosan 23 fő hallgató évenkénti kibocsájtásával²⁷ nem volt képes pótolni, ezért évről évre csökkent azok aránya, akik az RTF hallgatói állományából kikerülve tisztként kezdték meg szolgálatukat.

Az RTF büntetés-végrehajtási szak nappali tagozatának tantárgyi struktúrája és óraelosztása számos módosítást követően a 1970-es évek végére stabilizálódott, és változatlanságát a rendszerváltásig megőrizte, amely szorosan követte a jogszabályi környezet által diktált szakmai igényeket is.²⁸ A nappali tagozat képzésének három éve során a képzésre fordítható összes óraszám 3500 óra volt. Ebből az akkor hatályos tanterv szerint 1500 órát foglalt le a klasszikus büntetés-végrehajtási tantárgyak csoportja (bv. jog, bv. igazgatás, bv. pedagógia és pszichológia, bv. biztonság, bv. gazdálkodás és pénzügyi ismeretek). Már akkor kiemelkedett a jogi ismereteket közlő tantárgyak csoportja, amely összesen 1004 órát ölelt fel. A képzési rendszerben nem elhanyagolható arányban voltak jelen a világnézeti tárgyak és alapozó humán tárgyak (pszichológia, statisztika, vezetési ismeretek). A gyakorlati képzés kiemelt jelentőségét bizonyította a szakmai gyakorlat, a testnevelés, az idegen nyelvi képzés, a gépjárművezetői jogosítvány megszerzése, illetve a katonai-karhatalmi felkészítésre fordítandó óraszám.²⁹ A csekély kibocsájtott hallgatói létszám ellenére a szakmai képzés megindulásának 15. évfordulójára (1985) kiadott vizsgálat megállapításai között szerepelt néhány, a hallgatók bevalására vonatkozóan. A vizsgált időszakban végzetek 85%-a a testületnél maradt, és 23%-a vezetői beosztásban teljesített szolgálatot. Tehát számokkal is bizonyítható, hogy a *Tanszék működésével egy olyan többletet generál, amely megmutatkozik a volt hallgatók pályán maradási hajlandóságban és karrieresélyeiben*. A vizsgálat meglepő adatokkal szolgált a szakterületi elhelyezkedésre vonatkozóan, rácafoltt arra a hivatalosan ki nem mondott állításra, miszerint a képzés a biztonsági és igazgatási szakterületet támogatja leginkább: a kibocsátottak többségét, 34%-át a bv. biztonsági szolgálatához, 20%-át a nevelési, 12%-át az igazgatási, 28%-át anyagi-pénzügyi, míg 6%-át egyéb szakterületen osztották be.³⁰

„A rendszerváltást követően a főiskola más szakaival együtt a bv. szakos képzés tantárgyi struktúrája is jelentősen átformálódott, a fejlesztés »szlogenje« a professzionális

²⁶ Lőrincz (2001) i. m. 3.

²⁷ 1972-től 1987-ig 347 fő végzett nappali és levelező rendszerben.

²⁸ Pallo József: Omnia mutantur. A magyar büntönügy rövid kodifikációs historikuma. *Börtönügyi Szemle*, 33. (2014), 1. 23–31. 24.

²⁹ Lőrincz (2001) i. m. 3.

³⁰ Uo. 8.

tisztképzés lett.”³¹ (Jelentős volt a világnézeti tárgyak óraszámának csökkenése, ezzel párhuzamosan tovább emelkedett a jogi alapozó tárgyak óraszama és a professzionális képzés jegyében a szakmai tantárgyakra fordítható órák száma. A tisztképzés elindulásának 20. évfordulóján (1992), a Tanszék által összesített adatok alapján, 399 végzett tisztből minden ötödik, míg a külső diplomával rendelkezők közül minden második hagyta el a pályát. „A főiskolán folyó bv. szakos képzés első húsz esztendejének mérlege egyértelműen pozitív volt, amely nem csupán mennyiségi, de minőségi szempontból is elősegítette a tisztai állomány generációváltását.”³²

Ezt követő időszakban a felsőfokú képzési rendszer tantárgyi struktúráját két-évenkénti finom korrekció jellemezte, de nagyobb átható változtatáson nem ment keresztül. A belső utas tisztképzésünk két pillére a BvOK és az RTF Bv. Tanszéke maradt tartósan. A büntetés-végrehajtási keretek között működő szaktisztképzés rendszere továbbra sem valósult meg. A specializált nevelőképzés igényére reagálva 2005-ben indulhatott meg elsőként hazánkban a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen a Büntetés-végrehajtási nevelő alapképzési szak külső jelentkezők számára. A szak tudományos műhelye a Szociológia Pszichológia és Pedagógia tanszék volt, azon belül is a pszichológia szakcsoport. Céljaik között szerepelt, hogy hallgatóikat megismertessék a fogvatartottak szociálpszichológiai jellemzőivel, és megfelelő bázist adjanak a szükséges nevelési módszerek kiválasztására; a zárt intézményekben alkalmazható csoportos és egyéni fejlesztési módszerek bevezetésére és alkalmazására. Bár a meghirdetett szakon történő képzés nem volt folyamatos, de kisebb megszakításokkal a Nemzeti Közszolgálati Egyetem létrejöttéig (2012) működött.

Ezzel párhuzamosan a Bv. Tanszékre felvételt nyert, általános tisztképzésben részt vevő hallgatók a bevezető és alapképzést követően, próbaidejüket letöltve minimálisan egyéves (később kétéves) tiszthelyettesi munkaviszonnyal rendelkeztek, így a büntetés-végrehajtási biztonságban, gyakorlatban alapvető jártasságot szereztek. A tananyagrendszer vizsgálatára 2011-ben került sor, mikor megállapítást nyert, hogy a Tanszékre felvett hallgatók alapvetően a bv. biztonságban és a gyakorlatban jártasak. A képzés három éve során *széles körű jogi ismeretek* (31%) elsajátítására volt lehetőség, amelyet tovább erősítettek a *biztonsági tantárgyak* (17%) és a főiskolán szerzett *gyakorlati tapasztalatok* (16%). A neveléstudományi, pszichológiai és más humán tantárgyak 6-8%-os arányban voltak jelen a képzésben.³³ Képzési rendszerünk szaktanfolyami és felsőfokú rendszerére egyaránt igaz állítás, hogy a *jogi- és biztonsági tárgyak hegemoniája* kendőzetlenül a szakma és az intézetek elvárásait tükrözik, az üzenet egyértelmű: a képzésben végzett tisztek és tiszthelyettesek leginkább a jogi, biztonsági és gyakorlati ismereteikkel tudnak érvényesülni. Ennek következménye, hogy „a humán értékeket közvetítő tantárgyak és az ahhoz kapcsolódó speciális tudás háttérbe szorulnak a valós büntetés-végrehajtási kompetenciakörben”.³⁴

³¹ Lőrincz (2001) i. m. 8.

³² Uo.

³³ Forgács Judit: Merre tart a nevelés? A nevelői profil vizsgálata. *Börtönügyi Szemle*, 31. (2012), 1. 63–72. 67.

³⁴ Uo. 9.

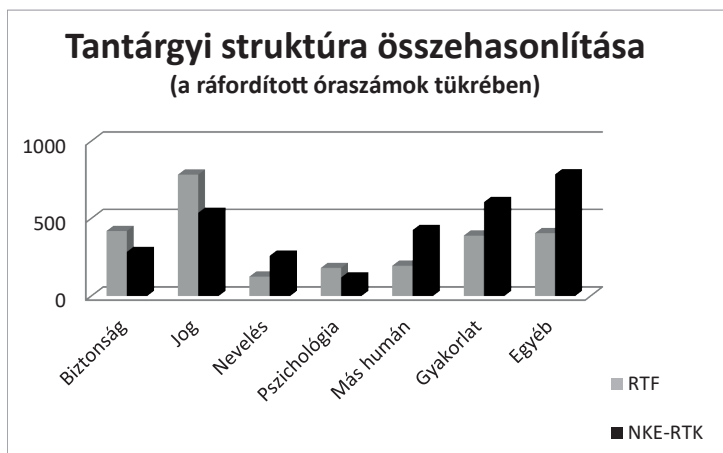
5.1. A felsőfokú tisztképzés modernizációja

Az RTF 40 éves működését követően 2012. január 1-jén betago­lódott a Nemzeti Köz­szol­gá­lati Egyetem­be, annak Rendészettudományi Karaként műkö­dve tovább. A bolognai folyamat részeként a több évtizedes múl­tra visszatekin­tő duális képzést a 2013–2014-es tanévtől, fel­menő rendszerben egy új, több ciklusú képzés váltotta fel. A régi duális rendszerben a képzés elemei nem épültek egymásra, a kiegészítő képzés kivételével az egyetemi szintű tanulmányoknak nem volt előfeltétele a főiskolai szintű végzettség megszerzése. Az új többciklusú képzési rendszerben (alap-, mester- és doktori képzés)³⁵ javult a képzés minősége, s az eddiginél sokkal szerteágazóbb lehetőségek nyíltak meg a hallgatók előtt. A három, egymásra épülő képzési ciklusból álló képzési rendszer kevesebb bemenetet és benn több átmeneti lehetőséget teremtett, ezzel több időt adva a saját képességek felismerésére. Az alapfokozatot (BA) nyújtó első ciklus magas színvonalú szakmai ismereteket nyújt a végzés utáni elhelyezkedéshez, és egyúttal egy megfelelő elméleti alapot is a tanulmányok mesterképzésben történő néhány éves munkavégzést követő folytatásához, a mesterfokozat (MA) megszerzéséhez. A mesterképzés 4 féléves, és ennek szintén két kimenete van: a szakterületen történő elhelyezkedés, illetve a doktori képzés (PhD), amely a tudományos fokozat megszerzésére készít fel, és e képzési piramis csúcsát jelenti.

A Bv. Tanszék hallgatói nappali és levelező munkarendben hároméves alapképzési, valamint levelező munkarendben kétéves mesterképzési szakon folytatják jelenleg tanulmányaikat. Az új képzési rendszer a büntetés-végrehajtási szakirányon hallgatott tantárgyak mennyiségére és azok rendszerére is jelentős hatást gyakorolt. Az alapképzésen, nappali munkarendben részt vevő hallgatók óraszám­a több mint 1200 órával növekedett a hat félév során. A továbbiakban elmondható, hogy a klasszikus büntetés-végrehajtási szakterületeket támogató ismeretek belső aránya is jelentősen változott. Míg a régi rendszerben a joghoz és a biztonság­hoz köthető tantárgyak hegemóniája figyelhető meg, úgy az új tantárgyi struktúra a gyakorlati ismeretek terén eredményezett növekedést. E mellett jelentős változást mutat a klasszikusan humán értékekkel bíró tantárgyak terén is, amelyek arányaikat tekintve a duplájára nőttek. Újdonság még, hogy a képzésbe bekapcsolódó hallgatók több száz óranyi társ fegyveres szervhez kapcsolódó (rendőri, határrendészeti, katasztrófavédelmi, katonai, nemzetbiztonsági stb.) tudás birtokában szerzik majd meg diplomájukat.

³⁵ Ebben a rendszerben a hallgatók, oktatók és kutatók sokkal könnyebben utazhatnak és építhetnek nemzetközi kapcsolatokat, vagyis ez a rendszer biztosítja, hogy a közösségi állampolgárok bármelyik tagállamban akadálytalanul továbbtanulhassanak.

Az új képzési rendszer, természetesen új tárgyak – szám szerint 22 új tárgy – bevezetésével is járt, amellyel párhuzamosan több tárgyat is kivezettek.

1. ábra: A tantárgyi struktúra összehasonlítása. Forrás: a szerző szerkesztése

A reintegrációs tisztek jellemzőinek 2017-es vizsgálata³⁶ következtében újabb eredmények állnak rendelkezésünkre a felsőfokú végzettséghez kapcsolódóan. A vizsgált időszakban az aktív tiszti állomány 16%-a (362 fő) a Bv. Tanszéken szerezte diplomáját, amely az 1987-es vizsgálat eredményeihez képest a felére csökkent. Míg ugyanez a vizsgálat 20%-os nevelési szakterületen történő elhelyezkedésről ír, jelenleg a reintegrációs tisztek 16%-a (56 fő) szerezte diplomáját a felsőfokú büntetés-végrehajtási képzésben. Az eredmények tükrében elmondható, hogy a tiszteket, így a reintegrációs tisztek állományát jellemzően a külső diplomával rendelkezők alkotják, ebből következik, hogy képzésükért (szakképzésükért) az Oktatási Központ felel. A reintegrációs szakterületen elhelyezkedő büntetés-végrehajtási szakirányról érkezett hallgatók alacsony arányának okait a képzés tantárgyi rendszerében (jog, biztonság, gyakorlat hegemoniája) és ehhez kapcsolódóan a kezdetektől meglévő biztonsági irányultságú megítélésében kereshetjük.

A Nemzeti Közszerződési Egyetem Rendészettudományi Kara az Egyetem Fenn tartói Testületének határozata alapján 2015 szeptemberében kezdte meg a nappali munkarendes képzés esetében a 4 éves képzésre történő áttérés előkészítését. A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságának elvi támogatásával Tanszékünk is bekapcsolódott a négyéves képzés koncepciójának kidolgozásába. Az egyetemi oktatás egyik legfontosabb célja a szakmaspecifikus ismeretanyag átadása annak érdekében, hogy az elsajátított ismeretek biztos alapot teremtsenek a gyakorlatban jelentkező további elvárásoknak való megfelelésre, amelyek a hatályos jogszabályi környezet megfelelő interpretálásával valósulnak meg.

³⁶ „A reintegrációs tisztviselők oktatásának, képzésének fejlesztése az eredményes fogvatartotti reintegráció érdekében” című Ludovika Kiemelt Kutatóműhely eredményeit felhasználva. Adatszolgáltatás ideje: 2017. 08. 13.

6. Következtetések

A felsőfokú tisztképzés az eltelt 45 év során bizonyította, hogy a folyamatos korszerűsítésre való igény eredményeként létrejött komplex tananyagrendszer kiegészülve a szerteágazó gyakorlati tudnivalókkal, elősegíti a pályaorientációt, erős kötődést alakít ki a büntetés-végrehajtási szakmához. Ennek ellenére a képzés pozitív megítélése nem tűnik elégségesnek ahhoz, hogy az 1980-as években meglévő pozícióját visszaszerezze, az áhított 30%-os arányt a tisztek képzésében újra teljesítse. A képzéssel szembeni elvárás továbbra is az általános tisztképzés, amely a szaktisztképzést nem támogatja. A jövőre vonatkozóan, a Rendészettudományi Kar a 4 éves képzés rendszeréhez való felzárkózás fejlesztési tervei között azonban már szerepel, hogy az utolsó képzési év lehetőséget nyújtana a két fő terület (biztonság és reintegráció) specializációhoz kötött különválására, ahol már nagyobb sikerrel megvalósulhatna a reintegrációs tisztek mélyebb elméleti, ugyanakkor gyakorlatorientált szakmai ismeretátadása.

A vizsgált időszak fejlődési ívét bemutatva látható, hogy a reintegrációs tisztek (korábban nevelők) szakmai tudása és felkészültsége kulcsfontosságú a napi feladatok végrehajtásában éppúgy, mint a hosszabb távon érvényesülő szervezeti küldetés kiteljesítésében. Igazoltnak látom, hogy ennek jelentőségét mindenkor felismerték a döntéshozók, és ehhez próbálták igazítani a képzések rendszerét. Végző soron hozzájárulva ahhoz a célkitűzéshez, amely napjainkban így fogalmazódik meg: „A büntetés-végrehajtási jog eszköz- és értékrendszere napjainkban nem uralja, hanem szolgálja az egyént éppúgy, mint a társadalmat.”³⁷

IRODALOMJEGYZÉK

- Forgács Judit: Merre tart a nevelés? A nevelői profil vizsgálata. *Börtönügyi Szemle*, 31. (2012), 1. 63–72.
- Forgács Judit: Miért beteg a magyar büntetés-végrehajtási nevelés? *Börtönügyi Szemle*, 32. (2013), 2. 1–16.
- Lipták László: A személyi állomány szakmai képzése és a képzési rendszer korszerűsítésének irányai. *Börtönügyi Szemle*, 23. (2004), 3. 47–64.
- Lőrincz József: *A büntetés-végrehajtási szakismeretek felsőfokú oktatásának első húsz éve a Rendőrtiszti Főiskolán (1972–1992)*. Kézirat. 2001.
- Lőrincz József: Visszatekintés a személyi állomány felkészítésének múltjára. *Börtönügyi Szemle*, 30. (2011), 1. 53–57.
- NKE RTK Rendvédelmi szervező szakirányú továbbképzési szak Képzési és Kimeneti Követelmények (KKK). Elérhető: https://cmsadmin-pub.uni-nke.hu/document/rtk-uni-nke-hu/rszerv_sztvbk_kepzesi_pr.pdf (A letöltés dátuma: 2020. 01. 21.)
- Pallo József: Omnia mutantur. A magyar börtönügy rövid kodifikációs historikuma. *Börtönügyi Szemle*, 33. (2014), 1. 23–31.
- Pallo József: *A magyar börtönügy kodifikációs csomópontjai*. Budapest, Dialóg Campus, 2019.
- Zakhar Tibor: Gondolatok a megújuló alapképzésről. *Börtönügyi Szemle*, 30. (2011), 1. 58–62.

³⁷ Pallo József: *A magyar börtönügy kodifikációs csomópontjai*. Budapest, Dialóg Campus, 2019. Ajánló.

Jogi források

- 150/2012. (VII. 6.) Korm. rendelet az Országos Képzési Jegyzékről és az Országos Képzési Jegyzék módosításának eljárásrendjéről
- 17/2019. (XI. 29.) BVOP utasítás a büntetés-végrehajtási szakmai oktatás és vizsgáztatás rendszeréről
1979. évi 11. törvényerejű rendelet a büntetések és az intézkedések végrehajtásáról
- 1/1996. (IK. 9.) IM határozat
- 1282/2010. (XII. 15.) Korm. határozat a rendvédelmi szervek egységes moduláris alapú képzési rendszerének kialakításához szükséges intézkedésekről

ABSTRACT

The Development Pattern of the Training of Reintegration Officers

Judit FORGÁCS

Trainings related to certain positions and statuses have a key role on the field of professional socialisation. Factors that are indispensable for a lawful conduct (such as professionalism, initiative, creativity, sense of responsibility, and self-reliance in decision-making) are grounded in individually effective trainings which facilitate the establishment (and deepening) of one's loyalty towards a given organisation. The qualitative factors of the training have an increased importance in the case of reintegration officers. In my study, I will examine the last decades of the training system before describing the current system.

Keywords: *reintegration officers, training system, Prison Service, prison*

Contradictions in Frontex Operations: the Push-back

Michal VÍT¹ – Gábor KEMÉNY²

The aim of the paper is to introduce the legal misfits between the standards of human rights as stated by the European Union and the Council of Europe and practical day to day experience related to EU Member States. For this purpose, the article focuses on political and legal assessment of the so-called pushbacks at the Greek-Turkish external border and introduces the influencing factors, such as the various interpretations of the legislation, or differences in the organisational structure and values. The authors conclude that these factors are endangering the fulfilment of the fundamental rights and the efficiency of the border protection, thus the security of the EU and its Member States.

Keywords: fundamental rights, police cooperation, border guard, information exchange, push-back, Denmark, Greece, EU law

1. Introduction

The issue of protection of the EU's external border has been a matter of extensive focus from politicians, academics and practitioners since the beginning of the migration crisis of 2015 and 2016. These discussions have been dealing mainly with the following issue: how to make the system of border protection more efficient without significant redefinition of institutional structure of cooperation between the European Commission and EU member states? As we argue below, this task is very hard to be fulfilled due to growing lack of trust among EU Member States, which makes the EU – in this context the Frontex agency – paralysed in terms of compliance with political motivations and respecting the rule of law of the EU. Analysing the aims of strengthening the capacity of Frontex agency, we identify some weak points that are discussed below. Firstly, EU Member States are increasingly reluctant to respect the EU legal framework when it comes to the border protection, and consequently, operational implications of the Frontex agency. Secondly, there is a question of political and legal implications of the deployment of Frontex outside of the territory of the EU.

Analysing the experience of Frontex from its mission, it shows a complex pattern including security, humanity, and respect to rule of law. In spring 2020 the case of

---

¹ Michal VÍT, PhD, Assistant Professor, Metropolitan University Prague, International Relations and European Studies
<https://orcid.org/0000-0003-2160-4455>; michal.vit@mup.cz

² Gábor KEMÉNY, dr., pol. ltc., teacher at Law Enforcement Secondary School, Szeged
<https://orcid.org/0000-0003-0062-2160>; kemeny.gabor@szrszg.hu

the Danish police patrol illustrated the practical impact of blurred responsibility as well as a missing guiding framework. According to Politico.eu,³ a Danish patrol refused to follow the order of Greek police not to provide help to migrants who were just attempting to enter the EU on sea. The Greek police requested to push the migrant boat out of EU (Greek) waters, which the Danish patrol refused to do. According to them, such a behaviour has been outside the Frontex mandate and is not in line with EU Fundamental Rights as well as with findings of Fundamental Rights Agency. This very case is only one of many examples where there is a significant mismatch between EU fundamental rights and operational practice in the field. This event shows the significant limits in protecting the EU's external border five years after the emergence of the migration crisis in 2015 and 2016. As discussed by many experts, such as Sergio Carrera,⁴ there is a divergence between the rule of law set by the EU and the Council of Europe enforced by EU institutions and agencies, and the security measures introduced and implemented by EU Member States.

Of similar perspectives of questionable efficiency and legitimacy of the EU's external border protection is the case of the Croatian–Bosnian border.⁵ Bosnia and Herzegovina – particularly Una-Sana Canton – has become an attractive spot in 2018 due to the need to find new means of getting to the EU, and the fragile political situation in Bosnia served as an excuse to avoid direct institutional and political responsibility. Croatia is not a member of the Schengen area and therefore Croatia is responsible for the system of border between Croatia and Bosnia. Coordination with other EU member states and the European Commission is based primarily on exchange of information on the number of illegal entries of third country nationals and asylum seekers, and/or the number of returns. However, Croatia aims to become part of the Schengen area most likely in 2020.⁶ This decision is of purely political nature, since it requires agreement of all EU Member States when it comes to voting at the Council of the EU. That said, the membership is a result of political bargaining in which Croatia needs to be perceived as able to provide effective protection of the EU's external border. In this context, Croatian authorities acknowledged the existence of push-back to Bosnian territory without adequate registration and cooperation with Bosnian colleagues.⁷

³ Laurie Tritschler, 'Danish boat in Aegean refused order to push back rescued migrants', Politico, 06. 03. 2020. Available: www.politico.eu/article/danish-frontex-boat-refused-order-to-push-back-rescued-migrants-report/ (25. 11. 2020.)

⁴ Sergio Carrera, 'The EU Border Management Strategy: FRONTEX and the Challenges of Irregular Immigration in the Canary Islands', CEPS Working Document, no. 261, 2007.

⁵ Michal Vít and Gábor Kemény, 'External EU Border Protection: who is doing what?' Heinrich Böll Stiftung, Sarajevo, 2019. Available: <https://ba.boell.org/en/2019/11/21/external-eu-border-protection-who-doing-what> (25. 11. 2020.)

⁶ 'Croatia ready to join border-free Schengen area, EU Commission says', Reuters, 22. 10. 2019. Available: www.reuters.com/article/us-croatia-eu-schengen/croatia-ready-to-join-border-free-schengen-area-eu-commission-says-idUSKBN1X11R1 (25. 11. 2020.)

⁷ Srdjan Govedarica, 'Vermisst, vergessen, unbeachtet', ARD-Current / Tagesschau.de, 25. 03. 2019. Available: www.tagesschau.de/ausland/balkanroute-141.html (25. 11. 2020.); 'Desperate journeys: Refugee and migrant children arriving in Europe and how to strengthen their protection', UNHCR – United Nations High Commissioner for Refugees, 2019. Available: <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/71703Uni> (25. 11. 2020.)

1.1. EU versus Member States

This shows that the relationship between the EU and its Member States was influenced by the migration crisis mostly as a result of two factors. The first is the regular business, which includes dealing with the migrants flows by providing housing, health and legal assistance. The second one is the assistance provided to national authorities within EU and non-EU countries on the field of border management. Although capable control of the external borders has become an important topic for both the EU and its Member States since the outbreak of the migration crisis in 2015, the realisation of an efficient border management has been blocked by the conflicting aims of the European Commission and the EU Member States. At the same time, the area of border protection remained the competence of the Member States, where the European Commission can only play a coordinative role.⁸

This again highlighted the intergovernmental nature of the Schengen cooperation, which generates a complex institutional and political structure on the field of external border protection. This structure lets the Member States to act according to their national interest instead of coordinated EU policies. The main challenge during the implementation of the Schengen Borders Code comes from the intergovernmental nature of border management. The Code does not regulate the cooperation with third countries, which is an essential element of the efficient border protection. For this reason, cooperation with non-EU countries mostly depends on the political will of the neighbouring countries, which is articulated in the bilateral agreements. These agreements are outside of the legal framework of the EU by nature and therefore result in a limited control and transparency on behalf of the EU.⁹

2. Legal aspects

This opens the very important issue of analysing impacts of migration crisis in the Balkans. Namely, what are the side effects of tough border regime on Schengen and EU border? Since asylum seekers have only limited prospect to get to their destination legally and since there is only limited interest to apply EU coordinated asylum and migration policy, it creates tension alongside the EU external border. As a result, representatives of law enforcement agencies of individual Member States do not experience a coordinated approach by EU authorities as they are practitioners of the EU's dysfunctional policy coordination. Said that, the main problem is thus a very vaguely defined cooperation among EU and national authorities towards external border protection. It is a result of non-existing integrated and enforced EU border protection regime that would provide comprehensive approach also towards asylum and migration policies. Since there is no

⁸ Vít and Kemény, 'External EU Border Protection'.

⁹ Gábor Kemény, 'The present and the future of cross border police and customs information exchange between the EU and the Western Balkan region', *Public Security and Public Order* 20 (2018), 126.

possibility to enforce EU regulation by the Court of Justice of the European Union, the jurisdiction remains in full responsibility of the Member States. The EU's main legal regulation, the Schengen Borders Code,¹⁰ is part of the legislation of all EU member states as a harmonised legislation without supranational control of the Court of Justice of the EU. Therefore, it implies that EU Member States will follow the similar track of practice when applying international regulations for the protection of refugees and persons requesting international protection.¹¹ Thus, it opens space for extensive politicisation of the border management issues. This is illustrated by the case *M. H. versus Croatia* dealing with the incident on the Serbian–Croatian border in November 2017. The Croatian authorities have refused to investigate the case of a girl deadly hit by train on Croatian territory and pushed back the family to Serbia without any legal and health assistance. The turbulent situation is a result of lacking transparent legal and political framework when it comes to communicating of EU priorities. Considering that we are speaking about countries that want to join EU and about external borders of the EU, this generates consequences for the rule of law in the region as well as the image of the EU as such. This practice has been matter of attention of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe stating the following:

‘As these practices are widespread, and in some countries systematic, these »push-backs« can be considered as part of national policies rather than incidental actions. The highest risk attached to pushbacks is the risk of *refoulement*, meaning that a person is sent back to a place where they might face persecution in the sense of the 1951 United Nations Convention Relating to the Status of Refugees,¹² or inhuman or degrading treatment in the sense of the European Convention on Human Rights.¹³

Based on the above, one can identify these challenges when it comes to lack of consistency between operational practice and EU/international legal framework. There is a significant lack of strategy from the EU when it comes to harmonisation of operational practice with the *Charter of Fundamental Rights* of the EU. However, according to the Lisbon Treaty, neither the European Commission nor the Court of Justice of the EU has the competence to enforce the *Charter of Fundamental Rights*. Given the nature of the Area of Freedom, Security, and Justice, the EU lacks law enforcement mechanism in this policy area. This means that the European Court on Human Rights (ECHR), being outside the EU's standing structure, has no legal – and political – jurisdiction. Only EU Member States are included in the ECHR's jurisdiction. Nevertheless, the enforcement of the court's decision only relies on the political will of the state. Going back to the operational practice of Frontex, this blurred environment is defined as follows.

¹⁰ Regulation (EC) No 562/2006 of the European Parliament and of the Council of 15 March 2006 establishing a Community Code on the rules governing the movement of persons across borders (Schengen Borders Code). *Official Journal of the European Union*. Available: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32006R0562&from=HU> (25. 11. 2020.), Art. 3.

¹¹ Carrera, ‘The EU Border Management Strategy’.

¹² The Refugee Convention, 1951. United Nations. Available: www.unhcr.org/4ca34be29.pdf (25. 11. 2020.)

¹³ ‘Pushback policies and practice in Council of Europe member States (Resolution 2299/2019)’, Parliamentary Assembly, 2019. Available: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=28074> (25. 11. 2020.), Para 1.

‘In case of violations of human rights or international protection obligations that are serious or likely to persist, the agency’s Executive Director should suspend or terminate such operations’, in line with Article 46 of the Frontex regulation.¹⁴ However, this is in sharp contrast with the practice on the EU’s external border as well as with the legal and political lessons learned from 2015 and 2016 when the migration flows reached its peak.¹⁵ As the numerous evidences of push-backs show, it is extremely difficult to enforce international human rights regulations even if our EU institutions openly address the requested modus operandi. It is a clear evidence of strong political influence over law enforcement that is at the same time without clear jurisdiction on the EU level (with regard to fundamental rights.)

3. Operational aspects

As it was detailed above, border management is a shared responsibility of Frontex and the Member States.¹⁶ This shared responsibility means that the primary responsibility of managing the external borders lies with the Member States, while the agency is supporting the efforts of the national authorities by facilitating the application of the EU’s border management measures. Frontex currently provides this support mainly by seconded team members from the Member States. These officers have a ‘dual responsibility’, they are responsible both to their home organisation and to Frontex during the operations, and they also work under the command and control of the hosting country.¹⁷

As a novelty, the creation of a ‘standing corps’ under the new Frontex regulation is also ongoing. Contrary to the previously described responsibility system, this creates a new situation. The statutory and long-term seconded staff will be responsible only towards Frontex, while the system of dual responsibility remains during the deployment of the short-term seconded staff and the reserve for rapid reaction.¹⁸

4. Implications for Frontex

Such events and the strengthening role of Frontex raises serious concerns about how the current border management system is prepared to cope with fundamental legal challenges. Given the rigidity of political process concerning the reform of primary law of the EU, it shall be clarified whether this intensified border protection gives more

¹⁴ Regulation (EU) 2019/1896 of the European Parliament and of the Council of 13 November 2019 on the European Border and Coast Guard. Official Journal of the European Union. Available: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32019R1896&from=HU> (25. 11. 2020.)

¹⁵ Mikael Cederbratt, ‘Frontex: human rights responsibilities’, Parliamentary Assembly, 2013. Available: <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=19547&lang=en> (25. 11. 2020.)

¹⁶ Regulation (EU) 2019/1896, 1.

¹⁷ Vít and Kemény, ‘External EU Border Protection’.

¹⁸ Ibid.

power to Member States and weakens the position of EU institutions. If the answer is yes, the current legal framework of Frontex is hardly sustainable. Referring to the above mentioned Danish incident, decision makers and operational staff shall pay attention to the mandate of Frontex and of its missions. This implies that Frontex operations must be in harmony with fundamental rights, as is it interpreted by EU institutions and agencies. Therefore, the Frontex is in a schizophrenic position of defending two EU interests: the emerging need to provide security, or to respect rule of law. The Danish case draws attention to the significant gap between what Frontex and seconded officers shall do, and how it is supposed to be implemented. The official statement of the agency¹⁹ and the Frontex regulation,²⁰ which emphasise the importance of respecting fundamental rights, does not really influence the situation on the field.²¹

Beside the previously described political and legal dimensions, the border management has also an operational dimension, which derives from the fact that Frontex is composed as an intergovernmental organisation as it mostly operates with the resources of Member States. Coming from this, Frontex has only limited capacity and resources to implement security measures in line with the *Charter of Fundamental Rights*²² of the EU.²³

Acknowledging the legitimacy of this statement the concerns are raised in relation to the deployed staff who has dual responsibility and accountability described in the previous section. While these police officers work under the limited command and control of Frontex, they have been heavily influenced by the organisational culture and values of their sending country, which has an impact on their attitude towards respect for fundamental rights. As we learnt from the Danish case, the measures that Danish officers considered to be a clear violation of the fundamental rights were executed by the police officers coming from other Member States. The authors argue that this phenomenon will not disappear with the creation of the ‘standing corps’, as still only a small number of the deployed staff will have sole responsibility towards Frontex, while the other officers will act and operate under the structure of dual responsibility and accountability.²⁴

5. Operation outside EU territory

Frontex operations outside the EU raise even more fundamental questions about legality and efficiency. Frontex shall present and protect EU norms, legislation and values in a territory where the legal framework is only vaguely harmonised with the EU standards and best practices. This means that Frontex is given a political mandate

¹⁹ Ska Keller, ‘New rules on Frontex operations at sea’. LIBE Special, April 2014. Available: www.statewatch.org/news/2014/apr/ep-green-keller-mep-frontex-operations-at-sea.pdf (25. 11. 2020.)

²⁰ Regulation (EU) 2019/1896, para 80.

²¹ Vít and Kemény, ‘External EU Border Protection’.

²² Charter of fundamental rights of the European Union (2000/C 364/01), *Official Journal of the European Communities*, 2000. Available: www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf (25. 11. 2020.)

²³ Vít and Kemény, ‘External EU Border Protection’.

²⁴ Ibid.

that is impossible to be implemented, as Frontex assistance missions – for instance in the Western Balkans – would be conducted in a certain legal vacuum.²⁵ This sends very blurred message towards the Frontex missions. The question may arise as a legitimate one: The operation in third country is an EU capacity building instrument, which provides efficient and needed assistance for the border police services, or rather the instrument of Member States in order to have their ‘agents on spots’ when fulfilling the mission?

6. Conclusions

Various interpretations of the fundamental rights and legislation, differences in organisational culture and values result in different and contradictory police measures in the border area. In this context, a further nationalising of Frontex’s institutional culture is the most probable result of similar events. It means that, hand in hand with growing incidents like in February/March 2020 on the Greek–Turkish border causing an increased number of people aiming to enter the EU irregularly, the Frontex agency will experience further tensions on both institutional and operational level mostly coming from the different organisational culture. This significantly jeopardises the functionality and the success of the operations, the security of the EU and its Member States, and therefore may question the need for further EU support from the requesting country. As stated above, since Member States and their cooperation is crucial for border protection, the role of the agency being an EU agency might be questioned in terms of moving responsibility as well as power to Member States.

REFERENCES

- Carrera, Sergio: ‘The EU Border Management Strategy: FRONTEX and the Challenges of Irregular Immigration in the Canary Islands’. CEPS Working Document, no. 261, 2007. DOI: <https://doi.org/10.2139/ssrn.1338019>.
- Cederbratt, Mikael: ‘Frontex: human rights responsibilities’. Parliamentary Assembly, 2013. Available: <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=19547&lang=en> (25. 11. 2020.)
- Charter of fundamental rights of the European Union (2000/C 364/01). *Official Journal of the European Communities*, 2000. Available: www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf (25. 11. 2020.)
- ‘Croatia ready to join border-free Schengen area, EU Commission says’. *Reuters*, 22. 10. 2019. Available: www.reuters.com/article/us-croatia-eu-schengen/croatia-ready-to-join-border-free-schengen-area-eu-commission-says-idUSKBN1X11R1 (25. 11. 2020.)
- Govedarica, Srdjan: ‘Vermisst, vergessen, unbeachtet’. *ARD-Current / Tagesschau.de*, 25. 03. 2019. Available: www.tagesschau.de/ausland/balkanroute-141.html (25. 11. 2020.)

²⁵ Ismail Kamberi, ‘Tackling the Migrant Crisis in the Republic of North Macedonia’, European Policy Institute – Skopje, 2019. Available: <https://epi.org.mk/wp-content/uploads/2020/02/Tackling-the-Migrant-Crisis.pdf> (25. 11. 2020.)

- Kamberi, Ismail: 'Tackling the Migrant Crisis in the Republic of North Macedonia'. European Policy Institute – Skopje, 2019. Available: <https://epi.org.mk/wp-content/uploads/2020/02/Tackling-the-Migrant-Crisis.pdf> (25. 11. 2020.)
- Keller, Ska: 'New rules on Frontex operations at sea'. LIBE Special, April 2014. Available: www.statewatch.org/news/2014/apr/ep-green-keler-mep-frontex-operations-at-sea.pdf (25. 11. 2020.)
- Kemény, Gábor: 'The present and the future of cross border police and customs information exchange between the EU and the Western Balkan region'. *Public Security and Public Order* 20 (2018), 117–133. DOI: <https://doi.org/10.6084/m9.figshare.12100710.v1>
- 'Pushback policies and practice in Council of Europe member States (Resolution 2299/2019)', Parliamentary Assembly, 2019. Available: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=28074> (25. 11. 2020.)
- Regulation (EC) No 562/2006 of the European Parliament and of the Council of 15 March 2006 establishing a Community Code on the rules governing the movement of persons across borders (Schengen Borders Code). *Official Journal of the European Union*. Available: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32006R0562&from=HU> (25. 11. 2020.)
- Regulation (EU) 2019/1896 of the European Parliament and of the Council of 13 November 2019 on the European Border and Coast Guard. *Official Journal of the European Union*. Available: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32019R1896&from=HU> (25. 11. 2020.)
- The Refugee Convention*, 1951. United Nations. Available: www.unhcr.org/4ca34be29.pdf (25. 11. 2020.)
- Tritschler, Laurie: 'Danish boat in Aegean refused order to push back rescued migrants'. *Politico*, 06. 03. 2020. Available: www.politico.eu/article/danish-frontex-boat-refused-order-to-push-back-rescued-migrants-report/ (25. 11. 2020.)
- Vít, Michal – Kemény, Gábor: 'External EU Border Protection: who is doing what?' Heinrich Böll Stiftung, Sarajevo, 2019. Available: <https://ba.boell.org/en/2019/11/21/external-eu-border-protection-who-doing-what> (25. 11. 2020.)

ABSZTRAKT

Ellentmondások a Frontex műveletekben: a push-back (Visszaszorítás)

Michal VÍT – KEMÉNY Gábor

A tanulmány célja az Európai Unió és az Európa Tanács által deklarált alapjogok és normák alkalmazása során felmerülő visszásságok bemutatása. A cikk ezt a görög-török határon foganatosított visszaszorítást (push-back) lehetővé tevő és megakadályozó tényezők, így az eltérő jogértelmezés, szervezeti kultúra és értékrendek bemutatásán keresztül kívánja elérni. A cikk szerzői arra a következtetésre jutottak, hogy a fenti tényezők jelentősen veszélyeztetik az alapvető emberi jogok érvényesülését, valamint negatívan befolyásolják a határigazgatás eredményességét és ezáltal az EU és tagállamai biztonságát.

Kulcsszavak: alapjogok, rendőrségi együttműködés, határőrség, információcsere, Dánia, Görögország, EU-jog

Katasztrófaveszélyeztetettség mint katasztrófavédelmi kulcsfogalom - Terminológiai áttekintés¹

PAPP Bendegúz²

A katasztrófaveszélyeztetettség a katasztrófatudományban egy általánosan használt fogalom, ám annak pontos jelentésével kapcsolatban nincs egyetértés a tudományos világban. A kifejezés tartalmát azonban egységesíteni kell, mivel az egységes kifejezések hiánya problémákat vet fel többek között a nemzetközi katasztrófavédelmi együttműködésben is. A jelen kutatásban alkalmazott módszertan szakirodalmi áttekintés: elsősorban nemzetközi angol nyelvű könyvek és folyóiratcikkek elemzésével a kapcsolódó fogalmak definiálására, valamint a teljes veszélyeztetettségi térkép létrehozásához szükséges tartalmi elemek meghatározására törekszik. Az eredmények alapján a szerző a veszélyeztetettség fogalmát a következő kategóriákra osztotta: természetföldrajzi, társadalomföldrajzi és statisztikai jellemzők. Következtéseivel a tanulmány módszertani keretet kíván biztosítani a jelenlegi katasztrófatudományi kutatásokhoz.

Kulcsszavak: katasztrófatudomány, veszélyeztetettség, földrajz, statisztika

1. Bevezetés

2018-ban a szerző egy Bangladesben végzett kutatómunka során találkozott a dél-ázsiai katasztrófaveszélyeztetettség értelmezéseinek eltéréseivel. Előkészítésként néhány alapkutatást végzett,³ ahol kidolgozta az ország katasztrófákkal szembeni veszélyeztetettségi térképét. Közvetlenül a kutatás elején nehézségek merültek fel: mit kellene szemléltetni egy veszélyeztetettségi térképen? Milyen statisztikai adatokat kell használni? Melyek a terminus alkotóelemei? A szerző felismerte, hogy maga a veszélyeztetettség túlságosan összetett jelenség, amelyet konceptualizálni és operacionálizálni szükséges.

¹ A tanulmány az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-19-3-I-NKE-113 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának szakmai támogatásával készült.

² PAPP Bendegúz, doktorandusz, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar, Rendészettudományi Doktori Iskola
Bendegúz PAPP, PhD Student, University of Public Service Faculty of Law Enforcement, Doctoral School of Police Science and Law Enforcement
<https://orcid.org/0000-0001-8905-8361>; papp.bend@gmail.com

³ Papp Bendegúz: Banglades környezet okozta gazdasági problémái. In Salát Gergely – Szakáli Máté – Szilágyi Zsolt (szerk.): *Veszélyes vizeken: Konfliktusok és biztonsági fenyegetések a Távol-Keleten*. Budapest, Typotex, 2019a. 253–264.

A veszélyeztetettség kulcsfontosságú kifejezés a katasztrófavédelem és a polgári védelem területén is, éppen ezért – mint kulcsfogalom – meghatározása elengedhetetlen. Jelen cikk megkísérli feltárni a kapcsolódó szakirodalmat annak érdekében, hogy következtetéseket vonjon le a katasztrófaveszélyeztetettséget érintő alapvető tendenciákról. A kifejezés bonyolultságának megértése érdekében egy megjegyzést kell tenni: egyetlen meghatározást nem tehetünk kizárólagossá a tudományos világban. A szerző az irodalomelemzéssel csupán egy olyan lehetséges értelmezést kínál, amely így alkalmazható a katasztrófavédelem mindhárom szintjén: tudományos közösség, politikai döntéshozatal, illetve a gyakorlati szint.

A cikk a következőképpen épül fel: először bevezeti a katasztrófa fogalom meghatározását, annak alapvető paramétereit és jellemzőit. Ezután megvizsgálja magát a veszélyeztetettséget és annak legfontosabb értelmezési pontjait. A következő két fejezet a katasztrófaveszélyeztetettség földrajzi és statisztikai szemléltetését tárgyalja: ez a módszertant alátámasztó elméleti összegzés remélhetőleg segítséget nyújt a katasztrófatudomány módszertani kérdéseire. Minden gondolat egy-egy hazai példával zárul, amely példák rávilágítanak a módszertani sztenderdizáció problémáira, illetve az országspecifikus veszélyeztetettségfogalom viszonylagosságára.

2. A katasztrófa fogalma

A katasztrófatudományban a tudományterület kialakulásától kezdve kardinális probléma maga a kutatási tárgy, a katasztrófa definiálása. Az elmúlt két évtizedben számos olyan átfogó munka született,⁴ amely megpróbálta az alapfogalmakat megvizsgálni és különféle megközelítések szerint megmagyarázni azokat. Ezekben a köteteken rendszerint több, teljesen különböző háttérrel rendelkező tudományos szakember dolgozott, és mivel maga a kutató tudása és személyisége is alapjában véve meghatározza a kutatás tárgyát és módszerét,⁵ ezek a definíciók is egymástól teljesen különböző megközelítést és meghatározást adtak.

A problémaközpontú megközelítés manapság széles körben használatos, leginkább a végrehajtók részéről, így a nemzetközi szervezetek (például az ENSZ Katasztrófa-megelőzési Szerve – UNISDR, Nemzetközi Vöröskereszt Társaság, EU) katasztrófavédelemmel foglalkozó kiadványaiban kivétel nélkül ezzel találkozhatunk. Az ENSZ által kiadott Sendai Keretrendszerben a katasztrófát „egy közösség életében bekövetkező

⁴ David Etkin: *Disaster theory: An Interdisciplinary Approach to Concepts and Causes*. Oxford, Butterworth-Heinemann, 2016; Anthony Oliver-Smith: 'What Is a Disaster?': Anthropological Perspectives on a Persistent Question. In Anthony Oliver-Smith – Susanna Hofman (szerk.): *The Angry Earth*. Abingdon, Routledge, 1999. 18–34.; Enrico Quarantelli: What Is Disaster? The Need for Clarification in Definition and Conceptualization in Research. In Barbara Sowder (szerk.): *Disasters and Mental Health Selected Contemporary Perspectives*. Washington, Government Printing Office, 1985. 41–73.; Havidán Rodríguez – Enrico Quarantelli – Russel Dynes (szerk.): *Handbook of disaster research*. New York, Springer, 2007.

⁵ Erlinda Palaganas et alii: Reflexivity in Qualitative Research: A Journey of Learning. *The Qualitative Report*, 22 (2017), 2. 426–438.

súlyos zavarnak nevezi, amely emberi, anyagi, gazdasági vagy környezeti kárt okoz”.⁶ Az EU Polgári Védelmi Mechanizmusa meghatározása meglehetősen tág, amely szerint katasztrófának számít „minden olyan helyzet, amelynek a személyekre, a környezetre, vagy a tulajdonra – beleértve a kulturális örökséget is – súlyos hatása van vagy lehet”.⁷ A magyar jogrendszer megközelítése szintén problémaközpontú, amely szerint a katasztrófa: „a veszélyhelyzet kihirdetésére alkalmas, illetve e helyzet kihirdetését el nem érő mértékű olyan állapot vagy helyzet, amely emberek életét, egészségét, anyagi értékeiket, a lakosság alapvető ellátását, a természeti környezetet, a természeti értékeket olyan módon vagy mértékben veszélyezteti, károsítja, hogy a kár megelőzése, elhárítása vagy a következmények felszámolása meghaladja az erre rendelt szervezetek előírt együttműködési rendben történő védekezési lehetőségeit és különleges intézkedések bevezetését, valamint az önkormányzatok és az állami szervek folyamatos és szigorúan összehangolt együttműködését, illetve nemzetközi segítség igénybevételét igényli”.⁸

Azt, hogy mi számít katasztrófának, objektív, vagyis mérhető kritériumok szerint is definiálhatjuk. A katasztrófastatisztika, illetve más, szakmára épülő dokumentumok is igyekeznek számszerűsíteni az egyes katasztrófaeseményeket, ezáltal változókkal meghatározni, mi számít katasztrófának. Az egyik legnagyobb nemzetközi adatbázis, az International Disaster Database besorolása szerint az alábbi kritériumok valamelyikét teljesítő esemény katasztrófának tekintendő: a) legalább 10 áldozat, b) legalább 100 érintett, c) országos veszélyhelyzet kihirdetése, d) nemzetközi segítségkérés.⁹ A Swiss Re Institute Sigma Explorer nevű adatbázisa az áldozatok számán kívül biztosítási veszteségek és egyéb gazdasági veszteségek alapján határozza meg a katasztrófákat.¹⁰ Ebből több probléma is következik: a gazdasági veszteségeket nem számolja, illetve nem tesz különbséget a között, hogy valaki rögtön az esemény után vagy egy hónappal utána hunyt el.¹¹ Mindazonáltal bizonyos adatbázisok, mint például a főleg Latin-Amerikára fókuszáló DesInventar¹² nem fogalmaz meg specifikus kritériumokat, az, hogy mi kerül be adatbázisukba, nincs külön részletezve. Ebből is látszik, hogy a katasztrófák mérése bizonyos elméleti problémákba ütközik, így a vizsgálat tárgyához mindenképpen szükséges szubjektív, vagyis nem mérhető kritériumokat is rendelni. Az, hogy pontosan mik ezek a szubjektív kritériumok, és hogy mely szempontok alapján különítjük el a katasztrófákat a többi eseménytől, nagyban befolyásolja a kutatás tervezését, kivitelezését, sőt, még a kapott eredményeket is.¹³ Ez a definícióalkotás és tudásmegosztás elengedhetetlen a sikeres együttműködéshez mindhárom

⁶ *Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015–2030*. Genf, Egyesült Nemzetek Szervezete, 2015.

⁷ Az Európai Parlament és a Tanács 1313/2013/EU határozata (2013. december 17.) az uniós polgári védelmi mechanizmusról.

⁸ 2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról.

⁹ Debarati Guha-Sapir – Regina Below – Philip Hoyois: *EM-DAT: The CRED/OFDA International Disaster Database*. Brüsszel, Université Catholique de Louvain, év nélkül.

¹⁰ Sigma. Zürich, Swiss Reinsurance Company, Swiss Re Institute.

¹¹ Etkin (2016) i. m.

¹² Corporación OSSO: *DesInventar*. Cali, OSSO, év nélkül.

¹³ Etkin (2016) i. m.

katasztrófavédelmi aktor (végrehajtó állomány, politikai döntéshozatal, tudományos közösség) között.¹⁴

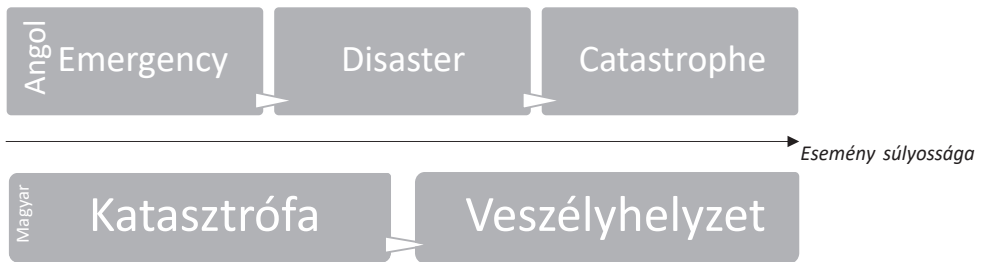
Szót kell még ejteni a magyar nyelvű szakirodalomról. Számos mű született katasztrófatudományi, szűkebben katasztrófavédelmi témákban magyar nyelven is. A szerzők főként földrajzi,¹⁵ tűzvédelmi,¹⁶ műszaki mentési,¹⁷ polgári védelmi¹⁸ és iparbiztonsági¹⁹ témákban publikáltak. Közös jellemzőjük, hogy mindegyik problémaként tekintett a katasztrófákra és a kutatások célja az események megelőzése, elhárítása és a keletkezett károk helyreállítása. Ennek oka abban keresendő, hogy Magyarországon a katasztrófatudományt főleg – de nem kizárólagosan – olyan szakemberek képviselik, akik maguk is a katasztrófavédelem területén dolgoznak, így az ő elsődleges motivációjuk is a szervezeti működés elősegítése.

A kutatók egy ideje széles körben elfogadják a mindennapi káresemények és a katasztrófák közötti hangsúlyos különbséget. Majdnem minden kutató, valamint a hatóságok, a politikai döntéshozatal és a beavatkozó személyi állomány is érzékeli ezeket

- ¹⁴ Karmen Poljanšek et alii (szerk.): *Science for disaster risk management 2017: Knowing better and losing less*. Luxembourg, European Commission, 2017.
- ¹⁵ Horváth Gergely: Katasztrófák tanulságai: Stratégiai jellegű természetföldrajzi kutatások. *Földrajzi Közlemények*, 136. (2012), 2. 229–230.; Schweitzer, Ferenc: *Katasztrófák tanulságai: Stratégiai jellegű természetföldrajzi kutatások*. Budapest, MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, 2011.; Szabó József et alii: Természeti veszélyek Magyarországon. *Földrajzi Értesítő*, 56. (2007), 1–2. 15–37.
- ¹⁶ Bleszity János: *Tűzoltási és Katasztrófavédelmi elhárítási ismeretek*. Budapest, Belügyminisztérium, 1993; Endrődi István – Bodnár László: A nagy kiterjedésű erdőtűzekkel kapcsolatos polgári védelmi intézkedések lehetőségei. *Védelem Tudomány*, 2. (2017), 4. 125–135.; Érces Gergő – Restás Ágoston: Épületek tűzvédelmi életciklus elemzése. In Restás Ágoston – Urbán Anna (szerk.): *Tűzoltó Szakmai Nap 2016*. Budapest, BM OKF, 2016. 122–127.; Földi László – Kuti Rajmund: Characteristics of Forest Fires and their Impact on the Environment. *Academic and Applied Research in Public Management Science*, 15. (2016), 1. 5–17.; Kuti Rajmund: A vízköddel oltás gyakorlati lehetőségeinek elemzése, különös tekintettel a mobil vízköddel oltó berendezésekre. *Védelem Online*, 1. (2005), 11. 1–39.
- ¹⁷ Kocsis Imre et alii: Műszaki mentések hártóasszárnyúak okozta veszélyhelyzetekben. *Védelem Tudomány*, 1. (2016), 3. 78–91.; Kuti Rajmund: A műszaki mentésekhez használható eszközök bemutatása, fejlődésük áttekintése. *Védelem Online*, (2006), 60. 1–12.; Kuti Rajmund: Komplex műszaki mentések tervezésének lehetőségei. *Védelem Online*, (2010), 1–7.; Pántya Péter – Szalóki Péter: Megtámasztási megoldások a katasztrófa-védelem speciális beavatkozásai során. *Hadtudomány*, 29. (2019), 1–2. 121–135.
- ¹⁸ Ambrusz József: The System of Disaster Preparedness in Hungary. In S. Senses-Ozyurt – Klein Sándor – Nemeskéri Zsolt (szerk.): *Educating for Democratic Governance and Global Citizenship*. San Diego, World Council for Curriculum and Instruction, 2016. 231–235.; Ambrusz József – Muhoray Árpád: A vörösiszap-katasztrófa következményeinek felszámolása, a keletkezett károk helyreállítása. *Bolyai Szemle*, 24. (2015), 4. 67–85.; Endrődi István: *A katasztrófa-elhárításra felkészítő ismeretek*. Budapest, Magyar Polgári Védelmi Szövetség, 2017; Endrődi István – Teknős László: New Possibilities of Emergency Communication and Information in the Protection Phase of Disaster Management. *Academic and Applied Research In Military and Public Management Science*, 13. (2014), 2. 235–249.; Grósz Zoltán – Kuti Rajmund – Takács Krisztina: Biológiai fertőtlenítő anyagokkal szemben támasztott követelmények. *Hadmérnök*, 11. (2016), 2. 62–69.; Kirovne Rác Réka: Az extrém csapadékhullás katasztrófavédelmi vonatkozásai. *Védelem*, 26. (2019), 5. 35–37.; Lóderer Balázs – Rác Réka: A klímaváltozás és annak következményeire való felkészülés lehetőségei jövőbeni aspektusai. *Hadtudományi Szemle*, 4. (2011), 3. 91–98.; Muhoray Árpád: A polgári védelem helye a modern katasztrófavédelemben. *Hadmérnök*, 12. (2017), 2. 188–200.; Teknős László: A lakosság szélsőséges időjárási eseményekre történő felkészítésének lehetőségei Magyarországon I. *Bolyai Szemle*, 26. (2017), 3. 137–160.
- ¹⁹ Horváth Hermina et alii (szerk.): *Iparbiztonságtan II.: Kézikönyv a veszélyesáru-szállítványokkal kapcsolatos feladatok ellátásához*. Budapest, Dialóg Campus, 2018.; Kátai-Urbán Irina – Vass Gyula: Hazardous Activities in Hungary – in Terms of Industrial Safety. *Academic and Applied Research in Military and Public Management Science*, 13. (2014), 1. 141–154.; Kátai-Urbán Lajos et alii: Risk assessment in the field of disaster management in Hungary. In S. Branko (szerk.): *13. Међународно Саветовање Ризик И Безбедности Инжењеринг Зборник Радова*. Novi Sad, Visoka Tehnicka Skola (VTS), 2018. 340–345.; Kátai-Urbán Lajos – Teknős László: Vegyi fegyver alkalmazása az első világháborúban. *Hadtudomány*, 24. (2014), 1–2. 54–64.; Takács Krisztina – Kuti Rajmund: Fenntartható vízellátás biztosításának aktuális kérdései. *Védelem Tudomány*, 2. (2017), 2. 304–317.

a különbségeket mindennapi feladataik ellátása során.²⁰ A helyzetet nagyban megnehezíti az a tény, hogy a magyar „katasztrófa” és „veszélyhelyzet” szavakhoz három angol nyelvű kifejezés is társul a nemzetközi szakirodalomban.

A katasztrófavédelem magyar szakmai szervezete a „disaster” szó fordításánál a magyar „katasztrófa”, az „emergency” szónál pedig a „veszélyhelyzet” kifejezést használja. Jelentésük azonban nem áll összefüggésben az angol kifejezésekkel. Veszélyhelyzet az ország kritikussabb állapota, súlyosabb szituáció, mint maga a katasztrófa. Látható, hogy az elsőre egyértelmű fordítás ellenére nincs összhang a szakterminológia nemzetközi megfeleltetésénél (1. ábra).

1. ábra: Angol és magyar fordítási különbségek a „katasztrófa” szónál. A nyíl balról jobbra az események súlyosságát mutatja.²¹ Forrás: a szerző saját szerkesztése Papp Bendegúz: *Disaster Vulnerability as a Key Concept in Civil Protection – A Theoretical Review for the National Organizations*. *Polgári Védelmi Szemle*, 13. (2020), különszám. 22–42. alapján

3. Veszélyeztetettség mint fogalom

A veszélyeztetettség tárgyalása elengedhetetlen egy régió katasztrófavédelmi együttműködésének vizsgálatánál. Mindazonáltal a fogalom alatt nincs egyetértés a nemzetközi szakirodalomban, illetve a magyar megfeleltetés is akadályokba ütközik. Kontextustól függően három angol nyelvű kifejezés is (*risk*, *hazard*, *vulnerability*) szó szerinti magyar megfelelőjük mellett (*veszély*, *kockázat*, *sérülékenység*) mind fordíthatók a *veszélyeztetettség* terminussal (például a *hazard map* és a *vulnerability map* terminus is veszélyeztetettségi térképet jelent). A nemzetközi katasztrófatudomány klasszikus iskolája²² foglalkozik behatóbban a katasztrófaveszélyeztetettséggel. Ez az elméletrendszer

²⁰ Enrico Quarantelli: *Emergencies, Disasters and Catastrophes Are Different Phenomena*. Ohio, Disaster Research Center, 2000. 2.

²¹ Fordítás: emergency = veszélyhelyzet; disaster, catastrophe = katasztrófa.

²² A katasztrófaelmélet klasszikus iskolája – többek között – megoldandó zavarként és károkozóként tekint az egyes eseményekre. Ez a szemléletrendszer széles körben alkalmazott: a végrehajtás, maga a katasztrófavédelmi szervezet, az egyes adatbázisok és jelentések középpontjában mind a problémamegoldás, a katasztrófamegelőzés, illetve -elhárítás áll. Ezért ha egy szerző külön nem határozza meg elméleti keretét, alapvetően a klasszikus iskola szerint gondolkodik.

a katasztrófaeseményeket megoldandó problémaként kezeli, illetve rendszerezi és elemzi a megtörtént eseményekkel kapcsolatban gyűjtött számadatokat.²³ A katasztrófavédelmi fogalmak magyar megfeleltetése nem egyértelmű, mivel nincs veszélyhelyzet-kezelési angol–magyar szakszótár, sem egységes tudományos vagy szakmai gyakorlati közmegegyezés.²⁴ Ennek megfelelően az angol terminusok magyar megfelelői szerzőnként, sőt, publikációként eltérnek, így a kifejezés definiálására nagy szükség van.

A veszélyeztetettség nem természetes jelenség, hanem a katasztrófaesemények emberi dimenziójában valósul meg, a gazdasági, társadalmi, kulturális, intézményi, politikai és akár pszichológiai tényezők egész sorának eredménye.²⁵ A kifejezés gyakran együtt van tárgyalva a *risk* és *hazard* szavakkal,²⁶ így előbb ezek tisztázása szükséges.

A *risk* = *kockázat* szópár meghatározása egy nehéz feladat, ugyanis a magyarhoz hasonlóan az angol nyelvű tudomány sem kezeli egységesen a kifejezést. A kockázat alatt többnyire az egyes katasztrófatípusok adott kontextusban való bekövetkezési valószínűségét értjük.²⁷ Így ez egy prediktív numerikus kategória, érték vagy attribútum, amely különböző körülmények és hatások (például előfordulási gyakoriság, időtartam, kiterjedés, gyorsaság stb.)²⁸ alapján kiszámítja és előre jelzi a jövőbeni eseményeket.

A *hazard* = *veszély* meghatározása egyértelműbb, ugyanis mind a katasztrófavédelmi törvény,²⁹ mind a veszélykutatás egyik legmeghatározóbb elméleti műve is³⁰ hasonló megfogalmazással él. Eszerint a veszély olyan adott esemény vagy kihívás, amely meghatározott időn belül nagy valószínűséggel bekövetkezik.

A *veszélyeztetettség* meghatározása bonyolult, mivel míg a nemzetközi szakirodalom széles körben használja – leginkább *vulnerability* formában –, addig a hazai katasztrófavédelmi vonatkozásban ritkán hangzik el. A munkák módszertani különbözőségeik ellenére megegyeznek abban, hogy retrospektív katasztrófafeladatokat elemeznek.

²³ Enrico Quarantelli – Arjen Boin – Patric Lagadec: Studying Future Disasters and Crises: A Heuristic Approach. In Havidán Rodríguez, William Donner – Joseph Trainor (szerk.): *Handbook of Disaster Research*. New York, Springer International Publishing, 2018. 61–83.

²⁴ Kuk Enikő: A katasztrófavédelmi terminológia azonosítása: A múlt eredményei és a jövő kihívásai. *Műszaki Katonai Közlöny*, 27. (2017), 3. 81–93.

²⁵ Ben Wisner et alii: *At Risk: Natural Hazards, People's Vulnerability, and Disasters*. Oxford, Routledge, 1994.; M. Brilly – M. Polić: Public Perception of Flood Risks, Flood Forecasting and Mitigation. *Natural Hazards and Earth System Science*, 5. (2005), 3. 345–355.; Edward Bryant: *Natural Hazards*. Cambridge, Cambridge University Press, 1991.; Nicolas Coch: *Geohazards: Natural and Human*. Englewood Cliffs, Prentice Hall, 1995.; Susan Cutter: The Changing Nature of Risks and Hazards. In Susan Cutter (szerk.): *American Hazardscapes: The Regionalization of Hazards and Disasters*. Washington, Joseph Henry Press, 2001. 1–12.; R. C. Harris – C. Hohenemser – R. W. Kates: Our Hazardous Environment. *Environment*, 20. (1978), 6–15.

²⁶ Etkin (2016) i. m.

²⁷ Endrődi István: A közlekedési ágazat kritikus infrastruktúra elemei, kapcsolatuk a katasztrófavédelemmel, figyelemmel az Európai Unió Kritikus Infrastruktúrák Azonosításáról és Kijelöléséről szóló 2008. Évi 2008/114/EK Tanácsi Irányelvében megfogalmazottakra. In Horváth Attila (szerk.): *Fejezetek a kritikus infrastruktúra védelemből: Kiemelten a közlekedési alrendszer*. Budapest, Magyar Hadtudományi Társaság, 2013. 238–267.; Kuti Rajmund – Zólyomi Gábor: Vegyes tüzelésű fűtőberendezések használatának kockázatai. *Védelem Online*, (2016), 1–7.

²⁸ Ian Burton – Robert Kates – Gilbert White: *The Environment as Hazard*. New York, Oxford University Press, 1978.

²⁹ 2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról.

³⁰ John Adams: *Risk: The Policy Implications Of Risk Compensation And Plural*. London, Routledge, 1995.

Sőt, bizonyos szerzők³¹ a *vulnerability* szó köznapi fordítását, a *sebezhetőséget*³² alkalmazták.³³ A veszélyeztetettségéről szóló nemzetközi források³⁴ főleg olyan földrajzi, társadalmi, gazdasági, szociológiai, matematikai és kulturális jellemzőket vizsgálnak, amelyek a katasztrófák bekövetkeztének valószínűségét valamilyen módon befolyásolják. Ezzel szemben a magyar szakirodalom³⁵ többségében a történelem folyamán bekövetkezett veszélyhelyzeteket és egyéb, nagy veszteséggel járó eseményeket sorolnak ide. A földrajzi megközelítésű elemzések³⁶ saját indexrendszerrel dolgozva vizsgálják a jelenséget leginkább a létező természet- és társadalomföldrajzi tényezőkből levezetve.

A veszélyeztetettség tehát minden olyan múltbeli vagy jelenleg is létező tényezőt magában foglal, amely a katasztrófaveszélyre és -kockázatra hatással van. A klasszikus megközelítés modellje alapján a fent említett három fogalom az alábbiak szerint viszonyul egymáshoz:³⁷

Risk (kockázat) = *Hazard* (veszély) x *Vulnerability* (veszélyeztetettség)

A modell tehát az alábbi állítást fogalmazza meg: a katasztrófa kockázata a veszély és a veszélyeztetettség szorzata. Eszerint a bekövetkező katasztrófakockázat előre jelezhető valószínűségből és realizálódott adatokból (a katasztrófákat befolyásoló természeti és társadalmi tényezőkből, illetve a megtörtént eseményekből) áll. A veszélyeztetettség feldolgozása a modell által leírt realizálódott adattípusok szerint osztható fel: természeti földrajz, társadalmi-gazdasági földrajz, illetve a rendelkezésre álló katasztrófastatisztika, vagyis a megtörtént események.

4. A veszélyeztetettség földrajzi szemléltetése

A veszélyeztetettség földrajzi elemeit természet-, illetve társadalomföldrajzi tényezők szerint csoportosíthatjuk. A természetföldrajz illusztrálására részletes irodalom áll rendelkezésre mind angol, mind magyar nyelven, így a veszélyeztetettség kutatását ilyen művekkel érdemes kezdeni. Az óriási adatmennyiség miatt az összes földrajzi jellemzőt lehetetlen lefedni, csak a katasztrófakockázat szempontjából releváns főbb

³¹ Hornyacsek Júlia – Veres Viktória: Katasztrófák, sebezhetőség, biztonság. *Hadtudomány*, 17. (2007), 3.; Teknős László: A globális éghajlatváltozás egészségügyi aspektusai – a magyar lakosság sebezhetőségének vizsgálata. *Bolyai Szemle*, 22. (2013), 1. 281–311.

³² InterActive Terminology for Europe. Luxembourg, Translation Centre for the Bodies of the European Union.

³³ Meg kell jegyezni azonban, hogy míg a katasztrófaveszélyeztetettség összetétel létezik, addig a katasztrófasebezhetőség vagy a katasztrófák általi sebezhetőség ritkán hangzik el.

³⁴ Greg Bankoff – Georg Frerks – Dorothea Hilhorst (szerk.): *Mapping vulnerability: Disasters, Development, and People*. London, Earthscan Publications, 2004.; Jörn Birkmann – Ben Wisner: *Measuring the Un-measurable: The Challenge of Vulnerability*. Report of the Second Meeting of the UNU-EHS Expert Working Group on Measuring Vulnerability, 12–14 October 2005. Bonn, UNU-EHS, 2006.; Etkin (2016) i. m.

³⁵ Endrődi István – Zellei Gábor: A légvédelemről a légtalomszintig: A Magyar Királyság veszélyeztetettsége és első intézkedései a háttország védelme érdekében 1914–1918-ig. *Védelem Tudomány*, 3. (2018), 2. 154–168.; Üveges László: *A Magyar Köztársaság katasztrófa-veszélyeztetettsége és az arra adandó válaszok*. Doktori értekezés. Budapest, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, 2002.

³⁶ Szabó et alii. (2007) i. m.

³⁷ Etkin (2016) i. m.

földrajzi tényezőket kell megemlíteni: a fontosabb felszíni formákat, vízrajzi jellemzőket (tengerek, főbb folyók és tavak), meteorológiai jelenségeket, valamint egyéb földrajzi jellemzőket, amelyek befolyásolják a veszélyeztetettség kérdéskörét.

A társadalom- és gazdaságföldrajzi jellemzőket öt csoportra bonthatjuk, és az adagyűjtés módszertanát is eszerint érdemes elkülöníteni. A népességföldrajzi jellemzők elemzésénél leginkább a régió belüli demográfia, népességszám, népsűrűség és urbanizáció bemutatására kell szorítkozni, amelyek lakosságvédelmi szempontból elengedhetetlenek. Az elemzéshez kigyűjtendő adatokat érdemes az erre specializálódott, ingyenesen elérhető Worldometers adatbázisából³⁸ kinyerni. Az adatbázis adatai több globális szerv statisztikájára épülnek, többek között az ENSZ, WHO, FAO, IMF és Világbank gyűjteményeire. Mivel az adatok forrása több különböző ügynökség, a gyűjtés módszertana számos hibalehetőséget rejt, amely az adatok pontosságát is megkérdőjelezi. Azonban a Worldometers még így is az egyik legmegbízhatóbb adatbázisnak számít: az ő rendszerét használja több ezer referált könyv, folyóirat, a Wikipédia, sőt, az Amerikai Könyvtárszövetség (*American Library Association*) is „kiemelkedő referenciájú weboldalnak” minősítette.

A gazdasági (fejlettségi, mezőgazdasági és ipari) mutatók ismerete fontos a katasztrófák által okozott gazdasági károk értelmezéséhez. A naprakész számadatokat érdemes az OECD (*Organisation for Economic and Co-operation and Development*) vagy az IMF (*International Monetary Fund*) statisztikai eredményeinek másodelemzésével prezentálni. Így a leíró statisztika nagyban elősegíti a katasztrófaveszélyeztetettség emberi dimenziójának illusztrálását. A településföldrajz általános ismerete az infrastruktúra-védelem és az elhárítás, illetve a lakosság élelmiszer-ellátása miatt elengedhetetlen. Jellemzőinek ismertetésére tökéletesen alkalmas Gritzalisék³⁹ szempontrendszer. Ahol településkoncentráción kívül a fontosabb közlekedési útvonalak és a kritikus infrastruktúra⁴⁰ katasztrófaveszélyeztetettségi szempontból különösen releváns, QGIS térinformatikai programmal⁴¹ térképi szemléltetés is alkalmazandó.

Ha Magyarország veszélyeztetettséggel foglalkozunk, rengeteg kötetre támaszkodhatunk, amelyek a hazai földrajzi tényezőkkel foglalkoznak.⁴² Továbbá a demográfiai és egyéb releváns gazdasági adatokat el lehet érni a Központi Statisztikai Hivatal adatbázisán keresztül, mivel ez egy ingyenes, megbízható adatbázis. A 2. és 3. ábra két térképet mutat be a Magyarország katasztrófaveszélyeztetettséggel kapcsolatban.

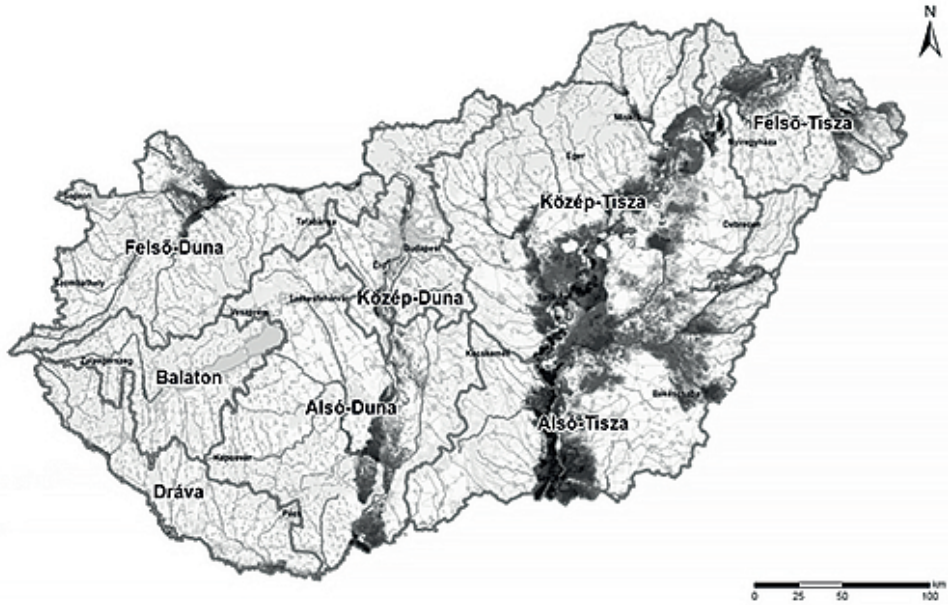
³⁸ Worldometers.

³⁹ Dimitris Gritzalis et alii: Critical Infrastructure Protection: A Holistic Methodology for Greece. In Nora Cuppens-Bouhalia et alii (szerk.): *Security of Industrial Control Systems and Cyber-Physical Systems (Köt. 10166)*. New York, Springer International Publishing, 2017. 19–34.

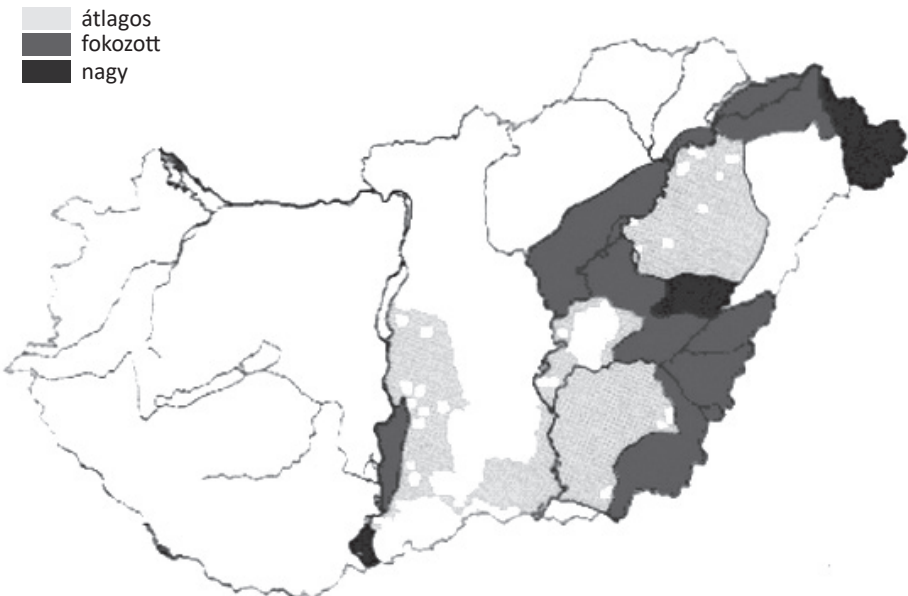
⁴⁰ Általánosságban kijelenthető, hogy kritikus infrastruktúrának azokat a létesítményeket és szolgáltatásokat tekintjük, amelyek sérülése, esetleges megsemmisülése súlyos következményekkel jár mind az emberek életének zavartalansága, mind a környezet szempontjából. Endródi (2013) i. m. 239.

⁴¹ QGIS Geographic Information System. Open Source Geospatial Foundation Project, QGIS Development Team.

⁴² Pl.: Glatz Ferenc (szerk.): *Magyar tudománytár (1. magyar nyelvű kiadás)*. Budapest, MTA Társadalomkutató Központ, 2002.; Marosi Sándor – Somogyi Sándor: *Magyarország kistájainak katasztere I–II*. Budapest, MTA Földrajztudományi Kutató Intézet, 1990.

2. ábra: Magyarország árvizekkel szembeni veszélyeztetettsége. Forrás: Magyarország 1%-os valószínűségű árvízi elöntési térkép. Budapest, Országos Vízügyi Főigazgatóság, 2018.

3. ábra: Magyarország vízfolyásokkal szembeni veszélyeztetettsége. Forrás: Belvízi veszélyeztetettség. Budapest, Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság.

5. A veszélyeztetettség statisztikai szemléltetése

A katasztrófastatisztikát gyakran használják a katasztrófatudományban, ez az egyik leginkább használt katasztrófaelemzési módszer.⁴³ Mindazonáltal többen megkérdőjelezték a módszer hatékonyságát,⁴⁴ és mivel a katasztrófastatisztika számos helyzetben ténylegesen megbízhatatlan, felhasználása különböző akadályokba ütközik. Erre a jelenségre jó példa, hogy azonos térségről egy adott időszakban elérhető adatokat keressünk, az adatbázis függvényében egymástól teljesen eltérő eredményeket kaphatunk.

További problémát jelent a katasztrófatudományi adatgyűjtés módszertani különbözősége. Koronként és földrajzi régióként is más szervezetek más módszer szerint gyűjtik be az adatokat. A katasztrófavédelmi adatgyűjtés nem nyúlik vissza nagy múltra vissza: a biztosítótársaságok az 1980-as években kezdték el a káresetek utáni adminisztratív feladatok eredményösszesítését. Később a nemzetközi szervezetek, állami hivatalok és a tudományos világ is hasonlóan tett, azonban így régebbi eseményekkel kapcsolatban nem szerezhetünk megbízható statisztikai információt.

Az adatgyűjtők közötti különbségek mellett további nehézséget jelent az eltérő földrajzi területek adatainak összevetése is. A délkelet-ázsiai és a közép-európai térség más társadalom- és gazdaságföldrajzi jegyekkel bír, továbbá a katasztrófa-percepció is nagyban különbözik a két kontinens kulturális különbségei miatt.⁴⁵ Mivel a Duna országai egy nagy régióhoz tartoznak, ez az összehasonlíthatóság működhet, de egymástól távol eső régióknál óvatosan kell eljárni.

A globális statisztikai adatokat három nagy adatbázisból lehet beszerezni: a Sigma,⁴⁶ a NatCat⁴⁷ és az EM-DAT⁴⁸ nevű állományokból. Mivel ezek módszertana szintén különbözik,⁴⁹ illetve a leggyakrabban használt katasztrófavédelmi alapfogalmak („haldott”, „áldozat”, „érintett”, „kár”) sem egyértelműek,⁵⁰ az elemzett adatokat is egyazon adatbázisból kell kinyerni. A Sigma adatbázisa nem nyilvános, a szervezet éves jelentéseiből lehet kinyerni a tételeket. Ezenkívül ez a három közül a legkisebb gyűjtemény, körülbelül 7000 eseménnyel, illetve a forrását is főleg a napi sajtó és más adatbázisok teszik ki. A NatCat a három közül a legtöbbet, összesen 15 ezer eseményt

⁴³ Max Dille et alii: *Natural Disaster Hotspots: A Global Risk Analysis*. Washington, World Bank, 2005.; Ilan Kelman: Acting on disaster diplomacy. *Journal of International Affairs*, 59. (2006). 2. 215–240.; Dennis Mileti: *Disasters by Design: A Reassessment of Natural Hazards in the United States*. Washington, Joseph Henry Press, 1999.; *The Impacts of Natural Disasters: A Framework for Loss Estimation*. Washington, National Academies Press, 1999.; Philip Nel – Marjolein Righarts: Natural Disasters and the Risk of Violent Civil Conflict. *International Studies Quarterly*, 52. (2008), 1. 159–185.

⁴⁴ Etkin (2016) i. m.; Debarati Guha-Sapir – Regina Below: *The Quality and Accuracy Of Disaster Data – A Comparative Analyses Of Three Global Data Sets*. Brüsszel, WHO Centre for Research on the Epidemiology of Disasters, 2002.; Liz Tschoegl – Regina Below – Debarati Guha-Sapir: *An Analytical Review of Selected Data Sets on Natural Disasters and Impacts*. Leuven, Centre for Research on the Epidemiology of Disasters, 2006.

⁴⁵ Rohit Jigyasu: Disaster: A “Reality” Or Construct? Perspective From The “East”. In Ronald Perry – Enrico Quarantelli: *What is a Disaster?* Bloomington, Xlibris Corporation, 2005. 49–59.

⁴⁶ Swiss Re Institute (é. n.) i. m.

⁴⁷ NatCat. Munich Re Institute, München, Münchener Rückversicherungs-Gesellschaft.

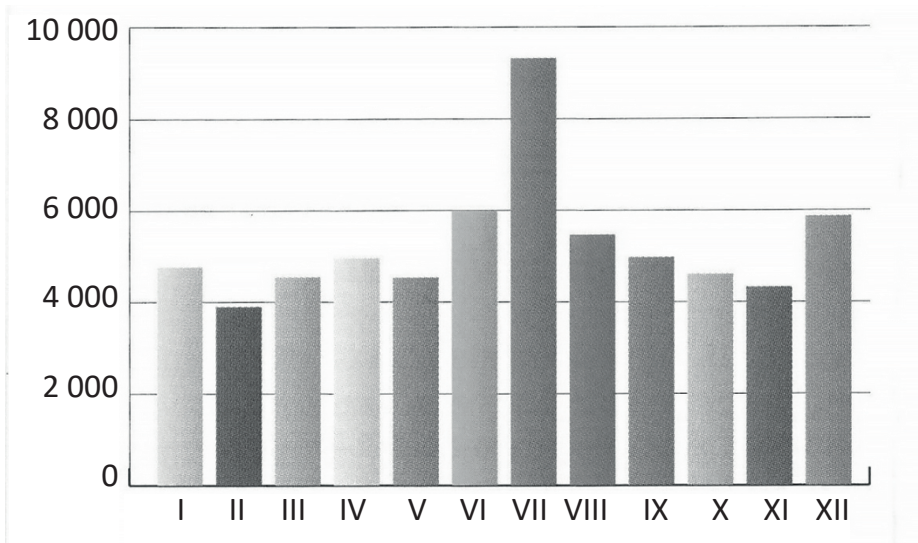
⁴⁸ Guha-Sapir et alii (é. n.) i. m.

⁴⁹ Guha-Sapir – Below (2002) i. m.

⁵⁰ Enrico Quarantelli: Statistical and conceptual problems in the study of disasters. *Disaster Prevention and Management: An International Journal*, 10. (2001), 5. 325–338.

tárol, amelyeket biztosítási jelentésekből és különböző médiumok adataiból szerez. A NatCat célközönsége a Munich Re Intézet ügyfelei, NGO-k, kormányok stb. A szerző a Nemzetközi Katasztrófaadatbázis (*International Disaster Database – EM-DAT*) adatait ajánlja felhasználásra, mivel bár ez nem a legnagyobb adatbázis (12 ezer tétellel), de az adatgyűjtés forrását az ENSZ és Vöröskereszt jelentései teszik ki, amelyek – a szerző véleménye szerint – megbízhatóbbak a biztosítási adatoknál.

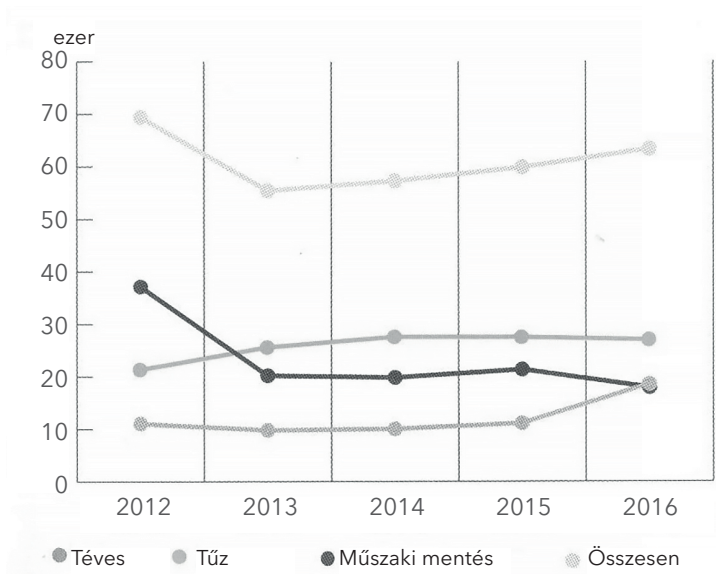
Magyarországnál a katasztrófavédelmi statisztika nem katasztrófákat összegez: ezekből ugyanis – szerencsére – kevés van az országban. A cél inkább a káresemények gyűjtése, amely nem tudományos céllal, inkább a végrehajtás és a politikai döntéshozatal számára készül. Ez jól látható a 4. és 5. ábrán, illetve az 1. táblázatban. A 4. ábra a 2016-os év káreseményeit foglalja össze, körülbelül 55 ezer eseményt összegyűjtve. Az 5. ábra a 2012 és 2016 között történt vonulási adatokat ábrázolja, ahol ugyanazon év (2016) 60 ezer feletti értéket kapott. Ugyanakkor egy nemzetközi adatbázis teljesen más adatokat produkál: az 1. táblázat adatainak forrása a Nemzetközi Katasztrófaadatbázis. Az utóbbi évek katasztrófáinak szemléltetésénél a 2016-os évben csak egy esemény jelenik meg katasztrófaaként. Ezen különbségek alapján arra a következtetésre lehet jutni, hogy a katasztrófastatisztika és így a veszélyeztetettség statisztikai ábrázolása is nagyban függ az adatgyűjtési módszertantól, a forrás típusától és a szerző szándékától.⁵¹

4. ábra: Havi káresemények Magyarországon 2016-ban. Forrás: BM OKF: 2016. Budapest, Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság, 2017. 41.

⁵¹ Papp Bendegúz: Disaster risk data and its terminological difficulties – A statistical review. *Delta*, 13 (2019b), 1. 5–21.

5. ábra: Vonulási adatok 2012 és 2016 között Magyarországon. Forrás: BM OKF: 2016. Budapest, Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság, 2017. 41.

1. táblázat: Legsúlyosabb katasztrófaesemények Magyarországon 2012 és 2016 között a Nemzetközi Katasztrófaadatbázis adatai alapján. Forrás: a szerző szerkesztése Guha-Sapir et alii (é. n.) i. m. alapján.

Év	Katasztrófatípus	Alkategória	Összes haláleset	Összes érintett	Összes gazdasági kár (ezer US \$)
2012	Szélsőséges hőmérséklet	Hideghullám	16	0	0
2013	Földrengés	–	0	1 800	0
	Árvíz	Folyami árvíz	0	48 565	0
	Vihar	–	0	14 000	0
2014	Árvíz	Folyami árvíz	0	6 500	0
2016	Árvíz	–	0	2 282	0

6. Következtetések – Ajánlások katasztrófavédelmi kutatások számára

A katasztrófaveszélyeztetettség egy nehezen meghatározható kifejezés, amely forrásonként és szerzőnként különbözik. A koncepció azonban a katasztrófavédelem egyik kulcsfogalma, ezért meghatározása szükséges, és nagy jelentőséggel bír. Jelen cikk összegyűjtötte a veszélyeztetettség alapvető tendenciáit és jellemzőit, amelyek mind

támogathatják a katasztrófavédelem tudományos elméleteit. Ezenkívül a veszélyeztetettség szemléltetése elengedhetetlen katasztrófaeseményekkel kapcsolatos kutatásokban. Jelen tanulmány következtetésként az alábbi kategóriákra bontja a veszélyeztetettség szemléltetését (6. ábra):

Természetföldrajz	Társadalmi-gazdasági földrajz	Statisztika
<ul style="list-style-type: none"> • Fontosabb természetföldrajzi jellemzők, amelyek befolyásolják a katasztrófa-veszélyeztetettséget • Pl.: kőzetek, felszíni formák, vízrajzi jellemzők (tengerek, folyók, tavak), meteorológia, stb. 	<ul style="list-style-type: none"> • Társadalmi jellemzők: demográfia, népesség, népsűrűség, urbanizáció • Gazdasági jellemzők: fejlettség, mezőgazdaság, ipar, közlekedési infrastruktúra 	<ul style="list-style-type: none"> • Katasztrófaadatok • Lehetséges adatbázisok: EM-DAT; NatCat, Sigma

6. ábra: A katasztrófaveszélyeztetettség egyik lehetséges ábrázolása. Forrás: a szerző szerkesztése

A cikk további ajánlása a nemzetközi katasztrófavédelmi szervezetek közötti szabványosítás szükségessége. Amint azt jelen tanulmány bemutatta, nagy különbségek vannak az angol és a magyar nyelvű terminológiában, tehát feltételezhetően számos más nyelven megtalálható ez a probléma. Mindazonáltal a katasztrófavédelem alapvető koncepcióinak egységesítése több szempontból is szükséges, legfőképpen a nemzetközi együttműködések hatékonyabbá tételéhez elengedhetetlen. Enélkül az ilyen hálózatok nem tudják beteljesíteni céljaikat.

IRODALOMJEGYZÉK

- Adams, John: *Risk: The Policy Implications Of Risk Compensation And Plural*. London, Routledge, 1995.
- Ambrusz József – Muhoray Árpád: A vörösiszap-katasztrófa következményeinek felszámolása, a keletkezett károk helyreállítása. *Bolyai Szemle*, 24. (2015), 4. 67–85.
- Ambrusz József: The System of Disaster Preparedness in Hungary. In S. Senses-Ozyurt – Klein Sándor – Nemeskéri Zsolt (szerk.): *Educating for Democratic Governance and Global Citizenship*. San Diego, World Council for Curriculum and Instruction, 2016. 231–235.
- Bankoff, Greg – Georg Frerks – Dorothea Hilhorst (szerk.): *Mapping vulnerability: Disasters, Development, and People*. London, Earthscan Publications, 2004.
- Birkmann, Jörn – Ben Wisner: *Measuring the Un-measurable: The Challenge of Vulnerability*. Report of the Second Meeting of the UNU-EHS Expert Working Group on Measuring Vulnerability, 12–14 October 2005. Bonn, UNU-EHS, 2006.

- Brilly, M. – M. Polic: Public Perception of Flood Risks, Flood Forecasting and Mitigation. *Natural Hazards and Earth System Science*, 5. (2005), 3. 345–355. DOI: <https://doi.org/10.5194/nhess-5-345-2005>
- Bleszity János: *Tűzoltási és Katasztrófavédelmi elhárítási ismeretek*. Budapest, Belügyminisztérium, 1993.
- Belvízi veszélyeztetettség*. Budapest, Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság. év nélkül. Elérhető: www.katasztrofavedelem.hu/application/uploads/images/image_groups/2018-11/3/34.jpg (A letöltés dátuma: 2020. 12. 03.)
- BM OKF: 2016. Budapest, Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság, 2017.
- Bryant, Edward: *Natural Hazards*. Cambridge, Cambridge University Press, 1991.
- Nicolas Coch: *Geohazards: Natural and Human*. Englewood Cliffs, Prentice Hall, 1995.
- Burton, Ian – Robert Kates – Gilbert White: *The Environment as Hazard*. New York, Oxford University Press, 1978.
- Cutter, Susan: The Changing Nature of Risks and Hazards. In Susan Cutter (szerk.): *American Hazards-capes: The Regionalization of Hazards and Disasters*. Washington, Joseph Henry Press, 2001. 1–12.
- Dilley, Max – Robert S. Chen – Uwe Deichmann – Arthur L. Lerner-Lam – Margaret Arnold – Jonathan Agwe – Piet Buys – Oddvar Kjekstad – Bradfield Lyon – Gregory Yetman: *Natural Disaster Hotspots: A Global Risk Analysis*. Washington, World Bank, 2005. DOI: <https://doi.org/10.1596/0-8213-5930-4>
- Endrődi István – Bodnár László: A nagy kiterjedésű erdőtüzekkel kapcsolatos polgári védelmi intézkedések lehetőségei. *Védelem Tudomány*, 2. (2017), 4. 125–135.
- Endrődi István – Teknős László: New Possibilities of Emergency Communication and Information in the Protection Phase of Disaster Management. *Academic and Applied Research In Military and Public Management Science*, 13. (2014), 2. 235–249.
- Endrődi István – Zellei Gábor: A légvédelemtől a légoltalomig: A Magyar Királyság veszélyeztetettsége és első intézkedései a háterszág védelme érdekében 1914–1918-ig. *Védelem Tudomány*, 3. (2018), 2. 154–168.
- Endrődi István: *A katasztrófa-elhárításra felkészítő ismeretek*. Budapest, Magyar Polgári Védelmi Szövetség, 2017.
- Endrődi István: A közlekedési ágazat kritikus infrastruktúra elemei, kapcsolatuk a katasztrófavédelemmel, figyelemmel az Európai Unió Kritikus Infrastruktúrák Azonosításáról és Kijelöléséről szóló 2008. Évi 2008/114/EK Tanácsi Irányelvében megfogalmazottakra. In Horváth Attila (szerk.): *Fejezetek a kritikus infrastruktúra védelemből: Kiemelten a közlekedési alrendszer*. Budapest, Magyar Hadtudományi Társaság, 2013. 238–267.
- Érces Gergő – Restás Ágoston: Épületek tűzvédelmi életciklus elemzése. In Restás Ágoston – Urbán Anna (szerk.): *Tűzoltó Szakmai Nap 2016*. Budapest, BM OKF, 2016. 122–127.
- Etkin, David: *Disaster Theory: An Interdisciplinary Approach to Concepts and Causes*. Oxford, Butterworth-Heinemann, 2016.
- Földi László – Kuti Rajmund: Characteristics of Forest Fires and their Impact on the Environment. *Academic and Applied Research in Public Management Science*, 15. (2016), 1. 5–17.
- Glatz Ferenc (szerk.): *Magyar tudománytár* (1. magyar nyelvű kiadás). Budapest, MTA Társadalomkutató Központ, 2002.
- Gritzalis, Dimitris – George Stergiopoulos – Panayiotis Kotzanikolaou – Emmanouil Magkos – Georgia Lykou: Critical Infrastructure Protection: A Holistic Methodology for Greece. In Nora Cuppens-Bouahia – Costas Lambrinoudakis – Frédéric Cuppens – Sokratis Katsikas (szerk.): *Security of Industrial Control Systems and Cyber-Physical Systems* (Köt. 10166). New York, Springer International Publishing, 2017. 19–34. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-319-61437-3_2
- Grósz Zoltán – Kuti Rajmund – Takács Krisztina: Biológiai fertőtlenítő anyagokkal szemben támasztott követelmények. *Hadmérnök*, 11. (2016), 2. 62–69.
- Guha-Sapir, Debarati – Regina Below – Philip Hoyois: *EM-DAT: The CRED/OFDA International Disaster Database*. Brüsszel, Université Catholique de Louvain. Elérhető: www.emdat.be/ (A letöltés dátuma: 2020. 12. 03.)

- Guha-Sapir, Debarati – Regina Below: *The Quality and Accuracy Of Disaster Data – A Comparative Analyses Of Three Global Data Sets*. Brüsszel, WHO Centre for Research on the Epidemiology of Disasters, 2002. Elérhető: www.cred.be/sites/default/files/Quality_accuracy_disaster_data.pdf (A letöltés dátuma: 2020. 12. 03.)
- Harris, Robert C. – Cristoph Hohenemser – Robert W. Kates: Our Hazardous Environment. *Environment*, 20. (1978), 7. 6–41. DOI: <https://doi.org/10.1080/00139157.1978.9928699>
- Havidán, Rodríguez – Enrico Quarantelli – Russel Dynes (szerk.): *Handbook of disaster research*. New York, Springer, 2007. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-0-387-32353-4>
- Hornyacsek Júlia – Veres Viktória: Katasztrófák, sebezhetőség, biztonság. *Hadtudomány*, 17. (2007), 3. Elérhető: http://m.ludita.uni-nke.hu/repozitorium/bitstream/handle/11410/2176/hadtud_2007_3_hornyacsek_veres.pdf (A letöltés dátuma: 2020. 12. 03.)
- Horváth Gergely: Katasztrófák tanulságai: Stratégiai jellegű természetföldrajzi kutatások. *Földrajzi Közlemények*, 136. (2012), 2. 229–230.
- Horváth Hermina – Kátai-Urbán Lajos – Kozma Sándor – Sárosi György – Vass Gyula (szerk.): *Iparbiztonságtan II.: Kézikönyv a veszélyesáru-szállítmányokkal kapcsolatos feladatok ellátásához*. Budapest, Dialóg Campus, 2018.
- The Impacts of Natural Disasters: A Framework for Loss Estimation*. Washington, National Academies Press, 1999. DOI: <https://doi.org/10.17226/6425>
- Kátai-Urbán Irina – Vass Gyula: Hazardous Activities in Hungary – in Terms of Industrial Safety. *Academic and Applied Research in Military and Public Management Science*, 13. (2014), 1. 141–154.
- InterActive Terminology for Europe*. Luxembourg, Translation Centre for the Bodies of the European Union, év nélkül. Elérhető: www.iate.europa.eu (A letöltés dátuma: 2020. 12. 03.)
- Jigyasu, Rohit: Disaster: A “Reality” Or Construct”? Perspective From The “East”. In Ronald Perry – Enrico Quarantelli: *What is a Disaster?* Bloomington, Xlibris Corporation, 2005. 49–59.
- Kátai-Urbán Lajos – Teknős László: Vegyi fegyver alkalmazása az első világháborúban. *Hadtudomány*, 24. (2014), 1–2. 54–64.
- Kátai-Urbán Lajos – Érces Gergő – Sibalin Iván – Vass Gyula: Risk assessment in the field of disaster management in Hungary. In S. Branko (szerk.): *13. Међународно Саветовање Ризик И Безбедности Инжењеринг Зборник Радова*. Novi Sad, Visoka Technicka Skola (VTS), 2018. 340–345.
- Kelman, Ilan: Acting on disaster diplomacy. *Journal of International Affairs*, 59. (2006), 2. 215–240.
- Kirovné Rácz Réka: Az extrém csapadékhullás katasztrófavédelmi vonatkozásai. *Védelem*, 26. (2019), 5. 35–37.
- Kocsis Imre – Péntek Attila – Fazekas Csaba – Kuti Rajmund: Műszaki mentések hártácsszárnyúak okozta veszélyhelyzetekben. *Védelem Tudomány*, 1. (2016), 3. 78–91.
- Kuk Enikő: A katasztrófavédelmi terminológia azonosítása: A múlt eredményei és a jövő kihívásai. *Műszaki Katonai Közlöny*, 27. (2017), 3. 81–93.
- Kuti Rajmund – Zólyomi Gábor: Vegyes tüzelésű fűtőberendezések használatának kockázatai. *Védelem Online*, (2016), 1–7.
- Kuti Rajmund: A műszaki mentésekhez használható eszközök bemutatása, fejlődésük áttekintése. *Védelem Online*, (2006), 60. 1–12.
- Kuti Rajmund: A vízköddel oltás gyakorlati lehetőségeinek elemzése, különös tekintettel a mobil vízköddel oltó berendezésekre. *Védelem Online*, 1. (2005), 11. 1–39.
- Kuti Rajmund: Komplex műszaki mentések tervezésének lehetőségei. *Védelem Online*, (2010), 1–7.
- Lóderer Balázs – Rácz Réka: A klímaváltozás és annak következményeire való felkészülés lehetséges jövőbeni aspektusai. *Hadtudományi Szemle*, 4. (2011), 3. 91–98.
- Marosi Sándor – Somogyi Sándor (szerk.): *Magyarország kistájainak katasztere I–II*. Budapest, MTA Földrajztudományi Kutató Intézet, 1990.
- Mileti, Dennis: *Disasters by Design: A Reassessment of Natural Hazards in the United States*. Washington, Joseph Henry Press, 1999. DOI: <https://doi.org/10.17226/5782>
- Muhoray Árpád: A polgári védelem helye a modern katasztrófavédelemben. *Hadmérnök*, 12. (2017), 2. 188–200.

- NatCat. München, Munich Re Institute, Münchener Rückversicherungs-Gesellschaft. Elérhető: www.munichre.com/en/solutions/for-industry-clients/natcatservice.html (A letöltés dátuma: 2020. 12. 03.)
- Nel, Philip – Marjolein Righarts: Natural Disasters and the Risk of Violent Civil Conflict. *International Studies Quarterly*, 52. (2008), 1. 159–185. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1468-2478.2007.00495.x>
- Oliver-Smith, Anthony: 'What Is a Disaster?': Anthropological Perspectives on a Persistent Question. In Anthony Oliver-Smith – Susanna Hofman (szerk.): *The Angry Earth*. Abingdon, Routledge, 1999. 18–34.
- Palaganas, Erlinda – Marian C. Sanchez – Ma Visitacion P. Molintas – Ruel D. Caricativo: Reflexivity in Qualitative Research: A Journey of Learning. *The Qualitative Report*, 22. (2017), 2. 426–438.
- Papp Bendegúz: Banglades környezet okozta gazdasági problémái. In Salát Gergely – Szakáli Máté – Szilágyi Zsolt (szerk.): *Veszélyes vizeken: Konfliktusok és biztonsági fenyegetések a Távol-Keleten*. Budapest, Typotex, 2019a. 253–264.
- Papp Bendegúz: Disaster risk data and its terminological difficulties – A statistical review. *Delta*, 13. (2019b), 1. 5–21. DOI: <https://doi.org/10.17423/delta.2019.13.1.54>
- Papp Bendegúz: Disaster Vulnerability as a Key Concept in Civil Protection – A Theoretical Review for the National Organizations. *Polgári Védelmi Szemle*, 13. (2020), különszám. 22–42.
- Pántya Péter – Szalóki Péter: Megtámasztási megoldások a katasztrófa-védelem speciális beavatkozásai során. *Hadtudomány*, 29. (2019), 1–2. 121–135.
- Poljanšek, Karmen et alii (szerk.): *Science for disaster risk management 2017: Knowing better and losing less*. Luxembourg, European Commission, 2017. Elérhető: <https://ec.europa.eu/jrc/en/publication/science-disaster-risk-management-2017-knowing-better-and-losing-less> (A letöltés dátuma: 2020. 11. 16.)
- Quarantelli, Enrico – Arjen Boin – Patric Lagadec: Studying Future Disasters and Crises: A Heuristic Approach. In Havidán Rodríguez, William Donner – Joseph Trainor (szerk.): *Handbook of Disaster Research*. New York, Springer International Publishing, 2018. 61–83. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-319-63254-4_4
- Quarantelli, Enrico: *Emergencies, Disasters and Catastrophes Are Different Phenomena*. Ohio, Disaster Research Center, 2000. Elérhető: <http://udspace.udel.edu/bitstream/handle/19716/674/PP304.pdf> (A letöltés dátuma: 2020. 12. 03.)
- Quarantelli, Enrico: Statistical and conceptual problems in the study of disasters. *Disaster Prevention and Management: An International Journal*, 10. (2001), 5. 325–338. DOI: <https://doi.org/10.1108/09653560110416175>
- Quarantelli, Enrico: What Is Disaster? The Need for Clarification in Definition and Conceptualization in Research. In Barbara Sowder (szerk.): *Disasters and Mental Health Selected Contemporary Perspectives*. Washington, Government Printing Office, 1985. 41–73. Elérhető: <http://udspace.udel.edu/bitstream/handle/19716/1119/ART177.pdf> (A letöltés dátuma: 2020. 12. 03.)
- Schweitzer Ferenc: *Katasztrófák tanulságai: Stratégiai jellegű természetföldrajzi kutatások*. Budapest, MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, 2011. Elérhető: http://real-eod.mtak.hu/3674/1/MTA_ElmeletModszerGyakorlat_67_000823117.pdf (A letöltés dátuma: 2020. 12. 03.)
- Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015–2030*. Genf, Egyesült Nemzetek Szervezete, 2015. Elérhető: www.unisdr.org/files/43291_sendaiframeworkfordrren.pdf (A letöltés dátuma: 2020. 12. 03.)
- Szabó József – Lóki József – Tóth Csaba – Szabó Gergely: Természeti veszélyek Magyarországon. *Földrajzi Értesítő*, 56. (2007), 1–2. 15–37.
- Takács Krisztina – Kuti Rajmund: Fenntartható vízellátás biztosításának aktuális kérdései. *Védelem Tudomány*, 2. (2017), 2. 304–317.
- Teknős László: A globális éghajlatváltozás egészségügyi aspektusai – a magyar lakosság sebezhetőségének vizsgálata. *Bolyai Szemle*, 22. (2013), 1. 281–311.
- Teknős László: A lakosság szélsőséges időjárási eseményekre történő felkészítésének lehetőségei Magyarországon I. *Bolyai Szemle*, 26. (2017), 3. 137–160.

Tschoegl, Liz – Regina Below – Debarati Guha-Sapir: *An Analytical Review of Selected Data Sets on Natural Disasters and Impacts*. Leuven, Centre for Research on the Epidemiology of Disasters, 2006. Elérhető: www.emdat.be/sites/default/files/TschoeglDataSetsReview.pdf (A letöltés dátuma: 2020. 12. 03.)

Üveges László: *A Magyar Köztársaság katasztrófa-veszélyeztetettsége és az arra adandó válaszok*. Doktori értekezés. Budapest, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, 2002.

Wisner, Ben – Piers Blaikie – Terry Cannon – Ian Davis: *At Risk: Natural Hazards, People's Vulnerability, and Disasters*. Oxford, Routledge, 1994.

Jogi források

2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról

Az Európai Parlament és a Tanács 1313/2013/EU határozata (2013. december 17.) az uniós polgári védelmi mechanizmusról

Internetes források

Corporación OSSO: *DesInventar*. Cali, OSSO, év nélkül. Elérhető: www.desinventar.net (A letöltés dátuma: 2020. 12. 03.)

Magyarország 1%-es valószínűségű árvízi elöntési térkép. Budapest, Országos Vízügyi Főigazgatóság, 2018. Elérhető: <http://vpf.vizugy.hu/reg/ovf/pic/elontesi%20terkep.png> (A letöltés dátuma: 2020. 12. 03.)

QGIS *Geographic Information System*. Open Source Geospatial Foundation Project, QGIS Development Team. Elérhető: <http://qgis.osgeo.org/> (A letöltés dátuma: 2020. 12. 03.)

Sigma. Zürich, Swiss Reinsurance Company, Swiss Re Institute. Elérhető: <http://institute.swissre.com/> (A letöltés dátuma: 2020. 12. 03.)

Worldometers. Elérhető: www.worldometers.info/ (A letöltés dátuma: 2020. 12. 03.)

ABSTRACT

Disaster Vulnerability as a Key Concept in Disaster Management - Terminological Review

Bendegúz PAPP

Disaster vulnerability is a commonly used concept within disaster science, but its exact meaning is still unclear. However, the content of the term needs to be standardised, as the lack of unified terms may cause problems in regional cooperation as well. The applied methodology is literature review: it attempts to define related concepts mainly by analysing international English-language books and journal articles, as well as to determine the contents which are necessary to create a complete vulnerability map. Based on the results, the authors established the following categories within the concept of vulnerability: natural geographic, socio geographic and statistical features. With this conclusion, the study seeks to provide a methodological framework for current disaster science research.

Keywords: *disaster science, vulnerability, geography, statistics*

Prostitúció mint munkavégzés megítélése. Vélemények a résztvevők szemével

KOVÁCS István¹

A tanulmány egy olyan tavalyi évben készült és eredményeit idén összesítő alap kutatás konklúzióit mutatja be, amely a magyarországi prostitúció jogi és társadalmi helyzetét az abban részt vevő személyek megélt valóságán keresztül szemlélteti. Végre teljes képet kaphatunk a tekintetben, hogy a prostitúcióval foglalkozó személyek mindennapjaikat hogyan élik, a jelenlegi szabályozás életükre és munkakörnyezetükre milyen hatást gyakorol, munkájuk során milyen visszaélésekkel kell szembesülniük. A tanulmány középpontjában a prostitúció mint munkavégzés áll. Mindezt kvantitatív módszerekkel végzett kutatás keretében vizsgálom.

Kulcsszavak: prostitúció, kvantitatív kutatás, jogi szabályozás, munkavégzés, társadalom

1. Bevezetés

A tanulmány sorozat egy 2018-ban végzett alap kutatásom eredményeire és az abból levonható következtetésekre támaszkodik. (Az alap kutatásom részleteit és tervét angol nyelven, 2018-ban a Pannon Egyetemen megrendezett III. Turizmus és Biztonság című Nemzetközi Tudományos Konferencián ismertettem, amelyről tanulmánykötet is megjelent. A részletek megismerése céljából azt az olvasó szíves figyelmébe ajánlom.)²

Jelenlegi tanulmányomban a prostitúcióval kapcsolatos munkavégzés megítélését veszem górcső alá. Vajon a prostituáltak munkájukat hivatásként értelmezik, vagy egyszerűen azt a kereslet és kínálat viszonyaként értelmezik, amely számukra örömet vagy megpróbáltatást jelent. Szeretném, ha a prostitúciót körülszövő „romantikus” szemléletek, miszerint a „prostitúció az egyik legősibb mesterség”, vagy „a prostitúció munka”, stb. valóság alapját megvizsgálhatnám, és valódi képet kapnék arról, hogy ezen uralkodó nézetek a 21. században is jelen vannak-e még, vagy teljesen szertefoszlottak, és helyükbe új nézet lépett.

¹ Dr. KOVÁCS István r. őrnagy, PhD, tanársegéd, Nemzeti Köszolgálati Egyetem Rendészet Vezetéstudományi Tanszék. Dr. István KOVÁCS PhD. police major, assistant lecturer, University of Public Service Faculty of Law Enforcement Department of Law Enforcement Management Theory <https://orcid.org/0000-0002-7210-1981>; kovacs.istvan@uni-nke.hu

² Kovács István: The big Hungarian Prostitution „Survey”. In Marton Zsuzsanna (szerk.): *III. Turizmus és biztonság nemzetközi konferencia tanulmánykötet*. Nagykanizsa, 2019. 293–303.

A tudománnyal szemben támasztott követelmények megtartásával elsőként történelmi alapkutatót folytattam, amelynek során a rendelkezésre álló primer- és szekunderforrásokat elemeztem. Azokat levéltári, múzeumi, könyvtári és online forrásokból gyűjtöttem össze. (Az analízis, a szintézis és a forráskritika alkalmazása segítségül volt abban, hogy azokat részleteiben vizsgálni tudjam.) Ennek végeztével egy absztraktálható, generális klauzulát kaptam, amit a kutatásom során kapott eredményekkel összevettem. A saját tudományos eredményeim kvantitatív metóduson alapuló kutatásból származnak, amelynek során 100 (prostituált) résztvevő egy surveyt töltött ki, az így kapott eredmények alapján pedig hipotéziseimet matematikai statisztikai próbákkal teszteltem és hitelesítettem. Mindennek segítségével képes voltam arra, hogy a sztereotípiákkal tarkított fogalmi meghatározásokat letisztítsam, és azt a prostitúcióban részt vevő prostituáltak szemszögéből vizsgálva megismerhessem. Ezzel kapcsolatban nem felejtethetjük el, hogy a jelenség komplexitására tekintettel természetesen a különböző tudományterületek (orvostudomány, rendészettudomány, gazdaságtudomány stb.) a prostitúció mibenlétének megértéséhez éppúgy hozzájárulnak, de annak alapját az elsődleges információkat kizárólag a prostitúcióval közvetlenül kapcsolatba hozható személyektől szerezhetjük be, akik saját tapasztalataikkal színesítik e látensvilágba burkolódzó világot.

Joggal vetődhet fel a kérdés, hogy a prostitúcióban részt vevők mennyire tudnak objektívek, azaz tárgyilagosak maradni, ha saját, megélt, olykor szenvedésektől teli életükről kell nyilatkozniuk, az érdekek-érvényesítés szintjén a szubjektivitás e kérdések mentén milyen mértékben jelenik meg. Álláspontom szerint viszont pont a szubjektumban rejlő kifejezések, attitűdök, az énmegjelenítés és a meggyőzés tudja a tabuként kezelt témákról – mint például a prostitúcióval kapcsolatos hatalmi visszaélések, vagy a társadalmi perifériára sodródott csoportokkal kapcsolatos állami intézkedések – a leplet lerántani, hogy annak minden egyes része előttünk, kutatók előtt megismerhetővé váljék. (Az már a kutató felelőssége, hogy például a túlzásokkal – amplifikáció – mit kezd, és azt hogyan értelmezi a szövegkontextusokban. Ugyanakkor bizonyított eredmény, hogy az a dolgok tisztázásában és megvilágításában nagy szerepet játszik.³ Ad absurdum közelebb juttat az igazsághoz és a valósághoz.) Ha a tesztalanyokat nem számstatisztikai adatforrásként kezeljük, hanem érző, emberi lényként gondolunk rájuk, akkor sokkal közelebb kerülhetünk az igazság kereséséhez és ezáltal a valóság megismeréséhez, mint annak elferdített másához.

A fentiekre figyelemmel a tanulmányban stratégiai célként határoztam meg, hogy a prostituáltak szemén keresztül választ kapok arra a kérdésre, hogy vajon ma Magyarországon mit jelent a prostitúció mint munka megítélése, annak gyakorlása mit vált ki a prostituáltakból.

Hipotézisem szerint feltételezem, hogy a prostituáltak számára a prostitúciós munkavégzés jogszabályi keretek között gyakorolható tevékenység, amely számukra

³ Richard Roberts – Roger J. Kreuz: Why Do People Use Figurative Language? *Psychological Science*, 5. (1994), 3. 159–163.

különösebbképpen örömet nem okoz, gyakorolják, mert ez teremti meg a jövedelemforrásukat, az a többi gyakorolható munkavégzéstől nem különbözik.

2. Prostitúció mint munka

A „romantikus” szemléletek szerint a prostitúció az egyik legősibb mesterség, amely az emberiséget évezredek óta foglalkoztatja.⁴ Egy olyan jelenség, amely a társadalom kialakulásával egyidős, elterjedése pedig különböző földrajzi helyeken megjelenő, különböző emberi civilizációk kialakulásához köthető.⁵ Mesterség, azaz foglalkozás, munka.⁶

Ahogy a prostitúció definiálása, úgy a prostitúció munkavégzése is az adott állam – gazdasági és társadalmi berendezkedésének, hierarchiájának függvényében – a politikai hatalom hozzáállása szerint változott. A társadalmi kontroll az idők kezdete óta befolyásolta azt, hogy a prostitúció rétegződése miként alakul. A prostituált egy heteromorf nőalak, akinek kontextusonként más-más arcát kellett megmutatnia, és léte teljességében attól függött, hogy számára az állam milyen kondíciókat teremtett meg.⁷ Ennek kiindulópontja az ókori görög, valamint római intézményszerű rendszer, illetve az azt szabályozó állami kontroll volt.

Ahogy Hartay fogalmaz: „Mivelhogy a prostitúció jellege és megjelenési formái változásokon mentek keresztül, így ma már több vonatkozó – korábban klasszikusnak minősülő – tétel és eljárási módszer elévültnek tekinthető, amiket a helyzetnek megfelelő korszerű elgondolásokkal kell felváltani.”⁸ Amennyiben meg szeretnénk ismerni a rétegződés mibenlétét, akkor az alapok mellett azokat a sztereotípiákat, miszerint a prostitúció a legősibb mesterség vagy szabad emberek szabad vállalkozása, el kell hagynunk.⁹

A szerzők maguk is kiemelik, hogy akár kutatóként, akár szociális vagy egészségügyi alkalmazottként a prostitúció jelenségének feltérképezése nehéz feladatnak minősül. Az azt körülvevő látencia miatt a prostitúció világáról nem könnyű teljes képet kapni. A nagy prostitúciós survey erre vállalkozott.

A tanulmány formai keretei nem teszik lehetővé, hogy a prostitúció magyarországi szabályozásáról részleteibe menően értekezzek, azonban annak lényegi elemeiről – különös tekintettel a címből már sejtetni engedő gazdasági kritériumairól mint munkavállalásról – szólnom szükséges.

⁴ Tomura Miyuki: A Prostitute's Lived Experiences of Stigma. *Journal of Phenomenological Psychology*, 40. (2009), 1. 51–84.

⁵ Nils Johan Ringdal: *Love for sale: A World History of Prostitution*. Grove Press, New York, 2004.

⁶ Sharon Oselin: Leaving the Streets: Transformation of Prostitute Identity Within the Prostitution Rehabilitation Program. *Deviant Behavior*, 30. (2009), 4. 379–406.

⁷ Bokor Zsuzsa: *Prostitúciós intézmények változása a két világháború közötti Kolozsváron*. Doktori értekezés. Budapest, Eötvös Loránd Tudományegyetem, 2010.

⁸ Hartay Henrik: A prostitúció büntetőjogi üldözése: hozzászólás dr. Heller Farkas Tamás „A prostitúció időszzerű kérdései” című cikkéhez. *Belügyi Szemle*, 3. (1965), 9. 55–62.

⁹ Szász Anna: Prostitúcióról – sztereotípiák nélkül. *Esély*, 8. (1997), 6. 95–98.

Ma hazánkban a prostitúció, a törvényi szabályozásban előírt kritériumok megtartása mellett, legálisan gyakorolható tevékenység. A nemzetközi szabályozás, az 1950-ben született New Yorki Egyezmény a hazai jogalkotást nagyban befolyásolta. Ennek eredményeképpen a magyar Büntető törvénykönyv (2012. évi C. törvény) bizonyos futtatói magatartásokat büntetni rendel (például kerítés, kitarottság stb.), és eleget téve az egyezmény rendelkezéseinek tiltja a bordélyházak létesítését. A szabálysértésekről szóló törvény (2012. évi II. törvény) pedig akkor értékeli a prostituált magatartását büntetendőnek, amennyiben a törvény által meghatározott keretfeltételeket részben vagy egyáltalán nem teljesíti. E feltételrendszer három kritérium köré épül fel: közegészségügyi, közrendvédelmi és gazdasági megfeleltetés. (A jogi anomália alapját e feltételrendszer keletkezteti, hiszen az egyezmény elismeri a prostituáltak áldozati jellegét, amit a törvény a kritériumok nem teljesítése esetén büntethetőséggel fenyeget, ad absurdum a prostituáltak bűnelkövetőnek aposztrofálja. Az erről készült szabálysértési nyilvántartási rendszer pedig stigmát képez.) Az ORFK utasítás – párhuzamos a jogi környezettel – pedig nem segíti elő a reintegrációs folyamatokat, és nem támogatja a prostituáltak társadalomba való visszailleszkedését, amelyet a bilaterális egyezmény követelményként határoz meg. Az elkövetkezendőkben ismerjük meg a három törvényi kitétel.

A közegészségügyi megfeleltetés előírja a prostituáltak számára, hogy a munkavégzéshez szükséges egészségügyi igazolással („kiskönyvvel”) rendelkezzenek, amely tanúsítja, hogy fertőző betegségben nem szenvednek. Társadalmi érdek fűződik ahhoz, hogy a szexuális vágy felkeltésére, illetve annak kielégítésére irányuló szolgáltatás a külvilágban betegségmentesen, a fertőzés kockázatának legkisebb valószínűségével realizálódhasson. (A szűrővizsgálatok elvégzése egyoldalú, éles kritika érheti a jogalkotót a tekintetben, hogy az egyenlő bánásmód mint alapvető jog gyakorlása a prostituáltakat ilyen feltételek mellett megilleti-e? Ad absurdum a prostituált szolgáltatásait igénybe vevő felet a jogszabály miért nem kötelezi arra, hogy igazolja, hogy fertőző betegségben nem szenved, és nem továbbítja azt közvetlenül és közvetett módon a szolgáltatásban érintett további személyekre?! Ugyanakkor ezzel kapcsolatban megjegyzendő, hogy az Alkotmánybíróság 2011-ben az egészségügyi kiskönyv bizonyos a prostituáltakra vonatkozó stigmatizáló, közvetlen rendelkezéseit megsemmisítette, biztosítva az emberi méltóság mint abszolút alapjog érvényesülését.)

A közrendvédelmi megfeleltetés két egymással összefüggő, konjunktív követelményt ír elő: védett övezeten kívüli felajánkozás, valamint annak zaklatásmentes módja. Türelmi zónának nevezi a törvény a közterületnek azon részét, amelyet az önkormányzat a prostitúció tömeges megjelenése esetén rendelet útján kijelöl. (Tömeges megjelenés alatt a prostituáltak folyamatos vagy idényjellegű nagyobb számú, egyidejű területi koncentrációját értjük, amely alkalmas a település nyugalmanak megzavarására.) A prostituált e területen belül további szabályok megtartásával szexuális szolgáltatásra felajánkozhat, vagy a szexuális szolgáltatására irányuló kezdeményezést elfogadhatja. A törvény viszont a szexuális szolgáltatás zaklató jellegű felajánlását tiltani rendeli: zaklató jellegű a felajánkozás, ha az más személy mozgását, illetve a más

személy által vezetett jármű elindulásának mozgását megakadályozza, megzavarja, illetőleg zaklatásnak minősül ugyancsak a szóbeli felhívás agresszív, szeméremsértő vagy erre utaló volta is. (Nem felejtethjük el, hogy e posztulátum nemcsak a prostituáltakkal szemben ró kötelmeket, hanem az önkormányzatok és a hatóságok részére is feladatokat határoz meg. Hogyan várjuk el a prostituálttól a jogkövető magatartást, ha például a fővárosi önkormányzat a munkavégzés helyszínéül türelmi zónát kijelölni nem kíván, vagy nem is tud?)

A gazdasági szabályok betartása egyéni vállalkozói igazolvány meglétét és rendszeres jövedelemadó megfizetését feltételezi. Tekintettel arra, hogy az egyéni vállalkozóról és az egyéni cégről szóló törvény alapján a prostituáltak tevékenysége szolgáltatás jogcímén gyakorolható, valamint a személyi jövedelemadóról szóló törvény alapján adóköteles, így ennek megtartása a gazdasági kritériumnak való megfeleltetést garantálja. 2007-ben a gazdasági tevékenységek egységes ágazati osztályozási rendszere, azaz a TEÁOR a prostitúciós tevékenységet 96-os kódszámmal egyéb személyi szolgáltatás, azon belül 9604-es sorszámmal fizikai közérzetet javító szolgáltatásként bejegyezte. Az adóhatóság így egyéni vállalkozói igazolvány kiváltása és adószám lajstromozása után a szolgáltatás folytatására az engedélyt megadni köteles. (A hatályos személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény, valamint az egyéni vállalkozókról szóló 2009. évi CXV. törvényben e rendelkezések megtalálhatók.) Amennyiben tehát a prostituált a szolgáltatás megrendelését és teljesítését követően az elvégzett munkáról számlát nem állít ki, adózatlan, azaz illegális jövedelemre tesz szert. Ugyan így az is, aki ezt a beszerzett, illegális jövedelmet mint hasznot lefölozi (például futtató).

Jól látható tehát, hogy ma Magyarországon a jogszabályi kötelmek megtartásával a prostituáltak bejegyzett munkaként a prostitúciót gyakorolhatják. Az elkövetkezőekben vizsgáljuk meg, hogy az számukra mit jelent, milyen a munkateher és a munka minősége.

3. Tudományos módszertan

A tudományos módszertan, így a felmérés gerincét a kvantitatív módszeren alapuló „survey” metódus alkotta. Nehéz dolga van a kutatónak, amikor egy olyan jelenséget szeretne tanulmányozni, amely egyébként is látenciába burkolózik, maga körül pedig egy olyan betekintést nem tűrő, elzárkózó világot teremt, ahol a belépést az illetéktelenektől megtagadják. Saját tapasztalataimból tudom, hogy szorgos évek munkájába telt, amíg a doktori értekezésem alapját képező kvantitatív és kvalitatív tudományos metódusokat ötvöző módszerrel ennek részszegmenseit megismernem sikerült. Ezen élményekből, tapasztalatokból kiindulva úgy döntöttem, hogy a jelenség további megismerésére olyan módszert használok, amely a kutatási igényeket kielégíti (azaz minél több információ beszerzésére képes), a célkitűzések teljesítésére alkalmas (azaz az eredmények tekintetében javaslatok dolgozhatók ki), valamint a jelenség megismerésének

alapjául szolgáló pilléreket lefekteti (azaz a divíziók összehasonlíthatók, a trendek minőségi és mennyiségi kontextusban leírhatók). E kritériumoknak leginkább a „survey” metóduson alapuló kvantitatív módszer felelt meg. Első lépés a minta kiválasztása volt. A minta kiválasztása nagyban függött a populáció nagyságától, homogenitásától, a mintaadatoktól, a használat költségétől és a szükséges hiteles és pontos adatelemzés és -értékelés mértékétől. A minta kiválasztásának előfeltétele volt, hogy az a célpopuláción belül a lehető legszűkebb legyen. (Például, aki korábban prostituáltként dolgozott, de jelenleg más munkakörben dolgozik, és ezzel az életmóddal szakított, a felmérés alanyául nem feltétlen szolgálhat, elvégre múltbéli tapasztalatai a jelenlegi megismerési folyamatban releváns eredménnyel nem szolgálhatnak.) Ugyanakkor a minta kiválasztásában a véletlenszerűség fontos szerephez jutott.

Nagyon kiterjedt, konspiráción alapuló kapcsolati háló szükséges ahhoz, hogy akár a kutató, akár más e körbe bekerülhessen, onnan információt szerezzen, és azt ráadásul még fel is használhassa. A kutatást – a jelenség látenciájából adódóan – rejtett, és nehezen elérhető populációk (a prostituáltak) körében végeztem, ezért a minta kiválasztásánál a nehezen elérhető populációhoz használt úgynevezett hólabda (*snowball*) -módszert alkalmaztam. A hólabdamódszer alkalmazása jelen esetben lényegében nem jelentett mást, minthogy, amikor a személyes kapcsolatrendszeremen keresztül (prostituáltak, rendőrök, „éjszakai” emberek stb.) a rendelkezésre álló felmérés alanyai elfogytak (telefon, személyes látogatás, levelezés, chatelés stb.), a már megkérdezett személyektől (azok véletlenszerű/tudatos kiválasztásával) kértem segítséget arra, hogy további válaszadó személyek felkutatásában (annak kapcsolatai révén, barátaival, ismerőseivel, munkatársaival, kollégáival majd azok ismerőseivel, munkatársaival, kollégáival, barátaival) segítséget nyújtsanak. Ezt az eljárást addig folytattam, amíg a minta tervezett számát el nem értem.

A minta kiválasztásánál kiemelt hangsúlyt fektettem arra, hogy a Nemzetközi Szociológiai Társaság által kiadott Etikai Kódexben foglaltak érvényesülését garantáljam, azokat magamra nézve kötelező érvényűnek ismerjem el. Kérdőíves vizsgálatoknál vagy mélyinterjúknál is fontos, hogy a válaszadás önkéntes, és az adatszolgáltatás anonim legyen. Minderre külön figyelmet fordítottam, így különösen arra, hogy a kérdőív kitöltése anonim volt, a kérdőíveket kódolásuk után megsemmisítettem, a válaszadók utólagos azonosítására alkalmas adatokat nem tároltam – mivel eleve anonim volt –, és a megkérdezetteket tájékoztattam arról, hogy az eredményeket mire használom fel.

A minta méretét öt tényező befolyásolta: A kívánt pontosság és a felmérés nehézségi foka, a statisztikai teljesítmény, a (saját) kutatóképességem, hogy a felmérés alanyaihoz hozzáférhessek, és a releváns információkat biztosító értékelő, elemző munka kiválasztása. A fentiek figyelembevételével összességében 100 fő sikeresen töltötte ki a kérdőíveket.

A felmérés összeállítása során nyitott és zárt láncú kérdésekre kellett válaszolni. A nyitott kérdések lehetővé tették a válaszadók számára, hogy saját szavaikkal válaszolhassanak, azonban olykor-olykor annak elolvasása (amennyiben azt folyóírással

töltötték ki) megpróbáltató feladatnak ígérkezett. A nyitott kérdésekre vonatkozó válaszadás remek lehetőséget adott arra, hogy olyan véleményeket ismerjek meg, amelyek irányított válaszok, és a kérdéseken túlmenően a felmérés alanyainak megélt tapasztalatán keresztül mutatkozik meg. Mivel a nyitott kérdéseknél a válaszadó részéről a válaszadás időigényesebb, ezért sokkal megfontoltabb, önálló, saját gondolatokat tartalmazó véleményalkotásra alkalmas válasz is születethet. A zárt végű kérdések során a válaszadók a megadott válaszok közül választhattak. A felmérés alanyai az előre megadott válaszok közül dönthetik el, hogy a saját, megélt tapasztalataikhoz melyik válasz milyen közel áll. A zárt kérdések megalkotásakor a numerikus, azaz a Likert-skála szerinti, valamint a rendezetlen válaszadás szerinti kérdésfeltevés módszerét és válaszadás lehetőségeit vonultattam fel. A numerikus válaszadás egy skálázó értékrendszer alapján kérte a válaszadót, hogy azok között az általa meghatározott sorrend felállítását követően döntsön, amíg a rendezetlen válaszadásra épülő értékrendszer arra kérte a válaszadót, hogy a válaszok összehasonlítását követően, annak általa ítélt legjellemzőbbre tekintettel az állításokat kiválassza. Számomra fontos feladatnak ígérkezett, hogy biztosítsam, hogy a válaszadás lehetősége ne egy válaszra korlátozódjon, több alternatíva álljon rendelkezésre. A kettő közötti átmenet lehetőségét biztosította a részleges zárt végű kérdések megválaszolása, amelynek során a lehetséges válaszok megadása mellett az „egyéb” és/vagy „más” lehetőségek a kört bővítették.

A kérdőívek összeállítását és kitöltetését követően azokat egy nagy adatbázisba összesítettem, majd megkezdődhettek a matematikai statisztikai számítások. Mindezekhez a statisztika segítségével kvantitatív eljárás keretén belül különböző függvények beágyazásával minimumot, maximumot, átlagot, móduszt és szórást számítottam. Az alapstatisztikai számítások alapján kapott eredményeket pedig olyan összehasonlító kvantitatív eljárás fogta össze, amely a gyakoriságok közötti korrelációs koefficiens értékét a Cohan-féle általános skálán illusztrálni tudta.

A kutatás reprezentativitása vonatkozásában elmondható, hogy az a prostituáltak tekintetében objektíven nem eldönthető, mivel az 1/2011. (I. 14.) számú AB határozat értelmében a hatóság a prostituáltakat nyilvántartásba nem veheti, így személyre bontott, mennyiségileg regisztrált számadat rendelkezésre nem áll. Az integrált ügyviteli és ügykezelő rendszerben (rendőrségi rendszer) is csak olyan adatok állnak rendelkezésre, amelyek a már eljárás alá vont prostituáltak adatait tartalmazzák, azonban az létszámukról teljes képet szintén nem ad. A 100 személyből álló mintáról viszont elmondható, hogy a Magyarországon működő prostitúciós hálózat társadalmi szerkezetének teljes mértékben megfelel, a főbb bázispontok, az alá-fölé rendeltségi viszonyok, a helyszínek, a személyek stb. mind-mind a tényleges valóságot tükrözik.

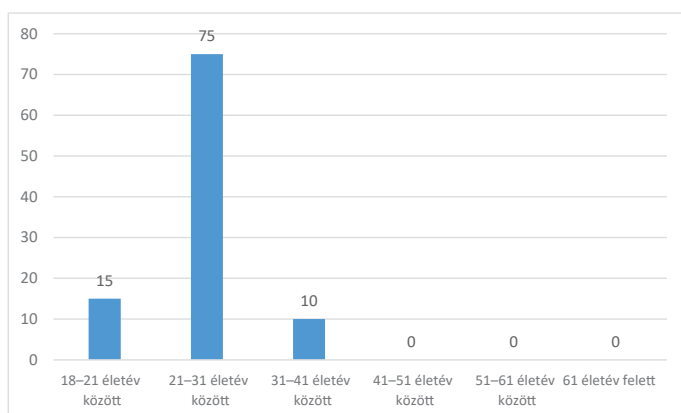
4. Eredmények

4.1. Személyes körülmények

A személyes körülmények 8 kérdést tartalmazott: életkor, nemi identitás, tanulmányi végzettség, családi állapot, kedvezményezettek száma, havi jövedelem, születési hely, lakhely, és/vagy tartózkodási hely vonatkozásában. Ez összesen 2 db nyílt, 3 db zárt (azon belül is 0 db numerikus, 3 db rendezetlen) és 3 db részlegesen zárt végű kérdést ölelt fel.

A tanulmányban vizsgált hipotézis szempontjából azonban csak az életkor, a nemi identitás, a tanulmányi végzettség és a megkeresett bevétel bírt jelentőséggel, ezért csak azok ismertetésére kerül sor.

4.1.1. Életkor

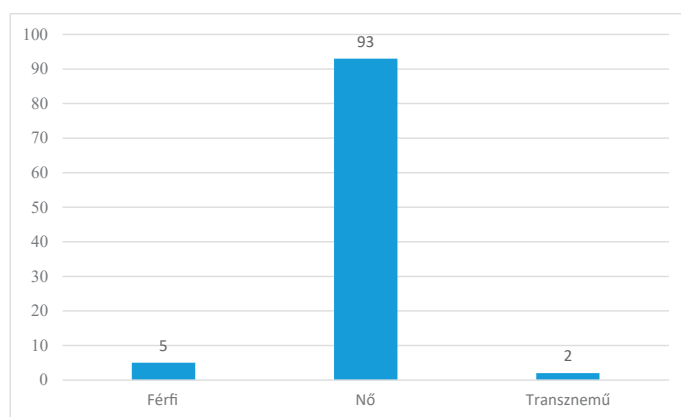
1. ábra: Az életkor. Forrás: a szerző szerkesztése

A feltett kérdés a résztvevő személyes életkorának megismerésére irányult. (A résztvevőnek felsorolt kategóriák közül azt kellett kiválasztania, amely kategória szerinti intervallumba az életkora beletartozott.) A kérdőív összeállításakor 6 csoportot különböztettem meg: prostituáltak 18–21 életév, 21–31 életév, 31–41 életév, 41–51 életév, 51–61 életév között, valamint 61 év felett (1. ábra).

A megkérdezettek közül 15 fő magát 18–21 életév közöttinek, 10 fő magát 31–41 életév közöttinek és (a legtöbben) 75 fő magát 21–31 életév közöttinek vallotta. A többi életkori kategóriából személy nem volt. A minimumérték 10, a maximumérték pedig 75 volt. Átlagérték-számításra lehetőség nem volt, mert az életkor skálázó értéket képviselt, így konkrét számtani értéket nem határoztam meg. Az életkorral kapcsolatban megjegyzendő, hogy regisztrált nyilvántartást Magyarország a prostituáltakról nem

vezet(het), mert az önmagában a New York-i Egyezményrel és az azt ratifikáló törvényerejű rendelettel ellentétes volna, mégis jogi anomáliába keveredhetünk, amikor a hatósági nyilvántartásokat próbáljuk meg elemezni és a kutatás eredményeit az abban szereplő adatokkal összevetni. Ilyen volt az életkor is. A 2012. évi II. törvény 151. § (1) bekezdése ugyanis kimondja, hogy a személyazonosító adatok nyilvántartásának célja azon személyek azonosítása, akikről a szabálysértési nyilvántartások adatot tartalmaznak. Ma Magyarországon ugyan ezen törvény 172. §-a szerint a tiltott prostitúció szabálysértési alakzatot képez, így az a prostituált, aki elköveti ezt a szabálysértést, egyrészt ebbe a nyilvántartásba kerül, azaz családi neve és utóneve; születési családi és utóneve; neme; születési helye és ideje; anyja neve; személyi azonosítója; állampolgársága; lakcíme; kapcsolati kódja; elhalálozásának ténye és ideje a hatóság előtt ismertté válik és lajstromozásra kerül – megszegve ezzel a rendeletet, másrészt pedig szintén a nemzetközi egyezményrel ellentétes módon, nem áldozatként, hanem bűnelkövetőként aposztrofálják. Sajnos kutatásom során a rendőrségi statisztikai közhiteles nyilvántartásokba adatbetekintési jogom nem volt, így az életkor más értékekkel nem volt összevethető. A skálázó értékek miatt az országos életkori statisztikai rendszerrel sem tudtam az adatokat összevetni. Meg kívánom viszont jegyezni, hogy a kutatás önmagában a legszigorúbb anonimitást követte, ezért határoztam meg az életkornál is skálázó értékeket, nem konkretizálva az egyes életkori tényezőket.

4.1.2. Nemi identitás

2. ábra: Nemi identitás. Forrás: a szerző szerkesztése

A feltett kérdés a résztvevő társadalmi nemének meghatározására vonatkozott. (A résztvevőnek a felsorolt kategóriák közül azt kellett kiválasztania, amely jelenleg a társadalmi nemét jellemezte. Függetlenül attól, hogy születéskor milyen neműként sorolták be.) 3 csoportot különböztettem meg. *Férfi, nő, transznemű* (2. ábra).

Az ember születéskor megállapított neme (férfi vagy nő) fizikai jellemzőin alapul. Ez azonban olykor nincs összhangban az adott személy nemi identitásával – azaz azzal, ahogyan a neméhez viszonyul és a nemére gondol. Mivel egyre több transz személy nyíltan elutasítja, hogy férfiként vagy nőként azonosítsák, egyértelművé válik, hogy a nemhez való viszony nem szorítható be szűk „női” vagy „férfi” skatulyába. A kérdőív kialakításakor minderre, valamint az Európai Unió Alapjogi Chartájának 1., 2., 3., 8., és leginkább 21. pontjaira (jog az emberi méltósághoz; jog az élethez; jog a személyi sérthetlenséghez; jog a magán- és a családi élet tisztelőben tartásához; jog a megkülönböztetéstől, többek között a nem alapján történő megkülönböztetéstől való mentességhez) tekintettel férfi, nő, transznemű és transzszexuális kategóriákat képeztem. A felmérésben részt vevők legtöbbször 93 fő, azaz a megkérdezettek 93%-a (a maximum-értéket képviselve) magát nőnek vallotta, míg 5 fő, azaz 5% magát férfiként azonosította. A minimumértéket és ezzel a felmérésben részt vevők legkisebb létszámát a transzszexuálisok alkották, akik 2 fővel, azaz 2%-kal képviselték magukat. A hatósági nyilvántartásokkal az adatokat nem tudtam összevetni, azonban a Központi Statisztikai Hivatal 2019-ben a magyar népesség női és férfi arányát 47–53%-ban határozta meg. A 4 675 821 nőhöz viszonyítva a felmérésben részt vevő 93 fő, valamint az 5 096 935 férfihöz viszonyítva a felmérésben résztvevő 5 fő elenyésző.¹⁰ A transz személyek vonatkozásában a KSH statisztikai adatot nem tartalmaztak, ezért azt egy nemzetközi felmérés eredményeivel vettem össze. A „Transznak lenni az Európai Unióban” című felmérést 6579 fő töltötte ki, amelyből 4%, azaz 263 fő vallotta magát transzszexuálisnak.¹¹ A 263 fő magát transzszexuálisnak mondott polgár arányához viszonyítva a „Nagy Prostitúciós Felmérés” 2 transznemű résztvevője csak a 0,007 (ezred) felel meg. Megjegyzendő, hogy e statisztikai mérőszámok nem feltétlenül esnek egybe, hiszen arra információval nem rendelkezünk, hogy e felmérés résztvevői a KSH és az uniós felméréseknek alanyai voltak-e, azok csak aránypárt képeztek. Minden állami szervnek, intézménynek kiemelt feladata a diszkriminációmentes társadalom előmozdítása, a szexuális kisebbségek és a transznemű emberek védelme a megkülönböztetés bármely formájával szemben, amely így a prostituáltakkal szemben duplán érvényesül.

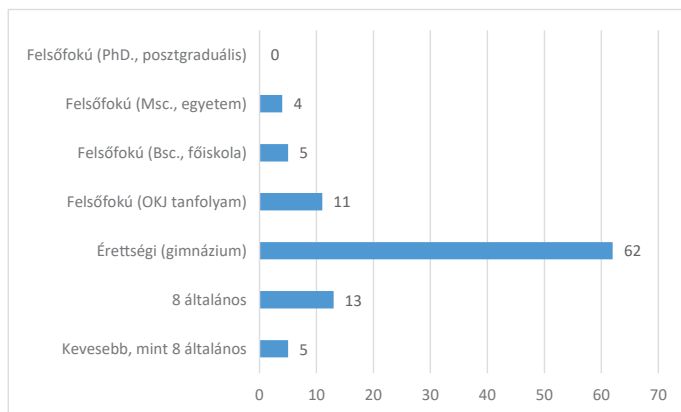
4.1.3. Tanulmányi végzettség

A feltett kérdés a résztvevő befejezett tanulmányi végzettségének és/vagy végzettségeinek, képesítésének és/vagy képesítéseinek megismerésére irányult. (A résztvevőnek a felsorolt kategóriák közül azt és/vagy azokat kellett kiválasztania, amely az elvégzett/befejezett tanulmánya és/vagy tanulmányainak meglétét igazolta.) Hét kategóriát különböztettem meg: *kevesebb, mint 8 általános, 8 általános, érettségi (gimnázium), felső-*

¹⁰ KSH-forrás: *Népesség, népmozgalom*. Központi Statisztikai Hivatal.

¹¹ FRA-forrás: *Transznak lenni az EU-ban*. Fundamental Rights Agency.

fokú (OKJ-tanfolyam), felsőfokú (BSc., főiskola), felsőfokú (MSc., egyetem), felsőfokú (PhD., posztgraduális). (3. ábra)

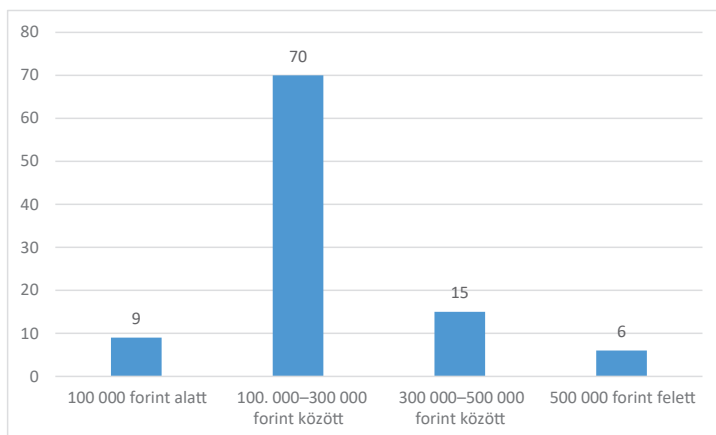
3. ábra: Tanulmányi végzettség. Forrás: a szerző szerkesztése

Az oktatáshoz és tanuláshoz, továbbá a képzéshez fűződő jog alapjogaink egyike, sajnos nem mindenkinek van lehetősége arra, hogy tanulmányokat folytasson. Ennek hátterében számos indok – szociológiai stb. – állhat. Ma Magyarországon minden gyermek köteles az intézményes nevelés-oktatásban részt venni, tankötelezettségét teljesíteni. A tankötelezettség a tanuló 16. életévének betöltéséig tart. Amennyiben egy átlagos gyermeket veszünk alapul, akkor 16 éves korára a gimnázium tizedik osztályát már abszolválnia sikerül, és 18 évesen érettségi bizonyítványt szerez. A felmérésben azonban még mindig voltak olyanok, akik ugyan 18. életévüket betöltötték, mégis kevesebb mint 8 általános iskolai végzettséggel rendelkeztek. Ők a minimumértéket képviselve 5%-kal, azaz 5 fővel vettek részt a kutatásban. Az 5 fő mind nő volt, 2 fő közülük 18–21 életév és 3 fő 21–31 életév közötti. 13 fő 8 általánossal, 62 fő érettségivel, 11 fő felsőfokú tanfolyammal, 5 fő főiskolai és 4 fő egyetemi végzettséggel rendelkezett. Olyan személy, akinek posztgraduális végzettsége lett volna, nem volt. A bolognai képzés egyetemi szintjét 4 fő érte el, akik közül 4 fő nő volt, 2 fő 21–31 életév, 2 fő pedig 31–41. életév közötti. A KSH adatai szerint 270 248 fő nem rendelkezik 8 általános iskolai végzettséggel, amelyhez az 5 fő elenyésző mennyiséget jelent, 1,8–6 ezrelék. Megjegyzendő, hogy e statisztikai mérőszámok nem feltétlenül esnek egybe, hiszen arra információval nem rendelkezem, hogy e felmérés résztvevői a KSH-felméréseknek alanyai voltak-e, azok csak viszonyítási aránypárt képeztek.¹²

¹² KSH-forrás: Mikrocenzus 2016 – 4. Iskolázottsági adatok. Központi Statisztikai Hivatal.

4.1.4. Havi jövedelem

A feltett kérdés a résztvevő havi nettó (kézhez kapott) bevételének megismerésére irányult (4. ábra). (A bevétel összege az adózott és a nem adózott, azonban a prostitúcióból származó jövedelem nagyságának felmérésére vonatkozott. A résztvevőnek a felsorolt kategóriák közül azt kellett kiválasztania, amely a jelenlegi befolyt összegének nagyságát hűen tükrözte.) 4 kategóriát állítottam fel: *a jövedelem nem éri el a 100 ezer forintot; a jövedelem nagysága 100 ezer és 300 ezer forint között van; a jövedelem nagysága 300 ezer és 500 ezer forint között van; illetve a jövedelem meghaladja az 500 ezer forintot.*

4. ábra: Havi jövedelem. Forrás: a szerző szerkesztése

A kutatás során a résztvevők 70%-a (70 fő) nyilatkozta, hogy a havi nettó jövedelmének a nagysága 100 ezer és 300 ezer forint között van. 100 ezer forint alatt mindösszesen 9 fő keresett. A nagyobb jövedelmi kategóriák vonatkozásában 15 fő 300 ezer és 500 ezer forint között, míg 6 fő, a megkérdezettek 6%-a 500 ezer forint feletti jövedelmet tudhatott magáénak. A jövedelem vonatkozásában annak is jelentősége lesz, hogy ezekkel az összegekkel vajon a futtató vagy maga a prostituált rendelkezik-e. Érvényesül-e az önrendelkezés joga, vagy a futtatói kizsákmányolás és élősdijellegű cselekmények dominálnak. Ezekre a választ a futtatóval kapcsolatos felmérési rész adja majd meg. A kutatási eredményeket összevetettem azon válaszadókkal, akiknek főiskolai vagy egyetemi végzettségük volt. Főiskolai végzettséggel 4 fő, egyetemi végzettséggel 5 fő rendelkezett. Az egyetemi végzettségűek tekintetében mind a 4 fő, azaz a válaszadók 4%-a 500 ezer forint feletti jövedelemmel számolt, míg a főiskola vonatkozásában 2 fő 300 ezer és 500 ezer, 2 fő pedig 500 ezer forint feletti összeggel rendelkezett. Ebből három főnek volt eltartottja, gyermeket egyik sem vállalt. 5 fő élt párkapcsolatban, 5 fő 31–41 év, 4 fő pedig 21–31 év közötti nő volt. Ma Magyarországon a kötelező legkisebb munkabér (minimálbér) és a garantált bérminimum 2020. évi megállapításáról szóló 367/2019. (XII. 30.) Korm. rendelet szerint a („diplomás munkabér”) garantált

bérminimum 210 600 forint bruttóban. Továbbá 2019-ben Magyarországon a bruttó átlagkereset 364 300 forint volt. Ne feledjük el, hogy a prostitúció gyakorlása az állam által megszabott feltételek teljesítése esetén legálisan végezhető, bejegyzett munkalehetőség, amellyel a résztvevők tanúbizonyossága szerint e felmérésben igazolt módon a „diplomás minimálbér” akár háromszorosa, de akár középfokú végzettséggel a duplája is megkereshető, amely az átlag bruttó bér összegének is minimum a kétszerese.

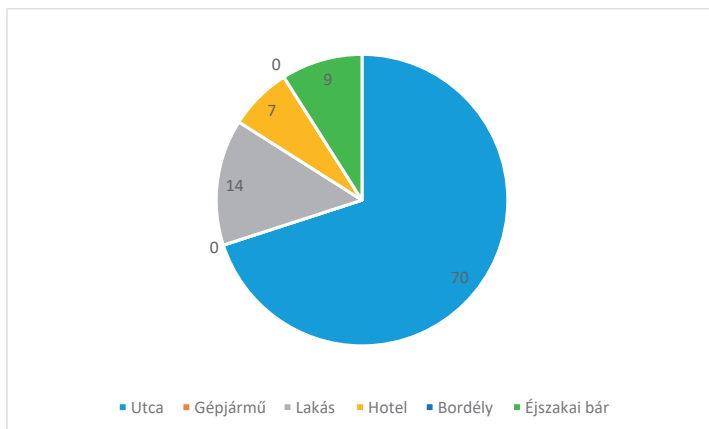
5. A prostitúció jelensége

A kutatás második témaköre a prostitúció jelenségével kapcsolatos attitűdök megismerését biztosítja. A fejezet 20 kérdést tartalmazott: a prostitúció fogalma, szabályozása, megítélése, a moralitás, a moralitás személyei, a munkavégzés helyszíne, autonómiája, kezdete, időtartama, minősége, intenzitása, időtartama, típusa, a munkavégzés típusának korlátozottsága, az összeg, a prostitúció mint munka megítélése, a kilépés lehetősége, a munkatársak viszonya és a munkakörnyezet. A fejezet összesen 0 db nyílt, 19 db zárt (azon belül is 7 db numerikus, 12 db rendezetlen) és 1 db részlegesen zárt végű kérdést tartalmazott. A tanulmányban azonban kizárólag a munkavégzés helyszínéről, a prostitúció mint munka megítéléséről alkotott nézőpontot és annak eredményeit ismertetem.

5.1. Helyszín

A feltett kérdés a résztvevő munkavégzése helyszínének megismerésére irányult. (A felsorolt válaszok közül a résztvevőnek azt kellett kiválasztania, amely területen dolgozik.) Hat kategóriát képeztem: *utca, gépjármű, lakás, hotel, bordély, éjszakai bár* (5. ábra).

A résztvevők majdnem $\frac{3}{4}$ -e (70%, azaz a válaszadók közül 70 fő) – arra nincs adat, hogy védett övezeten belül vagy kívül – közterületen gyakorolta a prostitúciót. 14 fő (14%) lakásban, 7 fő (7%) hotelben és 9 fő (9%) éjszakai bárban, azaz közterületől elzárva, bekerített helyen dolgozott. 0% volt azok aránya, akik gépjárműben végeztek volna prostitúciós munkát. Mindez azért jut jelentőséghez, mert a munkavégzés helyszíne determinálja például leginkább a prostitúciós munkavégzés viszontagságait, a résztvevők érintettségét. A következő fejezetek dolgozzák ugyanis fel például a munkakörnyezeti elemeket, amely más-más szemszögből világít rá a munkavégzésre. Így másképp látja egy közterületen dolgozó és másképp egy éjszakai bárban dolgozó prostituált a prostitúció jelenségét és az ahhoz kapcsolódó attitűdöket. Amely e felmérési részből kiderül, hogy túlnyomó részben utcán, azaz közterületen dolgozó prostituáltakat szólaltat meg, így az domináns elem a felmérés szempontjából. A maximumérték 70, a minimumérték 0 volt.

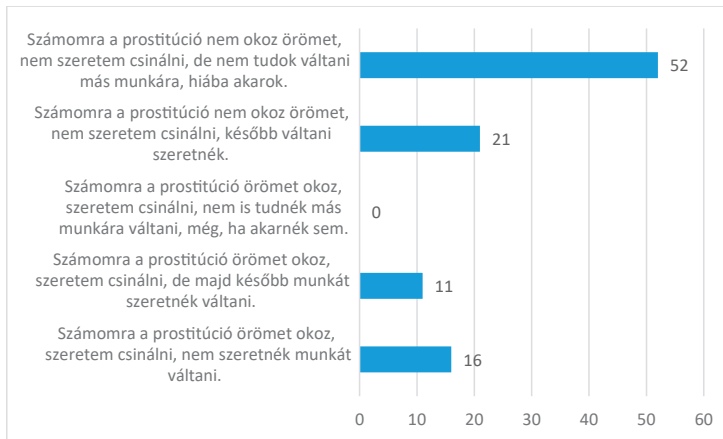
5. ábra: Helyszín. Forrás: a szerző szerkesztése

5.2. A munkavégzés megítélése

A feltett kérdés a prostitúciós munkavégzés megítélésének megismerésére irányul. (A résztvevőnek a felsorolásból azt a kategóriát kellett kiválasztania, hogy számára a prostitúciós munkavégzés milyen érzelmi reakciót vált ki.) 5 kategóriát állítottam fel, amelyből a válaszadók csak egy kategóriát jelölhettek meg: „Számomra a prostitúció örömet okoz, szeretem csinálni, nem szeretnék munkát váltani; Számomra a prostitúció örömet okoz, szeretem csinálni, de majd később munkát szeretnék váltani; Számomra a prostitúció örömet okoz, szeretem csinálni, nem is tudnék más munkára váltani, még, ha akarnék sem; Számomra a prostitúció nem okoz örömet, nem szeretem csinálni, később váltani szeretnék; Számomra a prostitúció nem okoz örömet, nem szeretem csinálni, de nem tudok váltani más munkára, hiába akarok.” (6. ábra)

A válaszadók legtöbbször, valamivel több, mint a megkérdezettek fele (52%; 52 fő) azt állította, hogy számára a prostitúció nem okoz örömet, nem szereti csinálni, de hiába is akarna, nem tud más munkára váltani. Tényként tudjuk azt megállapítani, hogy a prostitúciós munkavégzés a megkérdezettek több mint felénél nem okoz örömet, nem is szereti azt csinálni, viszont hiába próbálná, nem tud más területen elhelyezkedni. Az viszont közel sem mindegy a kutatás szempontjából, hogy ennek milyen okai vannak. Megvizsgáltam azt, hogy a válaszadók közül ki milyen iskolai végzettséggel rendelkezik, amely igazolta, hogy az 52 főből 18 személy 8 általános vagy attól kevesebb elemi osztályt végzett el. Ez jelentős mértékben csökkenti az álláslehetőségek keresésének számát, azonban nem lehetetleníti el a munkavállalót, hogy más megoldás után nézzen. Az viszont az összehasonlítás eredményeképpen nem meghatározható, hogy más munkával mennyi jövedelemre tehet szert, és azért milyen minőségű munkát kell végeznie. A 18 személy mind utcán dolgozott. A maradék 34 személy középiskolai végzettséggel vagy érettségivel rendelkezett, számukra sokkal inkább megnyílik a le-

hetőség a váltásra, mint a 8 általánossal vagy azzal kevesebb osztállyal rendelkezők részére. Azt viszont minden egyes esetben az emberi psziché és a szubjektum dönti el, hogy az adott munka, amely választás eredménye örömet okoz-e, vagy sem. A kényszerítés fogalmilag zárja ki az örömszerzés lehetőségét. Azt, hogy aki számára a prostitúció örömet okozott, vagy sem, és az önálló választott munkavégzésnek vagy futtató általi kizsákmányolásnak az eredménye, a kutatás későbbi fejezeteiből tudhatjuk meg.

6. ábra: A munkavégzés megítélése. Forrás: a szerző szerkesztése

A válaszadók 21%-a (21 fő) nyilatkozott úgy, hogy számára a prostitúció nem okoz örömet, nem szereti csinálni, viszont később váltani szeretne. A kutatási eredmények igazolták e tekintetben, hogy a válaszadók $\frac{1}{4}$ -e ad hoc vagy időszakos jelleggel tekint a prostitúcióra, rövid és/vagy hosszú távú tervei között szerepel, hogy abból ki szeretne szállni, és később más munkát szeretne találni. E válaszadási alternatíva esetében felmerül annak eshetősége is, hogy az örömszerzés forrása nem feltétlen a kényszer/fenygetés és/vagy a szabad választás eredménye, hanem önmagában csupán az a tény, hogy a jelenlegi munka nem elégíti ki a válaszadók munkához fűződő igényeit, ezért is szeretnének később váltani. A 21 főből 14 utcán, 7 fő pedig lakáson dolgozott, az iskolai végzettség tekintetében a középiskolai végzettséggel, valamint 2 fő felsőfokú végzettséggel rendelkezett.

A felmérést kitöltők közül 16%, azaz 16 fő, nyilatkozta, hogy számára a prostitúció örömet okoz, szereti csinálni, és nem szeretne más munkára váltani. A 16 főből 10 fő 300 és 500 ezer, valamint 500 ezer forint feletti jövedelmet tudhatott magáénak, feltehetően, hogy a kereseti forrás, valamint a munka közötti megelégedettség vonatkozásában korreláció van. A felmérésben részt vevő 16 fő élvezte, szereti azt a munkát, amit prostituáltként végez, nincs a tervei között, hogy váltani szeretne, számára ez a munka az igényeket kielégíti. A munkavégzés helyszíne 16 esetben lakás, hotel és/vagy éjszakai bár volt, amely a komfort és a munkafeltételek tekintetben szintén megalkozható a munkavállalói elégedettséget, összefüggésben az ott megállapítottakkal.

A résztvevők közül 11 fő, azaz a megkérdezettek 11%-a szintén örömmel tekintett a prostitúciós munkavégzésre, azt szerette csinálni, azonban a jövőben vannak tervei, hogy felhagy a szakma gyakorlásával, és majd később munkát keres és vált. E csoportnál bizonyított, hogy ugyan a prostitúció gyakorlásával összefüggő munkavégzés a válaszadóknál örömet okozott, azonban nem elégítette ki a munka iránti igényeket olyannyira, hogy az elegendő legyen arra, hogy a prostituált élete végéig ezt végezze.

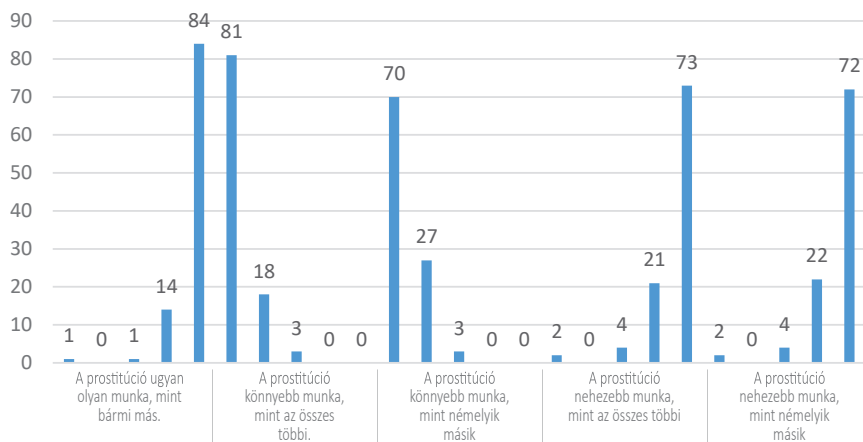
A felmérésben olyan személy nem volt, akinek a prostitúció örömet okozott volna, szerette is volna csinálni, azonban, ha akarta volna, akkor ne tudott volna más munkát vállalni.

A válaszadók közül egyöntetű az egyetértés abban, hogy ha valaki szereti csinálni a prostitúciót, és az számára örömet okoz, akkor ne tudna, ha akarna abból kiszállni és más munka után nézni. A maximumérték 52%, a minimumérték pedig 0% volt.

5.3. A prostitúció mint munka megítélése

A feltett kérdés megválaszolása arra irányult, hogy a résztvevő mit gondolt a prostitúció mint munka megítéléséről? (A résztvevőnek az általa a prostitúció mint munka megítélésére irányuló mondatokkal egyetértés és/vagy egyet nem értés esetén a megállapításokat az alábbi 1-től 5-ig terjedő skálán kellett osztályoznia.) 5 kategóriát állítottam fel: „A prostitúció ugyanolyan munka, mint bármi más.” „A prostitúció könnyebb munka, mint az összes többi.” „A prostitúció könnyebb munka, mint némelyik másik.” „A prostitúció nehezebb munka, mint az összes többi.” „A prostitúció nehezebb munka, mint némelyik másik.” (7. ábra)

Az első felvetésében azt állítottam, hogy „a prostitúció ugyan olyan munka, mint bármi más”. A válaszadók közel teljes egészében (84% teljes mértékben, 14% inkább) egyetértett azzal, hogy a prostitúciót nem lehet különválasztani bármely más foglalkozástól és munkától. A 21. században is igaznak bizonyultak azok a romantikus szemléletek, amelyek a prostitúciót az egyik legősibb szakmák egyike közé sorolják, és a legősibb mesterségként tartják számon. A résztvevő prostituáltak nem különböztetik meg a prostitúció gyakorlását más foglalkozásoktól vagy munkáktól. Elenyésző azoknak a résztvevőknek a száma (mindösszesen 2 személy, azaz 2%), aki nem értett egyet ezzel az állítással. E két személy 18–31. év közötti nő, párkapcsolatban és élettársi közösségben élnek, mindkettőjük 8 általános iskolai végzettséggel rendelkezik. A maximum érték 84%, a minimum érték pedig 1% között mozgott.

7. ábra: A prostitúció mint munka megítélése. Forrás: a szerző szerkesztése

A második feltevésemben azt állítottam, hogy „a prostitúció könnyebb munka, mint az összes többi”. A válaszadók közel teljes egészében (81% teljes mértékben, 18% inkább) elutasította, hogy a prostitúció könnyebb munka lenne, mint bármelyik másik. Az első feltevés arra adta meg a választ, hogy megkülönböztethető-e a prostitúció mint foglalkozás bármely más munkától, az utána következő hipotézisek pedig annak igazolására/cáfolására hivatottak, hogy annak határfoka milyen mértékben tér el vagy egyezik meg más munkák nehézségi fokával/fokától. A válaszadók nem tartják könnyebb munkának a prostitúció gyakorlását, mint bármelyik más foglalkozás üzését. Mindösszesen 2 olyan személy volt, aki a két szélsőséges érték vagy ahhoz inkább közelebb álló értékek közül nem tudta behatárolni, hogy azt könnyebbnek vagy nehezebbnek érzi-e. Ők a bizonytalanok táborába, azaz az „is-is” szavazók közé tartoztak. A két 21–31, valamint 31–41 év közötti nő, érettségivel, valamint egyetemi végzettséggel rendelkezett, mindketten egyedül éltek. A maximumérték 81%, a minimumérték pedig 2% volt.

A harmadik feltevésemben azt állítottam, hogy „a prostitúció könnyebb munka, mint némelyik másik”. A válaszadók szintén közel egésze (68% teljes mértékben, 27% inkább) nem értett egyet azzal az állítással, hogy a prostitúció némelyik más foglalkozásnál könnyebb munkavégzés volna. Mindösszesen 2 személy találta a prostitúció gyakorlását könnyebb munkavégzésnek, mint némelyik másik munkát. A bizonytalan szavazók aránya 2 főt ölelt fel. A válaszadók pontosan nem nevezték meg, hogy a „néhány” munka alatt mire asszociáltak, így annak behatárolási köre, hogy mely munkatípusok viszonylatában jelenthető ki, hogy a prostitúció könnyebb munka volna, kategorikusan nem állapítható meg. A maximumérték 68%, a minimumérték pedig 2% volt.

A negyedik feltevésemben azt állítottam, hogy „a prostitúció nehezebb munka, mint az összes többi”. A válaszadók közel teljes egésze (73% teljes mértékben, 21% inkább) egyetértett azzal, hogy a prostitúció nehezebb munka, mint a foglalkozások

bármelyike. Az a fizikai megpróbáltatás, az a lelki gyötrellem, amelyen azoknak a prostituáltaknak keresztül kell menniük, akiket a futtatók nap mint nap kizsákmányolnak, terrorizálnak, a kliensek brutalitásait eltűrni kötelesek, és a hatóságok visszaélései miatt az áldozatvédelmi intézkedéseket igénybe nem vehetik, vagy csak egyszerűen nem szeretik a munkájukat, mégis ebben az üzletágban kell dolgozniuk, a mindennapokat valóban sokkal inkább nagyobb teherként élik meg, és nehezebb munkakörülményekről számolnak be. Ezeket az indokokat a későbbi kutatási adatokkal össze lehet hasonlítani, és megmérni, hogy ezek az elemek között van-e korreláció. A munkakörülmények összehasonlítását elvégeztem, amelynek során megállapítottam, hogy függetlenül attól, hogy a válaszadók milyen munkakörnyezetben vagy helyszínen dolgoztak – annak komfortja megvolt-e, vagy sem –, mekkora volt a havi jövedelmük, mekkora volt az aktus vagy a prostitúciós szolgáltatás után járó bevételük, a demográfiai adatok tekintetében milyen neműek, milyen életkorúak, milyen végzettséggel rendelkeztek, stb. sokkal inkább nehezebb munkának értékelték a prostitúciós munkavégzést, mint bármelyik más munkát. Mindösszesen 2 személy nem értett egyet azzal, hogy a prostitúció gyakorlása nehezebb munka volna, mint bármelyik másik. Egyikük 21–31 év közötti férfi, másikuk pedig 21–31 év közötti transzszexuális volt, OKJ felsőfokú végzettséggel, egyedül élőként. 4 személy volt, aki bizonytalan válaszadóként nem tudta ezt a feltevést kategorikusan megválaszolni, de még ők sem hajlottak az irányba, hogy a prostitúció ne volna nehezebb bármely más foglalkozásnál vagy munkánál. A munka jellege, a nyújtott szolgáltatások és a külső környezeti behatások, amelyek a prostitúció gyakorlásával együtt járnak, sokkal inkább megalapozzák a válaszadók véleményét. A maximumérték 73%, a minimumérték pedig 2% volt.

Az ötödik feltevésemben azt állítottam, hogy „a prostitúció nehezebb munka, mint némelyik másik”. A válaszadók közel teljességében (72% teljes mértékben, 22% inkább) egyetértettek azzal, hogy a prostitúció nehezebb munka, mint némelyik másik. A bizonytalan válaszadók szintén négyen, míg az állítással egyet nem értők ketten voltak a felmérésben. Csakúgy, mint a harmadik feltevésben a válaszadók pontosan nem nevezték meg, hogy a „némely” munka alatt mire asszociáltak, így annak behatárolási köre, hogy mely munkatípusok viszonylatában jelenthető ki, hogy a prostitúció nehezebb munka volna, kategorikusan nem állapítható meg. A maximumérték 72%, a minimumérték pedig 2% volt.

6. Az eredmények értelmezése

A felmérésben részt vevők közel $\frac{3}{4}$ -e utcán dolgozott, így a válaszok tekintetében domináns jelleggel az ő megítélésük az irányadó(bb) (munkavégzés helyszíne; utca > 70%). A válaszadók több mint fele azt állította, hogy a prostitúció számára nem okoz örömet, nem szereti csinálni, de még ha akarná, sem tudna más munkára váltani (munkavállaló > 50%). A válaszadók érintettségére nagy hatást gyakorolt a tanulmányi végzettség, amely közel $\frac{1}{4}$ tekintetében a 8 általános iskolai végzettséget vagy még azt sem érte el

(8 általános vagy annál kevesebb = 18 fő). A tanulmányi végzettség korlátozza a résztvevőket abban, hogy esetlegesen más munkát keressenek, ha találnak is, azzal kereshetnek-e annyit, mint a prostitúcióval, és ahhoz milyen munkafeltételek társulnak. A válaszadók valamivel kevesebb, mint $\frac{1}{4}$ -ének a prostitúciós munkavégzés nem okoz örömet, viszont később szeretne váltani, így az csak átmeneti megoldás a jövedelem-szerzésre (munkavállaló = 21%). Azoknak a prostituáltaknak, akiknek a jövedelme 300 és 500 ezer forint vagy annál magasabb összeg volt, úgy tekintettek a munkavégzésre, mint örömforrásra, és később sem szerettek volna más munka után nézni. A kereseti forrás és a prostitúciós munka közötti összefüggés alátámasztott (munkavállaló = 16%). Olyan személy – bármilyen területen is dolgozott – nem volt, aki, ha ne akarta volna, ne tudott volna más munkát keresni, függetlenül attól, hogy a prostitúció gyakorlása számára örömet okozott, vagy sem.

A 21. században is igaznak bizonyultak azok a romantikus szemléletek, amelyek a prostitúciót az egyik legősibb szakmák egyike közé sorolják, és a legősibb mesterségként tartják számon. A részt vevő prostituáltak nem különböztetik meg a prostitúció gyakorlását más foglalkozásoktól vagy munkáktól (a prostitúció ugyanolyan munka, mint bármely más = 84% teljes mértékben, 14% inkább egyetért). A munkavégzést a válaszadók nem tartják könnyebb munkának, mint bármely más foglalkozást, némelyik munka vonatkozásában azt sokkal inkább nehezebben gyakorolhatónak tartják (a prostitúció nehezebb munka, mint az összes többi = 73% teljes mértékben, 21% inkább egyetért). Ezzel összefüggésbe hozhatók azok a lelki traumatikus élmények, amelyeket azon munkavállalók reprezentálnak, akik a prostitúció gyakorlásában örömet nem lelik. (Például a futtatói kizsákmányolás, a kliensi erőszak vagy a hatalmi visszaélések.)

7. Összegzések és javaslatok

Az eredmények tükrében sikerült stratégiai célokat elérnem, a prostituáltak maguk, a saját megélt élettapasztalataikkal és véleményükkel fejtették ki álláspontjukat arról, hogy ma Magyarországon milyen a prostitúciós munkavégzés megítélése. Hipotézisemet részben sikerült csak alátámasztanom, amely szerint a 21. században is irányadó az, hogy az adott társadalmi hatalom a jogszabályalkotás és kontroll útján dönti el, hogy a prostitúció gyakorlását milyen feltételek mentén engedélyezi (és/vagy tiltja), és a szerint a munkavégzés milyen jelleget ölt. Ma Magyarországon a résztvevők véleménye szerint a prostitúció ugyanolyan munka, mint bármelyik más bejegyzett szolgáltatás, azzal a kitétellel, hogy nehézségi fokában – a körülményekre tekintettel; lásd futtatói, kliensi és hatósági erőszak, visszaélések, intézkedések stb. – sokkal nehezebben végrehajtható, mint más munkakörök. A tekintetben, hogy az a prostituáltaknak különösképpen örömet nem okoz, csak részint tudtam a hipotézisemben bizonyítani, hisz a felmérésben akadtak olyan résztvevők is, akik a munka gyakorlásában kifejezett

örömüket lelték. Mindazonáltal az ő tekintetükben a bevételi forrás és a jövedelemkereset magas arányszáma ehhez – korrelált – mértékben hozzájárult.

Ahhoz, hogy minden egyes résztvevő igényét kielégítsük, érdemes lenne elgondolkodni azon, hogy a magyar szabályozás – az így is nemzetközi joggal ellentétes voltából adódóan – meddig tartható fenn, és nem lenne-e célszerű esetlegesen a prostitúció gyakorlásának szabályozottságát új mederbe terelni, ezáltal egy új modellt és mindenki számára kedvezőbb megoldást alkotni és találni.¹³

IRODALOMJEGYZÉK

- Bokor Zsuzsa: *Prostitúciós intézmények változása a két világháború közötti Kolozsváron*. Doktori értekezés. Budapest, Eötvös Loránd Tudományegyetem, 2010.
- Hartay Henrik: A prostitúció büntetőjogi üldözése: hozzászólás dr. Heller Farkas Tamás „A prostitúció időszerű kérdései” című cikkéhez. *Belügyi Szemle*, 3. (1965), 9. 55–62.
- Kovács István: *Egy empirikus kutatás részletei: a prostitúció jelensége és társadalmi kontrollja napjainkban*. Budapest, Dialóg Campus, 2019.
- Kovács István: The big Hungarian Prostitution „Survey”. In Marton Zsuzsanna (szerk.): *III. Turizmus és biztonság nemzetközi konferencia tanulmánykötet*. Nagykanizsa, 2019. 293–303.
- Oselin, Sharon S.: Leaving the Streets: Transformation of Prostitute Identity Within the Prostitution Rehabilitation Program. *Deviant Behavior*, 30. (2009), 4. 379–406. DOI: <https://doi.org/10.1080/01639620802258485>
- Ringdal, Nils Johan: *Love for Sale: A World History of Prostitution*. New York, Grove Press, 2004.
- Roberts, Richard – Roger J. Kreuz: Why Do People Use Figurative Language? *Psychological Science*, 5. (1994), 3. 159–163. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1467-9280.1994.tb00653.x>
- Szász Anna: Prostitúcióról – sztereotípiák nélkül. *Esély*, 8. (1997), 6. 95–98.
- Tomura, Miyuki: A Prostitute’s Lived Experiences of Stigma. *Journal of Phenomenological Psychology*, 40. (2009), 1. 51–84. DOI: <https://doi.org/10.1163/156916209x427981>
- Transznak lenni az Európai Unióban: az uniós LMBT-felmérés adatainak összehasonlító elemzése*. Bécs, FRA – Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége, 2014.

Internetes források

- Mikrocenzus 2016 – 4. Iskolázottsági adatok*. Központi Statisztikai Hivatal. Elérhető: www.ksh.hu/mikrocenzus2016/kotet_4_iskolazottsagi_adatok (A letöltés dátuma: 2020. 02. 22.)
- Népesség, népmozgalom*. Központi Statisztikai Hivatal. Elérhető: www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_wnt001a.html (A letöltés dátuma: 2020. 02. 22.)
- Transznak lenni az EU-ban*. Fundamental Rights Agency. Elérhető: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2015-being-trans-eu-comparative-summary_hu.pdf (A letöltés dátuma: 2020.02. 22.)

¹³ Kovács István: *Egy empirikus kutatás részletei: a prostitúció jelensége és társadalmi kontrollja napjainkban*. Budapest, Dialóg Campus, 2019.

ABSTRACT

Prostitution as Job. Opinions with the Eyes of the Participants

István KOVÁCS

The study presents the conclusions of a basic research conducted last year and summarises its results, which illustrate the legal and social situation of prostitution in Hungary through the lived reality of the people involved in it. We can finally get a complete picture of how prostitutes live their daily lives, how current regulations affect their lives and work environments, what abuses they face in their work. In the centrum of the study is the prostitution as job. I examine all this in the framework of quantitative research.

Keywords: *prostitution, quantitative research, legal regulation, job, society*

The Relationship between Crime Prevention Through Environmental Design (CPTED) and Criminal Geography (CG)

István Jenő MOLNÁR¹

Knowledge of crime trends and permanent monitoring of criminal acts are the fundaments of successful crime prevention. Neither the need for investigating the structure, dynamic and volume of crime is new-fangled, nor the examination of the relationship between spatial distribution of crime and crime prevention through environmental design (CPTED). However, the philosophy of CPTED has changed significantly over the last two decades, with a focus on the role of individuals and the communities, their involvement and the need to encourage them to act. How has this paradigm shift changed the relationship between these two areas? How trivial will be in the future to use CPTED tools in those areas where we detect rather serious criminal infection?

Keywords: *crime prevention, CPTED, criminal geography, architecture, urban planning*

1. Introduction

One of the decisive factors of our socialisation is the environment where we live. The physical space surrounding us, as well as the interactions in this space, can fundamentally determine the behaviour of an individual, a group or a community. When we are talking about interactions, most of the time we are focusing on people-to-people contacts, but there is a close bond between people and environment. So, spaces, buildings, built and natural environment, where our activities are taking place, affect us and influence our behaviour. This impact becomes interaction when we create these spaces and make them more beautiful, more attractive, cleaner, or even safer.

The environment is therefore a key factor in daily lives, so we must pay special attention to shaping it. Not only in aesthetics and urbanism, but also in terms of living and security. The reason is trivial: the built environment, especially in terms of residential design, is believed to be one of the factors influencing crime and the level of

---

¹ István Jenő MOLNÁR, dr., lieutenant colonel, National Crime Prevention Council, Head of Strategy Department, PhD student at the University of Public Service
<https://orcid.org/0000-0003-2378-8868>; ijeno.molnar@gmail.com

fear of crime. This is the underlying reason why the environment can be a determinative element in crime prevention, too.

But what does crime prevention mean? When we are talking about crime prevention, many people think of various activities, because the range of possible associations is endless. We 'make' crime prevention as a private person by closing the door, by arming the alarm system or by using CCTV-s (close circuit television), by downloading anti-virus software and so on. Of course, police officers prevent crime by patrolling on the streets or when they inform the kids in the school about crime and about the behaviour to avoid. In this relation researchers can prevent crime when they make their own theories about the mechanism of crime. Moreover, in the last few years crime prevention could be interpreted as an economic sector.

Based on the above, it is not a coincidence that none of the definitions of crime prevention attempt – even by way of example – to enumerate the possible activities. It can be assumed with sufficient certainty that the reason is the strange paradox of crime prevention:

“The precondition for developing and implementing a preventive intervention is the perpetration of the crime itself. All this means that the prerequisite for choosing the right methods is to identify the characteristics of committed behaviours. Identification makes it possible to uncover trends and underlying behaviour of offences, so we can prepare the potential victim.”²

Because of this background of uncertainty and dynamic change, it would be difficult to list all possible and necessary crime prevention measures.

So, almost every definition contains only goals, which goals can be interpreted as a framework and as the essence of crime prevention, which is *essentially the prevention of becoming a victim and perpetrator and of increasing the subjective sense of security (or fear of crime)*.

If we want to be successful in crime prevention, we must constantly monitor the characteristics of crime, not only in terms of trends, but also in terms of crime scene, because there are many criminal acts which are fixed in location and time.

At this point crime prevention and criminal geography (CG) can be closely linked, because CG is able to show us the synergy between criminal conducts and geographical juxtapositions. The spatial relationships of crime is obviously determined – except for online criminal activities – by the built environment, for example in case of burglaries, which are committed mostly in those areas where people leave their home during the day without any surveillance.

As I already mentioned, the definitions of crime prevention are based on the philosophy of 'laissez-faire', so it is not surprising that the shaping of built environment can be a crime prevention tool. It is called crime prevention through environmental design (CPTED): it has become a popular urban planning approach to prevent crime

---

² István Jenő Molnár, 'A bűnmegelőzés értelmezése és magyarországi fejlődése', in *A bűnüldözés és a bűnmegelőzés rendészettudományi tényezői* (Pécs: Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Szakcsoportja, 2019), 80.

and mitigate fear of crime through the improvement of physical environments. *Timothy D. Crowe* (1950–2009) defined CPTED as follows: ‘the proper design and effective use of the built environment can lead to a reduction in the fear and incidence of crime, and an improvement of the quality of life’.³

Nowadays we have a new expression for CPTED: the thought of *environment-sensitive crime prevention* was born in 2019.⁴ According to the authors it can describe more accurately the essence of this type of crime prevention. In their view, CPTED is not only about the built environment and design, but also about the environment that contains individuals and communities.

In summary, the two disciplines – being focused on physical spaces – are interconnected in several ways, insomuch that the development of CPTED is partly explained by early criminal geography and the closely related criminal statistics research.

In this study, I try to present the common roots, findings, and theories of these two disciplines, as well as the practical applications of CPTED in the context of criminal geography.

2. The classical theories of CG in the light of positivist criminology

The birth of positivist criminology was an important station of the history of criminology in the first half of the 19th century, because the representatives of this approach were the first to attempt to apply official data and statistics to explaining criminality. They realised that crime is a mass phenomenon, so they started analysing the social and economic factors of delinquency. In their opinion – for example in that of Guerry and Quetelet, which will be described in detail later –, crime and guilty behaviour is not only a biological or psychical factor, but a behaviour induced by ecological influences.

The ecological approach of criminological theory is also referred to as the statistical, geographical, and cartographical school. This type of criminology focuses on the interrelationship between human organisms and the physical environment, and so does CG.

But what is CG? It may be interesting, but it is not a self-contained discipline, because its subject, terminology, methods and epistemological principles are based on the knowledge of criminology, sociology and social-geography, in addition there is a close connection with demography, ethnography, psychology, architecture and finally with cartography and GIS (geographic information system).⁵

³ Timothy D. Crowe, *Crime prevention through environmental design: Applications of architectural design and space management concepts*, 2nd edition, National Crime Prevention Institute (Boston: Butterworth–Heinemann, 2000), 1.

⁴ Barabás A. Tünde et alii, ‘Környezetszenzitív megelőzés az okos városokban’, *Kriminológiai Tanulmányok* 56 (2019), 121–142.

⁵ Antal Tóth, *A bűnözés térbeli aspektusainak szociálgeográfiai vizsgálata Hajdú-Bihar megyében*, PhD Dissertation, University of Debrecen, 2007, 11.

CG is an inter- and subdiscipline which deals with the spatial and temporal aspects of crime as a social mass phenomenon, and studies crime so as to find hotspots where crimes are likely to occur. The information is used to plan safer living spaces and to prevent crimes. Despite its great contribution to describing crime patterns by different spatial characteristics, it has limitations in explaining the direct causes of crime, the dynamics of the underlying process and individual human behaviours.

Despite this criticism, CG gives us indispensable information about the spatial structure, dynamic, volume, tendency, and territorial intensity of crime. But who and how made the first CG measurements?

André-Michel Guerry (1802–1866) was credited with being a pioneer in relying exclusively on shaded areas of maps in order to describe and analyse official crime statistics. ‘Comparing poverty with crime, Guerry found that the wealthier areas of France had more property crimes, while the poor and rural regions had less property crimes.’⁶ Now it is trivial, but he was one of the first experts who realised that burglary and theft occurs where more goods are available. He also realised that the rate of violent and personal crimes were higher in rural areas, which rates were consistent annually.

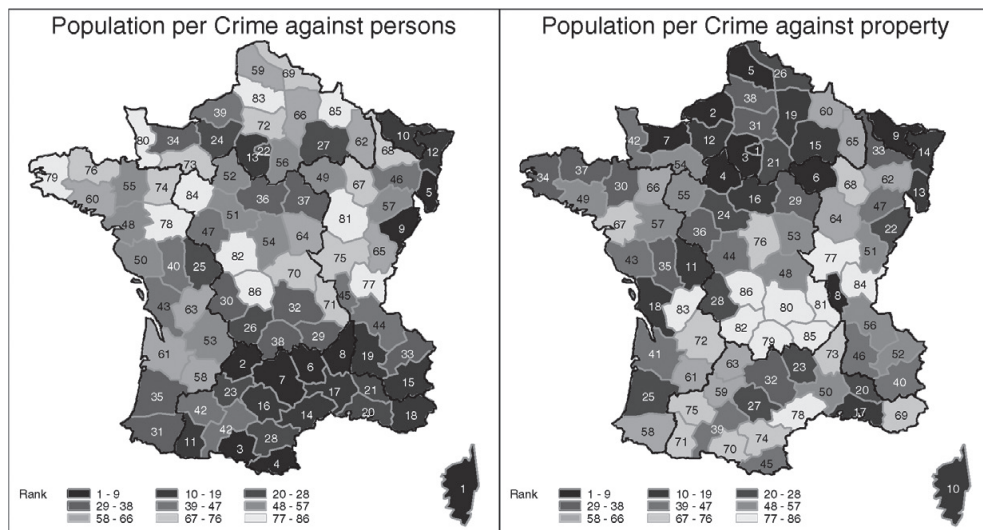

Figure 1: *Population per crime against persons and property, made by Guerry. Source: Michael Friendly, ‘Moral Statistics of France – Challenges for Multivariable Spatial Analysis’, Statistical Science 22 (2007).*

In 1829, he cooperated with the Italian geographer *Adriano Balbi* (1782–1848) and they produced together a large, single-sheet set of three shaded maps comparing crime and instruction titled *Statistique Comparée de l’État de l’Instruction et du Nombre des Crimes*. These maps ‘showed the departments of France shaded according to crimes against

⁶ Frank E. Hagan, *Introduction to criminology – Theories, Methods and Criminal Behavior*. 7th edition (SAGE, 2011), 105.

persons, crimes against property and school instruction.⁷ This book was a milestone as one of the first moral statistics works, which was the basis not only of the development of criminology and sociology, but of modern social science, too.

Lambert Adolphe Jacques Quetelet (1796–1874) may have been the first who took advantage of criminal statistics that were beginning to become available in the 1820s. Originally he was a Belgian mathematician, astronomer, statistician and sociologist, but later he became the first scientific criminologist after employing a new statistic- and geographic-based approach.

In his work entitled *Sur l'homme et le développement de ses facultés, ou essai de physique sociale* (A Treatise on Human and the Development of His Faculties) – which was written in 1835 –, he collected and analysed statistics on crime, mortality and other subjects and devised improvements in census taking. In this book '[h]e presented his conception of the »homme moyen« (»average human«) as the central value about which measurements of human traits are grouped according to the normal distribution. His studies of the numerical constancy of such presumably voluntary acts as crimes stimulated extensive studies in »moral statistics« and wide discussion of free will versus social determinism. In trying to discover through statistics the causes of antisocial acts, Quetelet conceived of the idea of relative propensity to crime of specific age groups. This idea, like his *homme moyen*, evoked great controversy among social scientists in the 19th century.⁸ The statements of the two researchers drew attention to the need for examining environmental and geographical features through statistics. They considered territorial context, which they linked to other factors, which approach became a decisive starting point of the field of criminal statistics and CG.

Of course, several Hungarian studies were born in the above topic, but almost half a century later, and unfortunately this delayed development was not continuous because of the socialist governmental system of the 20th century. The socialist view of the state and the secret management of criminal statistics hampered considerably the research in this field.⁹ At the same time, we can be proud of the fact that criminal and forensic statistical, furthermore geographical research has taken place already at the end of the 19th century in our country.

One of the most prominent people of the development of Hungarian CG is the economist and statistician *Béla Földes* (1848–1944), who was searching for correlation between crime and geographical features. In 1889, he published an article about the statistics of crime, so he became the first person associated with a criminal geographic study in Hungary. Földes recognised the hidden possibilities in criminal statistics, which can be the inductive and the empirical basis of the study of crime. Földes also sought to reveal the individual and social processes and connections behind the data, therefore he dealt specifically with the relationship between economic conditions,

⁷ 'André-Michel Guerry', Wikipedia. Available: https://en.wikipedia.org/wiki/Andr%C3%A9-Michel_Guerry (16. 12. 2020.)

⁸ 'Adolphe Quetelet', Encyclopædia Britannica. Available: www.britannica.com/biography/Adolphe-Quetelet (20. 05. 2020.)

⁹ Szabolcs Mátyás and János Sallai, 'Kriminálgeográfia', in *Tendenciák és alapvetések a bűnügyi tudományok köréből*, ed by P. Ruzsonyi (Budapest: NKE RTK, 2014), 336.

spatiality and crime. He used several different types of data in various categories: *his system of categories includes physical, economic, intellectual, moral, legal and political factors alike*.¹⁰

His work was based in particular on the data of censuses, and he identified several connections between poverty and crime. He emphasised the role of poverty, because in his opinion the low income and thus low social status is a catalyst for crime, furthermore, 'the consequences of poverty are not only individual but also social'.¹¹ In addition, he focused on the geographical location of crime and he differentiated so-called 'endemic crimes' that are specific to a certain location.¹²

Földes was followed by many people, among them *Albert Irk* (1884–1952), who published a book entitled *Kriminológia* [Criminology] in 1912 about the discipline of criminology. It was the first Hungarian book which tried to systematise the trends of criminology and dealt separately with the territorial distribution of crime. He identified the spatial characteristics of crime as physical factors outside the human body, after he made a crime map and realised that crime was most prevalent where the natural conditions were not appropriate and the population density and literacy rate were low.¹³ According to Irk, the urban and rural crimes have the same attributes, but while in rapidly developing cities crime against property dominates, in the countryside crimes against life and violent crimes are more frequent. Irk wrote the following: "The city itself is not the cause of the criminality... but in the cities there are more personal poverty without any surveillance, which can be a condition for crime."¹⁴

Interestingly, between the two world wars almost only jurists (for instance, Ervin Hacker, Károly Schnellet) dealt with this subject.

3. Urban sociological and social-ecological explanations

In the 20th century the examination of local characteristics and the spatial distribution of crime became an important research area of criminology and sociology. The main focus of this research were cities where the industrial revolution of the 19th century generated an unstoppable urbanisation. The result of this process was the growth of population, rapid growth of density, and poorer areas and factory quarters in the periphery of cities inhabited by workers. The relationships in these overcrowded polises have changed, social bonds have become loose, the cohesive capability of communities

¹⁰ Andrea Domokos, 'The Emergence of Criminology in Hungarian Criminal Sciences – late 19th–early 20th century', *Acta Juridica Hungarica* 54, no 4 (2013), 338.

¹¹ Béla Földes, *A társadalmi gazdaságtan alkalmazott és gyakorlati tanai*, 4th edition (Budapest: Athenaeum Irodalmi és Nyomdai R.-T., 1907), 516.

¹² Roland Perényi, 'A bűnügyi statisztika Magyarországon a „hosszú” XIX. században', *Statisztikai Szemle* 85, no 6 (2007), 524–541.

¹³ Albert Irk, *Kriminológia I. Kriminológia – A büntett embertani, fizikai és társadalmi tényezői* (Budapest: Poltzer Zsigmond és Fia Könyvkereskedése, 1912), 262.

¹⁴ *Ibid.*, 263.

have fallen apart, and ignorance has created a new culture of behaviour. Neither the individuals, nor the society, nor the governments have prepared for these dramatic and rapid changes, so the number of deviant and abnormal acts have multiplied, alcoholism, drug use and prostitution have been unmanageable problems.

In the lack of conscious governmental intervention, the situation was no longer sustainable, but the solutions required surveys and other types of research which could present the real and deep-seated causes. This is the underlying reason for the birth of many socio-ecological, criminological and other scientific explanations.

One of these theories was the *concentric zone model*, which was made by *Robert Ezra Park* (1864–1944) and *Ernest Burgess* (1886–1966), members of the Chicago School. Their book, *City*, was published in 1925, and in this they gave a model to define how different social groups are located in a metropolitan area. The concentric zone model is one of the well-known and widely studied models in urban planning, which is based on the socio-economic status of households and the distance from central area or downtown. The different locations were defined in the form of rings around the core urban area around which the city grew, in the following way:

- *Central Business District (CBD)*: ‘The CBD is the focus of power (government, finance, business headquarters) which – incidentally – is taken as given in the model. All other activity locates relative to this centre in concentric rings.’¹⁵

‘The zone has tertiary activities and earns maximum economic returns. Another feature is the accessibility of the area, because of the convergence and passing of transport networks through this part from surrounding and even far places in the city. This part has tall buildings and noticeably high density to maximize the returns from land.’¹⁶

This zone also known as ‘loop’, ‘where most of the tertiary employment is located and where the urban transport infrastructure converges, making this zone the most accessible.’¹⁷

- *Transition Zone*:

‘The mixed residential and commercial use characterizes this zone. This is located adjacent and around the CBD and is continuously changing. Another feature is the range of activities taking place like mixed land use, car parking, cafe, old buildings. This zone had a high population density when industrial activities were at their peak. Those residing in this zone were of the poorest segment and had the lowest housing condition.’¹⁸

¹⁵ Richard Shearmur, ‘What is an urban structure? The challenge of foreseeing 21st century spatial patterns of the urban economy’, Discussion Paper, 2011. Institut National de la Recherche Scientifique, Montréal. 23.

¹⁶ ‘Burgess Model’. Centroid PM. Available: www.centroidpm.com/urban-management/burgess-model/ (12. 04. 2020.)

¹⁷ ‘The Burgess Urban Land Use Model’, The Geography of Transport Systems. Available: https://transportgeography.org/?page_id=4908 (03. 12. 2020.)

¹⁸ ‘Burgess Model’.

- *Inner City / Working Class zone (Blue Collar Homes):* This zone is the area of industrial workers and their families who have successfully escaped from the transition zone. Its area is also an industrial zone, so going to work is cheap for them.¹⁹

- *Outer Suburbs (White Collar Homes):*

'This zone had bigger houses and new development occupied by the middle class. Many of the homes are detached, and unlike single occupants of inner suburbs, families resided in these homes. Better facilities are available to the residents like parks, open spaces, shops, large gardens but this comes at an increased commuting cost.'²⁰

- *Commuter Zone:*

'This is the peripheral area and farthest from the CBD, this resulted in highest commuting cost, when compared with other zones. Significant commuting cost gave the name »commuter zone« to this part. People living in this part were high-income groups, so this zone offered the highest quality of life and facilities, but at a cost of higher commuting cost.'²¹

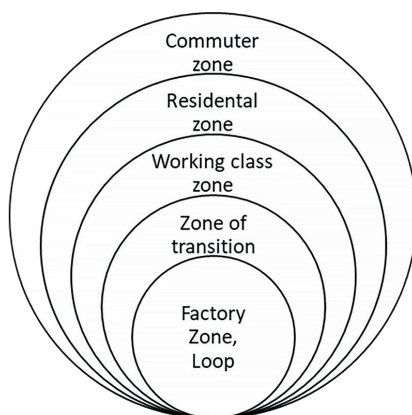

Figure 2: Concentric zone modell by Burgess. Source: edited by the author.

The next important theory was the *Hoyt or Sector model*, which was published in 1939 by *Homer Hoyt* (1895–1984). Hoyt heavily criticised the zone model, because according to him the concentric zone model is exaggeratedly USA-centric, and it is based on data of census instead of economic data.

¹⁹ Gábor Pirisi and András Trócsányi, *Általános társadalom- és gazdaságföldrajz*, SZTE. Available: <http://tamop412a.ttk.pte.hu/fil es/foldrajz2/index.html> (25. 11. 2020.)

²⁰ 'Burgess Model'.

²¹ Ibid.

The essence of Hoyt's model is the following: cities' development and growth in sectors are not simply ring-shaped, but rather (economic) functionalities. There is little or no change in land use across sectors, as similar functions attract similar ones.

According to the Hoyt model, the spatial spread of the city is determined by the high-wage (or high rental-fee) area. This is the outermost and farthest part of downtown. It is basically the home of wealthy and affluent people with the characteristic of cleanliness; here less busy, quieter and basically big houses are built. From the CBD to the corridor properties are valuable.

The middle-class group members with middle-size income can afford higher travel costs and want better living conditions. The activities of people living in this area are various, they are not only industrial works. It has many links with CBD and other industries. This area is the most important residential area.

In the low-income sector poorer groups are present. This area has narrow roads, high population density, and 'low-ventilation' houses. Roads are narrow and often linked to the industrial areas where the majority of workers in the sector work. The proximity of industries reduces travel costs and thus attracts industrial workers. The environment and living conditions are often inadequate due to the closeness of factories.

The model, of course, was formulated based on the conditions in the middle of the 20th century, but many of the sectors defined by Hoyt can still be found; their location, formation, change and development still depend on water, air and road transport availability and opportunity.

The previous theories suggest that the basis of the expansion of a city can only consist of concentric circles, which also assumes that all settlements have a city centre, the core of the city, to which all other zones are attached. However, *Chauncy D. Harris* (1914–2003) and *Edward L. Ullmann* (1912–1976) disputed this thesis and developed their concept of polygonal cities, published in 1945. According to their model, most large cities are not organised around one single centre but are composed by the merging of several downtowns. The individual zones are thus repeated in some areas and the city is a collection of these connected zones.²²

This model provided a more realistic explanation – focusing on the technological development – about the evolution of the structure of the cityscape. The model also calculated the effect of the personal transport with cars: the easier and farther movement of goods offer resettlement possibilities, thus economical activities are not centralised in one spot. Several activities move to the edge of the city, for other reasons. Such is the case of, the industrial areas, for example, which would sometimes benefit from being located away from residential areas, due to contamination problems.

Of course, other theories were published as well (by Philip Mann in 1965, by James E. Vance Jr. in 1964, or by Michael J. White in 1987), but more important is that these theories have been finally connected with the evolution of crime.

²² Adrienne Csizmady, *A térinformatika a társadalomtudományban*, ELTE, Available: www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0010_2A_16_Csizmady_Adrienne_Terinformatika_a_tarsadalomtudomanyban_cimu_targyhoz_digitalis_tankonyv_fejl/adatok.html (25. 11. 2020.)

The connection between crime and zone theories was established by *Clifford R. Shaw* (1895–1957) and *Henry D. McKay* (1899–1980), when, as a result of their research, they realised that the juvenile delinquency rates are accurately in line with the zones of Park and Burgess.²³

According to their *social disorganisation theory*, rates of crime were not evenly dispersed across time and space in the city of Chicago.

Instead, crime tended to be concentrated in particular areas of the city, and importantly, remained relatively stable within different areas despite continual changes in the populations who lived in each area. In neighbourhoods with high crime rates, for example, the rates remained relatively high regardless of which racial or ethnic group happened to reside there at any particular time, and, as these previously »crime-prone groups« moved to lower-crime areas of the city, their rate of criminal activity decreased accordingly to correspond with the lower rates characteristic of that area. These observations led Shaw and McKay to the conclusion that crime was likely a function of neighbourhood dynamics, and not necessarily a function of the individuals within neighbourhoods.²⁴

Shaw and McKay applied the concentric zone theory to juvenile delinquency. From the ecologic perspective, they observed Chicago between 1900 and 1933. As a result of their study, in their book, *“Juvenile Delinquency and Urban Areas”*, they explained the reasons for high level crimes in the inner cities. They examined the effects of structural variables on delinquency rates. These are low economic status, ethnic heterogeneity and residential mobility. These structural factors cause social disorganization then social disorganization increases the crime and delinquency rates.²⁵

“The four major assumptions associated with this theory are:

(1) *delinquency is the breakdown of institutional, community-based controls, ...*

(2) *disorganization is community-based institution that is generally caused by rapid industrialization, immigration process and urbanization, ...*

(3) *competition and dominance affect the performance of social institutions attractiveness of residential and business locations correspond closely to natural, ecological principles, ...*

(4) *these kind of areas cause the development of criminal values and traditions.*²⁶

²³ Andrea Borbíró et alii (eds.), *Kriminológia* (Budapest: Wolters Kluwer, 2016), 135.

²⁴ *Review of the Roots of Youth Violence, Ontario*, Ministry of Children, Community and Social Services. Available: www.children.gov.on.ca/htdocs/English/professionals/oyap/roots/index.aspx (03. 12. 2020.)

²⁵ Ögretim Görevlisi, 'Testing social disorganization theory for the causes of index (major) crime incidence among Turkish juveniles', *Electronic Journal of Social Sciences* 13, no 51 (2014), 331.

²⁶ *Ibid.*, 332.

4. The development of CPTED

After representing the development of classical basis of CG in the previous chapter, we must have a look at the history of CPTED.

Jane Jacobs (1916–2006), an American writer and activist, was the first critic of the urban planning politics. She wrote a book in 1961, called *The Death and Life of Great American Cities*, which was a milestone in the history of CPTED. In this book 'Jacobs saw cities as integrated systems that had their own logic and dynamism which would change over time according to how they were used. With an eye for detail, she wrote eloquently about sidewalks, parks, retail design and self-organization. She promoted higher density in cities, short blocks, local economies, and mixed uses.'²⁷ According to Jacobs the traffic of streets is an important factor of the crime. It means that the busier a street is, the safer we feel ourselves.²⁸

The year of 1971 is the most important date in the history of CPTED, because *C. Ray Jeffery* (1921–2007) coined the term of this type of prophylaxis with his famous book *Crime Prevention Through Environmental Design*. Victoria Gibson summarised Jeffery's work as follows: 'Jeffery collectively evaluates the exploration of criminality through each discipline and underlines their importance and contribution to a new model of crime prevention. What Jeffery is suggesting in his book that we can better design environment in which humans operate, to prevent the type of behaviour we wish to control. Crucially, his research also accentuated that the notion of the environment is being a much broader notion than the typical physical built environment.'

Jeffery highlighted a new approach to human behaviour in the form of behaviourism and environmentalism. He observed that crime and undesirable behaviour had previously been regarded as a biophysical phenomenon, regarded as an adaptive process to environmental conditions. From this, he emphasized the need to consider behaviour as a future orientated process in which undesirable behaviour is a result of material or social rewards, rather than a consequence of past trauma or broken families etc. To change this criminal behaviour, he argued that we must remove the environmental reinforcement which maintains such behaviour and these environmental reinforcements can be in any form.

He describes the commission of a criminal act to involve the potential consequence of punishment; therefore, the gain from the criminal act must be weighed against the risk of punishment.

Four elements of criminal behaviour are developed here:

- a) The reinforcement available from the criminal act.
- b) The risk involved in the commission of crime.
- c) The past conditioning history of the individual involved.
- d) The opportunity structure to commit the act.

²⁷ 'Who was Jane Jacobs?' Jane Jacobs Walk. Available: www.janejacobswalk.org/about-jane-jacobs-walk/meet-jane-jacobs (04. 04. 2020.)

²⁸ Borbíró et alii, *Kriminológia*, 236–237.

Whilst Jeffery's ideas were pioneering at that time, his failure to provide immediate short-term solutions resulted in his work being largely ignored and attacked by criminologists at that time.²⁹

The next step of the development of CPTED was the book of *Oscar Newman* (1935–2004). He wrote his book *Defensible space* in 1972. This is the 'dominant theoretical framework put forward to explain the unique contribution that environmental design and layout play in creating opportunities for crime'.³⁰

According to Newman the defensible space theory has only one real purpose:

'[r]estructure the physical layout of communities to allow residents to control the areas around their homes. This includes the streets and grounds outside their buildings and the lobbies and corridors within them. The programs help people preserve those areas in which they can realize their commonly held values and lifestyles.'³¹

There are four key concepts and design principles in his theory: *territoriality, surveillance, image and milieu*.

Newman suggested that the physical layout can be designed to improve natural surveillance opportunities for residents. The ability of residents to casually and regularly observe the public areas in one's environment is an important factor in reducing crime in these areas and in lessening residents' fear of crime when they use these public areas. This idea is similar to the argument offered by Jane Jacobs that buildings should be oriented to provide natural surveillance of the street.

Of course, defensible space theory 'was discussed, utilised, and criticised widely by criminologists and other social scientists, as well as urban planners, law enforcement officials, and architects. Despite that, the design concepts have also been implemented in numerous communities in the United States and around the world.'³²

Almost a decade later *Donald Appleyard* (1928–1982), who was an urban designer and theorist, observed the influence of the pedestrian traffic on crime. In 1981, in his book *Livable streets*, he discussed traffic control, street management, and the protection of neighbourhoods. He emphasised that '[p]eople have always lived on streets. They have been the places where children first learned about the world, where neighbours met, the social centres of towns and cities, the rallying points for revolts, the scenes of repression... The street has always been the scene of this conflict, between living and access, between resident and traveller, between street life and the threat of death.'³³

²⁹ Victoria Gibson, *Third Generation CPTED? Rethinking the Basis for Crime Prevention Strategies* (Newcastle: Northumbria University, 2016), 33.

³⁰ Danielle Reynald and Henk Elffers, 'The Future of Newman's Defensible Space Theory: Linking Defensible Space and the Routine Activities of Place', *European Journal of Criminology* 6 (2009), 26.

³¹ Oscar Newman, *Creating Defensible Space* (U.S. Department of Housing and Urban Development, Office of Policy Development and Research, 1996), 9.

³² Patrick Donally, 'Newman, Oscar: Defensible Space Theory', *Encyclopedia of Criminological Theory*, ed. by Francis T. Cullen and Pamela Wilcox (SAGE, 2010).

³³ Donald Appleyard, *Livable streets* (Berkeley CA: University of California, 1981), 1.

According to Appleyard the 'streets can kill the cities'. As a result of his research, he defined three type of streets: '[t]he 2,000 vehicles per day street was considered Light Street, 8,000 vehicles per day travelled in a Medium Street and 16,000 vehicles per day in a Heavy Street. His research showed that residents of Light Street had three more friends and twice as many acquaintances as the people on Heavy Street.

Further, as traffic volume increases, the space people considered to be their territory shrank. Appleyard suggested that these results were related, indicating that residents on Heavy Street had less friends and acquaintances precisely because there was less home territory in which to interact socially.³⁴

Summarising, the first generation CPTED principles are:

a) *natural surveillance*

It is based on the defensible space concept, its goal is to discourage potential offenders by maximising the visibility of space and its users, thereby increasing the probability that offenders will be detected by inhabitants and other legitimate users.

b) *territorial reinforcement*

This principle calls for the clear demarcation of zones that are visibly controlled and influenced by the inhabitants of the surrounding space. It requires that public and private zones are clearly delineated, property lines are well defined through the use of fences, barriers and landscaping.

c) *natural access control and target hardening*

This recommendation focuses on the strategy of blocking off access to crime targets by using structural intervention. For instance, physical barriers, lockable gates, fences, traffic calming, CCTV and so on.

d) *maintenance, place management*

The image and space management strategy is aimed at the consistent maintenance and upkeep of the physical environment in order to foster a positive place image and maintain good place management practices.³⁵

5. The future of the relationship between CPTED and CG

In the light of the above, first generation CPTED principles focus on the physical surroundings and on technical solutions. On the other hand, second generation CPTED principles concentrate on individuals and community. In 1998, *Gregory Saville* and *Gerry Cleveland* published an article in which they described their new approach. According to them, the CPTED experts have forgotten the essence of CPTED and they focus only on the physical design aspects. Their main question is: 'Have we forgotten that what is significant about Jacob's »eyes on the street« are not the sightlines or even the streets,

³⁴ 'Donald Appleyard', Project for Public Spaces. Available: www.pps.org/article/dappleyard (05. 05. 2020.)

³⁵ Bonnie S. Fisher and Steven P. Lab (eds.), *Encyclopedia of Victimology and crime prevention* (SAGE, 2010), 220–223.

but the eyes? Jacob's synecdoche – using eyes to represent entire neighbourhoods of watchers – reminds us that what really counts is a sense of community.³⁶

As a result of this argument they created new, second-generation principles:

a) *social cohesion and community culture*

Maybe these are the most important principles, which are implemented by bringing residents together. These principles are aimed at encouraging community participation by organising social events and other activities, which promote the establishment of a network of relationships among residents. By enhancing the relationships between residents, social cohesion interventions can help foster effective network of engaged citizens that are not only able to provide guardianship in neighbourhood but also resolve conflicts within them.³⁷

b) *connectivity*

It focuses on building up a positive network of relationships between neighbourhoods and external public support agencies. Initiating and sustaining relationships may require interpersonal skills, cyber and physical connectivity.

c) *threshold capacity*

Finally, the last component refers to the natural capacity of a neighbourhood to serve particular functions or host specific activities. This involves establishing balanced or land uses and social activities introducing social stabilisers or keeping crime generators low.

Before the birth of second-generation principles CG was not necessary in a 'CPTED process', because CPTED solutions were interpreted as general and multipurpose recommendations that could be used everywhere. The overwhelming majority of recommendations, such as transparency, lighting, or even the height of fences and bushes, as applicable crime prevention interventions, had not previously been linked to criminal contamination. As a result of the misunderstanding – mentioned by Saville –, CPTED was only interpreted as a set of technical solutions, so its application was not a prerequisite for the CG examination of the area.

The new (or maybe the right) approach of CPTED adopts the diametrically opposite point of view, when focuses on a defined community of a specific area. If we try to make safer a specific area, we must know the existing problems. Not only in relation of crime, but in relation of fear of crime, and other deviant acts and habits of community. We must reveal every circumstance and we need to understand how the community works. What kind of problems – for example traffic situations or young people, who are hanging out on the streets – bother the people? And of course, where these problems are located?

---

³⁶ Gregory Saville and Gerry Cleveland, 2ND GENERATION CPTED: *An Antidote to the Social Y2K Virus of Urban Design* (Washington: 3rd International CPTED Conference, 1998), 1.

³⁷ Hervé Borrión and Daniel Koch, 'Architecture', in *Routledge Handbook of Crime Science*, ed. by Richard Wortley et alii (New York: Routledge International Handbooks, Taylor&Francis Group, 2018), 159.

So, we must use the tools of CG and make maps, which can give us a general idea and help identify the right interventions.

6. Summary

In the 1990s and 2000s the theories appeared in practice and, among others, the National Institute of Crime Prevention in the USA, the International CPTED Association in Canada, the Secure by Design (SBD) in the United Kingdom were established. Unfortunately, both criminal geography research and CPTED research are lagging behind in Hungary.

As you can see above, the creation of new theories, principles and methods is endless. For example, Saville, after making the second-generation principles, started a new movement, called *Safegrowth*. Safegrowth is actually a new approach of CPTED, which tries to focus on people and their real problems. It is a people-based program that creates new relationships between city government and residents in order to prevent crime and planning for the future. While technology and evidence-based practice plays an important role, people who believe in CPTED and Safegrowth build community capacity with precise and measurable plans and permanent, problem-solving teams networked together throughout the city.

The basic philosophies of Safegrowth are:

- *Action-Based Practice (ABP)* – ‘the neighbourhood, such as residents, and those with specialized expertise, such as crime prevention practitioners, academics, urban planners and police officers, have an equally important role to play in making safer and more vibrant places.’³⁸
- *To-for-with-by* – ‘SafeGrowth is an integrated planning method for planning safe neighbourhoods based on To-For-With-By. It proceeds by delivering strategies in partnership With and independently By residents, not To or For them.’³⁹

And this planning is based on the tools of criminal geography!

REFERENCES

- ‘A New Language for the 21st Century’. Safegrowth. Available: www.safegrowth.org/safegrowth-language.html (16. 12. 2020.)
- ‘Adolphe Quetelet’, Encyclopædia Britannica. Available: www.britannica.com/biography/Adolphe-Quetelet (20. 05. 2020.)
- André-Michel Guerry’. Wikipedia. Available: https://en.wikipedia.org/wiki/Andr%C3%A9-Michel_Guerry (16. 12. 2020.)

---

³⁸ ‘A New Language for the 21st Century’. Safegrowth. Available: www.safegrowth.org/safegrowth-language.html (16. 12. 2020.)

³⁹ Ibid.

- Appleyard, Donald: *Livable streets*. Berkeley CA, University of California, 1981.
- Barabás, A. Tünde et alii: 'Környezetszenzitív megelőzés az okos városokban'. *Kriminológiai Tanulmányok* 56 (2019), 121–142.
- Borbíró, Andrea et alii (eds.): *Kriminológia*. Budapest, Wolters Kluwer, 2016.
- Borrion, Hervé – Koch, Daniel: *Architecture*. In *Routledge Handbook of Crime Science*, ed. by Wortley, Richard et alii. New York, Routledge International Handbooks, Taylor&Francis Group, 2018. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780203431405-11>
- 'Burgess Model'. Centroid PM. Available: www.centroidpm.com/urban-management/burgess-model/ (12. 04. 2020.)
- Crowe, Timothy D.: *Crime prevention through environmental design: Applications of architectural design and space management concepts*. 2nd edition. National Crime Prevention Institute. Boston, Butterworth–Heinemann, 2000.
- Csizmady, Adrienne: *A térinformatika a társadalomtudományban*. ELTE. Available: www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0010_2A_16_Csizmady_Adrienne_Terinformatika_a_tarsadalomtudomanyban_cimu_targyhoz_digitalis_tankonyv_fejl/adatok.html (25. 11. 2020.)
- Domokos, Andrea: 'The Emergence of Criminology in Hungarian Criminal Sciences – late 19th–early 20th century'. *Acta Juridica Hungarica* 54, no 4 (2013), 331–348. DOI: <https://doi.org/10.1556/ajur.54.2013.4.3>
- 'Donald Appleyard', Project for Public Spaces. Available: www.pps.org/article/dappleyard (05. 05. 2020.)
- Donally, Patrick G.: 'Newman, Oscar: Defensible Space Theory'. In *Encyclopedia of Criminological Theory*, ed. by Cullen, Francis T. – Wilcox, Pamela. SAGE, 2010. 665–668. DOI: <https://doi.org/10.4135/9781412959193.n185>
- Fisher, Bonnie S. – Lab, Steven P. (eds.): *Encyclopedia of Victimology and crime prevention*. SAGE, 2010. DOI: 10.4135/9781412979993
- Földes, Béla: *A társadalmi gazdaságtan alkalmazott és gyakorlati tanai*. 4th edition. Budapest, Athenaeum Irodalmi és Nyomdai R.-T., 1907.
- Gibson, Victoria: *Third Generation CPTED? Rethinking the Basis for Crime Prevention Strategies*. Newcastle, Northumbria University, 2016.
- Görevlisi, Ögretim: 'Testing social disorganization theory for the causes of index (major) crime incidence among turkish juveniles'. *Electronic Journal of Social Sciences* 13, no 51 (2014), 329–345. DOI: <https://doi.org/10.17755/esosder.22159>
- Hagan, Frank E.: *Introduction to criminology – Theories, Methods and Criminal Behavior*. 7th edition. SAGE, 2011.
- Irk, Albert: *Kriminológia I. Krimináletológia – A büntett embertani, fizikai és társadalmi tényezői*. Budapest, Pöltzer Zsigmond és Fia Könyvkereskedése, 1912.
- Mátyás, Szabolcs – Sallai, János: 'Kriminálgeográfia'. In *Tendenciák és alapvetések a bűnügyi tudományok köréből*, ed. by Ruzsonyi, P. Budapest, NKE RTK, 2014. 335–353.
- Molnár, István Jenő: 'A bűnmegelőzés értelmezése és magyarországi fejlődése'. In *A bűnüldözés és a bűnmegelőzés rendszertudományi tényezői*. Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Szakcsoportja, 2019. 77–91.
- Newman, Oscar: *Creating Defensible Space*. U.S. Department of Housing and Urban Development, Office of Policy Development and Research, 1996.
- Perényi, Roland: 'A bűnügyi statisztika Magyarországon a „hosszú” XIX. században'. *Statisztikai Szemle* 85, no 6 (2007), 524–541.
- Pirisi, Gábor – Trócsányi, András. *Általános társadalom- és gazdaságföldrajz*. SZTE. Available: <http://tamop412a.ttk.pte.hu/fil/es/foldrajz2/index.html> (25. 11. 2020.)
- Review of the Roots of Youth Violence*. Ontario, Ministry of Children, Community and Social Services. Available: www.children.gov.on.ca/htdocs/English/professionals/oyap/roots/index.aspx (03. 12. 2020.)
- Reynald, Danielle M. – Elffers, Henk: 'The Future of Newman's Defensible Space Theory: Linking Defensible Space and the Routine Activities of Place'. *European Journal of Criminology* 6 (2009), 25–46. DOI: <https://doi.org/10.1177/1477370808098103>

Shearmur, Richard: 'What is an urban structure? The challenge of foreseeing 21st century spatial patterns of the urban economy'. Discussion Paper, 2011. Institut National de la Recherche Scientifique, Montréal.

Saville, Gregory – Cleveland, Gerry: *2nd Generation CPTED: An Antidote to the Social Y2K Virus of Urban Design*. Conference paper, Washington, 3rd International CPTED Conference, 1998.

Tóth, Antal: *A bűnözés térbeli aspektusainak szociálgeográfiai vizsgálata Hajdú-Bihar megyében*. PhD Dissertation, University of Debrecen, 2007.

'The Burgess Urban Land Use Model'. The Geography of Transport Systems. Available: https://transportgeography.org/?page_id=4908 (03. 12. 2020.)

'Who was Jane Jacobs?' Jane Jacobs Walk. Available: www.janejacobswalk.org/about-jane-jacobs-walk/meet-jane-jacobs (04. 04. 2020.)

ABSZTRAKT

Az építészeti bűnmegelőzés és a kriminálföldrajz kapcsolata

MOLNÁR István Jenő

Az eredményes bűnmegelőzés alapja a bűnözési trendek ismerete, a kriminális cselekmények alakulásának folyamatos nyomon követése. A bűnözés struktúrájának, dinamikájának és terjedelmének feltérképezésére irányuló igény nem új keletű, mint ahogy a deliktumok térbeli megoszlásának és az építészeti bűnmegelőzés kapcsolatának vizsgálata sem. Az építészeti bűnmegelőzés filozófiája azonban az elmúlt két évtizedben gyökeresen megváltozott, középpontba került az egyén és az egyének alkotta közösségek szerepe, bevonásuk, cselekvésre ösztönzésük szükségessége. Vajon milyen módon változott meg e paradigmaváltásnak köszönhetően a két terület viszonya? Mennyire magától értetődő a jövőben az, hogy azokon a területeken kell az építészeti bűnmegelőzés eszközeit alkalmazni, ahol nagyobb bűnügyi fertőzöttség tapasztalható?

Kulcsszavak: bűnmegelőzés, építészeti bűnmegelőzés, kriminálföldrajz, építészet, várostervezés

Képzés és tanulmányi szerződés a rendvédelmi szerveknél

HARGITAI Veronika¹

A szerző a jelen tanulmányában a rendészeti szervek tagjai számára rendelkezésre álló képzési formákat mutatja be. Ismerteti a tanulmányi szerződés legfontosabb jellegzetességeit, a képzési formák főbb típusait, az egyes képzéstípusokhoz kapcsolódó jogokat és kötelezettségeket. Rámutat a képzéssel kapcsolatos problémákra és az állomány tagja által vállalt képzés nem teljesítésének vagy nem megfelelő teljesítésének jogkövetkezményeire.

Kulcsszavak: tanulmányi szerződés, megtérítési kötelezettség, továbbképzés, munkaidő-kedvezmény, képzésre kötelezés

1. Bevezető

A 2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról (Hszt.)² által biztosított rendelkezések alapján a rendvédelmi szerv tagjának továbbképzésére a hatályos szabályozás szerint több lehetőség is van.

A kötelezettségeket, a támogatásokat és a szankciók jellemzőit tekintve a képzések között azonban jelentős eltérés tapasztalható.

A hivatásos állomány tagjának szempontjából azonban egyáltalán nem mindegy, hogy a képzésre vállalkozó személy melyik képzési formát veheti vagy veszi igénybe.

A köznyelv a tanulmányi szerződést gyűjtőfogalomként használja. Így nevezik az ösztöndíjszerződéseket, a munkáltató általi jogszabályon alapuló kötelezést, és ezt a fogalmat használják a tényleges tanulmányi szerződés esetén is.

A tanulmányi szerződés sajátossága, hogy maga a szerződés, bár a munkajog területére tartozik, lényegét tekintve civiljogi, polgári jogi kategória.

A tanulmányi szerződés létjogosultságát az adja, hogy előnyös a munkáltató számára: a dolgozói továbbképzés intézményesített eszköze, és egyben a munkaerő-szükséglet biztosításának módja. A képzésért cserébe a munkáltató meghatározott ideig biztos számíthat a dolgozó munkájára. A tanulmányi szerződés ugyanakkor quasi jutal-

¹ Dr. HARGITAI Veronika mesteroktató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Közjogi és Rendészeti Jogi Tanszék
Veronika HARGITAI, master instructor University of Public Service Faculty of Law Enforcement, Department of Public Law and Law Enforcement Legislation
<https://orcid.org/0000-0001-5419-0995>; hargitai.vera@uni-nke.hu

² 2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról.

mazási eszköz is, mert ha a munkáltató tanulmányi szerződést köt a dolgozóval, ezzel egyben a dolgozójának arra érdemességét is elismeri, és a dolgozója munkáját méltányolja. A tanulmányi szerződés ugyanakkor a munkavállaló számára is előnyökkel jár, hiszen a saját képzéséhez anyagi támogatást és/ vagy munkaidő-kedvezményt kap.

A munka törvénykönyvében³ meghatározott tanulmányi szerződés fogalom adja az alapját a munkáltatók és a munkavállalók között a munkavállaló képzése érdekében kötött minden megállapodásnak.

A tanulmányi szerződésben a munkáltató vállalja, hogy a tanulmányok alatt támogatást nyújt, a munkavállaló pedig arra kötelezi magát, hogy a megállapodás szerinti tanulmányokat folytatja, és a képzettség megszerzése után a támogatás mértékével arányos időn – de legfeljebb öt éven – keresztül munkaviszonyát felmondással nem szünteti meg.⁴

A tanulmányi szerződés mint civiljogi jogintézmény, kétoldalú megállapodás. Nem tartalmaz közhatalmi jellemzőt, esetleges megszegésének jogkövetkezményei is a civil jog keretein belül maradnak. A tanulmányi szerződés megszegése, a szerződésben foglaltak nem teljesítése esetén a szankció a támogatás visszatérítése, és nem kerül sor munkajogi jogkövetkezményekre. A felmondás, a szerződéstől mentesülés jogi szabályozása, a kötbér alkalmazhatóságának lehetősége is a tanulmányi szerződés polgári jogi jellegét igazolja.⁵

A rendvédelmi szerveknél a tanulmányi szerződés jogi jellegét tovább árnyalja a szolgálati viszony miatt a Hszt. és a miniszteri szintű szabályozás hatása.

A Hszt. által biztosított rendelkezések alapján a rendvédelmi szerv tagjának továbbképzésére több lehetőség is van. *A kötelezettségeket, támogatásokat és a szankciók jellemzőit tekintve a képzések között azonban jelentős eltérés tapasztalható.*

A hivatásos állomány tagjának szempontjából a kötelezettségek és következmények egyáltalán nem mindegy, hogy melyik képzési formát veheti vagy veszi igénybe.

A hatályos jogszabályi rendelkezések szerint saját elhatározáson alapuló képzésben való részvételre tanulmányi szerződés alapján vagy önkéntes elhatározással az illetékes parancsnoknak való bejelentés után van lehetőség.

A hivatásos állomány tagja ugyanakkor a magasabb szolgálati beosztáshoz szükséges képzettség megszerzése érdekében mind rendvédelmi, mind polgári oktatási intézményben folytathat tanulmányokat.⁶

Ki kell azonban emelni, ha a hivatásos állomány tagjának képzésére a rendvédelmi szerv kötelezése alapján kerül sor, úgy az előírt kedvezményeket és a tanulmányok folytatásának valamennyi költségét az érintettel kötött megállapodás alapján a rendvédelmi szervnek kell biztosítani.

³ 2012. évi I. törvény a munka törvénykönyvéről (Mt.).

⁴ Mt. 229. § (1) bek.

⁵ Mt. 229. § (5)–(8) bek.

⁶ 31/2015. (VI. 16.) BM rendelet a belügyminiszter irányítása alá tartozó rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományát érintő személyügyi igazgatás rendjéről 70 §. (1) bek.

Ez a megállapodás, bár tanulmányok elvégzésére vonatkozó megállapodás, de nem minősül tanulmányi szerződésnek.⁷ E rendelkezés pedig teljes mértékig összhangban áll az Mt. és Hszt. azon rendelkezéseivel is, amely szerint nem köthető tanulmányi szerződés, ha a tanulmányok elvégzésére a munkáltató kötelezte a munkavállalót.

A tanulmányi szerződésnek nem minősülő, de képzésre kötelező megállapodásnak is tartalmaznia kell azonban mindazon feltételeket, amelyek egy klasszikus tanulmányi szerződés részét képeznék. Így különösen a képzőintézmény megnevezését, a képzés megnevezését és helyét, a képzési formát, a képzés jellegét és költségét, a képzés kezdő és záró időpontját, és a tanulmányi támogatás formáját és mértékét.⁸ Jelentős különbség van azonban a két jogintézmény között a támogatás formájában és a megállapodás megszegése esetén a jogkövetkezmények alkalmazásában.

A képzésre történő kötelezés esetén – bár anyagi értelemben nagyon előnyös a dolgozónak, hiszen a képzés minden költségét (tandíj, étkezés, utazás stb.) jogszabály által meghatározott keretek között a szolgálati hely viseli, ugyanakkor veszélyekkel is jár. A képzés nem teljesítése esetén a szankciók – miután ez esetben nem polgári jogi szerződésről van szó – nem maradnak a civil jog keretei között. Így a megállapodás nem teljesítése legrosszabb esetben akár a képzésben részt vevő személy szolgálati viszonyát is érinthetik.

A szolgálati törvény⁹ – a munka törvénykönyvének szabályaival összhangban – a tanulmányi szerződésre vonatkozóan tételes rendelkezést tartalmaz.

Szolgálati érdekből a munkáltatói jogkört gyakorló elöljáró a hivatásos állomány tagjával vagy a hivatásos szolgálatot vállaló személlyel tanulmányi szerződést köthet a betöltött vagy tervezett szolgálati beosztás vagy a szolgálati viszony létesítéséhez vagy fenntartásához szükséges iskolai végzettség, szakképzettség vagy rendvédelmi tárgyú szakmai képzettség iskolarendszerű vagy felnőttképzés keretében történő megszerzésére.¹⁰

Tanulmányi szerződés megkötése tehát nem kötelező, a munkáltatói jogkört gyakorló elöljáró mérlegelési jogkörébe tartozik.

Nem köthető tanulmányi szerződés, ha a tanulmányok elvégzésére a munkáltatói jogkört gyakorló elöljáró a hivatásos állomány tagját kötelezte.¹¹

A tanulmányi szerződést (akárcsak a munkáltatói kötelezést) a lényeges tartalmi elemek: a képzés tárgya, időtartama, helye, teljesítés módja, határideje, költségek viselése, kötelezettségek rögzítésével írásba kell foglalni.¹²

A tanulmányi szerződésben meg kell határozni a hivatásos állomány tagját vagy a hivatásos szolgálatot vállalót megillető támogatás formáját és mértékét, a tanulmányok befejezése után a rendvédelmi szervnél kötelezően szolgálati viszonyban eltöl-

⁷ 31/2015. (VI. 16.) BM rendelet 70. § (2) bek.

⁸ 31/2015. (VI. 16.) BM rendelet 70. § (3) bek.

⁹ Hszt.

¹⁰ Hszt. 132. § (1) bek.

¹¹ Hszt. 132. § (1) bek.

¹² Hszt. 132. § (2) bek.

tendő idő tartamát, továbbá a tanulmányi támogatás pénzben kiszámított összegére vonatkozó megtérítési kötelezettséget, ha a hivatásos állomány tagja a tanulmányait nem fejezi be, vagy a szerződésben vállalt időtartamot önhibából nem tölti le.¹³

A hivatásos állomány tagja nemcsak szolgálati érdekből, hanem egyéni érdekből, magán cél érdekében is részt vehet képzésben.

A hivatásos állomány tagja azonban saját elhatározása alapján *iskolarendszerű oktatásban, képzésben* csak az állományilletékes parancsnoknak tett előzetes bejelentés vagy tanulmányi szerződés alapján folytathat tanulmányokat.¹⁴

A hivatásos állomány tagjának formailag a képzésben való részvételhez tehát nem engedélyt kell kérnie, csak bejelentési kötelezettsége van.

A törvény azon rendelkezése azonban, amely szerint „az állományilletékes parancsnok csak abban az esetben korlátozhatja az oktatásban, képzésben való részvételt, ha az a szolgálati érdek aránytalan sérelmével járna” – véleményem szerint – lényegében burkolt engedélyeztetési kötelezettséget jelent.

A szolgálati érdek aránytalan sérelme meghatározatlan fogalom, és mint ilyen, mindig „az eset összes körülményei” alapján ítélendő meg. A szolgálatszervezés feladatainak objektív feltételei mellett a kérdés megítélése szubjektív szempontú megközelítésre is lehetőséget ad. Az, hogy a szolgálatszervezési feladat aránytalan sérelmével jár-e a képzésben való részvétel, nagymértékben függhet az állományilletékes parancsnok személyétől, emberi hozzáállásától és a bejelentést benyújtó személy parancsnokának szubjektív megítélésétől is.

Abban az esetben azonban, ha a szolgálatszervezési érdek nem képez akadályt, és a képzésben részt vevő személy „átmegy a szubjektív szűrőn” is, akkor, bár tanulmányi szerződéssel nem rendelkezik, és így költségtérítést ugyan nem kap, de tanulmányi munkaidő-kedvezményként a tanulmányok folytatásához szükséges szabadidőt a parancsnoknak jogszabály alapján biztosítani kell számára.¹⁵ Ez esetben a képzésben való részvételhez a hivatásos állomány tagjának kérelmére illetményfolyósítás nélküli szolgálatmentességet kell biztosítani.

A szabadidő mértékét az oktatási intézmény által kiadott, a kötelező iskolai foglalkozás és szakmai gyakorlat időtartamáról szóló igazolás alapján kell megállapítani, valamint ezen túl vizsgánként, ha pedig egy vizsganapon több vizsgatárgyból kell vizsgázni, vizsgatárgyanként – a vizsga napját is beleszámítva – négy munkanap szabadidőt kell biztosítani. Vizsgának ez esetben az oktatási intézmény által meghatározott számonkérés minősül. A diplomamunka, szak- és évfolyamdolgozat elkészítéséhez mindemellett tíz munkanap szabadidőt kell biztosítani.¹⁶

¹³ Hszt. 132. § (3) bek.

¹⁴ Hszt. 153. § (1) bek.

¹⁵ Hszt. 153. § (2) bek.

¹⁶ Hszt. 153. § (3)–(4) bek.

A tanulmányokat folytató személyt védő jogszabályi rendelkezés, hogy a szabadidőt a hivatásos állomány oktatásban, képzésben részt vevő tagja kérésének megfelelően, a tanulmányi év folyamán kell kiadni.¹⁷

A hivatásos állomány *iskolarendszeren kívüli oktatásban*, képzésben részt vevő tagjának tanulmányi munkaidő-kedvezmény főszabály szerint jogszabály szerint nem jár, erre csak akkor jogosult, ha azt a szolgálati viszonyra vonatkozó szabály elrendeli vagy a tanulmányi szerződés megállapítja. Tanulmányi munkaidő-kedvezményként ebben az esetben a szolgálati viszonyra vonatkozó szabályban meghatározott vagy a tanulmányi szerződésben megállapított mértékű szabadidőt kell biztosítani.¹⁸

A hivatásos állomány tagja részére a tanulmányi munkaidő-kedvezmény tartamára távolléti díjat abban az esetben kell fizetni, ha a tanulmányok folytatására őt a rendvédelmi szerv – szolgálati viszonyra vonatkozó szabály alapján – kötelezte, vagy a távolléti díj fizetését tanulmányi szerződés állapítja meg.¹⁹

2. Az illetmény és a tanulmányi szerződés

A hivatásos állomány tagja havonta alapilletményre és az egyéb pótlékokra jogosult. Az alapilletmény beosztási illetményből, szolgálati időpótlékból és hivatásos pótlékból tevődik össze. Az ellátott feladattól és körülményektől függően a hivatásos állomány tagja a szolgálati törvényben megállapított egyéb pótlékokra jogosult.²⁰

A képzésen való részvételnek, a tanulmányi szerződés megkötésének gyakran egyik indoka az, hogy a képzésben részt vevő olyan képesítést szerezzen meg, amellyel illetménynövekedést is elérhet – például pótléokra legyen jogosult. A hatályos szolgálati törvény idegennyelvtudási pótléokra vonatkozó rendelkezése hatással van a tanulmányi szerződéssel idegen nyelvi képzésben részt vevők kötelezettségeire.

Ha a rendvédelmi szerv tanulmányi szerződés alapján pénzügyi támogatást nyújt a nyelvvizsga megszerzéséhez – kivéve a felsőfokú szaknyelvi vizsgát –, a hivatásos állomány tagja az idegennyelvtudási pótlékra mindaddig nem jogosult, amíg a havonta fizetendő pótlék együttes összege nem éri el a tanulmányi szerződés alapján kifizetett pénzügyi támogatás mértékét.²¹

Ezen jogszabályi rendelkezés a rendvédelmi szerv anyagi érdekeinek védelme szempontjából ugyan érthető, de több szempontból is kifogásolható.

A szolgálati hely a támogatásért cserébe kétszeres biztosítékot vár el. Egyrészt a tanulmányi szerződésben foglalt ideig elvárja a szolgálati viszony fenntartását, másrészt a képzésre nyújtott támogatást visszaköveteli. A visszaköveteléssel a támogatást lényegében „kamatmentes kölcsönként” degradálja.

¹⁷ Hszt. 153. § (5) bek.

¹⁸ Hszt. 153. § (6) bek.

¹⁹ Hszt. 153 § (7) bek.

²⁰ Hszt. 154. § (1) bek.

²¹ Hszt. 160. § (9) bek.

3. A megtérítési kötelezettség

A képzésre vonatkozó megállapodások esetén a problémák akkor adódnak, ha valaki nem teljesíti a megállapodásban foglaltakat. Ennek oka lehet, hogy nem fejezi be a képzést, vagy a szolgálati viszonya megszűnik. Ezért a képzéshez nyújtott támogatások egyik legfontosabb kérdése az úgynevezett megtérítési kötelezettség.

A megtérítési kötelezettség nemcsak a tanulmányi szerződés esetén, hanem valamennyi képzési támogatásnál fennáll.

A megtérítés mértékét és módját azonban befolyásolja a tanulmányi szerződés megléte, és a jogszabályi előírásokon túl szubjektív okok is, mint például a képzés elvégzését vállaló fél felróható magatartása, az állományilletékes parancsnok hozzáállása a méltányossági jogkörben gyakorolható jogosítványokhoz stb. Továbbá a megtérítés szempontjából az sem mindegy, hogy a szolgálati viszony a képzés alatt vagy utána szűnik meg.

Általános elvként mondható ki azonban, hogy a képzést vállaló személy felróható magatartása a terhére eső körülményként értékelődik.

Így különösen akkor, ha a szolgálati viszony megszüntetésére fenytés kiszabásával, vagy büntetőeljárás keretében szolgálati viszony megszüntetése, lefokozás, a szolgálati viszony keretében betöltött szolgálati beosztás ellátásához szükséges tevékenység folytatását kizáró foglalkozástól eltiltás vagy közügyektől eltiltás alkalmazásával kerül sor.

De ugyanígy abban az esetben is, ha a szolgálati viszony lemondással, más rendvédelmi szervhez történő áthelyezéssel szűnik meg. Valamint akkor is, ha törvény erejénél fogva szűnik meg a hivatásos állomány tagjának a szolgálati viszonya, mert a szolgálati viszony fenntartásához szükséges és az állományilletékes parancsnok által a hivatásos állomány tagjának előírt képzési és vizsgakötelezettség teljesítését önhibájából elmulasztotta, vagy az összeférhetetlenség megszüntetését elmulasztotta vagy a hivatásos szolgálatra alkalmatlanná vált, mert nem felel meg a kifogástalan életvitel követelményének.²²

A megtérítési kötelezettség függ továbbá attól is, hogy az iskolarendszerű képzésben való részvétel esetén a szolgálati viszony mikor szűnik meg: az oktatási intézmény által kötelezően előírt tanulmányi időnél rövidebb idő alatt vagy azt követően.

Ha az oktatási intézményben kötelező tanulmányi időnél rövidebb idő alatt – a fenti okokból – szűnt meg a szolgálati viszony, akkor a rendvédelmi szerv a szolgálati beosztáshoz és előmenetelhez szükséges iskolarendszerű képzéshez térítésmentesen nyújtott támogatást időarányosan visszakövetelheti, ideértve a pénzbeli juttatásokat, a természetbeni élelmezés értékét, valamint a megállapított, de meg nem fizetett tandíjnak azt a hányadát is, amelyet a felsőoktatási intézményben a szociális és tanulmányi kedvezményekkel is meg kellett volna fizetni.²³

²² Hszt. 100. §.

²³ Hszt. 100. § (1) bek.

Tanulmányi szerződés esetén a szolgálati viszony fennállása (és fennmaradása) esetén a képzéshez nyújtott támogatás visszatérítése a polgári jogi szerződésszegés szabályai szerint alakulnak, a megtérítési kötelezettségre a felmondás, elállás rendelkezései az irányadók.

Ha azonban a hivatásos állomány tagjának szolgálati viszonya a Hszt. szerint megkötött tanulmányi szerződésben meghatározott időtartam („hűségidő”) előtt a felsorolt felróható okból szűnt meg, a hivatásos állomány tagja a tanulmányi szerződés alapján részére kifizetett tanulmányi támogatás összegét köteles

- a) teljes mértékben megtéríteni, ha a szolgálati viszonya a tanulmányi szerződésben meghatározott időtartam megkezdése előtt szűnt meg,
- b) időarányos mértékben megtéríteni, ha a szolgálati viszonya a tanulmányi szerződésben meghatározott időtartam megkezdése után, de annak letelte előtt szűnt meg.²⁴

A szolgálati viszony fennállta esetén a tanulmányi szerződés megszegéséből eredő megtérítési összeget az állományilletékes parancsnok azonban méltányosságból csökkentheti.²⁵

A diszkrecionális munkáltatói jogkörből adódóan ez csak lehetőség, de nem kötelezettség. A döntés során az állományilletékes parancsnoknak egyedileg kell vizsgálnia a tanulmányi szerződésekből eredő visszatérítési kötelezettség mértékét.

A tanulmányi támogatás visszafizetésére kötelezés körében a méltányosság során az összehasonlítható helyzetben lévő személyek között az egyenlő bánásmód követelményét sértő különbségtétel azonban nem alkalmazható.

Az egyenlő bánásmód követelménye megtartásánál azonban nemcsak a tanulmányi szerződés megszegését kell vizsgálni, hanem a munkáltatói méltányossági jogkör gyakorlás – belső utasításon alapuló mindenkire alkalmazott – mérlegelési szempontjai is összehasonlítható alapot képeznek, mivel ez teremti meg az összehasonlítható helyzetet az egyenlő bánásmód követelményét sértő különbségtétel vizsgálatához.²⁶

Előfordulhat tehát, hogy azonos képzésben részt vevő, a tanulmányi szerződést azonos módon megszegő személyekkel szemben a tanulmányi szerződés megszegése és felmondása esetén a méltányossági jogkör gyakorlása során eltérő döntés születik a visszatérítés kérdésében.

A diszkrimináció tilalma tehát nem azonos a mindenfajta megkülönböztetés tilalmával. Ahogy az Alkotmánybíróság rámutatott a megkülönböztetés arra is vonatkozik, hogy a jognak mindenkit egyenlő méltóságú személyként kell kezelnie, azaz azonos tisztelettel és körültekintéssel, az egyéni szempontok azonos mértékű figyelembevételével kell a jogosultságok és a kedvezmények elosztásának szempontjait meghatároz-

²⁴ Hszt. 100. § (2) bek.

²⁵ BH2012.11.487 Legf. Bír.Mfv.II.10.557/2010.

²⁶ 2003. évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról 8. § t) pont.

ni.²⁷ A megkülönböztetés nem jogellenes, ha tárgyilagos mérlegelés szerint észszerű indoka van és nem önkényes.²⁸

Így például a felsőfokú oktatás határidőre való be nem fejezése (például korábban a nyelvvizsga hiánya miatt) olyan szerződésszegés, amely a tanulmányi szerződésből eredő lényeges kötelezettségnek minősül, és mint ilyen felmondásra ad okot. A támogatás visszatérítése során azonban a szociális helyzet, egészségi állapot, egyéb méltányolható körülmények miatt eltérő összeg megállapítására kerülhet sor, annak ellenére, hogy a megtérítés alapját a tanulmányi szerződés azonos módon történő megszegése adja.²⁹

Mindezek alapján látható, hogy az egyes képzési formák nemcsak jogi típusukat tekintve lehetnek eltérőek, hanem a jogok és kötelezettségek eltérése mellett a szerződésszegés esetén a következmények is eltérően alakulhatnak.

Jogi források

2003. évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról (Ebtv.)
2012. évi I. törvény a Munka Törvénykönyvéről (Mt.)
2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról (Hszt.)
31/2015. (VI. 16.) BM rendelet a belügyminiszter irányítása alá tartozó rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományát érintő személyügyi igazgatás rendjéről
9/1990. (IV. 25.) AB határozat
35/1994. (VI. 24.) AB határozat
BH2011.12.349. Legf. Bír.Mfv.II.10.557/2010.
BH2012.11.487 Legf. Bír.Mfv.II.10.557/2010.

ABSTRACT

Education and Study Contracts at Law Enforcement Agencies

Veronika HARGITAI

In present article the author introduces the education possibilities for law enforcement agencies. She presents the main types of education and the rights and obligations in connection with the specified education types. She points out the problems of the education and the consequences of not completing the education undertaken by the member of the law enforcement body.

Keywords: *study contract, reimbursement, continuing education, working time reduction, education obligation*

²⁷ 9/1990. (IV. 25.) AB határozat.

²⁸ 35/1994. (VI. 24.) AB határozat.

²⁹ BH2011.12.349. Legf. Bír.Mfv.II.10.557/2010.

A jó oktatási gyakorlatok a Rendészeti Vezetéstudományi Tanszéken

KOVÁCS Gábor¹

A Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Karán a hallgatók felkészítése összetett módon valósul meg, hiszen a végzetek speciális feladatok ellátására készülnek – a nagy többségük hivatásos tiszt lesz. Az oktatói eredményesség folyamatos biztosítása szempontjából meghatározóvá válik a hatékony oktatási módszerek alkalmazása. Az egyetemen az utóbbi évtized a változások jegyében telt el, de a szakmai célok változatlanok maradtak: a Rendészettudományi Kar fő feladata a tisztjelöltek felkészítése, a kiképzés, a képzés, az oktatás és a nevelés.

Kulcsszavak: Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar, kompetenciaalapú tanulás, jó gyakorlatok, rendészeti vezetéselmélet, Közös közszérológálati gyakorlat

„Mondd el és elfelejtem;
mutasd meg és megjegyzem;
engedd, hogy csináljam és megértem.”²
Konfuciusz

1. Bevezetés

„A Nemzeti Közszerológálati Egyetem a tudományos kutatás, a tanulás és a tanítás szabadságának intézménye. Az Egyetem az oktatást és a kutatást szérológálatnak tekinti: a magyar közszérológálat fejlesztése útján hozzájárulni az európai integráció közös céljaihoz, valamint a nemzetközi béke, biztonság és szolidaritás ügyéhez.”³

A Nemzeti Közszerológálati Egyetem (NKE) Rendészettudományi Kara – cselekvően hozzájárulva az egyetemi stratégiai törekvések megvalósításához, biztosítja a magyar rendészeti szakemberek utánpótlásának jelentős részét.

¹ Prof. Dr. KOVÁCS Gábor r. dandártábornok, tanszékvezető egyetemi tanár, Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészeti Vezetéstudományi Tanszék
Prof. Gábor KOVÁCS PhD, Police Brigadier-General, Professor and Head of Department, University Public Service, Faculty of Law Enforcement, Department of Management Science
<https://orcid.org/0000-0002-1699-827X>; kovacs.gabor@uni-nke.hu

² Konfuciusz más néven Kung Fu-ce.

³ *A biztos jövő egyeteme – Intézményfejlesztési terv 2020–2025.* Tervezet 4.0. Nemzeti Közszerológálati Egyetem. é. n. 4.

Hallgatóink felkészítése komplex módon valósul meg, olyan hivatásrendi karrierpályákra készítjük fel őket, amelyek belső tartalma, működési körülményei napjainkban is gyorsan változnak, pedig a képzési rendszernek előre kell tekinteni legalább 3-4 évvel, hiszen a beiskolázáskor már tudnia kell a kar vezetésének, hogy milyen felkészültséggel, milyen tudással rendelkező tiszteket várnak a képzéseket megrendelő szervezetek. Kivételesen nagy az oktatók felelőssége, hiszen az egyetem falai között a jövő nemzedékek karriertisztjeit⁴ képezzük, évek múlva lesz látható az elvégzett felkészítő munka eredménye, hiszen olyanná formálódik a testület, mint amilyenné a Rendészettudományi Kar képzéseinek végzett tisztjei teszik.

1.1. A kompetenciaalapú oktatás és az ahhoz kapcsolódó oktatásszervezés

„Az egyetem legnagyobb értéke a hallgatók és oktatók közösségének együttműködése”⁵ – szerepel az aktuális Intézményfejlesztési tervben, amelynek megvalósítását az oktatók és a hallgatók közötti új típusú kapcsolat – egyfajta partneri viszony – jellemez.

Képzéseink kimeneti követelményei a tudás fejlesztése mellett a képesség, az attitűd, valamint az autonómia és felelősség kompetenciáinak a fejlesztését írják elő. A 222/2019. (IX. 25.) Korm. rendelet⁶ a szakokra vonatkozó követelményeket a nemzet tudat, a közszolgálati értékek és a humanitás fogalmaihoz kapcsolódva, azokat kibővítve határozza meg.

A képzési és kimeneti követelményeknek az egyes tantervekbe való beépítése az Egyetem számára egyrészt kötelezettségként jelentkezett, ugyanakkor lehetőséget adott arra vonatkozóan, hogy a Rendészettudományi Kar is megújítsa a teljes képzési portfólióját. Minden, az oktatással foglalkozó egyetemi szervezeti egységnek lehetősége nyílt az alapos előkészítő munka elvégzésére, a tapasztalatok feldolgozására, a hallgatói és oktatói vélemények figyelembevételére, a képzést megrendelő szervezetek szakmai igényeinek érvényre juttatására. Ezen célok érvényesítése érdekében hirdette meg az Egyetem a „Kreatív Tanulás Program”-ot, amelynek értelmében – egyetemi szinten – olyan pedagógiai fordulatot kell kitűzni és érvényre juttatni, amely a korszerű oktatás lényegét, a hallgatói tudás és képességek hatékony fejlesztését irányozza elő, elősegítve és kidolgozva az egyéni tanulási utak mentorálását, a személyes kapcsolatokon alapuló oktatást, nevelést, az alkotó oktatói és hallgatói szakmai közösségek megerősítését.

⁴ Karriertiszt – ebben az értelmezésben az, aki az érettségét követően kezdte meg tanulmányait a Rendészettudományi Karon – a szerző megjegyzése.

⁵ *A biztos jövő egyeteme – Intézményfejlesztési terv 2020–2025.* (é. n.) i. m. 13.

⁶ 222/2019. (IX. 25.) Korm. rendelet az államtudományi képzési területen szerzhető képesítések jegyzékéről és a képzések képzési és kimeneti követelményeiről.

Mindezek a következő célokat foglalják magukban:

- tudásközpontú megközelítés, amelynek célja, hogy a hallgatók valós, a gyakorlati életben is jó használható tudással és ismeretrendszerrel rendelkeznek a képzés befejezésekor;
- kompetenciaközpontú felkészítési rendszer, amely nemcsak a tudásanyag elsajátítását írja elő, hanem az egyes kompetenciák és azon belül a kulcskompetenciák elsajátítását célozza meg;
- egyénileg végrehajtott önálló tanulás helyett a közösségben végzett tanulás, a szükséges elméleti tudás birtokában feladatmegoldások, alkotómunka, amely során az egyének és a csoportok fejlődése az elkészített és leadott munka alapján nyomon követhető;
- az oktató és a hallgató szigorú alá-fölé rendelt viszonya helyett a személyes kapcsolat, a mentorálás, a tanár-diák közötti, egymás munkáját támogató szoros munkakapcsolat, az oktató részéről a közösségi és az egyéni tanulás hatékony támogatása;
- tömegképzés helyett kiscsoportos, hatékony és minőségi felkészítés elősegítése, a tanulási, tanítási feltételek körének biztosítása;
- az egyéni tehetségek kibontakoztatása speciális programok létrehozásával, a szakmai közösségek fejlesztése;
- a hallgatók folyamatos évközi értékelése az elkészített és leadott gyakorlati feladataik és évközi teljesítményük alapján;
- a hallgatók körében az ismeretszerzés igényének és tudásvágyának a felkeltése, az oktatók részéről az élményszerű tanulási módszerek bevezetése és alkalmazása;
- a képzések ismeret- és tudásanyagának, az oktatás módszereinek állandó fejlesztése.

Az alapos elméleti tudás átadása mellett kiemelt célunk a gyakorlatias felkészítés és módszerek alkalmazása (Dale, 1946.),⁷ a képesség, az attitűd- és szemléletformálás, az autonómia és felelősség kibontakoztatása a hallgatók körében. Mindezek mellett a pedagógiai munkának még inkább hallgató központúvá kell válnia, ehhez pedig a jelenleginél érzékenyebb pedagógiai módszerek szükségesek, amelyek a hallgatót középpontba helyező, tanulási, tanítási, gyakorlási és értékelési folyamattal valósíthatók meg. A hallgató központú tanulás-tanítás követelményrendszer minden oktatónak napi szinten alkalmaznia kell, amelynek alapjául a felsőoktatási minőségbiztosítás európai szten-derdje (*Standards and Guidelines in the European Higher Education Area: ESG*)⁸ szolgál.

⁷ A Dale által 1946-ban kidolgozott „tapasztalati piramist” továbbfejlesztette Hyland, Bruce 1969-ben, „Értelmezésben egy átlagos ember a szóban vagy írásban kapott információknak mindössze 5-10 százalékát jegyzi meg. A média (például egy film) 25 százalékos teljesítményre képes. A szerepjáték útján történő tanulás 40-60 százalékra emeli a befogadás mértékét. A legjobb, 80-90 százalékos teljesítményt pedig a téma saját bőrünkön való tapasztalata nyújtja”. Forrás: A Dale féle tapasztalati piramis. Hunline.

⁸ Az Európai Felsőoktatási Térség minőségbiztosításának standardjai és irányelvei (ESG 2015).

2. A Rendészeti Vezetéstudományi Tanszék által oktatott Vezetés- és szervezélmélet című tantárgy oktatásának jó gyakorlata

2.1. Az általános kompetenciák, amelyek a vezetélmülethez kapcsolódó tantárgyak vonatkozásában alakulnak ki

Ebben a tekintetben irányadó lehet az államtudományi képzési területen a 222/2019. (IX. 25.) Korm. rendelet, az államtudományi képzési területre vonatkozó, a 18/2016. (VIII. 5.) EMMI rendelet 1. számú mellékletében szereplő meghatározások,⁹ a végzettségi szinthez kötődő kompetenciák rendszere és tartalma, amelyek a vezetélmülethez kapcsolatos tantárgyakra vonatkozóan a következők.

A végzett hallgatók tudása: Összességében átfogó képpel rendelkezik a közszolgálat intézményrendszerének felépítéséről, egyes kiemelt szerveinek működéséről, működésük céljáról, vezetés-irányítási rendszerükről; Átfogóan ismeri az adott képzési terület tárgykörének alapvető tényeit, irányait és határait; Ismeri szakterülete fő elméleteinek ismeretszerzési és problémamegoldási módszereit.

A végzett hallgatók képességei: Más szakterületekkel együttműködve képes működtetni a normál működési rendtől eltérő, különleges viszonyok között a hivatásrendjére jellemző szervezeteket; Képes az alsó és középszintű vezető-irányító tevékenység végrehajtására.

A végzett hallgatók attitűdjei: Felismeri az általa irányított szervezet feladatait és lehetőségeit, együttműködik másokkal a különböző jellegű szakmai problémák megoldásában, saját és szervezete tevékenységével szemben kritikus, követelménytámasztó, munkatársaival szemben empatikus, de feladat- és eredménycentrikus, törekszik a kitűzött célok maradéktalan elérésére.

A végzett hallgatók autonómiája és felelőssége: Saját, mások és az általa irányított szervezet munkáját önállóan, kellő felelősséggel tervezi, szervezi, irányítja, ellenőrzi. A szakterületéhez kapcsolódóan megfelelő áttekintő-, rendszerező-, rendszerszemléletű képességgel rendelkezik.

Mindezen felsorolt általános kompetenciák kialakításban jelentős szerepet kapnak a vezetélmülethez összefüggő tantárgyak.

2.2. A Vezetés- és szervezélmélet tantárgy tantárgyi programjában meghatározott kompetenciák¹⁰

A hallgató tudása: Összességében ismeri, érti, áttekintéssel rendelkezik a közszolgálati szervezetek vezetés-irányítási rendszerében, átfogóan ismeri a vezetés és szervezélmélet

⁹ A 222/2019. (IX. 25.) Korm. rendelet, az államtudományi képzési területen a 18/2016. (VIII. 5.) EMMI rendelet 1. számú melléklete alapján a szerző által átdolgozva.

¹⁰ 62-2020. (V. 21.) sz. határozat. A Rendészettudományi Kar egyes szakjai tantervének módosítása valamint elfogadása. A Vezetés- és szervezélmélet című tantárgy tantárgyi programja. alapján a szerző által átdolgozva.

mélet legfontosabb összefüggéseit, az ehhez kapcsolódó elméleteket, fogalomrendszert, a problémamegoldás módszereit.

A hallgató képességei: Más szakterületekkel együttműködve képes működtetni a normál működési rendben működő, a hivatásrendjére jellemző szervezeteket. Képes az alsó, közép- és felső szintű vezető-irányító tevékenység végrehajtására.

A hallgató attitűdjei: Felismeri az általa irányított szervezet feladatait és lehetőségeit, szervezeten belül és kívül együttműködik másokkal a különböző jellegű szakmai problémák megoldásában.

A hallgató autonómiája és felelőssége: Saját, mások és az általa irányított szervezet munkáját önállóan, kellő felelősséggel tervezi, szervezi, irányítja, ellenőrzi.

3. A Rendészeti Vezetéstudományi Tanszék által oktatott Vezetés- és szervezéselmélet című tantárgy oktatásának jó gyakorlata

A tanszék munkatársai által kimunkált és alkalmazott jó gyakorlatok vagy annak részei minden karon, minden képzési szinten, minden képzési területen alkalmazhatók, természetesen differenciáltan, a szakmai sajátosságok figyelembevételével.

3.1. A Vezetés- és szervezéselmélet című tantárgy tantárgyi programjának felépítése

A Vezetés- és szervezéselmélet című tantárgy tantárgyi programja úgy épül fel, hogy két-három évfolyamszintű előadást, egy-egy (20-25 fő/csoport) kisebb hallgatói csoportokra bontott szeminárium követ, amelyet lehetőleg minden esetben ugyanaz az oktató vezet le a kurzus teljes ideje alatt. A félévet vizsga zárja, természetesen a szemináriumi csoportot vezető oktató feladata a hallgatók leadott anyagainak ellenőrzése és a vizsgáztatása! A tantárgyi programok összeállítási folyamatában minden tanszéki oktató részt vett, a tananyag tartalma és tantárgydidaktikai felépítése az oktatók közötti konszenzus eredményét tükrözi. A rendelkezésre álló tankönyvek és a szemelvénygyűjtemény tartalma lefedi az oktatott tananyag teljes terjedelmét. Az oktatás során az évfolyam-előadásokon hospitációs céllal jelen vannak a szemináriumot vezető oktatók is, figyelik, mi hangzik el a foglalkozáson, ismereteket szereznek azzal kapcsolatban, mit és hogyan dolgozzanak fel a szemináriumokon.

A Rendészeti Vezetéstudományi Tanszék vonatkozásában az előadások anyagai a tanszéki kollektíva által készített „Power Point” és „Prezi” diasorokban is elkészültek, kiegészítve a meglévő tankönyveket és szemelvénygyűjteményt, amelyek digitális és nyomtatott formában is a hallgatók rendelkezésre állnak. A tanszék az egyes vezetéstechnikai helyzeteket bemutató rövid videófilmekkel is rendelkezik, amelyeket a témához kapcsolódóan az előadásokon levetítenek. A tanszék oktatóinak közreműködésével elkészült egy vezetői jó gyakorlatokat bemutató esettanulmány-gyűjtemény, amely 40 különböző

gyakorlati vezetéselméleti problémát mutat be, illetve dolgoz fel. A hallgatók a példatárban a megadott válaszok alapján kiválaszthatják az optimálisnak tartott megoldást, megoldásokat.

3.2. A szemináriumok előkészítése és levezetése

Az oktatás rendszerében a szemináriumok rendkívül fontos szerepet töltenek be, hiszen az a tananyag rendszerezését, a téma iránti további érdeklődés felkeltését és a számonkérés megvalósítását szolgálja.

A hallgatók az első előadáson megkapják a tantárgyi programot, így nyomon tudják követni az egyes foglalkozások témáit. Tanszékvezetői elvárás az, hogy az adott foglalkozáson a betervezett témakör legyen az előadás anyaga. A szemináriumi foglalkozást megelőző évfolyamszintű előadáson a foglalkozás előadója feladatokat határoz meg a hallgatóknak a kiscsoportokban levezetett szeminárium lebonyolításával kapcsolatosan. A tárgyalt témakörhöz kapcsolódó anyagokat feltöltik a Moodle rendszerbe, ahol minden hallgató, minden szükséges háttéranyagot megtalál (tantárgyi program, tankönyv, prezentáció, szemináriumi felkészülési kérdések, ajánlott irodalom, kapcsolódó esettanulmányok stb.). Ezzel a „technikai” módszerrel segítjük a hallgatók felkészülését, hiszen minden segédanyag egy helyen a rendelkezésükre áll. Ezen a tanórán megtörténik a hallgatók felkérése a kiselőadások megtartására és a feladatmeghatározás a gyakorlati feladatok (esettanulmányok) megoldására (mely sorszámú esettanulmányokat dolgozzák fel). Minden hallgató vezetői szerepkörben készül fel az esettanulmányok megoldására, amelyről a szeminárium során ad majd számot.

Az elméleti előadásokat záró utolsó foglalkozást megelőzően megtörténik a szemináriumi kérdések összeállítása (átlagosan 25–30 kérdés), majd átadása a hallgatóknak (irodalomjegyzékkel, oldalszámmra meghatározva a tananyag pontos terjedelmét), hogy legyen elegendő idejük a szemináriumi felkészülésre.

3.3. A szemináriumi foglalkozás levezetésének jó gyakorlata

A foglalkozás első része a jelenléti ív körbeadásával veszi kezdetét, hiszen a tanszék oktatói közössége fontosak tartja azt, hogy a hallgatók fizikailag is legyenek jelen a szemináriumi foglalkozásokon. A Covid-19-járvány miatt átalakított oktatási módszerek (például videókonferencia, webinárium, Moodle távoktatási rendszer alkalmazása) is hasznosnak bizonyultak, a tanszéki oktatók tapasztalatai ezzel kapcsolatosan egyértelműen kedvezőek. (Érdeemes megvizsgálni a levelező munkarendes képzések esetében a videókonferencián keresztül megvalósuló oktatás lehetőségének jövőben történő részleges vagy általános bevezetését.)

Az interaktív szemináriumi foglalkozásokon fontos a személyes hallgatói részvétel, hiszen itt történik meg a tanult ismeretanyag rendszerezése és számonkérése, az eset-

legesen meg nem értett részek, kérdések áttekintése, tisztázása. Leginkább alkalmazott munkamódszer a tananyag rendszerezése során az úgynevezett frontális munka (megjegyzendő, hogy jó előadás esetén általában kevés ilyen tisztázó jellegű kérdés merül fel a hallgatók körében).

A foglalkozás további részében a foglalkozás vezetője – az előzetesen a hallgatók rendelkezésre bocsátott szemináriumi kérdésekből történő véletlenszerű kiválasztással – kérdéseket fogalmaz meg, amelyekre a hallgatók önként jelentkezéssel vagy kijelölés alapján válaszolnak. Az oktató minden választ értékeli (részosztályzatot ad, vagy valamilyen pontozásos rendszer alkalmazásával méri a válaszadók teljesítményét), foglalkozásról-foglalkozásra vezetett nyilvántartásában naplózza a szemináriumokon nyújtott teljesítményt (ezeket a szerepléseket összesítik a kurzus végén, a zárási jegy [vizsgaosztályzat] megítélése során játszanak fontos szerepet).

A foglalkozáson 5-10 szemináriumi kérdés áttekintése után következnek az egyenként öt-nyolc perces kiselőadások (általában 2 db), amelyeket prezentációs szemléltetéssel támogatnak. Ezeket az előadásokat a hallgatók és a foglalkozás vezetője közösen értékelik, felhívva a figyelmet a fontosabb összefüggésekre és az egyes bemutatott elméleti kérdésekre a gyakorlatban történő megjelenésére. Ezt a részt a szünet követi, amely alatt a hallgatók kicsit kikapcsolódhatnak, megszakitva ezzel a szeminárium viszonylagos feszességét.

A második tanóra az esettanulmányok megoldásával veszi kezdetét. A részt vevő hallgatók néhány percben – az esettanulmányok gyűjteményéből, a témakörhöz kapcsolódó két-három esetet dolgoznak fel, három-öt fős kiscsoportokban (előzőleg az önképzés során már kialakították a megoldással kapcsolatos egyéni álláspontjukat). Az egyes csoportok tagjai konszenzussal kialakítják a válaszukat, és azt röviden ismertetik, majd a csoportok összevetik egymás megoldásait és a foglalkozásvezető segítségével kialakítják a szemináriumi csoport által is elfogadott választ (válaszokat).

Ezt a mozzanatot követi a számonkérés, a zárthelyi dolgozat megírása. A szemináriumot vezető oktató az előzetesen kiadott szemináriumi felkészülési kérdésekből tesztlapot készít több változatban, vagy esszé jellegű kérdéseket választ ki, „A”, „B” esetleg „C” csoportosításban. A hallgatók válaszukat írásban adják meg, általában az öt kérdés megválaszolására rendelkezésre álló idő összesen 20-25 perc. Az esszé jellegű kifejtős kérdések esetében a kivetítőn jelennek meg az egyes csoportok kérdései, így mindenki egyidőben és ezzel az egyszerű módszerrel kivetítve láthatja a saját kérdéseit. A számonkérés során a meg nem engedett segédeszköz használata tilos, azt az oktató szigorúan ellenőrzi.

A dolgozatok összegyűjtése után megtörténik a leadó nevének ellenőrzése, amennyiben van még elegendő idő, akkor ismét folytatódik a frontális munka, amelynek módszere a zárthelyi kérdések válaszainak rövid áttekintése, önként jelentkezés vagy kijelölés alapján (a kérdésekre kapott válaszokat, a foglalkozás vezetője szintén értékeli). Ezt a mozzanatot a foglalkozás összegzett értékelése követi, megtörténik az egyes hallgatói szerepléseknek az értékelése, az érdeklődés felkeltése a további ismeretgyűjtésre, majd utalás történik a következő szemináriumi foglalkozás levezetésére vonatkozóan.

A tanóratervezési lehetőségek sajnos nem minden esetben teszik lehetővé a kisebb létszámú szemináriumi csoportok létrehozását. Egyes esetekben százas nagyságrendben vannak jelen a hallgatók a szemináriumokon és a számonkéréseken. Ebben az esetben az egyik megoldás a tesztlap készítése és kitölttetése. A tesztlapokon több típusú kérdés szerepelhet, feleletválasztásos, feleletkiegészítéses, igaz-hamis, sorbarendező, esszé kifejtése stb., ennek az előkészítése, sokszorosítása, a különböző változatok kialakítása idő- és eszközigényes oktatói feladat.

Célravezető módszer lehet az, ha a számonkérést az oktató teszt formájában készíti elő, „A” és „B” csoportbontásban, PowerPoint-diasoron. A hallgatók az előadóteremben a lehetőségek függvényében egymástól szétültetve, egy előre elkészített üres teszt-válaszadó táblázatot kapnak, a két csoport kérdéseit és a lehetséges válaszokat egy-egy diakockán vetítik ki, amelyek megjelenítése időzített, azt a válasz megadásához szükséges időmennyiség alapján állítják be (például 15 s, 40 s stb.) – ez az időmennyiség kérdésenként változhat is. A sűgások elkerülésére a lehetséges válaszok betűjelei mássalhangzókkal vannak megjelenítve, például B (bé), D (dé), P (pé), V (vé) stb. A hallgatók az adott kérdéshez tartozó helyes válasz betűjelét jelölik be a „totó jellegű” válaszadói íven, amelynek javítása a javítósablon alkalmazásával történik meg, amely módszer rendkívül hatékony az oktatói időfelhasználás szempontjából.

Sikeresen alkalmazható még a Moodle rendszer tesztprogramjának az alkalmazása, amelynek egyedüli hátránya az, hogy a kitöltést végző hallgató a válaszadás során segédeszközöket vehet igénybe abban az esetben, ha nem ellenőrzött körülmények között történik meg a teszt kitöltése (például oktató által felügyelt számítógépes kabinet). A Moodle programban a különböző típusú kérdések nagy változatossággal előkészíthetők, a kérdésbank létrehozása után, a véletlenszerű kérdéskiválasztás beállításával, mindenki más kérdéssorra adja meg a válaszát. Természetesen a kérdés megválaszolására rendelkezésre álló idő is kérdésenként szabályozható. Nagy előnye az alkalmazás használatának, hogy a megadott hallgatói válaszok alapján a kiértékelést az előre beállított követelményeknek és elvárásoknak megfelelően a program önállóan végrehajtja. Az oktató mentesül a dolgozatok kijavításával járó leterheltség alól, a hallgató is azonnal értesül az eredményről, arra nem kell napokat várni.

3.4. Az interaktív típusú szemináriumi foglalkozások főbb tapasztalatai, következtetések

A szemináriumi csoport viszonylagosan kis létszáma és az együtt töltött alkalmak miatt a foglalkozás vezetője személyesen megismeri a csoport tagjait, egyfajta bizalmi viszony alakul ki az oktató és a hallgatók között, ezáltal könnyebben megvalósul a személyes interakció.

A Moodle rendszerben az egyes foglalkozásokhoz minden segédanyagot biztosítunk, jó gyakorlat lehet még a tananyag megküldése a tanulócsoporthoz közös e-mail-címére is. Minden oktató részéről elvárt a tanulás segítése, fontos követelmény az, hogy pontosan

meg kell határozni a felkészülési anyagok feltalálási helyét, ezzel együtt is minden segítséget meg kell adni a hallgatónak a hatékony felkészülésre.

A gyakorlatorientált felkészítés szellemében követendő jó gyakorlat lehet az is, hogy az esettanulmányok vonatkozásban minden hallgató a szemeszter zárásának időpontjáig digitális úton adja meg válaszait az adott gyakorlati problémákra.

A szemináriumok kics csoportos jellege biztosítja az oktatók és a hallgatók személyes kapcsolatát, a számonkérés során nem lehetséges a passzív részvétel, a hallgatók megértik, hogy a folyamatos év közbeni tanulás eredménye a jó-jeles szintű zárthelyi eredmény, amely kiegészül még az egyéb szereplésekre kapott osztályzattal is. Az előző évek tapasztalata az, hogy a hallgatók nagy többsége felismeri e kedvező lehetőségeket – a folyamatos tanulás előnyeit –, és igyekszik jól megfelelni a követelményeknek.

Megvalósul a kiselőadások megtartásával a szóbeli szereplés lehetősége, a gyakorlati problémák megoldásával fejlődik a kreativitás, a gondolkodva tanítás, a szakmai nevelés.

A tanulmányban ismertetett módszerrel levezetett szeminárium alapos és időigényes előzetes oktatói és hallgatói felkészülést igényel, de ez az elvárás mindenkinek az érdekét szolgálja (ez az előzetes felkészülés egyaránt kötelessége az oktatónak és az oktatottnak is).

A Rendészeti Vezetéstudományi Tanszék ilyen típusú, interaktív szemináriumokat vezet le a legtöbb olyan hallgató megalégedésére, aki azért vesz részt a képzésen, mert tanulni szeretne, és felismeri azt, hogy alapvégzettséggel is előbb-utóbb vezető válik majd belőle, ahol hasznosítania kell az ezeken a foglalkozásokon megszerzett elméleti és gyakorlati kompetenciákat.

4. A Rendészeti Vezetéstudományi Tanszék által oktatott Közös közszolgálati gyakorlat című tantárgy oktatásának jó gyakorlata

A NKE minden alapképzési szakjának tanterve magában foglalja – a Ludoviceum tantárgycsoportba tartozó – Közös közszolgálati gyakorlat című tantárgyat, amelynek oktatását az egyetemen a Rendészeti Vezetéstudományi Tanszék koordinálja.

Hazánkban az államtudományi képzési terület szereplőinek felkészítése szorosan összekapcsolódik egymással. A szervezetek vezetői az alkotmányos jogrend alapállapotában és az alkotmányos jogrendtől eltérő, rendkívüli jogrend érvényesülésének időszakában is a feladataikat közösen, egymással szoros együttműködésben teljesítik. Célunk az, hogy az egységes felkészítő munka eredményeként, végzett hallgatóink várhatóan az egységes elvek, módszerek, elmélet és gyakorlat alapján kezeljék majd a fenyegető veszélyek elhárítását.

A tantárgy keretein belül a hallgatók kulcskompetenciái fejlődnek, az elméleti felkészítés során megismerik egymás szervezeteinek munkamódszereit, ez által készülnek fel az együttműködési feladatokra. A tantárgy utolsó mozzanataként a hallgatók részt vesznek – a minden évben megrendezett – egyetemi közös közszolgálati gyakorlaton (gyakorlat).

A tantárgy fontossága rendkívüli, hiszen nélküle nagyon nehéz lenne megérteni azt a bonyolult és összetett rendszert, amelyben a közszolgálati szervezetek együttesen tevékenykednek.

4.1. A Közös közszolgálati gyakorlat oktatásának jó gyakorlata által fejlesztett kompetenciák

A tantárgyi program pontosan¹¹ tartalmazza azon kompetenciáknak a leírását, amelyek a tantárgy teljesítése során kialakulnak. Ezekből itt csak néhányat emelek ki.

A hallgató tudása: Összességében ismeri, érti, áttekintéssel rendelkezik a közszolgálati szervek vezetés-irányítási rendszerében; Birtokában van az általánostól eltérő különleges viszonyok között a szervezetek vezetéséhez szükséges ismereteknek.

Kiemelt gondot fordítunk a *hallgatói képességek* fejlesztésére: Más szakterületekkel együttműködve képes működtetni a normál működési rendtől eltérő, különleges viszonyok között a hivatásrendjére jellemző szervezeteket; Képes az alsó, közép- és felső szintű vezető-irányító tevékenység végrehajtására; Jártas a törzsmunkában, ahol aktív tervező, szervező, irányító munkavégzésre képes.

Fontos feladat a *hallgatói attitűd* formálása. A tantárgyi program ebben a tekintetben célul tűzi ki azt, hogy a végzett hallgató: Felismeri az általa irányított szervezet feladatait és lehetőségeit, együttműködik másokkal a különböző jellegű szakmai problémák megoldásában, saját és szervezete tevékenységével szemben kritikus, követelménytámasztó, munkatársaival szemben empatikus, de feladat- és eredménycentrikus, törekszik a kitűzött célok maradéktalan elérésére.

Kiemelt figyelmet fordítunk a *hallgatói autonómia és felelősség fejlesztésére*: A tantárgy elsajátítását követően célunk, hogy a hallgató saját, mások és az általa irányított szervezet munkáját önállóan, kellő felelősséggel tervezi, szervezi, irányítja, ellenőrzi.

4.2. A Közös közszolgálati gyakorlat tantárgy oktatásával kapcsolatos jó gyakorlat bemutatása

A tantárgyi program részletesen tartalmazza a tananyag szerkezetét, amelyben az egyes foglalkozások egymásra épülése szigorú követelmény. A Közös közszolgálati gyakorlat című tantárgy oktatásához, a képzésért felelős Rendészeti Vezetéstudományi Tanszék – valamennyi hivatásrend közreműködésével – elkészítette a *Közszolgálati műveletirányítási rendszerek* című tankönyvet,¹² amely külön-külön hivatásrendi fejezetekben tárgyalja a különleges jogrend során és a különleges helyzetekkel kapcsolatos feladat- és tevékenységrendszert.

¹¹ 62-2020. (V. 21.) sz. határozat. A Rendészettudományi Kar egyes szakjai tantervének módosítása, valamint elfogadása. A Közös közszolgálati gyakorlat című tantárgy tantárgyi programja alapján a szerző által átdolgozva.

¹² Kovács Gábor (szerk.): *Közszolgálati műveletirányítási rendszerek*. Budapest, Dialóg Campus, 2017.

A tankönyv hasznosítható példákat, olyan javasolt algoritmusokat tartalmaz, amelyeknek felhasználásával a hallgatók eredményesen felkészülhetnek a gyakorló beosztásaikra, valamint elkészíthetik a különböző elvárt tevékenységek vezetéséhez szükséges munkaanyagokat.

4.3. Az előadások levezetése során alkalmazott jó gyakorlat

Minden szemeszter kezdetén a tanszékvezető, aki egyben a tantárgy felelőse is, oktatói módszertani foglalkozás keretében feldolgozza a tantárgy oktatásával kapcsolatos didaktikai módszereket, követelményeket és elvárásokat. Erre azért van szükség, mert a tantárgy oktatásában több hivatásrend oktatója működik közre, minden oktató a saját szakmájának témáit oktatja, szükséges az azonos követelménytámasztás, az oktatási módszerek és a számonkérések egységesítése.

Az előadásokon a tantárgy oktatói kiemelt figyelmet szentelnek az interaktív és élményalapú tanulási módszereknek. Célunk az, hogy a hallgatók gondolkodását, szemléletmódját formáljuk, kitágítsuk azt a területet, amely csak az adott hallgató hivatásrendjét fedi le.

Oktatóink minden tanulócsoporthoz számára tanulási élmények közvetítése útján dolgozzák fel a szükséges elsajátítandó ismereteket. Rendelkezésre állnak videófilmek, amelyek bemutatják az egyes hivatásrendi törzsekben folyó tevékenység egyes részleteit, ezáltal a hallgatók nemcsak elméletben tanulhatják meg, hanem a gyakorlatban is láthatják a különböző hivatásrendi törzsekben folyó munkavégzést.

A tantárgy oktatói tudatosan törekszenek arra, hogy a hallgatók az előtanulmányi ismereteik során elsajátított vezetési és szervezési ismereteket is beépítsék, hozzákapcsolják a kapcsolódó tudásanyag-tartalomhoz, ezáltal az új ismeretek már a korábban megszerzett ismeretekkel ötvöződnek, és azok egységes logikai rendszert alkotva, komplex módon megjelennek a hallgatók tudásában.

5. A Közös közszolgálati gyakorlat tantárgy belső tartalma

A Közös közszolgálati gyakorlat című tantárgy elméleti és gyakorlati részeket is tartalmaz. Az elméleti foglalkozások az általános bevezető foglalkozással kezdődnek, majd azt követően bemutatja a katonai szervezetek, a rendészeti szervezetek és a közigazgatási szervezetek törzs munkáját, valamint az egyezményes jelek és az együttműködés alapjai című témaköröket.

A gyakorlat előkészítése kétszer két tanóra keretében zajlik le, ahol a hallgatók rendelkezésére bocsájtsuk az „Alap és indító feladatot” és a „Kiegészítő és részletes feladatot” (ezekből a feladatokból oktatói és hallgatói példányok is a rendelkezésünkre állnak, a különbség annyi a két feladat között, hogy az oktatói példányok tartalmazzák a lehetséges megoldási változatokat is, ez nagymértékben segíti a foglalkozások vezetőit).

Ezek az elméleti jellegű, de a gyakorlatot előkészítő foglalkozásokon megtörténik a kiscsoportok létrehozásával a gyakorlat helyzetbeállítása, a kialakult konfliktus- és veszélyhelyzet kezelésében részt vevő nemzetközi és hazai szervezetek szerepének, feladatainak, hatósági jogköreinek, tevékenységüknek az áttekintése, amelyek alapján megtervezhető bevonásuk, illetve részvételük a veszélyhelyzetek elhárításában. Ezekre a foglalkozásokra a hallgatók az előzetes feladatszabás alapján már fel tudnak készülni, így a tanulási folyamatban megtörténik a tananyag célirányos feldolgozása.

A második alkalommal levezetett gyakorló-előkészítő foglalkozáson részt vevő hallgatók már önállóan, előzetesen felkészülve, a feladatban beállított alaphelyzet alapján, a gyakorló beosztásokból adódó aktuális feladataikat átgondolva érkeznek meg a foglalkozásra. Ekkor a foglalkozás vezetője rövid, írásbeli ellenőrzést hajt végre (néhány kérdéses teszt formájában, annak érdekében, hogy meggyőződjön arról, hogy a hallgatók a gyakorló beosztásuk ellátásához szükséges háttérismeretekkel rendelkeznek-e).

Magának a gyakorlatnak a levezetése két napot foglal magában. Az első napon az általánosan, évek óta bevált gyakorlat szerint két mozzanat zajlik le. A nulladik (előkészítő) mozzanatban közigazgatási, közszolgálati szervek az általános feladataikat végzik el, majd ezt követően az első mozzanatban rátérnek a veszélyhelyzet hatásainak kezelése érdekében történő előzetes felkészülésre. A mozzanatot és az első nap végét a veszélyhelyzet kihirdetése zárja.

A második napon a veszélyhelyzet fokozódik, a második és harmadik mozzanatban a tömeges fenyegetettség időszakába lép a gyakorlat, ekkor megtörténik a veszélyhelyzet hatásainak érdemi kezelése, amely elméleti és gyakorlati tevékenységben is megjelenik. Az utolsó, negyedik (befejező) mozzanatban a közszolgálati és más szervek normál időszaki működési rendjének a visszaállítása történik meg.

Minden eddig levezetett gyakorlat során megvalósult a magas szintű jogszabály-előkészítés és -alkalmazás, illetve a központi közigazgatási, illetve a rendvédelmi szervek részéről a feladataik folyamatos ellátása, a normál és különleges jogrend időszakában. Modellezték a Kormány, a Katasztrófavédelmi Koordinációs Tárcaközi Bizottság és munkaszervei, az érintett minisztériumok, a védelmi bizottságok és operatív törzsek, központok, az érintett együttműködők tevékenységét is. A gyakorlaton a szervezetek törzsei folyamatosan üléseznek, intézkedéseket hoznak, beavatkozó tevékenységet végeznek, együttműködést szerveznek, a kialakult helyzet hatékony kezelése érdekében.

A gyakorlatokat követően minden esetben megtörténik a tapasztalatok összegyűjtése, feldolgozása, azok elemzése. A tapasztalatokat folyamatosan beépítették az oktatási anyagokba. Évek óta leszűrhető tapasztalat és a tanulság az, hogy a különböző egyetemi hallgatók, civilek vagy egyenruhások, kiválóan együtt tudnak működni, és képesek a különböző feladatokat jó szinten végrehajtani.

Az ismeretek elsajátításához szükséges tananyag és az ehhez kapcsolódó hallgatói feladatok immár több változatban is rendelkezésre állnak, az oktatott hallgatók elégedettek a tantárggyal és magával a gyakorlattal, szeretnek együtt, a közös célok megoldásáért dolgozni – ezt a hallgatói felmérések eredményei is bizonyítják.

A gyakorlat megvalósítása előtt, alatt és azt követően, kérdőíves felmérés keretében mérjük a résztvevők egymáshoz való viszonyát.¹³ Megállapítás, hogy a gyakorlat hatása kedvező a hallgatók együttműködési készségeinek javítására.

6. Következtetések

A Rendészettudományi Kar hallgatóinak oktatása során a Rendészeti Vezetéstudományi Tanszék munkatársai felismerték azt, hogy az oktatási folyamatban mennyire fontos az elmélet és a gyakorlat megfelelő arányának az érvényre juttatása, az egyes tantárgyak oktatása során az interaktív oktatási módszerek alkalmazása, az előadások és a szemináriumi foglalkozások, valamint az ezekre épülő gyakorlatok rendszere. Ezeknek a didaktikai lépéseknek a betartásával, az elméleti felkészítést követően megvalósul a számonkérés és a gyakorlás, amely során lehetőség nyílik az alapvető gyakorlati tapasztalatok megszerzésére. Mindezek biztosítják a hallgatók magabiztosságát az egyes szakmai feladatok végrehajtásában, teljessé téve ezzel a hallgatók és az oktatók közös sikerét.

IRODALOMJEGYZÉK

- A biztos jövő egyeteme – Intézményfejlesztési terv 2020–2025. Tervezet 4.0. Nemzeti Közzolgálati Egyetem. Elérhető: www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/TERVEZET%204_0%20Int%C3%A9zm%C3%A9nyfejleszt%C3%A9si%20Terv%202020-2025.pdf (A letöltés dátuma: 2020. 06. 20.)
- Az Európai Felsőoktatási Térség minőségbiztosításának standardjai és irányelvei (ESG 2015). Elérhető: https://enqa.eu/indirme/esg/ESG%20in%20Hungarian_by%20OFI-HAC.pdf (A letöltés dátuma: 2020. 06. 16.)
- Kovács Gábor – Pesti Tünde – Tözsér Erzsébet: A hallgatói magatartásformák megjelenése és változásának folyamata a Nemzeti Közzolgálati Egyetem „Vírus 2019” Közös Közzolgálati Gyakorlatán. *Magyar Rendészet*, 19. (2019), 2–3. 115–142. DOI: <https://doi.org/10.32577/mr.2019.2-3.7>
- Kovács Gábor (szerk.): *Közzolgálati műveletirányítási rendszerek*. Budapest, Dialóg Campus, 2017.

Jogforrások

- Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)
- 222/2019. (IX. 25.) Korm. rendelet, az államtudományi képzési területen a 18/2016. (VIII. 5.) EMMI rendelet 1. számú melléklete. Elérhető: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=196922.364718, http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=215913.372691 (A letöltés dátuma: 2020. 06. 16.)
- 62-2020. (V. 21.) sz. határozat. A Rendészettudományi Kar egyes szakjai tantervének módosítása, valamint elfogadása. A Vezetés- és szervezélmélet című tantárgy tantárgyi programja.

¹³ Kovács Gábor – Pesti Tünde – Tözsér Erzsébet: A hallgatói magatartásformák megjelenése és változásának folyamata a Nemzeti Közzolgálati Egyetem „Vírus 2019” Közös Közzolgálati Gyakorlatán. *Magyar Rendészet*, 19. (2019), 2–3. 115–142.

Elérhető: www.uni-nke.hu/egyetem/szenatus/szenatusi-hatarozatok/2020 (A letöltés dátuma: 2020. 06. 21.)

62-2020. (V. 21.) sz. határozat. A Rendészettudományi Kar egyes szakjai tantervének módosítása valamint elfogadása. A Közös közszolgálati gyakorlat című tantárgy tantárgyi programja. Elérhető: www.uni-nke.hu/egyetem/szenatus/szenatusi-hatarozatok/2020. (A letöltés dátuma: 2020. 06. 21.)

Internetes források

A Dale féle tapasztalati piramis. Hunline. Elérhető: http://okt.ektf.hu/data/forgos/file/tananyag/forgo/523_a_dale_fle_tapasztalati_piramis.html (A letöltés dátuma: 2020. 06. 23.)

Konfuciusz idézet. Citatum. Elérhető: www.citatum.hu/idezet/11764 (A letöltés dátuma: 2020. 06. 23.)

ABSTRACT

Good Educational Practices in the Department of Law Enforcement Management Theory

Gábor KOVÁCS

At the University of Public Service Faculty of Law Enforcement the preparation of students takes place in a complex way, as the graduates are prepared to perform special tasks - the vast majority of them will be professional law enforcement officers. The use of effective teaching methods becomes crucial for ensuring teacher effectiveness. At the university, the last decade has been marked by changes, but the professional goals remain the same: the main tasks of the Faculty of Law Enforcement are to prepare, train and educate the cadets.

Keywords: *University of Public Service Faculty of Law Enforcement, competence based education, good practice, law enforcement management studies, Public service exercise*

Rendőrség a koronavírus ellen

SKORKA Tamás¹

A koronavírus okozta megbetegedések miatt kialakult világjárvány elérte Magyarországot is, és a helyzet kezelése érdekében bevezetett intézkedések az egész országra nézve komoly következményekkel jártak. Tanulmányom a rendőrségre háruló feladatokat vizsgálja, ezen belül is főként az államhatáron bevezetett intézkedéseket ismerteti. A tanulmányhoz szorosan kapcsolódik másik írásom, amely a rendőrségen belül az igazgatásrendészeti szolgálati ág feladatait részletezi, a veszélyhelyzet kapcsán bevezetett új szabálysértési tényállások ismertetése révén.

Kulcsszavak: koronavírus, veszélyhelyzet, határellenőrzés, tranzitálás, méltányos beléptetés, karantén

1. Mivel állunk szemben?

A Konzuli Szolgálat a honlapján az alábbi tájékoztatást tette közzé: „Az Egészségügyi Világszervezet (WHO) kínai irodájához 2019. december 31-én érkezett jelzések alapján a közép-kínai Hubei tartományának székhelyén, Wuhanban ismeretlen eredetű tüdőgyulladásos megbetegedéseket regisztráltak, amelyek okozójaként a kínai hatóságok 2020. január 7-én új típusú koronavírus (SARS-CoV-2) azonosítottak.”

Több típusú koronavírus van, amelyek hatásai az emberi szervezetre eltérőek. A fertőzés okozta megbetegedések is eltérő súlyúak, azonban „a Közel-Keleti légúti koronavírus (MERS-CoV) és a súlyos akut légúti tünetegyüttest okozó koronavírus (SARS-CoV) súlyos, akár életveszélyes légúti megbetegedésekhez is vezethet. Az új koronavírus elnevezése »súlyos akut légúti tünetegyüttest okozó koronavírus 2« (SARS-CoV-2), az általa okozott megbetegedés pedig a »koronavírus-betegség 2019« (Coronavirus Disease 2019), melynek rövidített elnevezése a Covid-19.”²

A fertőzés emberről emberre is terjed cseppfertőzés és a fertőzött váladékokkal kapcsolatos érintkezés révén. A megbetegedés jellemzően lázzal (a betegek 88%-ánál), száraz köhögéssel (68%), fáradékonyssággal (38%), kisebb arányban nehéz légzéssel, torok-, illetve fejfájással, ízületi fájdalmakkal, hidegrázással, hányással, hasmenéssel járhat. A betegség leggyakrabban enyhe vagy közepesen súlyos (körülbelül 80%-ban),

¹ Dr. SKORKA Tamás r. alezredes, mesteroktató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Rendészettudományi Kar, Közjogi és Rendészeti Jogi Tanszék
Tamás SKORKA dr., police lieutenant-colonel, assistant lecturer, University of Public Service, Faculty of Law Enforcement, Department of Public and Law Enforcement
<https://orcid.org/0000-0002-2408-6158>; Skorka.Tamas@uni-nke.hu

² A 2020. évben azonosított új koronavírus (SARS-CoV-2) okozta fertőzések (COVID-19) megelőzésének és terápiajának kézikönyve. Emberi Erőforrások Minisztériuma, 2020. 4.

14%-ban súlyos lefolyású, míg a betegek 6%-ánál kritikus helyzet alakul ki. A betegség súlyos formája leginkább a 60 évnél idősebbeket és a krónikus betegeket érinti.³

A lappangási idő 2–14 nap, gyógymódja nincs, csak a tünetek kezelése és a megelőzés, ami jelenleg megoldható. „A megfertőződést – a WHO ajánlása – szerint a higiéniai szabályok fokozott betartásával, gyakori és alapos kézmosással, fertőzött személyekkel való érintkezés elkerülésével, társadalmi távolságtartással stb. lehet elkerülni.”⁴

A betegség természetének rövid ismertetése után mindenki számára érthetővé válhatnak a közelmúltban bevezetett olyan kormányzati intézkedések, mint például a szájmaszkviselésre kötelezés, a védőtávolság és a vásárlási időszávok bevezetése, a háttárellenőrzés visszaállítása vagy a 14 napos karantén elrendelése.

2. Egy világvilágjárvány kialakulása

A közép-kínai Hupej tartományban található Vuhan város neve a közelmúltban a világ szinte minden részén ismertté vált. 2019. december 8-án itt diagnosztizálták először a koronavírus által terjesztett megbetegedést. Ettől az időponttól a fertőzés rohamosan terjedt a 11 milliós nagyvárosban, december végére pedig szinte az összes kínai tartományban megtalálható volt.

A kínai hatóságok – érzékelve a helyzet súlyát – a fertőzés megakadályozása érdekében a tartomány több nagyvárosát lezárták, a helyi és az országon belüli távolsági közlekedést korlátozták, katonai egészségügyi csoportot vezényeltek Vuhanba, két kórházat építettek – gyakorlatilag pillanatok alatt –, meghosszabbították a Kínai Holdújév miatti munka- és tanítási szünetet, a kínai falvakat permetező drónokkal fertőtlenítették, és nagy mennyiségű tájékoztató anyagot adtak ki az állampolgárok részére.

Mindezen intézkedések dacára a vírus a környező országokban is felütötte a fejét. Majd szép lassan az egész világon terjedésnek indult, és február hónap végére már szinte minden kontinensen volt fertőzött személy. A földünket behálózó légi közlekedési folyosók, amely egyébként a gazdaság, a kultúra, a társadalmi kapcsolatok fejlesztésének kiváló eszközei, most a vírus terjedésének az eszközeivé váltak. A turizmus az óceánjáró hajók révén vagy egy sziparadicsom⁵ az Alpokban, mind-mind potenciális gócponttá váltak a vírus terjedésének korai szakaszában, amíg az egyes országok nem tették meg a szükséges intézkedéseket.

³ A 2020. évben azonosított új koronavírus (SARS-CoV-2) okozta fertőzések (COVID-19) megelőzésének és terápiájának kézikönyve. (2020) i. m. 4.

⁴ <https://konzulizsolgalat.kormany.hu/koronavirus> (A letöltés dátuma: 2020. 06. 18.)

⁵ Február 8-án újabb fertőzött személyeket találtak Franciaországban egy sziparadicsomban. Mindnyájan brit állampolgárok voltak, akik egy Szingapúrból hazatért ismerősüktől kapták el, akivel ugyanabban a faházban laktak. *Coronavirus: Five Britons in French ski chalet catch virus.* 2020.

A WHO január 30-án életbe léptette a világméretű egészségügyi vészhelyzetet, majd az események hatására 2020. március 11-én világjárvánnyá, *pandémiává*⁶ nyilvánította a Covid-19 koronavírus-járványt.⁷

Erre az időre a világjárvány egyik gócpontja Kínából Európába helyeződött át. Az európai országok stratégiájának lényege a járvány terjedésének lassításában és az egészségügyi rendszerek gyors felkészítésében fogalmazódott meg. Időt kell nyerni a várhatóan nagyszámú beteg ellátásának megszervezésére. Amíg nincs ellenszer, addig csak a tömeges szűrés, a kiszűrt fertőzöttek elkülönítése, kontaktjaik felkutatása és az a tájékoztatás adhat megoldást, amely megérteti az emberekkel a vírus által okozott veszély nagyságát, és elfogadtatja velük a végrehajtandó biztonsági intézkedéseket.

3. A rendkívüli jogrend bevezetése Magyarországon

*A Kormány áttekintette a Kínai Népköztársaság területéről indult koronavírus-járvány kapcsán kialakult helyzetet, és megállapította, hogy Magyarország polgárainak védelme érdekében elengedhetetlen az egészségügyi és járványügyi helyzet alakulásának fokozott figyelemmel kísérése, a szükség szerinti intézkedések hatékony megszervezése és mindezek érdekében az állami szervek tevékenységének összehangolása.*⁸ A fenti feladat ellátására a Kormány Koronavírus-járvány Elleni Védekezésért Felelős Operatív Törzs⁹ (Operatív Törzs) állított fel, amely első ülését 2020. január 31-én tartotta. A felkészülés tehát megkezdődött, az első magyarországi fertőzött azonban még váratott magára. 2020. március 4-én két Magyarországon tanuló iráni állampolgárnál mutatták ki először a vírust.

2020. március 11-én a Covid-19 világjárvánnyá nyilvánításának napján a 40/2020. (III. 11.) Korm. rendelettel (40/2020. Korm. rendelet) Magyarországon is kihírdették a veszélyhelyzetet. Magyarország Alaptörvénye (Alaptörvény) rendelkezik a különleges jogrendről, amelynek egyik formája – a rendkívüli állapot, a szükségállapot, a megelőző védelmi helyzet, a terrorveszélyhelyzet, a váratlan támadás mellett – a veszélyhelyzet. Az Alaptörvény 53. cikke szerint: „A Kormány az élet- és vagyónbiztonságot veszélyeztető elemi csapás vagy ipari szerencsétlenség esetén, valamint ezek következményeinek az elhárítása érdekében veszélyhelyzetet hirdet ki.”

A 40/2020. Korm. rendelettel a Kormány az Alaptörvény rendelkezéseinek megfelelően „az élet- és vagyónbiztonságot veszélyeztető tömeges megbetegedést okozó humánjárvány következményeinek elhárítása, a magyar állampolgárok egészségének

⁶ A pandémia (görög) olyan fertőző betegség okozta járvány, amely sok embert fertőz meg nagyon nagy területen, akár több kontinensen vagy világszerte. Hivatalosan az Egészségügyi Világszervezet (WHO) hirdethet pandémiát. *Pandémia*. Wikipédia, a szabad enciklopédia.

⁷ *Covid-19-pandémia*. Wikipédia, a szabad enciklopédia.

⁸ 1012/2020. (I. 31.) Korm. határozat a Koronavírus-járvány Elleni Védekezésért Felelős Operatív Törzs felállításáról.

⁹ Az Operatív Törzs a belügyminiszter az emberi erőforrások minisztere bevonásával vezeti. Az Operatív Törzs tagjai: a belügyminiszter, az emberi erőforrások minisztere, a BM közbiztonsági főigazgatója, az országos rendőr-főkapitány, az Állami Egészségügyi Ellátó Központ főigazgatója, a Dél-Pesti Centrumkórház Országos Hematológiai és Infektológiai Intézet főigazgatója, az OIF főigazgatója, az OKF főigazgatója, az OMSZ főigazgatója, az országos tisztifőorvos, a TEK főigazgatója.

és életének megóvása érdekében Magyarország egész területére veszélyhelyzetet” hirdetett ki.

Alapesetben a Kormány az Alaptörvény szerint feladatkörében eljárva, törvényben nem szabályozott tárgykörben, illetve törvényben kapott felhatalmazás alapján rendeletet alkothat.¹⁰ A veszélyhelyzetben történő rendeletalkotás viszont ennél szélesebb körű. A veszélyhelyzetben alkotott rendelet – sarkalatos törvényben meghatározottak szerint – egyes törvények alkalmazását felfüggesztheti, törvényi rendelkezésektől elterhet, ezenfelül pedig a kormány egyéb rendkívüli intézkedések meghozatalára is jogosult.

A rendelet időbeli hatálya is eltérő a veszélyhelyzetben. A rendelet 15 napig marad hatályban, kivéve, ha a kormány – az országgyűlés felhatalmazása alapján – a rendelet hatályát meghosszabbítja. A koronavírus elleni védekezésről szóló 2020. évi XII. törvényt ezen okból is nevezik „felhatalmazási törvénynek”, mert a kormányrendeletek hatályát a veszélyhelyzet megszűnéséig meghosszabbította.¹¹

A Kormány döntése alapján 2020. június 18-án megszűnt a veszélyhelyzet, helyette egészségügyi válsághelyzetet hirdettek ki. A 2020. évi LVII. törvény bevezetője szerint a Covid-19-fertőzés okozta humán járvány megelőzésére, illetve következményeinek elhárítására hozott gyors és hatékony rendkívüli intézkedések meghozták eredményüket, így indokolatlan a veszélyhelyzet további fenntartása, ezért az Országgyűlés felhívta a Kormányt a veszélyhelyzet kihirdetéséről szóló 40/2020. Korm. rendelet szerinti veszélyhelyzet Alaptörvény 54. cikk (3) bekezdése szerinti megszüntetésére.

4. Az alapvető jogok korlátozása

A veszélyhelyzet tartama alatt a hatalmi ágak közötti egyensúly bizonyos mértékben a végrehajtó hatalom, a kormányzat irányába tolódik el. Ez az eltolódás azonban idejében és tartamában is korlátozott, alkotmányosan körülbástyázott. Az alaptörvény a különleges jogrend idejére – a kivételek megjelölésével – alapvető jogok gyakorlását is felfüggesztheti, illetve korlátozhatja.¹² Vannak jogok, amelyek még a különleges jogrend esetén sem korlátozhatók, ilyenek például az élethez, emberi méltósághoz való jog, a jogorvoslati jog vagy a védelemhez való jog, érvényre kell jutnia az ártatlanság vélelmének, míg tilalmazott a kínzás, az embertelen megalázó bánásmód alkalmazása.¹³

A korlátozást nem tűrő jogokon túl bizonyos jogok gyakorlása felfüggeszthető, illetve az Alaptörvényben meghatározott módon korlátozható.¹⁴ A felhatalmazási törvény

¹⁰ Magyarország Alaptörvénye 15. cikk (3) bek.

¹¹ 2020. évi XII. törvény a koronavírus elleni védekezésről 3. § (1) bek.

¹² Alaptörvény 54. cikk (1) bek.

¹³ Az Alaptörvény II. és a III. cikkében, valamint a XXVIII. cikk (2)–(6) bekezdésben megállapított alapvető jogok.

¹⁴ Alaptörvény I. cikk (3) bek. Az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg. Alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.

az Alaptörvénnyel összhangban rögzíti, hogy a kormány intézkedései csak a szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan járhatnak jogkorlátozással. Egyébként maga a felhatalmazási törvény is él a jogok korlátozásának lehetőségével, amikor az időközi választások kitűzését, megtartását, illetve az országos és helyi népszavazás kezdeményezését tilalmazza a veszélyhelyzet időtartamát követő 15 napig.¹⁵

Az elérni kívánt cél a vírus terjedésének lelassítása, amelyet az emberek közötti biztonságos távolság fenntartásával lehet megvalósítani. A Kormány ezért felülvizsgálta a mindennapi élet azon színtereit, amelyek nagyobb létszámú embert koncentrálnak szűk területre, így lehetővé téve a vírus terjedését, majd e helyek látogatását megtiltotta. A 46/2020. (III. 16.) Korm. rendelet (46/2020. Korm. rendelet) több ponton is korlátozta a szabad mozgás és a tartózkodási hely szabad megválasztásának jogát. A vendéglátó üzletekben, a zenés táncos rendezvények helyszínén, az előadó-művészet valamennyi ágának fellépése céljából megtartott eseményeken, de a közgyűjteményekben, közművelődési intézetekben is megtiltotta a tartózkodást. A rendeleti úton történő alapjogkorlátozás tipikus példája a kijárási korlátozásról szóló 71/2020. (III. 27.) Korm. rendelet (71/2020. Korm. rendelet). A lakóhely, a tartózkodási hely, illetve a magánlakás elhagyására csak a rendeletben meghatározott alapos indokkal kerülhetett sor.

A rendvédelmi szervek állományába tartozók, a katonák és honvédelmi alkalmazottak, az egészségügyi dolgozók munkájára a veszélyhelyzet időszakában fokozottan szüksége van a társadalomnak, ezért az ő alkotmányos jogaik is korlátozás alá kerültek,¹⁶ amikor kormányrendelet útján meghatározták, hogy Magyarország területét csak az ágazat irányításáért felelős miniszter külön engedélyével hagyhatják el.¹⁷

A különleges jogrend a szabad mozgás jogán kívül korlátozta még a gyülekezéshez való jogot a helyszínen tartózkodás tiltásával,¹⁸ a vállalkozáshoz való jogot a nyitvatartási idők és életkori időszavok bevezetésével, az oktatáshoz való jogot az oktatási intézmények látogatásának korlátozásával¹⁹ és mindezekén túl az élet számtalan más területén is korlátozta az állampolgárok jogait.

„A Covid-19 járvány eddig példátlan kihívás elé állította hazánkat és a világ valamennyi országát. A hagyományos eszközök és megoldások alkalmatlannak bizonyultak a járvánnyal szembeni egészségügyi és gazdasági védekezés során. Alkotmányos hagyományainknak és a járványügyi helyzetnek megfelelően valamennyi állam speciális intézkedéseket hozott, hogy sikerrel léphessen fel a válsághelyzet kezelése érdekében.”²⁰

A felhatalmazási törvénynek köszönhetően Magyarország kormánya gyors és hatékony intézkedéseket tudott hozni, amelyek – a fentiekben láthattuk – korlátozták ugyan az alapjogokat, de ezen intézkedések szükségességét és arányosságát igazolja

¹⁵ 2020. évi XII. törvény a koronavírus elleni védekezésről 6. § (2)–(3) bek.

¹⁶ A jogkorlátozások „általános” lehetőségei kapcsán lásd részletesen: Szilvássy György Péter: A rendészet jogi szabályozása Magyarországon. In Szigeti Péter – Szilvássy György Péter: *Rendészet és emberi jogok*. Budapest, Rejtjel, 2015. 66–68.

¹⁷ 41/2020. (III. 11.) Korm. rendelet 6. § (1) bek.

¹⁸ 46/2020. (III. 16.) Korm. rendelet 4. § (1) bek.

¹⁹ 41/2020. (III. 11.) Korm. rendelet 4. § b) pont.

²⁰ T/10747. számú törvényjavaslat indokolással – a veszélyhelyzet megszüntetéséről.

az a tény, hogy hazánkban a járvány hatásai nem öltöttek olyan drasztikus mértéket, mint több más országban.

5. Rendeleti szabályozás

A netjogtár sajátos gyűjteményt tett közzé, amelyben a veszélyhelyzettel kapcsolatos joganyagot gyűjtötte össze. A címszó alatt 2020. június 18-án 348 tétel szerepelt. Ebben megtalálhatóak a honi jogalkotás remekei mellett az EU szerveinek aktusai is. Az Európai Parlament és a Tanács rendeletei, határozatai, a Bizottság határozatai, rendeletei, közleményei, amelyekkel az egységes és ezáltal hatékonyabb európai védekezést segítik elő. A koronavírus elleni védekezést azonban minden ország saját maga dolgozza ki. A magyar kormány élve az országgyűlés adta felhatalmazással, rendeleti úton szervezte a védekezést, amelynek ékes bizonyítéka, hogy a fenti listából 162 tételt a kormányrendeletek tesznek ki.

A feladat roppant sokrétű, hiszen az élet minden területét érinti a Covid-19-fertőzés okozta tömeges megbetegedést okozó humán járvány. Az elsődleges cél a Covid-19-fertőzés elterjedésének akadályozása, lassítása, az emberi élet, egészség megóvása, míg a későbbiekben az országot sújtó negatív gazdasági hatások enyhítése. A célok elérése érdekében a közösségi érintkezés színtereit kellett sorra venni és korlátozásokat bevezetni. Így került sor – többek között – az óvodák, iskolák bezárására, a határok lezárására, a rendezvények, illetve a sportélet korlátozására, a hivatali ügyintézés újragondolására, a védőfelszerelés használatának szabályozására és persze a gazdaságvédelmi intézkedésekre: a bértámogatásokra, a hitelmoratóriumra, a járulékfizetési könnyítések bevezetésére, pályázatok kiírására.

A továbbiakban ebből a tetemes joganyagból azokat a rendeleteket kívánom elemezni, amelyek a rendőrség munkájával, illetve a szabálysértési joggal kapcsolódnak össze.

A veszélyhelyzet kihirdetéséről szóló 40/2020. Korm. rendelet 3. § (1) bekezdése rögzíti, hogy „[a] veszélyhelyzettel kapcsolatos rendkívüli intézkedésekről külön kormányrendeletek rendelkeznek”.

E rendeletek sorát az élet- és vagyónbiztonságot veszélyeztető tömeges megbetegedést okozó humán járvány megelőzése, illetve következményeinek elhárítása, a magyar állampolgárok egészségének és életének megóvása érdekében elrendelt veszélyhelyzet során teendő intézkedésekről szóló 41/2020. (III. 11.) Korm. rendelet (41/2020. Korm. rendelet) nyitja.

5.1. 41/2020. (III. 11.) Korm. rendelet

A Kormány a vírus terjedésének március eleji helyzetét tekintve hozta meg döntését, figyelembe véve azt, hogy honnan indult ki a fertőzés, mely országokban terjedt tovább,

hol vannak azok a gócpontok, ahonnan a fertőzés Magyarországot veszélyezteti. Az operatív helyzet értékelését követően azt a döntést szövegezték meg, hogy az Olasz Köztársaság, a Kínai Népköztársaság, a Koreai Köztársaság és az Iráni Iszlám Köztársaság területéről nemzetközi személyszállítást végző vasúti jármű, autóbusz, polgári légi jármű Magyarország területére nem léphet, illetve az ezen országokból érkező nem magyar állampolgárok személyforgalomban Magyarország területére nem léphetnek be.²¹ Tekintettel arra, hogy Észak-Olaszország – a nagyszámú kínai bevándorló, az előregedő társadalom és a jelentős mértékű turizmus miatt is – az egyik leginkább járvány sújtotta terület lett Európában, és amely közelsége miatt fokozott kockázatot jelentett a járvány terjedése tekintetében, a Kormány intézkedett a szlovén és osztrák határon a határfogalom-ellenőrzés ideiglenes visszaállítására is.

Az Alaptörvény rendelkezése alapján a magyar állampolgár (külföldről) *bármikor hazatérhet*,²² így a beutazási tilalommal érintett országokból is. A hazatérést követően azonban egészségügyi vizsgálat eltérésére kötelezett. Covid-19-fertőzés gyanúja esetén kijelölt karanténban helyezik el, ha nincs gyanúok (láz, köhögés stb.), akkor a lakóhelyen kell egy 14 napos járványügyi megfigyelést „elszenvedni”.

A rendelet a fentiekkel összhangban felfüggeszti a Külföldi Nyelvtanulási Programokat és megtiltja a külföldre irányuló iskolai kirándulásokat is.

Szabálysértési szempontból mindenképp megemlítendő a 41/2020. Korm. rendelet 4. § a) pontja: „[A] magyar állampolgárok Magyarország területén hatályos, lejáró hivatalos okmányai a veszélyhelyzet megszűnését követő 15 napig érvényesek”. Felmerül a kérdés, hogy a hivatalos okmány megjelölés mit takar valójában? A BM Kommunikációs Főosztály tájékoztatása szerint idetartozik a személyazonosító igazolvány, a vezetői engedély, a forgalmi engedély, valamint a mozgásában korlátozott személy parkolási igazolványa is.²³ Fontos tisztázni az okmányok körét, mert így több szabálysértési tényállás is érintett lehet. Ha a magyar állampolgár tulajdonosa/üzembentartója a gépjárműnek, amelynek lejárt a műszaki érvényessége (forgalmi engedélye), akkor közlekedése során megvalósítja ugyan a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény (Szabs tv.) 221. §-a szerint minősülő „Érvénytelen hatósági engedéllyel vagy jelzéssel való közlekedés” szabálysértést, de mivel büntethetőséget kizáró ok áll fenn, vagy el kell utasítani a feljelentést, vagy meg kell szüntetni az eljárást. Ugyanez a helyzet, ha a vezetői engedély orvosi érvényessége jár le a veszélyhelyzet időtartama alatt. A közúti közlekedési igazgatási feladatokról, a közúti közlekedési okmányok kiadásáról és visszavonásáról szóló 326/2011. (XII. 28.) Korm. rendelet 5. § (5) bekezdés a) pontjába ütköző és a Szabs tv. 225. § (1) bekezdése szerint minősülő „Közúti közlekedési igazgatási szabályok megsértése” szabálysértést valósítja meg az állampolgár, a felelősségre vonás azonban ebben az esetben is elmarad.

A 41/2020. Korm. rendelet 2020. március 12-től március 27-ig volt hatályban. 2020. április 2. napján azonban hatályba lépett az egészség és élet megóvása, valamint

²¹ 41/2020. (III. 11.) Korm. rendelet 2. §.

²² Alaptörvény XIV. cikk (2) bek.

²³ Pulai László: *A BM válasza: lehet műszakiztatni, de nem muszáj*. 2020.

a nemzetgazdaság helyreállítása érdekében elrendelt veszélyhelyzettel kapcsolatos rendkívüli intézkedésekről szóló 81/2020. (IV. 1.) Korm. rendelet (81/2020. Korm. rendelet), amelynek 6. §-a a fenti szabályt ismét életbe léptette. A rendőrség honlapján közzétett tájékoztatás szerint: „A 2020. március 27. és április 1. közötti időtartamban lejáró okmányok tekintetében az érintett ügyfeleket szankciók nem érhetik, az ő esetükben az okmányok meghosszabbítására szintén a veszélyhelyzet megszűnése után kell intézkedni.”²⁴

Az ORFK adatai alapján a közlekedési szabálysértések miatt feljelentett személyek száma –76 956 fő – és a vizsgált baleseti ügyek száma – 10 521 ügy – az elmúlt tíz év adatait tekintve 2020. I–V. hónapjában a legalacsonyabb.²⁵ Feltehetően nem csak az előbb ismertetett szabályozásnak, mindinkább a kijárási korlátozásnak és a beutazási korlátozásoknak, valamint az egyébként is folyamatosan csökkenő szabálysértési ügyszámnak tudható be ez a kedvező statisztikai adat.

6. Határforgalom-ellenőrzés a veszélyhelyzet időtartama alatt – teherforgalom

Az hamar egyértelművé vált, hogy a vírus terjedését minden lehetséges eszközzel lassítani, akadályozni kell. A vírus – a gócpontjának számító Kínából – néhány óras repülőúttal a világ bármely részét, így Magyarországot is elérheti. Fontos lett tehát a határok lezárása, a határforgalom-ellenőrzés visszaállítása a „belső határokon” is. A teljes zárásra azonban a kereskedelmi–gazdasági–társadalmi kapcsolatok miatt nem kerülhetett sor.

Az Európai Bizottság 2020. március 16-án olyan iránymutatásokat fogalmazott meg a határigazgatási intézkedésekre vonatkozóan, amelyek az egészség védelme mellett biztosítják a belső határok átjárhatóságát az áruk és az alapvető szolgáltatások előtt. Az európai ellátási lánc, a szárazföldi, tengeri és légi fuvarozási szolgáltatások folyamatos és megszakítás nélküli működtetése révén stratégiai szempontból kulcsfontosságú az EU számára. A szárazföldi ellátás 75%-a közúton történik.²⁶ A tagállamoknak tehát a szomszédos országokkal egyeztetve a transzeurópai közlekedési hálózat (TEN-T) valamennyi érintett határátkelőhelyét úgynevezett „zöld sávós határátkelőként” meg kellett nyitniuk. Felfüggesztették a szállítmányozást érintő korlátozásokat, tilalmakat (például „kamion stop”), a közlekedési dolgozók számára állampolgárságtól, lakóhelytől függetlenül lehetővé vált a „belső határok” átlépése. A szomszédos országoknak egyeztetniük kellett, hogy az egészségügyi vizsgálatot a határ melyik oldalán végzik el, mert a várakozási idők csökkentése érdekében – az iránymutatás alapján – csak az egyik oldalon

²⁴ Ügyféltájékoztató. Rendőrség.

²⁵ 2010–2020. évek közötti időszak statisztikai kimutatása. Igazgatásrendészeti szakterület. Országos Rendőr-főkapitányság Rendészeti Főigazgatóság.

²⁶ A Bizottság (2020/C 96 I/01) közleménye a zöld sávoknak az egészség védelmét, valamint az áruk és az alapvető szolgáltatások rendelkezésre állását biztosító határigazgatási intézkedésekre vonatkozó iránymutatások szerinti végrehajtásáról.

végezhető szűrés. Az ellenőrzés a testhőmérséklet ellenőrzésén alapul, tekintve, hogy a betegek 88%-a lázas, tehát ez a leggyakoribb tünete a fertőzésnek. A higiéniai előírások fokozott betartása mellett a járművezetők nem rakodhatnak, a határforgalom ellenőrzéskor lehetőség szerint a járműben maradnak, lejárt engedélyeik érvényesnek tekintendők, illetve mentesülnek a karantén alól (!) is.

Rendészeti szempontból a legfontosabb intézkedés a közlekedési folyosók, tranzit útvonalak létrehozása volt. A határok „zárása” nem várt és a Schengeni térség létrehozása óta – kivéve a közelmúlt migrációs mozgásai és ellenük tett intézkedéseket, amelyek azonban az unió polgárait nem érintették – szinte példátlan esemény volt, amely érdekes helyzetet teremtett. A saját állampolgárok mellett a Magyarországgal szomszédos országok polgárai is nagy számban vállaltak munkát Nyugat-Európában. Ez a több százezer ember folyamatosan és szinte észrevétlenül ingázott kelet és nyugat között. A határok zárásával hónapokra szétszakadtak a családok, hazájukban rekedtek a külföldön munkát vállalók. Utazni nem, vagy csak a határátlépést követően országonként 14 napos karantén mellett lehetett, és a korlátozások időtartama alá esett a húsvéti ünnep is, amely hagyományosan nagy utasmozgásokat generál.

A fenti helyzet orvoslására a szomszédos országokkal kötött megállapodásokat követően az egészség és élet megóvása, valamint a nemzetgazdaság helyreállítása érdekében elrendelt veszélyhelyzettel kapcsolatos rendkívüli intézkedésekről szóló 81/2020. Korm. rendelet 4. § (2) bekezdésében kapott felhatalmazás alapján az országos rendőrfőkapitány a szomszédos állam polgárai esetében, valamint a humanitárius célból történő tranzitáthaladás során a határátlépésre, a Magyarország területén tartózkodásra, az áthaladásra, az útvonalra, a megállási lehetőségekre, a humanitárius tranzitforgalomra vonatkozó különös közlekedésre vonatkozóan határozatot hozott, amelyet a *Hivatalos Értesítő* 2020/17. számában tettek közzé.

Tehát a Nyugat-Európából hazatérő román, ukrán, szerb állampolgárok Hegyeshalomnál beléptek Magyarország területére, majd az M1-es autópályán végighaladva a szerbek és a románok az M5-ös autópályán Röszkén, illetve Nagylakon, míg az ukránok az M3-as autópályán közlekedve Záhonynál hagyták el az ország területét. A belépést természetesen egészségügyi szűrés előzte meg. Az áthaladás során az autópályáról tilos volt a letérés, megállásra pedig csak a kijelölt benzinkutakon volt lehetőség. A járműveket és a benzinkutakat is jól látható matricával jelölték meg. Az áthaladásra időablakokat határoztak meg a torlódások elkerülése érdekében.

Mindezen intézkedések ellenére az Európai Bizottság iránymutatása, amely szerint a „zöld sávós határátkelőhelyeken” való áthaladás – beleértve az ellenőrzéseket és a szűrővizsgálatokat is – nem haladhatja meg a 15 percet, nem volt tartható. Magyarország államhatára 2215,3 km hosszú, ebből 1111,7 km-en, a schengeni belső határon kellett visszaállítani a határforgalom-ellenőrzést. Magyarország államhatárának felén! A Schengeni belső határon 84 határátkelőhelyen – van közöttük időszakosan nyitva tartó, vagy csak személyforgalom számára megnyitott is – áramlott a forgalom a vírusmentes időszakban. A határforgalom-ellenőrzés visszaállítása és az utazási korlátozások bevezetése kapcsán a határátkelőhelyek jelentős részét lezárták. 2020. május 5-én

25 közúti határátkelőhely működött a 84-ből. A schengeni külső határon 35 közúti határátkelőhelyből 21 volt megnyitva a forgalom számára és a nyitott határátkelőhelyeken is korlátozások voltak érvényben, például a román viszonylatban lévő Kiszombor Közúti Határátkelőhelyen a belépő személyforgalomban csak magyar állampolgár, nemzetközi teherforgalom 7,5 t korlátozással, illetve az ingázók léphették át az államhatárt. Bár a személyforgalom csökkent, de a határátkelőhely-lezárások és a bevezetett egészségügyi ellenőrzések miatt folyamatossá váltak a torlódások a határátkelőhelyeken. Csánádpalotán nem ritkán 10 km-es kamionsorok torlódtak fel három-négy órás várakozási időkkel.

A teherforgalom torlódásának csökkentése érdekében a szomszédos országok határforgalom-ellenőrzést végző szerveinek folyamatosan egyeztetniük kellett egymással. A határforgalom-ellenőrzés koordinálására az ORFK-n külön törzset állítottak fel. A törzs kontrollálta a határvárakozásokat, szervezte a magyar állampolgárok hazatérését, a külföldi állampolgárok tranzit áthaladását, az élőállat-, illetve az egészségügyi szállítmányok soronkívülségét, a felelős vezetői döntések meghozatalához szükséges statisztikai adatokat gyűjtötte, és gyakran ügyfélszolgálatként működött a határátlépéssel kapcsolatos telefonos megkeresések tekintetében.

7. 81/2020. (IV. 1.) Korm. rendelet – a személyek szabad áramlása?

A teherforgalom biztosításán túl a személyforgalomban bevezetett korlátozások is jelentős terhet róttak a rendészeti szervekre, kiemelten a rendőrségre.

Amíg a 41/2020. Korm. rendelet csak az Olasz Köztársaság, a Kínai Népköztársaság, a Koreai Köztársaság és az Iráni Iszlám Köztársaság területéről érkező személyszállítást végző járművek, illetve az onnan érkező nem magyar állampolgárok beléptetését tagadta meg Magyarország területére, addig a 81/2020. Korm. rendelet függetlenül a kiindulási országtól megtiltotta a külföldiek beutazását hazánkba, a hazatérő magyar állampolgárok esetében pedig kötelező egészségügyi vizsgálatot és karantént írt elő. E szigorú szabályozás alól – meghatározott feltételek teljesülése esetén – kivételt képeztek a Magyarország területén áthaladó *katonai konvojok* és a különös méltánylást érdemlő esetek, amelyekben a rendészeti országos rendőrfőkapitány-helyettes felmentést adhatott a beutazási tilalom alól, és egyedi magatartási szabályt állapíthatott meg a kérelmező részére. A kivételek harmadik csoportját az országos rendőrfőkapitány alkotta szabályok jelentették, amelyek a szomszédos országok állampolgárainak beutazására, illetve a humanitárius célú tranzitálásra vonatkoztak.²⁷

Az országos rendőrfőkapitány a 81/2020. Korm. rendelet 4. § (2) bekezdése adta hatáskörében, 29000/9828/2020.ált. számon hozott határozatot, hogy a szomszédos államokkal létrejött megállapodás alapján, az azokban meghatározott célból és feltételek

²⁷ 81/2020. (IV. 1.) Korm. rendelet 2–4 §.

igazolásával biztosítható a szomszédos állam polgárainak belépése.²⁸ A megállapodások tipikus példája az *ingázás*. Az ingázási célból szomszédos országba távozott, majd onnan hazatérő személy beléptetése – karantén elrendelése nélkül – biztosított. Az ingázási célú határátlépés indoka lehet munkavégzés, egészségügyi ellátás, oktatási intézmény látogatása. A határátkelőhelyen a munkavégzéshez kapcsolódó munkáltatói igazolás, a megművelt földterület tulajdonjogának/használati jogának igazolására szolgáló okirat, iskolalátogatási igazolás, leckekönyv, illetve a lakhelyet igazoló lakcímkártya felmutatása szükséges. A lakcímmellenőrzés azért szükséges, mivel a megállapodások az államhatártól számított eltérő mélységű területsávra vonatkoznak. A legtöbb szomszédos ország esetében 30 km-es területsávon belül lakó személyek ingázhatnak, de Szerbiánál ez 50 km, míg Ausztria 2020. április 1-jén feloldotta a területi korlátozást és egész területére nézve lehetővé tette a magyar állampolgárok munkavégzési célú beutazását.

A határforgalom-ellenőrzést végző szerveknél feladatként jelentkezett az érettségi vizsga céljából Magyarországra érkező diákok beléptetése, tekintve, hogy a 2020. május 4-től 21-ig tartó vizsgák²⁹ időpontjában még utazási korlátozások voltak érvényben. Az országos rendőr-főkapitányság szakmai iránymutatása alapján az érettségi vizsga napján, valamint az azt megelőző, illetve azt követő két napban az érettségiző és egy fő kísérő – méltányossági kérelem nélkül, mentesülve a karantén alól – útiokmány és az érettségi vizsgáról szóló igazolás birtokában átléphette az államhatárt.

A beutazási tilalom a *diplomáciai mentességet* élvező személyeket nem érintette. Ha az egészségügyi vizsgálat nem állapította meg Covid-19-fertőzés gyanúját, akkor tekintettel a mentességre, korlátozás nélkül biztosítani kellett a beléptetést. A külképviseletek diplomáciai személyzetének nemzetközi jog alapján kiváltságokkal és mentességekkel nem rendelkező hozzátartozói vagy a diplomáciai képviselő személyzetéhez nem tartozó munkatársainak beléptetéséhez a rendészeti országos rendőrfőkapitány-helyettes adhatott felmentést a diplomáciai képviselő erre irányuló megkeresése alapján. A diplomáciai képviselő a külföldön rekedt saját állampolgárok hazautazását is szervezték. Ennek során folyamatosan együttműködtek a magyar hatóságokkal.³⁰ A hazautaztatás során a legkülönbözőbb élethelyzetek álltak elő. A Kolumbiai Nagykövetség például egy humanitárius repülőjáratot indított Németországból, és erre a járatra kellett feljuttatni a Szerbiában lévő kolumbiai állampolgárt úgy, hogy Magyarországra beléptetve, Budapesten szállt vonatra müncheni úticéllal.

A fő szabálytól eltérően nem magyar állampolgárokat is beléptettek a tilalom időtartama alatt. A magyar állampolgárok magyar állampolgársággal nem rendelkező családtagjai, ha tartózkodási engedéllyel rendelkeztek, vagy Magyarországon kötöttek házasságot, és ennek tényét az *Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság* (OIF) a nyilvánosságban történő ellenőrzést követően megerősítette, beléphettek az ország területére.

²⁸ Hivatalos Értesítő, 17. sz.

²⁹ 119/2020. (IV. 16.) Korm. rendelet a veszélyhelyzet során az érettségi vizsgák 2020. május–júniusi vizsgaidőszakban történő megszervezéséről 2. § (2) bek.

³⁰ ORFK Rendészeti Főigazgatóság Határrendészeti Főosztály.

A határok zárása, a személyforgalom korlátozása károsan hatott a gazdasági életre. Vállalkozások zártak be, munkavállalók elbocsátására, részmunkaidős foglalkoztatására került sor. A szomszédos országokkal folytatott élénk gazdasági kapcsolat is megbénult. A 174/2020. (IV. 30.) Korm. rendelet a nemzetgazdaság helyreállításának elősegítése érdekében 2020. május 1-jei hatállyal módosította a 81/2020. Korm. rendeletet lehetővé téve a Visegrádi négyek, a Koreai Köztársaság, Németország és Ausztria között az üzleti célú utazásokat.³¹

Hasonló céllal született meg a 185/2020. (V. 6.) Korm. rendelet is, amely az *agrár-gazdaság* munkaerőigényét próbálta biztosítani a külföldi munkavállaló Magyarországra való beléptetésével. Az agrárágazatban dolgozók csak az országos rendőrfőkapitány által megjelölt határátkelőhelyeken léphettek át az államhatárt, ha a belépés előtt legalább 48 órával a munkáltató a megfelelő információkat elektronikus úton eljuttatta a kijelölt és igénybe venni kívánt határátkelőhely szerint illetékes határrendészeti ki-
rendeltségre.³²

A külföldről érkező nem magyar állampolgárok nem léphetnek be az ország területére – a fenti kivételektől eltekintve –, míg a magyar állampolgárok az egészségügyi szűrés eredményeképpen 14 napra vagy karanténba vagy hatósági házi karanténba kerülnek. Ha a hazatérő magyar állampolgár Covid-19-fertőzésből gyógyult, és a fertőzés tüneteit nem mutatja, vagy a belépést megelőzően legalább 14 napig járványügyi megfigyelés hatálya alatt állt, mentesül a karantén alól.³³ Az „önkéntes karantén”, tehát az, hogy a hazautazás tervezett időpontját megelőzően már hetek óta nem mozdult ki a külföldön lévő lakóhelyéről, tartózkodási helyéről honfitársunk, az nem minősül járványügyi megfigyelésnek vagy karanténnak, tehát a hazatérést követően ezekre a magyar állampolgároknak is a kötelező 14 nap várt.

8. Határátlépés méltányosságból

A fenti szigorú szabályok alól azonban a 81/2020. Korm. rendelet 4. § (1) bekezdése alapján – különös méltánylást érdemlő esetben – a rendészeti országos rendőrfőkapitány-helyettes felmentést adhat, illetve egyedi magatartási szabályt állapíthat meg, ha az egészségügyi vizsgálat nem állapította meg fertőzés gyanúját és az érintettet a kijelölt karantén, valamint a hatósági házi karantén idejére nyilvántartásba vették.

³¹ 81/2020. (IV. 1.) Korm. rendelet 4/A. §.

³² 81/2020. (IV. 1.) Korm. rendelet 4/B. §.

³³ 81/2020. (IV. 1.) Korm. rendelet 3. § (2) bek.

8.1. A méltányosság

„A méltányosság lényege [...], hogy a közigazgatási szerv a jogszabály felhatalmazása alapján a fél javára eltekinthet a jogszabályban foglaltak érvényesítésétől.”³⁴ A jogirodalom jogalkalmazói és jogalkotói méltányosságot különböztet meg, de a jogalkotói méltányosság is a jogalkalmazó szerv konkrét döntésével jelenik meg. A jogalkotói méltányosság jelen esetben azt jelenti, hogy a jogszabály maga ad felhatalmazást valamely rendelkezése alóli felmentésre (beutazási tilalom), illetőleg valamely jogszabály rendelkezésének kedvezőbb alkalmazására (egyedi magatartási szabály). „A jogszabályi felhatalmazásnak mindig kifejezettnek kell lennie, és helyes, ha a jogalkotó legalább példálózó felsorolással eligazít a méltányossági körülményekről.”³⁵ A rendészeti országos rendőrfőkapitány-helyettes, Dr. Halmosi Zsolt r. vezérőrnagy úr a beléptetésre vonatkozó méltányossági jogkör gyakorlására a 81/2020. Korm. rendelet hatálybalépésével kapott jogkört, míg a fent említett példálózó felsorolást tartalmazó közleményt 2020. május 11-én tették közzé. Ebben az időszakban már napi szinten több száz beadványt bíráltak el.

Az országos rendőrfőkapitány 29000/12535-1/2020. ált. számú határozatában a méltányossági döntés iránti kérelem formai és tartalmi követelményeit egyaránt rögzítette. A kérelmet magyar és nem magyar állampolgárok egyaránt benyújthatták. A főkapitányi döntés szerint a kérelem *csak magyar nyelven nyújtható be*. Ez a döntés felvetheti az anyanyelvhasználati jog sérelmét. A gyakorlat azonban azt mutatta, hogy – a kérelmek tárgyából kifolyólag – a döntéseket rövid határidővel indokolt meghozni. Egy szülei temetésére külföldről hazatérő gyermek vagy egy végső stádiumban lévő közeli hozzátartozóval való utolsó találkozás, esetleg egy sürgős orvosi beavatkozás nem kaphat 30 napos ügyintézési határidőt a döntés meghozatala érdekében. Nincs idő tehát fordító kirendelésére, költségmegállapító határozat „jogerősítésére” stb. A rendkívüli jogrendben bizonyos jogok korlátozhatók. Megjegyzem, a kérelmeket átlagosan 1-3 nap alatt bírálták el, ezáltal a jogintézmény hatékonyan tudta ellátni rendeltetését.

A kérelembenyújtás módját is szabályozták, a korábbi e-mail-címre megküldött változó tartalmú és minőségű kérelmek helyett *cégkapuról/ügyfélkapuról*, illetve ezek hiányában a rendőrség internetes honlapján elérhető *intelligens űrlap* kitöltésével és beküldésével lehetett kérelmet benyújtani.³⁶ E két intézkedés bevezetése kiszűrte az olyan kérelmek benyújtását, amelyek igazából nem tartoztak a méltányosság tartalmi körébe, csak adott esetben a kényszer szülte őket. Megtörtént, hogy a magyar-osztrák határon várakozó külföldi mobiltelefonjáról küldött tört angolsággal néhány soros üzenetet az ugyfelszolgalat@orfk.police.hu e-mail-címre, majd az üzenet elküldését követően felhaborodva hívta az ORFK Törzset, hogy mikor hajlandóak végre elbírálni a kérelmét. Az adatlapos kérelem benyújtása kiküszöbölte a hiányosan benyújtott kérelmek elbírálása

³⁴ Szalai András: *A közigazgatási jog alapjai*. Budapest, Dialóg Campus, 2018. 102.

³⁵ Patyi András: *A közigazgatási működés jogi alapjai. A magyar közigazgatás és közigazgatási jog általános tanai II. kötet*. Budapest, Dialóg Campus, 2017. 179.

³⁶ 194/2020. (V. 11.) Korm. rendelet a különös méltányossági jog gyakorlásának rendjéről 1. §.

okozta nehézségeket is. A kérelemben valószínűsíteni kell a különös méltánylást érdemlő körülményeket, meg kell nevezni az érintett személyazonosításra alkalmas, az államhatár átlépéséhez felhasználni kívánt okmányt, és meg kell adni az okmányazonosító számát, valamint csatolni kell – amennyiben az a kérelem indokára figyelemmel lehetséges – a kérelem különös méltánylást érdemlő elbírálásának indokát igazoló irat másolatát, szükséges esetben a meghatalmazást. „A tartalmi vagy formai követelményeknek nem megfelelő – így különösen a nem magyar nyelven, a hiányosan, a kérelem méltányos elbírálásának indokát nem tartalmazó, azt nem valószínűsítő, nem személyesen történő eljárás esetén a meghatalmazás nélkül benyújtott – kérelem érdemi vizsgálat nélkül elutasítást von maga után.”³⁷ Ezzel gyakorlatilag megszűnt a hiánypótlásra felhívás kötelezettsége!

A méltányosságon alapuló beléptetés indokai között szerepel a fent említett példákon túl a magyar hatóságok előtt folyó eljárásokban való részvételt igazoló okirat (idézés), a nemzetgazdasági vagy közegészségügyi célból indokolt beutazás, a hallgatói vagy tanulói jogviszony alapján fennálló kötelezettségek teljesítése és a fuvarozási tevékenységgel összefüggő munkavégzéshez kapcsolódó utazások. A rokonlátogatások, a magyarországi nyaraló karbantartási munkálatainak elvégzése, az ingatlan adás-vétel céljából történő beutazás, a külföldi munkáltató által kiadott tíz napos kényszerszabadság család körében történő eltöltése nem tartozik a méltányolható körülmények közé.

9. Amit mindenki szeretett volna elkerülni: a karantén

Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény (Eütv.) 6. cím alatt foglalkozik a járványügygel. A járványügyi tevékenység fő céljának a fertőző megbetegedések, a járványok megelőzését és leküzdését tekinti, amelynek megvalósítása érdekében az egészségügyi államigazgatási szerv az egyén személyes szabadsághoz való jogainak gyakorlását korlátozhatja.³⁸

Az Eütv. 65. § (1) bekezdés: „Azt, aki meghatározott fertőző betegségben szenvedő személlyel érintkezett és feltehetően maga is a betegség lappangási szakában van, az egészségügyi államigazgatási szerv a miniszter rendeletében meghatározott fertőző betegségek esetén járványügyi megfigyelés vagy járványügyi zárlat alá helyezi.”

Az Eütv. alkalmazásában fertőző beteg a *fertőző betegségre gyanús személyt* is érteni kell. Fertőző betegségre gyanús személy az, aki a miniszter rendeletében meghatározott fertőző betegségben szenvedő személlyel, annak használati eszközével, váladékával érintkezett, illetve a fertőzés terjedési módjából adódóan feltételezhető, hogy a fertőző betegség kórokozója a szervezetébe került.³⁹

³⁷ Közlemény az államhatár személyforgalomban történő átlépése során irányadó szabályok alóli felmentés tárgyában a rendészeti országos rendőrfőkapitány-helyettes által meghozható méltányossági döntés iránt benyújtható elektronikus kérelem formai és tartalmi szabályairól.

³⁸ 1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről 56. § (1)–(2) bek.

³⁹ Eütv. 56. § (4) bek.

A miniszteri rendeletben meghatározott fertőző betegséggel azonos tekintet alá esik az Egészségügyi Világszervezet 2009. évi XCI. törvénnyel kihirdetett *Nemzetközi Egészségügyi Rendszabályai* (NER) rendelkezéseire tekintettel nemzetközi horderejű közegészségügyi-járványügyi szükséghelyzet előidézésére képes, korábban ismeretlen vagy szokatlanul súlyos formában, illetve a megszokottnál lényegesen nagyobb gyakorisággal, járványosan előforduló betegség vagy állapot is.

A NER rendelkezéseire tekintettel a WHO által kihirdetett nemzetközi horderejű közegészségügyi-járványügyi szükséghelyzet előidézésére képes új koronavírus által okozott betegség egy tekintet alá esik a miniszter rendelete szerint járványügyi zárlatot szükségessé tevő betegségekkel.

A fertőző betegségek és a járványok megelőzése érdekében szükséges járványügyi intézkedésekről szóló 18/1998. (VI. 3.) NM rendelet szerint: „29. § (1) Amennyiben az 1. számú melléklet az adott fertőző betegség tekintetében kötelezővé teszi, a fertőző beteggel érintkezett személyeket járványügyi megfigyelés alá kell helyezni.”

Az olaszországi sielésből hazatérő magyar állampolgárok tehát megfigyelés alá kerültek, mert lehet, hogy érintkeztek olyan személlyel, aki fertőző betegségre gyanús. Nem tudjuk, hogy beteggel érintkeztek-e, nem tudjuk, hogy gyanús személlyel érintkeztek-e, de a vírus gócpontjából, európai terjedésének irányából ez alaposan feltételezhető (?).

Az Eütv. alapján a fertőző betegeket el kell különíteni, ha állapotuk megengedi, akár otthonukban is sor kerülhet erre. Azt, aki meghatározott fertőző betegségben szenvedő személlyel érintkezett, és lehet, hogy megfertőződött az egészségügyi államigazgatási szerv a *járványügyi megfigyelés* vagy járványügyi zárlat alá helyezi. A megfigyelés során együtt kell működni az egészségügyi dolgozókkal, vizsgálatokon kell részt venni, mintát kell adni, gyógykezelésen kell részt venni, stb. A zárlat szigorított, speciális követelményeken alapuló megfigyelés, illetve elkülönítés, amelyet e célra kijelölt helyen kell fogantatósítani, és amely hely nem hagyható el.⁴⁰

9.1. A hatósági házi karantén

Az Eütv. a 67/A. §-sal kiegészülve a már meglévő jogintézményeket az aktuális helyzetnek megfelelőre alakította át, létrejött tehát a *hatósági házi karantén*.⁴¹ A járványügyi hatóság a fertőzés vagy megbetegedés esetén túl – igazodva a jogszabályi vélelemhez, amely szerint adott országban olyan magas a fertőzöttek száma, hogy a hazánkba beutazó személy nagy valószínűséggel fertőződhetett – a meghatározott országokból beutazókat kötelezheti hatósági házi karanténban tartózkodásra. Az elrendelés nem kötelező, hisz a beutazó igazolhatja, hogy jelen esetben a Covid-19-fertőzésből gyógyult, vagy hogy a beutazását megelőzően közvetlenül már két hétig hatósági karanténban volt. Ha a beutazó

⁴⁰ Eütv. 67. §.

⁴¹ 2020. évi LVIII. törvény a veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készülségről 309. §.

nem kíván karanténba vonulni, és a mentesítő okok egyike sem áll fent, akkor meg kell tagadni a beléptetését az ország területére.

A döntés közlésére vonatkozóan a kialakult gyakorlatot emelték jogszabályba, mivel a hatóság a házi karanténra vonatkozó döntést szóbeli, rövid úton való közlését követően írásban is megküldi az ügyfélnek. A határátkelőhelyen a kötelező egészségügyi szűrést követően a beléptetést végző rendőr tájékoztatást ad a *járványügyi megfigyelés ideiglenes intézkedésként* történő elrendeléséről, majd a kitöltött formanyomtatvány alapján indult eljárásban a járási kormányhivatal népegészségügyi jogkörében eljárva fogja meghozni a döntését és postázni a határozatát az ügyfélnek.⁴² A járási hivatal ügyintézői az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény (Ákr.) alapján tisztázzák a tényállást, hozzák meg döntésüket. A bizonyítás ebben az esetben az ügyfelet terheli, a beutazónak kell hitelt érdemlően igazolnia a jogszabályban előírtak megvalósulását (mentesítő okok meglétét). Az ellenőrzést végző rendőrnek az államhatáron nincs lehetősége bizonyítási eljárást lefolytatni, tekintettel arra, hogy nincs megállapodás arra vonatkozóan az országok között, hogy milyen okiratok fogadhatók el igazolásként (például meghívólevél, szerződés, különféle víruseszteredmények), ezért a rendőr elrendeli a hatósági házi karantént, amely döntést a járási hivatal – megfelelő információk birtokában – a későbbiek során módosíthat.

A fentiek miatt nagyon lényeges az Eütv. 67/A. § (4) bekezdése, mert a törvénymódosítás révén a beléptetés kapcsán méltányossági jogkört gyakorló rendészeti országos rendőrfőkapitány-helyettes és a karantént határozattal elrendelő járási hivatalok között negatív hatásköri összeütközés alakult ki az államhatárt átlépő és 14 napos karanténba kerülő ügyfelek kérelmeinek elbírálása tekintetében. Az Eütv. fent említett rendelkezése szerint: „A hatósági házi karantént előíró rendelkezések alól – amennyiben a járványügyi védekezés hatósági házi karantén alkalmazása nélkül is biztosítható – különös méltánylást érdemlő esetben – egészségügyi válsághelyzetben a kormány rendeletében meghatározott esetek kivételével – a hatósági házi karantént elrendelő határozat kiadására illetékes járványügyi hatóság felmentést adhat, illetve egyedi magatartási szabályt állapíthat meg.”

9.2. A karantén ellenőrzése

Minden intézkedés annyit ér, amennyit betartanak belőle. Fontos tehát, hogy az államhatárt átlépő, karanténba kerülő személy tényleg a legrövidebb úton jusson el a számára kijelölt helyre, és az azt követő 14 napban tartózkodjon is ott.

Az államhatárt átlépő személyt a rendőr tájékoztatja a 14 napos karanténról majd a két példányban kitöltött „a járványügyi megfigyelés ideiglenes intézkedésként történő

⁴² Hatáskör: 1991. évi XI. törvény az egészségügyi hatósági és igazgatási tevékenységről 11. § (5) bekezdés, illetékesség: 385/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet a fővárosi és megyei kormányhivatal, valamint a járási (fővárosi kerületi) hivatal népegészségügyi feladatai ellátásáról, továbbá az egészségügyi államigazgatási szerv kijelöléséről 5. §, 2. számú melléklet.

elrendeléséről” szóló tájékoztató egyik példányát és a kihelyezendő figyelmeztető feliratokat átadja részére. Az ügyfél által aláírt másik példány alapján a határátkelőhely szerint illetékes rendőrkapitányság elrendeli az ügyfél *körözését*, majd a lakhely/tartózkodási hely szerint illetékes rendőrkapitányságnak mint körözésirányítónak megküldi, amely így értesül arról, hogy az illetékességi területén karantént rendeltek el, és ellenőrzési kötelezettsége keletkezett. Az ellenőrzéseket az együttműködő szervek bevonásával a rendőrség végzi, kerülve az ellenőrzöttel a közvetlen kontaktust (például személyazonosítás ablakon keresztül), lehetőség szerint – a szolgálati feladatok figyelembevételével – naponta. A körözési rendszerben történő rögzítés a közterületi ellenőrzések során biztosítja az intézkedő rendőr számára a karantén szabályait megsértő személy felfedését. Az intézkedés során – ha az intézkedés alá vont egészségügyi állapota nem indokolja a mentő helyszínre hívását – a körözöttet a karanténként kijelölt ingatlanba kell irányítani, majd ellenőrizni kell az otlétét.

Az ellenőrzés komoly feladatot jelentett a rendőrség számára. Május hónapban az aktuális érvényben lévő hatósági házi karanténok száma tízezer felett, a végrehajtott ellenőrzések száma félmillió körül mozgott. Az Operatív Törzs 2020. május 11-én tartott tájékoztatója szerint az állampolgárok döntő többsége betartja a hatósági házi karantén szabályait, és a lakosság szabálykövető magatartása hozzájárult a járvánnyal szembeni sikeres védekezéshez, a hatósági házi karanténban lévők mindössze 0,41%-a szegte meg a szabályokat.⁴³

9.3. Elektronikus hatósági házi karantén ellenőrzése

2020. május 7-én lépett hatályba az élet- és vagyónbiztonságot veszélyeztető tömeges megbetegedést okozó humán járvány vonatkozásában elrendelt hatósági házi karantén elektronikus ellenőrzéséről szóló 181/2020. (V. 4.) Korm. rendelet (181/2020. Korm. rendelet). A rendelet alapján a járványügyi hatóság elrendeli a hatósági házi karantén szabályai betartásának az érintett személy mozgását nyomon követő, valamint az arcképmásának és általa megadott egészségügyi adatainak továbbítására alkalmas elektronikus szoftver alkalmazásával történő ellenőrzését, ha a technikai feltételek adottak és az érintett önként vállalja a *Házi Karantén Rendszer* (HKR) alkalmazását. A HKR egy okostelefon-alkalmazás, amely az arcfelismerésen és a helyzetmeghatározáson alapul.

A rendőrség a szoftver útján megadott mozgási adatokat elektronikus úton összeveti a hatósági házi karanténra kijelölt hely adataival. A rendszer bejelentkezési kéréseket küld az érintett személynek e-mailben vagy SMS-ben, amelyre 15 percen belül reagálni kell, el kell indítani az alkalmazást, szelfit kell küldeni a rendőrség részére a személyazonosság és a tartózkodási hely megállapítása érdekében. A személyes ellenőrzésre akkor kerülhet sor, ha a szoftver által biztosított ellenőrzés kijátszásának gyanúja merül fel, vagy ha az érintett személy a szoftver használatát elmulasztja. A személyes ellenőrzést

⁴³ Operatív törzs: tovább nőtt az önkéntes elektronikus ellenőrzést vállaló házi karanténban lévők száma. 2020.

megelőzően ismételt távellenőrzési felhívás hangzik el, illetve a rendszerkezelő telefonon is megpróbálja a karanténban lévővel felvenni a kapcsolatot, kiküszöbölve az önhibán kívüli (például hálózati problémák) vagy elfogadható okok miatt elmulasztott bejelentkezéseket követő intézkedéseket. Az ellenőrzés nem járhat az érintett személy magánéletének szükségtelen zavarásával, ezért 22.00 és 6.00 óra között az érintett személy pihenése indokolatlanul nem zavarható meg.

A HKR igazolta létjogosultságát, a karanténban lévők számára könnyebben elviselhetővé teszi, a hatóság számára egyszerűsíti a szabályok betartásának ellenőrzését a koronavírus-járvány alatt.⁴⁴

10. Záró gondolatok

A Johns Hopkins Egyetem által 2020. július 14-én közzétett adatok alapján a világban az új koronavírusból 13 249 575 ember fertőződött meg és 575 844 ember halt meg. Magyarországon 4258 megbetegedettből 595 halálozott el, és jelenleg is 557 fertőzött van nyilvántartva.⁴⁵

A számok magukért beszélnek. A járvány az egész világot sújtotta, az eddig csak filmekben látott események valósággá váltak. Az új koronavírus, a SARS-CoV-2, néhány hónap alatt a föld szinte minden pontját elérte.

Az országok a nemzetközi szervezetek ajánlásait figyelembe véve, egymással szorosán együttműködve megkezdték a védekezést. Magyarországon is felállították az operatív törzset, bevezették a veszélyhelyzetet, a törvényi felhatalmazást követően a jogszabályi hátteret a kormányrendeletek biztosították.

A védekezésben a határellenőrzések ideiglenes visszaállítása, a védelmi intézkedések betartásának ellenőrzése, a jogsértő magatartások szankcionálása, a kórházparancsnoki rendszer működtetése révén a rendőrség is kiemelt szerepet játszott, hozzájárulva ahhoz, hogy Magyarország eredményesen tudjon védekezni a koronavírus ellen.

IRODALOMJEGYZÉK

A 2020. évben azonosított új koronavírus (SARS-CoV-2) okozta fertőzések (COVID-19) megelőzésének és terápiájának kézikönyve. Emberi Erőforrások Minisztériuma, 2020.

Patyi András: *A közigazgatási működés jogi alapjai. A magyar közigazgatás és közigazgatási jog általános tanai II. kötet.* Budapest, Dialóg Campus, 2017.

Szalai András: *A közigazgatási jog alapjai.* Budapest, Dialóg Campus, 2018.

Szilvássy György Péter: A rendészet jogi szabályozása Magyarországon. In Szigeti Péter – Szilvássy György Péter: *Rendészet és emberi jogok.* Budapest, Rejtjel, 2015. 66–68.

⁴⁴ Jól működik a hatósági házi karantén elektronikus ellenőrzése. 2020.

⁴⁵ Legfrissebb információ az új koronavírus-járványról (COVID-19).

Jogi források

Magyarország Alaptörvénye

1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről

2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről

2020. évi XII. törvény a koronavírus elleni védekezésről

2020. évi LVII. törvény a veszélyhelyzet megszüntetéséről

2020. évi LVIII. törvény a veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készsülségről

18/1998. (VI. 3.) NM rendelet a fertőző betegségek és a járványok megelőzése érdekében szükséges járványügyi intézkedésekről

40/2020. (III. 11.) Korm. rendelet a veszélyhelyzet kihirdetéséről

41/2020. (III. 11.) Korm. rendelet az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető tömeges megbetegedést okozó humánjárvány megelőzése, illetve következményeinek elhárítása, a magyar állampolgárok egészségének és életének megóvása érdekében elrendelt veszélyhelyzet során teendő intézkedésekről

46/2020. (III. 16.) Korm. rendelet az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető tömeges megbetegedést okozó humánjárvány megelőzése, illetve következményeinek elhárítása, a magyar állampolgárok egészségének és életének megóvása érdekében elrendelt veszélyhelyzet során teendő intézkedésekről

71/2020. (III. 27.) Korm. rendelet a kijárási korlátozásról

81/2020. (IV. 1.) Korm. rendelet az egészség és élet megóvása, valamint a nemzetgazdaság helyreállítása érdekében elrendelt veszélyhelyzettel kapcsolatos rendkívüli intézkedésekről

85/2020. (IV. 5.) Korm. rendelet a veszélyhelyzet során alkalmazandó egyes belügyi és közigazgatási tárgyú szabályokról

119/2020. (IV. 16.) Korm. rendelet a veszélyhelyzet során az érettségi vizsgák 2020. május–júniusi vizsgaidőszakban történő megszervezéséről

168/2020. (IV. 30.) Korm. rendelet a védelmi intézkedésekről

174/2020. (IV. 30.) Korm. rendelet az egészség és élet megóvása, valamint a nemzetgazdaság helyreállítása érdekében elrendelt veszélyhelyzettel kapcsolatos rendkívüli intézkedésekről szóló 81/2020. (IV. 1.) Korm. rendelet módosításáról

181/2020. (V. 4.) Korm. rendelet az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető tömeges megbetegedést okozó humánjárvány vonatkozásában elrendelt hatósági házi karantén elektronikus ellenőrzéséről

185/2020. (V. 6.) Korm. rendelet az egészség és élet megóvása, valamint a nemzetgazdaság helyreállítása érdekében elrendelt veszélyhelyzettel kapcsolatos rendkívüli intézkedésekről

194/2020. (V. 11.) Korm. rendelet a különös méltányossági jog gyakorlásának rendjéről

1012/2020. (I. 31.) Korm. határozat a Koronavírus-járvány Elleni Védekezésért Felelős Operatív Törzs felállításáról

T/10747. számú törvényjavaslat indokolással – a veszélyhelyzet megszüntetéséről

Közlemény az államhatár személyforgalomban történő átlépése során irányadó szabályok alóli felmentés tárgyában a rendészeti országos rendőrfőkapitány-helyettes által meghozható méltányossági döntés iránt benyújtható elektronikus kérelem formai és tartalmi szabályairól

A Bizottság (2020/C 96 I/01) közleménye a zöld sávoknak az egészség védelmét, valamint az áruk és az alapvető szolgáltatások rendelkezésre állását biztosító határigazgatási intézkedésekre vonatkozó iránymutatások szerinti végrehajtásáról

Internetes források

- Coronavirus: Five Britons in French ski chalet catch virus.* 2020. Elérhető: www.bbc.com/news/uk-51425702 (A letöltés dátuma: 2020. 06. 18.)
- Pandémia.* Wikipédia, a szabad enciklopédia. Elérhető: <https://hu.wikipedia.org/wiki/Pand%C3%A9mia> (A letöltés dátuma: 2020. 06. 18.)
- COVID-19-pandémia.* Wikipédia, a szabad enciklopédia. Elérhető: <https://hu.wikipedia.org/wiki/COVID%E2%80%9319-pand%C3%A9mia> (A letöltés dátuma: 2020. 06. 18.)
- Pulai László: *A BM választott: lehet műszakiztatni, de nem muszáj.* 2020. Elérhető: <https://hegylakok.hu/2020/03/muszaki-vizsga-veszelyhelyzetben-a-bm-valaszol/> (A letöltés dátuma: 2020. 06. 24.)
- Ügyfélértékelő. Rendőrség. Elérhető: www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/igazgatasrendeszeti-ugyfeltajekoztato-0 (A letöltés dátuma: 2020. 06. 24.)
- 2010–2020. évek közötti időszak statisztikai kimutatása. Igazgatásrendészeti szakterület.* Országos Rendőr-főkapitányság Rendészeti Főigazgatóság. Elérhető: www.police.hu/sites/default/files/Igazgatasrendeszeti%20SK%202020.%2005.pdf (A letöltés dátuma: 2020. 06. 24.)
- Operatív törzs: tovább nőtt az önkéntes elektronikus ellenőrzést vállaló házi karanténban lévőkhöz száma.* 2020. Elérhető: <https://koronavirus.gov.hu/cikkek/operativ-torzs-tovabb-nott-az-onkentes-elektronikus-ellenorzest-vallalo-hazi-karantenban> (A letöltés dátuma: 2020. 07. 06.)
- Jól működik a hatósági házi karantén elektronikus ellenőrzése.* 2020. Elérhető: <https://koronavirus.gov.hu/cikkek/jol-mukodik-hatosagi-hazi-karanten-elektronikus-ellenorzese> (A letöltés dátuma: 2020. 07. 06.)
- Legfrissebb információ az új koronavírus-járványról (COVID-19).* Elérhető: www.trt.net.tr/magyar/covid19 (A letöltés dátuma: 2020. 07. 14.)

ABSTRACT

The Police against the Coronavirus

Tamás SKORKA

The pandemic caused by the coronavirus also reached Hungary, and the measures introduced to deal with the situation had serious consequences for the whole country. My study examines the tasks assigned to the police, in particular the measures introduced at the state border. Closely related to the study is my other paper, which details the responsibilities of the administrative police service branch within the police by describing the new offence facts introduced in connection with the emergency.

Keywords: coronavirus, emergency, border control, transit, fair entry, quarantine

A „laissez-faire” megjelenése a mai kor rendészeti vezetőjének attitűdjében.

Első rész: elméleti kitekintés

PIROS Attila¹ - KOVÁCS István²

Lewin az elméletét 1938-ban az lowai Gyermekjóléti Kutatási Központban 10 éves gyermekek körében végzett kísérlet eredményeképpen fogalmazta meg. Közel 80 év elteltével ennek aktualitását mind az egyén és mind a szervezetek vonatkozásában a társadalmi átalakulási folyamatok jelentős mértékben befolyásolták. Minderre figyelemmel az elmélet újragondolását a horizontálisan és vertikálisan felépülő (szervezeti és szakmai) rendészeti szervek vezetése vonatkozásában is indokolt megvizsgálni, amit a szervezetben szolgálatot ellátó, élettapasztalattal és szakmai életúttal rendelkező, kiforrott személyiségek véleménye is formálhat, új megvilágításban tüntethet fel.

Kulcsszavak: vezetéselmélet, vezetési stílusok, szervezéselmélet, szervezet, vezetés-irányítás rendszere

1. Bevezetés

A vezetés- és szervezéstudomány kiemelt figyelmet fordít az egyes szervezetek szervezeti kultúrájának tanulmányozására. Ez a kitüntetett érdeklődés annak a felismerésnek köszönhető, amely szerint az emberi közösségek a jogi normákon és a leírt működési szabályokon túl önálló életre kelnek.³ A vezetők a közösen lefektetett szabályrendszer alapján képesek befolyásolni a szervezet tagjainak tevékenységét és magatartását, kooperatív együttműködés keretében pedig kimagasló teljesítményt érhetnek el. Jellemző további tapasztalat, hogy a szervezet tagjaira vonatkozó valamennyi követelményt és attitűdöt a szervezet írott szabályaiból nem lehetséges teljes mértékben megismerni, hiszen azok egy jelentős része nem a normák, hanem a szervezeti kultúra elemei által determináltak. Mindennek egyik meghatározó szegmense a vezetői tevékenység és a vezetési stílus.

¹ Dr. PIROS Attila jur., mesteroktató, Nemzeti Közszerződési Egyetem Rendészet Vezetéstudományi Tanszék Attila PIROS PhD, jur. police brigadier general, master teacher, University of Public Service Faculty of Law Enforcement, Department of Law Enforcement Management Theory <https://orcid.org/0000-0001-7339-2146>; piros.attila@uni-nke.hu

² Dr. KOVÁCS István r. őrnagy, PhD, tanársegéd, Nemzeti Közszerződési Egyetem Rendészet Vezetéstudományi Tanszék István KOVÁCS PhD, police major, assistant lecturer, University of Public Service Faculty of Law Enforcement Department of Law Enforcement Management Theory <https://orcid.org/0000-0002-7210-1981>; kovacs.istvan@uni-nke.hu

³ Kovács Gábor: A rendészeti szervek szervezeti kultúrájának összetevői és sajátosságai, a téma feldolgozása a Rendőrtiszti Főiskola vezetéselméleti oktatásában. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, 10. (2009), 223–234.

Több mint 80 éve annak, hogy az Iowa Egyetem Gyermekjóléti Kutatási Központjának zárt kapui mögött 1938-ban Kurt Lewin felügyelete alatt egy végzős hallgató Ronald Lippitt – akkor még csak sejtetni engedő, de mára már a vezetési stílusokat tipologizáló – társadalmi, szervezeti és alkalmazott pszichológiai kísérletbe kezdett. A kísérletben a kutatók önként jelentkező tizenéves – leginkább fiú – gyermekekből álló 5-5 fős iskolai csoportokat szerveztek. A kiválasztásban a kutatóknak az iskolai nyilvántartások nyújtottak segítséget; a gyermekek szellemi és fizikai állapotáról, társadalmi-gazdasági háttéréről az adatbázisok szolgáltattak információkat; a kutatásba bevont megfigyelők pedig a Moreno által kifejlesztett szociometrikus technika segítségével, valamint a Rorschach-személyiségteszt kitöltésével a tizenévesek személyes kapcsolataik kialakításának és/vagy elutasításának képességéről is meggyőződhetek. A kiválasztási módszerek alkalmazásával így a gyermekek személyiségjellemzői mellett az interperszonális kapcsolatok mintája is gondosan azonosítható volt, amely elősegítette az eredmények egyértelműbbé tételét.

Az első kísérletben két 5-5 fős tízéves gyermekekből álló csoportnak – iskolai tanítást követően – az volt a feladata, hogy három hónapon keresztül színházi maszkokat készítsenek, ahol egy auditvezető – megváltoztatva a vezetési filozófiáját – az egyik klubot tekintélyelvű módon vezette, a másik klubot pedig demokratikus technikákkal összhangban irányította, miközben négy obszervált résztvevő megfigyeléseket rögzített. Mindezen megfigyelések inkább további hipotéziseket fogalmaztak meg, mint sem következtetéseket vontak le, azonban a kísérlet eredményeképpen megállapítható volt, hogy a rosszindulatú viselkedés az autokrata csoportban harmincszor gyakoribb volt, mint a demokratikus csoportban; az agresszió (ideértve a „viszálykodást” és a „marakodást” is) mértéke pedig nyolcszor magasabb iteratív értéket mutatott. A kutatásvezetők a további eredmények elérése, valamint a felmerült hipotézisek ellenőrzése céljából arról határoztak, hogy a kísérletet tovább folytatják; az alapvető eljárási metódus mellett, összetettebb kialakításban az elemszámot megnövelik, amelyhez egy harmadik kutató, Robert White is csatlakozott.

A második kísérletben ezúttal – kizárólag fiúgyermekekből álló – négy csoportot alakítottak ki, amelyben immáron négy vezető és három vezetési stílus találkozott. Az eredeti autokrata és demokrata vezetési stílus mellett kimagasló szerepkörhöz jutott az úgynevezett „laissez-faire”, azaz ráhagyó vezetési metódus. A második fázisban a kutatók a fiúkban a személyiségkülönbségeket úgy kontrollálták, hogy minden egyes csoport minden egyes vezetési stílussal találkozott, a vezetők személyiségének tényezőit pedig a pszichológusok úgy befolyásolták, hogy minden egyes auditvezető minden egyes vezetési stílust akár térben és időben egy helyen a csoportok között legalább egyszer alkalmazta. Az eredmények sokkal kézzelfoghatóbbak voltak, mint az első kísérletben: az agresszió az autokrata vezetés során mindvégig jelen volt, amely mellett a csoportokban az „apátiás” viselkedés is megjelent, azaz a gyermekek elveszítették érdeklődésüket, érzéketlenek voltak, amely a törődés hiányával állt összefüggésben. Az agresszió mértéke különböző formákat öltött; a verbális jeleken át, a tárgyak elleni agresszióon keresztül, egészen a testi sérülés okozásáig. Az előbbi fokozatosan, míg

az utóbbi hirtelen kezdődött. Mindezek mögött a kutatók négy mögöttes tényezőt sejtettek: a feszültséget, a szabad mozgás korlátozott terét, valamint a csoportszerkezet merevségét és az életmódot. 19 fiúnak sokkal inkább tetszett a demokrata vezető, mint az autokrata, és 7 fiú a laissez-faire vezetőt választotta volna legszívesebben.⁴

Lewin és társai kutatása mérföldkövet jelentett a vezetéselméleti irányzatok, így azon belül is a vezetési stílusok megalkotásában, amelyet a szerzőpáros 2020-ban egy a rendvédelemben kiterjesztett alapkutatáshoz használ fel. A tanulmányosorozat jelenlegi része az elméleti alapokkal ismerteti meg az olvasót, majd a kutatás részleteit és annak eredményeit különböző szakfolyóiratokban folyamatosan teszik közzé.

2. Vezetés- és szervezéstudomány

Amikor vezetés- és szervezéselméletről diskurzust folytatunk, szükséges, hogy felidézzünk egy kőbe vésett gondolatot. Az amerikai Harvard Egyetem Szervezési és Vezetéstudományi Intézetének otthont adó épület bejárata fölött olvasható az alábbi tömör – talán premisszaként is tekinthető – felirat: „A vezetés a legrégibb művészet és a legújabb tudomány.”⁵

Talán egy kissé elfogult, túlzó, bizonyára vitatható állítás, mégis kiválóan jellemzi az emberi kapcsolatok sajátos, hierarchikus viszonyrendszerét. Utal a civilizáció kezdetétől egészen napjainkig a történelem folyamatára. A művészet az ember érzelmi, míg a tudomány az értelmi, vagyis az emberi létet megkülönböztető specifikációjára utal. Mindezeket az egyén és a társadalom fejlődésének horizontján egyesíti.

Az emberiség fejlődésének bármely pillanatát, korszakát vizsgáljuk, a fundamentum jellege nagyfokú hasonlóságot mutat. A civilizáció strukturális elemeiben, így például a családban – mint alapelemben és egyben értékben –, majd a későbbiekben a törzsekben a nemzetségekben, nemzetekben és azok szövetségeiben – napjainkat is értve ez alatt – egy egymásra épülő, szervezett, irányított és egyre markánsabban elkülönült munkamegosztást láthatunk, különös tekintettel a társadalmak felépítésére, működésére és fejlődésére.

Aki a mindennapok kooperatív tevékenységét megszervezi és irányítja, az nem más, mint az adott emberi közösség vezetője. Ő az, aki rendelkezik hatalommal a csoport tagjai felett, amely által képes befolyásolni mások tevékenységét. A történelem számos példát mutat számunkra a hatalom forrásának megjelölésére. A családfő, amely időnként matriarchális, illetve patriarchális felépítést mutatott, és a családok közösségének irányítására volt hivatott (lásd vének tanácsa), vagy a későbbiekben a termelőeszközök révén a vagyon birtoklása, az öröklés, illetve a származás (például az uralkodók és dinasztiák egysége), vagy önmagában a választás és a megbízás szolgáltatja azokat

⁴ Kurt Lewin – Ronald Lippitt – Ralph K. White: Patterns of Aggressive Behavior in Experimentally Created “Social Climates”. *Journal of Social Psychology*, 10. (1939), 2. 269–299.

⁵ A Harvard Egyetem (Boston, USA) Szervezési és Vezetéstudományi Intézetének portálfelirata.

a forrásokat (hagyomány, szokásjog, pozitív jog), amely a vezetőt kiemelt társadalmi státuszba helyezi.

Mint ahogy azt a bevezetésben is taglaltuk, a vezetés- és szervezéstudomány – amely a 19. század ipari forradalma során alapozódott meg, és mára a társadalomtudományok integráns részévé vált – kiemelt figyelmet fordít az egyes társadalmi és gazdasági csoportok szervezeti kultúrájának tanulmányozására, amelynek meghatározó szegmense a vezető személye és a vezetési stílus.

Vezetési stílus alatt a szervezetben (vertikálisan és horizontálisan tagolt) intellektuális tevékenységet végző ember – a környezete számára érzékelhető – megnyilvánulási módját értjük. A vezető egyéni kifejezőmódja, amely cselekvéseit és viselkedését jellemzi. Egy olyan komplex jelenség, amelyben a vezető által követett elvek és az alkalmazott eljárások (módszerek és igénybe vett eszközök) együttesen kifejeződnek, és amely a vezető személyisége és a környezeti tényezők által meghatározott. Az adott személy tudása, képességei és stílusa a szervezet működésében közvetlenül tetten érhető.

A vezetési stílusoknak számtalan értelmezése ismeretes: a történelem folyamán voltak, akik a vezető személye, voltak, akik a szituáció, és voltak, akik a személyes és szervezeti magatartás oldaláról igyekeztek mindezt feltérképezni. Általánosságban fogalmazva az embereknek két típusa él a világon. Az egyik típust vezetőknak, a másik típust pedig vezetetteknek (követőknek) hívja a szakirodalom. Az viszont, hogy a vezető milyen tulajdonságokkal rendelkezik és hogyan vezeti az embereket, már a személyiség kérdése. 1753-ban a Francia Akadémia plenáris ülésén a *Discours sur le style* című székfoglaló beszédében már Comte de Buffon is megmondta, hogy „A stílus maga az ember” („Le style c’est l’homme même”), de amikor ez hatalommal párosul, akkor az a gondolkodó emberben kételyeket kell hogy ébresszen.⁶

Napoleon Hill *Gondolkozz és gazdagodj* című könyvében a sikeres vezető hét kritériumát sorolta fel, amelyben többek között utalt: a kiváló szakmai tudásra, a magabiztosságra, az önismeretre és elkötelezettségre a vezetői feladatok végzésére, képességre a szervezet szolgálatára; a saját belső fegyelemre, belső igényre a kiváló munkavégzésre és a vezetői feladatok ellátására, az együttműködés képességére; a személyiségből fakadó belső igazságérzetre, együttérzésre a munkatársakkal; a határozott tervekre és elszántaságra azok megvalósítására, a végérvényes döntések meghozatalának képességére, a felelősségvállalásra; a határozott és konkrét tervekre, folyamatos tervezőmunkára, a részletek átgondolására; a példamutatásra és a szokásra, hogy vezetőként többet nyújtson, mint amennyiért megfizetik; valamint az ápoltt, jól öltözött megjelenésre, és a visszafogett életvitelre is.⁷ Ezek egytől egyig olyan ismérvek, amelyből nemcsak a vezető ismérve, hanem önmagában a vezető stílusa is származtatható.

Fiedler kontingenciaelméletében ez a stílus egy olyan mátrix részét képezi, ahol a vezetői és beosztotti viszony, a feladat strukturáltsága, valamint a pozícióból fakadó hatalom a feladat- és emberközpontú vezető esetén kedvező, mérsékelt vagy kedvezőtlen

⁶ Fred Shapiro (szerk.): *The Yale Book of Quotations*. London, Yale University Press, 2006.; Kovács Gábor – Czuprák Ottó: *A szervezettervezés elmélete*. Budapest, Dialóg Campus, 2017.

⁷ Napoleon Hill: *Think and Grow Rich*. New York, Fawcett Crest, 1960.

helyzetet teremt. A feladatorientált vezető eredményesebbnek bizonyul ott, ahol a vezető és a csoporttagok kapcsolata (viszonya) jó, és a feladat strukturált. A vezető hatalma nagy. Az emberi kapcsolatokra orientált vezető pedig ott eredményesebb, ahol a vezető és a csoporttagok kapcsolata jó, de mind a feladat strukturáltsága, mind a vezető pozícionális hatalma kisebb mértékű.⁸

William D. Hitt a hatékony vezetés modelljében két fő tényező – az elképzelés és a megvalósítás – alapján, négyféle vezetőtypust különböztetett meg: az áldozat, aki gyenge az elképzelésben és a megvalósításban, más terminológia szerint gyenge stratégia és gyenge végrehajtó is; az álmodozó, aki jó elképzelő, de gyenge megvalósító. Mivel jó elképzeléseit nem képes jól megvalósítani, eredményessége bizonytalan. A jó elképzelések nem válnak hatékony gyakorlati tevékenységgé; a végrehajtó, aki jó megvalósító, de gyenge elképzelő. Ő a műveleteket, az operatív tevékenységeket jó eredménnyel végző vezető; és legvégül a mesterveető, aki jó elképzelő és jó megvalósító. Ő egy személyben a kigondoló, megálmodó és a jó végrehajtó is. Ahhoz, hogy jó elképzeléseit meg is tudja valósítani, vezetői hatalmát jól használja. Ismeri és érti a hatalom természetét, képes mind a pozíciójából, mind a személyiségéből eredő hatalmi forrásokkal élni.⁹

Más megközelítésben, de némi hasonlóságot mutat a Blake–Mouton féle vezetői rács is. A Michigani Egyetemen végzett kutatások eredményein alapuló típusan szerint a vezető és vezetettek kapcsolatára jelentős hatást gyakorol a vezetők beállítódásának és magatartásának két alapvető megnyilvánulása: a feladatcentrikusság és az ember-, illetve kapcsolatorientáltság. A feladatorientált és ember-, illetve kapcsolatorientált vezetői magatartást Robert Blake és Jane Mouton úgy tekintették, mint amelyek a vezetés eredményességének tartósságát jelentősen befolyásolják. Az 1970-es években az általuk kifejlesztett „vezetői rács” modelljükben ötféle vezetési stílust különböztetnek meg aszerint, hogy a vezető e két tényezőt – az embert és a feladatot – mennyiben és milyen fokon tekinti egyidejűleg jelen lévőnek és figyelmet igénylőnek. Az ötféle vezetési stílusban különböző mértékben található meg az emberrel való foglalkozás (törődés, figyelembevétel stb.), az emberközpontúság, valamint a feladatra való koncentráció (előtérbe helyezés), a feladatközpontúság, amely szerint gyenge, gondoskodó, feladatorientált, hatékony, és középutas vezetőket különböztettek meg. Az erőtlen (gyenge) vezetési stílus nem helyez elegendő hangsúlyt sem a beosztottakról való gondoskodásra, sem a feladatok teljesítésére; a gondoskodó, barátkozó stílusú vezető elsősorban a munkatársaival való jó személyi kapcsolatok kialakítására törekszik. A középutas vezetési stílus, amely vezetői munkájában megfelelő figyelmet fordít a munkafeladatokra és a feladatokat végző emberekre egyaránt. A feladatorientált vezetési stílus, amelynek során a vezető a fő hangsúlyt a munkafeladatokra, a termelési problémák megoldására helyezi. A komplex szemléletű (hatékony) vezetési stílus során pedig a vezetőt a magas szintű teljesítményre törekvés jellemzi, és ebben munkatársai, a vezetett csoport is segíti.¹⁰

⁸ Fred E. Fiedler: Leadership Effectiveness. *American Behavioral Scientist*, 24. (1981), 5. 619–632.

⁹ William D. Hitt: *Ethics and Leadership: Putting Theory into Practice*. Ohio, Battelle Press, 1990.

¹⁰ Robert R. Blake – Jane Srygley Mouton: The Fifth Achievement. *The Journal of Applied Behavioral Science*, 6. (1970), 4. 413–426.

Bármelyik kategorizálást is vesszük alapul, a sikeres vezetők több vezetési stílust és eszközt tudnak mozgósítani, szélesebb a repertoárjuk; rugalmasan, zökkenőmentesen képesek váltani egyik stílusról a másikra, szükség szerint, tudatosan alkalmazzák a stílusokat és eszközöket, pontosan el tudják magyarázni, mikor melyik stílust alkalmazták, és miért.¹¹ Mindig a helyzethez igazítják eszköztárukat, amely a végrehajtást nagymértékben determinálja.

Az emberi társadalom bármely elemét és annak kohéziós erejét általánosan jellemezi a csoport közös célja, feladata, illetve értéke. Legyen az akár egy természetes kapcsolatrendszer (ilyennek tekinthető például a család), vagy az aktuális élethelyzetből fakadó közösség (mint például az iskolai, a munkahelyi, a szűkebb, illetve tágabb lakókörnyezeti, vallási, művészeti stb.), társadalmi csoport. Felelősségteljes gondolkodásmód szükséges ahhoz, hogy a vezető a rá bízott vezetett személyeket hogyan és legfőképpen miként vezeti.

3. Lewin tipologizálása a kutatásra tekintettel

A bevezetőben is taglaltuk, hogy jelenleg világon az egyik legismertebb és legelterjedtebb tipologizálás a Lewin és társai által fémjelzett kutatáson alapszik. Lewin a vezetési stílusokat autokrata, demokrata és laissez-faire (ráhagyó) kifejezőmódokra osztotta. Mind-egyik jegy számos, minőségében eltérő tulajdonságot ír le, ezzel determinálva a különféle szervezetek vezetésének és irányításának egységét. Az autokratikus vezető viszonylag hamar beilleszkedik a csoportba, könnyen elfogadják, hiszen a vezetői feladatok elvégzésében hatékony és pontos. A feladatokat átlátja, megfelelő módon szétosztja az alkalmazottak között, akiket jól koordinál és irányít, számonkéri tőlük a feladatokat, és közben tartja a csoportot. A demokratikus vezető is elfogadják a csoport tagjai, hiszen az irányításban határozottság jellemzi. A munkamegosztással kapcsolatban viszont másként jár el. A csoport tagjainak véleményét meghallgatja, javaslataikat átgondolva osztja szét a feladatokat. A demokratikus vezető legfőbb feladata a koordinálás, de a számonkérés és ellenőrzés feladatait is határozottan, következetesen végzi. Végül a laissez-faire, vagyis szabad kezet nyújtó vezetői stílus jellemzője, hogy a csoport tagjai szinte függetlenek a vezetőtől, feladataikat maguk osztják szét egymás között, a vezető pedig gyenge koordinációt végez. Lewin szerint a leghatékonyabb vezetési stílus az autokratikus stílus. A legnépszerűbb a demokratikus, hiszen ennél a stílusnál a vezető az alkalmazottakat is bevonja munkájába. A laissez-faire pedig a legkisebb eredményt hozó, legkevésbé hatékony vezetési stílusnak bizonyult.¹²

Közel 80 év elteltével az egyén és a szervezetek vonatkozásában a társadalmi átalakulási folyamatok jelentős mértékben megváltoztak és fejlődtek. Mínderre tekintettel a Lewin-féle tipologizált vezetési stílusokkal összefüggő elmélet újragondolását

¹¹ Kovács Gábor – Czuprák Ottó: *A szervezetvezetés elmélete*. Budapest, Dialóg Campus, 2017.

¹² Bernard M. Bass – Ruth Bass: *The Bass Handbook of Leadership*. New York, Free Press, 1990.

a horizontálisan és vertikálisan felépülő (szervezeti és szakmai tudást és ismeretanyagot felhalmozott és integrált) rendészeti szervek vezetése vonatkozásában is indokolt megvizsgálni, hiszen mindezt a szolgálatot ellátó, jelentős élettapasztalattal és szakmai életúttal rendelkező, kiforrott személyiségek véleménye is formálhatja, esetlegesen új megvilágításban tüntetheti fel.

4. Rendőrség és irányítás, különös tekintettel a vezetéseméleti stílusokra

A közigazgatásban, ezen belül a rendészeti igazgatásban a vezető nem pusztán privilegiált helyzetben van, hanem meghatározó jelentőségű, kulcspozíciót foglal el. A szervezeti státuszából következően ő maga egy személyben a feladat és hatáskör címzettje. Míg jogosultságai és kötelezettségei – normatív szabályként a rendszerben meghatározottak szerint – részben átruházhatók, addig az általa vezetett, illetve irányított szervezet működése, fejlesztése és képviselete tekintetében felelőssége oszthatatlan.

A rendészet világában – a jogállamiság elvéből következően – természetszerű a jog és szakszerűség követelményének való mindenkori és teljes körű megfelelés. Mindez az anyagi, eljárási és végrehajtási normákban előírtak betartását jelenti. A társadalom egyéb (termelő, szolgáltató, kereskedelmi dimenzióiban működtetett) szervezetei alaprendeltetésüknél fogva centrális elemként tekintenek a hatékonyságra és teljesítményorientáltságra. Mára már a működés kapcsán mindez a rendvédelmi munkavégzésben is egyre nagyobb hangsúllyal jelenik meg, amely a hatékonyság, teljesítményorientáltság mint érték és értékelési szempont relációjában érhető tetten. A követelményeknek való megfelelés alapja – a materiális erőforrásokon túl – az egyéni és kollektív, állandóan fejlesztendő tudás és képességek, az elhivatottság, vagyis az a vállalás, amelyet a hivatásos jogviszony esetében – a történelmi hagyományainknak megfelelően – a törvénybe foglalt eskü fogalmaz meg mindannyiunk számára.¹³

A rendvédelmi szerveken belül a rendőrség szolgálati szabályzata egzakt módon jeleníti meg a szervezet komplex feladatrendszerének teljesítéséhez szükséges „szakmai” és mint állami szervezetre vonatkozó „általánosnak” tekinthető ismeretrendszert, amikor meghatározza a szolgálati ágakat, a szolgálatokat és a szakszolgálatokat. A 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet a rendőrség szolgálati szabályzatáról 3. § (1) bekezdése szerint: „A rendőrség feladatainak ellátását szolgálati ágakra, szolgálatokra és szakszolgálatokra lebontva kell megszervezni.”¹⁴ A szabályzat felsorolásban határozza meg a „szakmai”, vagyis az alaprendeltetésből fakadó struktúra elemeit, így szolgálati ágaknak tekinti: a belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési, a bűnügyi, a határrendészeti, az igazgatásrendészeti, a közlekedésrendészeti, a közrendvédelmi, a személy- és objektumvédelmi, a terror-elhárítási, a kommunikációs és az idegenrendészeti és menekültügyi szolgálati ágakat.

¹³ 2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról.

¹⁴ 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet a rendőrség szolgálati szabályzatáról.

A szolgálatok a következők: az állami futárszolgálat, a bevetési szolgálat, a bűnügyi technikai szolgálat, a légirendészeti szolgálat, a rendőri csapaterő, a repülőtéri rendőri szolgálat, a tűzszerezés szolgálat, az ügyeleti szolgálat, a védelmi igazgatási szolgálat, a vízi rendészeti szolgálat, a légiközlekedés-védelmi szolgálat, a tanúvédelmi szolgálat. A szakszolgálatokként megjelenített rendszertani elemek – általánosnak tekinthető – a szervezet „belső” igazgatásának, működésének feltételrendszerét határozzák meg. A humán igazgatási, a pénzügyi, anyagi, technikai és adminisztratív diszciplínák csak részben szervezetspecifikusak. Például a belügyi gazdálkodás szabályrendszere az államháztartásra, a központi költségvetésre, a nemzeti és ezen belül az állami vagyona stb. általános érvényű normarendszer keretein belül – ezek ismeretét feltételezve – érvényesül. A szakszolgálatok a következők: az ellenőrzési szakszolgálat, a gazdasági szakszolgálat, a hivatali szakszolgálat, a humán igazgatási szakszolgálat.

A rendőrség számára az Alaptörvényben meghatározott feladatokat a rendőrségi törvény részletezi.¹⁵ Az alkotmányos konstitúciójú rendőrséget törvényi keretek között, a szervezetalakító jogosultságokra alapítva, négy önálló szervezet alkotja: az általános hatáskörű Rendőrség (Országos Rendőr-főkapitányság és alárendelt szervei), a Nemzeti Védelmi Szolgálat, a Terrorelhárítási Központ, valamint az Idegenrendészeti Főigazgatóság. A szervezetek struktúrája horizontálisan és vertikálisan igazodik speciális feladatrendszeréhez. A szervezési állomány táblázatokban megjelenő erőforrás-allokáció többek között tartalmazza a strukturális alrendszereket és azok vezetőinek státuszát is.¹⁶

A rendészeti szervezet struktúrájában a szervezetelmélet által ismert szinte valamennyi szervezeti modell jelen van. Szervezeti szinteken – helyi, területi, központi – részben eltéréssel ugyan, de alkalmazzák a lineáris, a törzskari, a funkcionális, a divízionális modelleket, amelyek egységes komplexitást alkotnak. A hivatásos szolgálati jogviszonyról szóló törvény ebben az esetben keretszabályként értelmezendő, ugyanis kógens előírásokat tartalmaz arra vonatkozóan, hogy a rendészeti szervezetben mely státusz értelmezendő vezetői beosztásként. Ugyanez a törvény az értelmező rendelkezésekben mindehhez további tartalmi meghatározásokat is rögzít. (Például állományilletékes parancsnok, valamint beosztott vezető, középvezető, kiemelt vezető kategorizálása.)

Bármely rendészeti szerv vezetésirányítási rendszerét vizsgálva megállapítható, hogy a normatív szabályrendszeren túl további vezetői csoportosítás is megfigyelhető, illetve leírható. A feladatrendszerekből és ezáltal az önálló vagy részben önálló diszciplínákból adódó specializáció a szervezeteken belül rendszerszintűen az osztályok, illetve a főosztályok szervezésével valósul meg. Az alapító jogszabály és okirat, a szervezeti működési szabályzat, az ügyrend és a munkaköri leírás is rendszertani egységet képez, ám a rész és egész elméleti megközelítése alapján szűk, esetenként egyedinek tekinthető tevékenységi kört és ebből következően magas szintű és specializációjú diszciplínai háttérrel jelenítik meg. Gondoljunk csak a Weber által megalkotott bürokratikus vezetéselméletre, amelynek főbb elvei közé tartozik a szabályozottság és az írásbeliség. A szabályozottság

¹⁵ 1994. évi XXXIV. törvény a rendőrségről.

¹⁶ 2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról.

nem jelent mást, mint hogy a szervezeti folyamatok pontosan szabályozottak, így meg tanulható előírásokat tartalmaznak a hatáskörre, a feladat teljesítésére, a szolgálati útra vonatkozóan; az írásbeliség pedig a feladatok egységes végzése érdekében a bürokratikus igazgatási testület tagjai írásban rögzített szabályok és instrukciók szerint, akták útján érintkeznek.¹⁷ A magasabb szintű szervezeti elemek vezetői – tipikusan ilyenek tekinthetők a helyi a területi és a központi szervek vezetői – állományilletékes parancsnokként és részben költségvetési szerv vezetőjeként is azonosíthatók.

A vezetői és irányítói hatáskör, valamint jogkör „szakmai” (szolgálati ágak és szolgálatok) és „belső igazgatási” (szakszolgálatok) komplexitásként jelentkezik. A feladat- és felelősségi kör alapját képező joganyag a vezető korábbi szakmai karrierjéhez viszonyítva számszerűségében és összetettségében szignifikáns változást mutat, és egyben feltételez. A megbízást, illetve kinevezést nyert közép- vagy kiemelt vezető korábbi szakmai életútjára jellemző kiemelkedő szintű és elismert tudása az e vezetői státusz mögöttes ismeretanyagához viszonyítva csak részként értékelhető. A rendőrség számára feladatot és hatáskört több mint 400 jogszabály ír elő. Az Országos Rendőr-főkapitányság utasításainak száma megközelíti a 300 normát. A végrehajtói és vezetői tevékenység informatikai alapját szolgáltató Robotzsaru rendszer több mint 200 alkalmazási modult tartalmaz. A rendvédelmi szervek belső igazgatásának jogi fundamentuma közel 100 joganyagot ölel fel. A jogszabályok és a szervezetszabályozó eszközök (anyagi, eljárási és végrehajtási szabályok) ismerete szükséges, ám nem elégséges. Az alkalmazhatóság a gyakorlatban komplex (elméleti és gyakorlati) tudást feltételez. A normák összesége – iratkezelési szakkifejezéssel élve – „folyóméterekben” mérhető.

A vezetői tevékenység általános folyamatát – más elnevezéssel a parancsnoki munka sorrendjét – elsőként Fayol fogalmazta meg. Fayol meglátása szerint vezetni nem más, mint tervezni, szervezni, közvetlenül irányítani, koordinálni és ellenőrizni. Tervezés, amely magában foglalja a részletes cselekvési terv meghatározását és a jövőkutatást. Szervezés, amely prognosztizálja a vállalati szervezet kialakítását. Irányítás, amely a feladat végrehajtását utasításokkal biztosítja. Koordinálás, amely összehangolja a munkafeladatokat és a kivitelezésükre irányuló erőfeszítéseket. Ellenőrzés, amely arra hivatott, hogy a kiadott szabályok érvényesülését és az utasítások betartásának rendjét felügyelje. Az adminisztratív menedzsment célja a szervezeti struktúra mélyreható tanulmányozása, azok között is a szervezet működésének kormányzására vállalkozó, rendszerkoncepció nyugvó vállalat felső vezetésének a megszervezése. Véleménye szerint – amit az üzemi szervezet megfigyeléséből következtetett – az egyszemélyi vezetés gyakorta a szervezeti fegyelem feltétele. Fayol egyszemélyi vezetési koncepciója mellett a funkcionalitást sem tagadta meg, amellyel kapcsolatban azt vallotta, hogy minél magasabb pozíciót tölt be egy adott személy a szervezeti hierarchiában, annál fontosabb a vezetési felkészültsége. Munkásságában a vállalati szervezetet hat funkcionális tevékenységcsoportra (műszaki, kereskedelmi, pénzügyi, biztonsági, számviteli és vezetési csoportkohézió), a felsővezetők feladatkörét öt vezetési funkcióra és 14 alapelvre osztotta fel.

¹⁷ Max Weber: *On Law in Economy and Society*. New York, Touchstone, 1967.

Mindez úgy valósítható meg, ha a vezető fiatalkorától kezdődően speciális képzést kap, felkészültsége pedig fizikai tulajdonságokból (például terhelhetőség), szellemi kvalitásokból (például határozottság), erkölcsi tulajdonságokból (például feddhetetlenség), általános kulturáltságból (például intelligencia), illetve a hat tevékenységcsoport speciális és gyakorlati ismereteinek elsajátításából tevődik össze. Fayol munkássága fő művében realizálódik.¹⁸ A tudomány fejlődése mindezt pusztán kiegészítette, új elemekkel bővítette. A vezető szerepét és ebből következő jogosultságait, kötelezettségeit, felelősségét premisszaként tekintjük a mai napig.

5. Tudományos probléma

Az elméleti háttér tanulmányozása során a szerzők kutatása az alábbi tudományos problémakör köré építhető fel, amelyre a közeljövőben végrehajtott tudományos kutatás válaszokat adhat, tekintettel arra, hogy a vizsgálat tárgyát képező reláció a szervezetre gyakorolt hatásmechanizmussal, a szervezet missziójával és víziójával és az azzal összefüggésben álló vezetési stílus gyakorlásával foglalkozik. A Lewin-féle tipologizálás megmutathatja, hogy mi jellemzi jelen pillanatban a rendőri szervezet legtipikusabb vezetési attitűdjeit, mindezt a szerzők a Nemzeti Köszolgálati Egyetem mesterképzésének hallgatói körében vették górcső alá, ahol a produktum nem más, mint olyan közszolgálati dolgozók képzése, akik kellő gyakorlattal és a képzés során elsajátított elméleti tudással rendelkeznek a világban jelentkező kihívások hatékony kezelésére. A tudományos problémát az alábbi kérdések mentén tudjuk összegezni:

- A rendőrség vonatkozásában részletezett, jelentős mennyiségű normákra épülő tudás egy vezető számára mennyiben áttekinthető és megismerhető?
- Az esetleges hiányos, felszínes személyes (a döntési jogosultság és kötelezettség alanya esetében) tudás mennyiben teszi kiszolgáltatottá a vezetőt?
- Milyen mértékben szorul rá a szervezet első számú vezetője a szakmai specialista vezetőtársaira, alárendeltjeire a mindennapi vezetői tevékenysége során?
- A vezetés folyamatában döntést megelőző tevékenységek (például helyzetértékelés, alternatívák felállítása és értékelése) mennyiben determinálják a normatív erővel bíró parancsot, utasítást, intézkedést, illetve határozatot?
- A komplex vezetői tevékenységet milyen szervezeti strukturális elemek támogatják és/vagy támogathatják a működésük és fejlesztésük során?

A szerzőpáros által lefolytatott kutatás részleteit, valamint az eredmények közzétételét az alap kutatás következő részeiben olvashatják.

¹⁸ Henry Fayol: *Administration Industrielle et Générale*. Bulletin de la Société de l'industrie minière, 1916.

IRODALOMJEGYZÉK

- Bass, Bernard M. – Ruth Bass: *The Bass Handbook of Leadership*. New York, Free Press, 1990.
- Blake, Robert R. – Jane Srygley Mouton: The Fifth Achievement. *The Journal of Applied Behavioral Science*, 6. (1970), 4. 413–426. DOI: <https://doi.org/10.1177/002188637000600403>
- Fayol, Henry: *Administration Industrielle et Générale*. Bulletin de la Société de l'industrie minière, 1916.
- Hill, Napoleon: *Think and Grow Rich*. New York, Fawcett Crest, 1960.
- Fiedler, Fred E.: Leadership Effectiveness. *American Behavioral Scientist*, 24. (1981), 5. 619–632. DOI: <https://doi.org/10.1177/000276428102400503>
- Hitt, William D.: *Ethics and Leadership: Putting Theory into Practice*. Ohio, Battelle Press, 1990.
- Kovács Gábor: A rendészeti szervek szervezeti kultúrájának összetevői és sajátosságai, a téma feldolgozása a Rendőrtiszti Főiskola vezetéselméleti oktatásában. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, 10. (2009), 223–234.
- Kovács Gábor – Czuprák Ottó: *A szervezetvezetés elmélete*. Budapest, Dialóg Campus, 2017.
- Lewin, Kurt – Ronald Lippitt – Ralph K. White: Patterns of Aggressive Behavior in Experimentally Created “Social Climates”. *Journal of Social Psychology*, 10. (1939), 2. 269–299. DOI: <https://doi.org/10.1080/00224545.1939.9713366>
- Shapiro, Fred (szerk.): *The Yale Book of Quotations*. London, Yale University Press, 2006.
- Weber, Max: *On Law in Economy and Society*. New York, Touchstone, 1967.

Jogforrások

1994. évi XXXIV. törvény a rendőrségről
2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról
- 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet a rendőrség szolgálati szabályzatáról

ABSTRACT

Appearance of “laissez-faire” in the Attitude of Today’s Law Enforcement Chief. First Part: Theoretical Outlook

Attila PIROS – István KOVÁCS

Lewin formulated his theory in 1938 as a result of an experiment among 10-year-old children at the Child Welfare Research Center in Iowa. After nearly 80 years, its topicality for both individuals and organisations has been significantly influenced by social transformation processes. In view of all this, the rethinking of the theory should also be examined in relation to the management of horizontally and vertically structured (organisational and professional) law enforcement agencies, and the opinions of mature personalities who serve in the organisation and have life experience and a professional life path can throw new light on the issue.

Keywords: leadership theory, leadership styles, organisational theory, organisation, leadership management system

Plural policing: a Magyarországon és külföldön működő, biztonság megteremtéséért felelős szervek összehasonlítása

SCHMIDT Laura¹

A cikk célja bemutatni, hogy kik felelősek Magyarországon, illetve külföldön a rendőrség mellett biztonságunk megteremtéséért. A Magyarországon működő rendőrséget, az önkormányzati rendészetet, az egyes rendészeti feladatokat ellátókat, a társadalmi önkéntes bűnmegelőzési egyesületeket, valamint a magánbiztonsági szervezeteket hasonlítom össze az Egyesült Királyságban lévő szervekkel, de bemutatom a dél-afrikai köztársaságbeli, illetve a holland szerveket is.

A kiválasztott országokban a néhány eltérés mellett látható, hogy hasonlóságok mutatkoznak például az önkormányzati rendészet és a társadalmi önkéntes bűnmegelőzési egyesületek feladatai között is.

A plural policing rendszerének egyre nagyobb szerepe van külföldön és hazánkban is a biztonság fenntartásában és a bűncselekmények megelőzésében, így fontos, hogy minél több információnk legyen ennek a rendszernek a felépítéséről, működéséről.

Kulcsszavak: biztonság, magánbiztonság, rendvédelmi szervek, plural policing

1. Bevezetés

A biztonság témaköre mindannyiunk számára lényeges és fontos. Úgy gondolom, hogy rendkívül hasznos, ha egy átfogó tudásunk van azokról a hazai és külföldi szervezetekről, akik a rendőrség mellett a biztonságunk megteremtéséért felelősek.

Célom a biztonság és a *plural policing* fogalom definiálása mellett a magyarországi és néhány külföldi országban működő, rendőrség és a rendőrség mellett dolgozó szervezetek bemutatása, valamint összehasonlítása.

Az összehasonlításhoz kiválasztott országok Magyarország mellett az Egyesült Királyság, a Dél-afrikai Köztársaság és Hollandia. Az országok kiválasztása az alapján történt, hogy az Egyesült Királyságban és a Hollandiában működő rendszerekről sok angol nyelvű cikk található, míg a Dél-afrikai Köztársaságban a magas bűnözési ráta mellett

¹ SCHMIDT Laura, doktoranda, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola
Laura SCHMIDT, PhD student, University of Public Service, Faculty of Law Enforcement
<https://orcid.org/0000-0002-4641-0457>; mslauraschmidt@gmail.com

sok közösség által indítványozott program figyelhető meg, amelyek nagyban befolyásolják a bűnügyi statisztikákat helyi szinten, és szintén angolul olvashatóak az ezekről szóló cikkek is.

Az összehasonlítást az országokban működő rendőrségek szervezeti felépítésének leírásával kezdem, amely során kitérek azokra az egységekre is, amelyek a rendőrök munkáját támogatják a rendőrség szervezetén belül. Az önkormányzati rendészetet és az egyes rendészeti feladatokat ellátókat is bemutatom, a Magyarországon megtalálható közterület-felügyelet, az Egyesült Királyságban működő közösségi támogató tisztek, valamint a Hollandiában található több hasonló szerepkört betöltő szervezet segítségével. Ezt követően a társadalmi önkéntes bűnmegelőzési egyesületekről, a bemutatott országokban működő polgárőrségről olvashatunk, mielőtt a magánbiztonság intézményét tárgyaljuk.

2. A biztonság definíciója

A biztonságot sokféleképpen lehet definiálni. A magyar nyelv értelmező szótára szerint: „A biztonság a dolgoknak, életviszonyoknak olyan rendje, olyan állapot, amelyben kellemetlen meglepetésnek, zavarnak, veszélynek nincs vagy alig van lehetősége, amelyben ilyentől nem kell félni.”² Egy átlagpolgár valószínű a közbiztonságra, a szociális biztonságra asszociálna erről a szóról.

A biztonság szó a latin *sine cura* kifejezésből származik, amelyet úgy lehetne lefordítani, hogy „gond nélkül”.³ Az évek folyamán a biztonság kifejezés leginkább akkor került szóba, amikor különböző háborúkról, fegyveres erők alkalmazásáról volt szó. Ez alapján az állam jelentős szerepet kap a fogalom definiálásánál.

A hidegháborút követően azonban egyre nagyobb népszerűségnek örvendett a humán biztonság fogalma, amelynek legfontosabb elve, hogy az állam helyett az egyén álljon a középpontban.⁴ Ez a hozzáállás olyan emberi szükségleti tényezőket is biztonságra való fenyegetésnek tekint, mint a környezetszennyezés vagy az éhínség. A kritikusok legfőbb problémája, hogy túl széles lett így a veszélyek listája, amiben az elemek nincsenek prioritálva sem.

Fontos kiemelni, hogy ebben a cikkben a biztonság fogalmának használata alatt a közbiztonság fogalmát értjük.

A biztonság fogalmának megértése azért is fontos feladat, mert ennek megteremtése nemcsak az állam feladata, de a társadalom bevonását is megkívánja. A rendészet célkitűzése, hogy segítse az állam belső rendjének, illetve a közbiztonságnak a megtartását, amelyhez jogosult akár legitim fizikai erőszak használatára is.⁵ Mindez magában

² *Biztonság – A magyar nyelv értelmező szótára*. Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézet, 1959.

³ Gazdag Ferenc – Tóth Péter: A biztonság fogalmának határaitól. *Nemzet és Biztonság*, 1. (2008), 3–10. 3.

⁴ Péczeli Anna: *A humán biztonság elmélete és gyakorlata Kanada és Japán példáján*. 2012.

⁵ Christján László: Rendészeti szervek. In Jakab András – Fekete Balázs (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia*. Alkotmányjog rovat, 2018. [7].

foglalja a polgárok értékeinek védelmét, illetve az ezeket veszélyeztető jogsértő tevékenységek megelőzését, megakadályozását.

Mivel a biztonság megteremtése önmagában is egy komplex feladat, a rendőrség mellett nemcsak rendvédelmi szervek, hanem más piaci és civil szervek is hozzájárulnak ennek fenntartásához. A következőkben a Magyarországon, az Egyesült Királyságban, a Dél-afrikai Köztársaságban és a Hollandiában működő, a biztonság megteremtéséért felelős szervek rövid bemutatása és összehasonlítása olvasható.

2.1. A plural policing (nodal policing) definíciója

A veszélyhelyzetek összetettségét és mennyiségét tekintve a rendőrség önállóan nem tud ellátni minden biztonsággal kapcsolatos feladatot. Szükség van a rendvédelmi szervekkel együttműködő önkormányzatokra, magánbiztonsági vállalkozásokra, illetve civil önvédelmi szervezetekre is.⁶ Ezt a rendszert hívják plural policingnek.

Fontos megemlíteni, hogy ez a rendszer nem állítja prioritási sorrendbe egyik olyan szervezetet sem, amely a biztonság védelmének feladatát látja el.⁷

3. A magyarországi és a külföldi példák összehasonlítása

A következőkben a rendőrség, az önkormányzati rendészet és egyes rendészeti feladatokat ellátók, a társadalmi önkéntes bűnmegelőzési egyesületek, illetve a magánbiztonság területén szeretném bemutatni az összehasonlítást az országok között.

3.1. A rendőrségek összehasonlítása

Az 1994. évi XXXIV. a Rendőrségről szóló törvény 1. § (1) bekezdése alapján a magyar rendőrség feladata az Alaptörvényben meghatározott feladatok elvégzése, valamint a határforgalom ellenőrzése, a terrorizmus elleni küzdelem, az ebben a törvényben meghatározott bűnmegelőzési, bűnfelderítési célú ellenőrzés, a bűncselekményből származó vagyron visszaszerzése és az idegenrendészeti és menekültügyi feladatok ellátása.⁸ Ennek a cikknek a szempontjából fontos kiemelni még a törvény 2. § (2) bekezdésének c) alpontját, amely azt állapítja meg, hogy a rendőrség feladatának ellátása során támogatja a helyi önkormányzatoknak és az állampolgárok közösségeinek

⁶ Christián (2019) i. m. [10].

⁷ Adam Crawford et alii: *Plural policing: The mixed economy of visible patrols in England and Wales*. Bristol, Policy Press, 2005. 4.

⁸ 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről 1. § (1) bek.

a közbiztonság javítására irányuló önkéntes tevékenységét, ezzel is hozzájárulva az önkormányzatok, illetve a közösség szélesebb körű bevonására.⁹

A rendőrség mint állami, fegyveres rendvédelmi szerv működik, és a kormány a rendészetért felelős miniszter útján irányítja ezt.¹⁰ Magyarországon négy szerv alkotja a rendőrséget, az Országos Rendőr-főkapitányság (az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv), a Nemzeti Védelmi Szolgálat (a belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó szerv), a Terrorrelhárítási Központ (a terrorizmust elhárító szerv), valamint az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság (az idegenrendészeti szerv).¹¹

A rendőr hivatalos személynek minősül, és széles körű jogosultságokkal rendelkezik. A rendőrök munkájuk végzése közben használhatnak bizonyos kényszerítőeszközöket, mindezt szükséges és arányos mértékben.

Az Egyesült Királyságban ezzel szemben úgynevezett területi rendőrségek (*territorial police*) működnek, amelyek egy vagy több megyét fednek le, kivéve a londoni rendőrséget.¹² Összesen 39 rendőrség működik Angliában és 4 található Walesben. Skóciában csak egy rendőrség (*Police Scotland*) felel a helyiek biztonságáért 2013 óta. Észak-Írországban szintén egy központi rendőrség (*Police Service of Northern Ireland*) van, amely lefedi az egész területet.

A területi rendőrségek természetesen folyamatos kapcsolatban állnak egymással és a különböző rendőrségeken belül megtalálhatóak olyan részlegek is, amelyek állami szinten látják el a feladatukat, nem csak területi szinten.

Az 1994-es a rendőrségről és a békebíróságokról szóló brit törvény (*Police and Magistrates' Courts Act*) több lehetőséget ad a rendőrségnek különböző szolgáltatások harmadik félnek való nyújtására, amelyre példa a rendőrtisztek idejének a szerződéses alapú kiszervezése.¹³ A brit rendőrségek ezt egyre nagyobb mértékben ki is használják, például labdarúgó-mérkőzések biztosításánál, többek közt a saját bevételek növelése céljából.¹⁴ Angliában és Walesben a helyi sajátosságok és a rangidős tisztek hozzáállásának függvényében más és más mértékben van lehetősége a rendőrségeknek ennek a törvény által biztosított lehetőségnek a kihasználására. Azonban ezekben az esetekben a műveleti felelősség ugyanúgy a rendőrtisztek feljebbvalóinak kezében van (ez leginkább a rendőrfőnököt jelenti), ez a felelősség nem hárul át a megbízó részére.

Fontos megemlíteni még az 1998-as brit rendőrségi törvényt (*Crime and Disorder Act*), amely bevezette az antiszociális viselkedésről szóló szabályt.¹⁵ Ez a szabály hasonló, mint Magyarországon a rendőrségről szóló törvény már említett bekezdése az önkormányzatok, illetve a közösség közbiztonság javítására való szélesebb körű bevonása. Ennek a szabálynak a bevezetése kötelezi a rendőrségeket, illetve a helyi

⁹ 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről 2. § (2) bek. c) alpont.

¹⁰ Uo. 4. § (1) és (3) bek.

¹¹ Uo. 4. § (2) bek.

¹² *Crime and policing in England, Wales and Northern Ireland, List of UK police forces.*

¹³ 1994. évi törvény: Police and Magistrates' Courts Act.

¹⁴ Crawford et alii (2005) i. m. 7.

¹⁵ Crime and Disorder Act 1998.

szerveket, hogy bűnmegelőző és -csökkentő partnerkapcsolatokat alakítsanak ki (ügynevezett CDRP-k). Ez fontos alapja az Egyesült Királyságban működő *plural policing* intézményének.

A területi rendőrségek mellett megtalálhatóak az Egyesült Királyságban az állami szinten működő bűnüldöző hatóságok is, mint például a Nemzeti Bűnüldözési Ügy-nökség (*National Crime Agency*), amely elsősorban a szervezett bűnözés ellen harcol, vagy a Nagy-Britanniában működő ügynevezett közlekedési rendőrség (*British Transport Police*), akik az ország vasútvonalain biztosítják a biztonságot. Többek között ők felelnek a londoni metróhálózat biztonságáért is.¹⁶ Az ő csapatukat nemcsak rendőrök, hanem a rendőrség más alkalmazottjai, közösségi támogató tisztek (*police community support officer*) és polgárőrök (*special constable*) is alkotják.

Esti járatokon többször látni őket, de utazások során megfigyelhető, hogy egy közvetlen telefonszám is el van helyezve minden vasúti kocsi-ban, amelyre akár sms-t is lehet írni, ha valaki gyanús viselkedést észlel az utazása során.

A metrókon civil ruhás járőrök is vannak, akik a gyanús, illetve illetlen viselkedést próbálják meg kiszűrni. Ez a módszer a szexuális bűncselekmények megelőzésénél is hasznos lehet, amely esetek előfordulása a londoni metróhálózaton sajnos a mai napig is aktuális problémát jelentenek.

Ezzel szemben Hollandiában, 2013-ban az addig működő 26 területi rendőrség egybeolvadt, amelynek eredményeképp egy nemzeti rendőrség jött létre.¹⁷ Ennek következményeképpen egy rendkívül centralizált rendvédelmi szerv alakult meg.

A holland nemzeti rendőrség 10 körzeti egységből, egy központi egységből és egy rendőrséget ellátó központból áll.¹⁸

A központi egység feladatai közé tartozik többek között a jelentősebb műveletek ellenőrzése, támogatása és koordinálása; a szervezett bűnözés elleni harc nemzeti és nemzetközi szinten; a királyi család és más kiemelt személyek védelmének az el-látása; a vasúti, vízi és légi közlekedés biztosítása; valamint a súlyos erőszak és terro-rizmus elleni harc is (ennek végzésére egy külön részleg is működik).

A saját feladatain kívül, a központi egység olyan feladatok ellátását is elvégzi, ame-lyek a körzeti egységek támogatására irányulnak.

A 10 körzeti egység a területi eloszlás alapján több kisebb csapatból tevődik össze és különböző környékek, városok és régiók biztonságáért felelős. Ők a térség alapvető rendőri szolgáltatásait látják el, mint például a járőrözés, nyomozói tevékenységek foly-tatása, segítségnyújtás vészhelyzetekben vagy akár közlekedési problémák megoldása.

A rendőrséget ellátó központ a körzeti egységek üzemeltetését biztosítja, itt talál-ható például a pénzügyi részleg vagy a humán erőforrás-menedzsment, így hozzájárulva ahhoz, hogy a körzeti egységeknek több ideje legyen a műveleti feladatok ellátására.

¹⁶ *British Transport Police*.

¹⁷ Ronald van Steden et alii: The many faces of nodal policing: Team play and improvisation in Dutch community safety. *Security Journal*, 29. (2016), 3. 327–339.

¹⁸ *Organisation of the Dutch police*. Government of the Netherlands.

A hollandoknál 1990 óta úgynevezett rendőr járőrök (*politie-surveillant*) is segítik a rendőrség munkáját, akiknek a feladata, hogy extra megfigyelést biztosítsanak, így hozzájárulva többek között a közösség szubjektív biztonságérzetéhez.¹⁹

A Dél-afrikai Köztársaság az apartheid idején egy rendőrállamként működött.²⁰ Nagyon kevés különbség volt a rendőrség és a hadsereg között. Azonban 1994 után bekerült a köztudatba a közösségi rendfenntartás fogalma, és ennek hatására sokkal több figyelem irányult a közösségi és a privát bűnmegelőzés kapcsolatára. Ennek ellenére, a nagyon magas bűnözési ráta rengeteg kihívást állít a rendőrség és az állampolgárok elé is.

A dél-afrikai rendőrség egy központi egységként működik, amely az egész Dél-afrikai Köztársaság biztonságáért felelős.²¹ Fontos célkitűzésnek tartja a közösség bevonását a biztonságos környezet megteremtése során. A rendőrség megnövekedett jelenlétével próbálja felhozni azokat a területeket, amelyek különösen érintettek a bűncselekmények elkövetésének szempontjából. Csakúgy, mint Hollandiában, a Dél-afrikai Köztársaságban is megtalálható egy repülő brigád (*Flying Squad*) nevű egység, azonban más feladatokat látnak el, mint a holland egység. A hollandoknál található rendőr járőrökkel lehetne őket összehasonlítani, hiszen a 30 egységből álló dél-afrikai csapat az ország egész területén a rendőrség munkáját segíti az emberi erőforrások bevetésével. Az egységek feladata a gyors mozgósítás sürgős, életveszélyes helyzetekben, amikor más rendőri egység nem tud reagálni a hívásra.

A dél-afrikai rendőrség nagy figyelmet fordít a közösséggel és a privát szektorral való együttműködésre munkája során. 2011-ben elindítottak egy iskoláknak szóló programot, amelynek lényege, hogy a gyerekeket jobban megismertessék a helyi rendőrökkel, és felhívják a figyelmüket például a bűnözés és az erőszak egyénekre és családokra tett hatásaira, következményeire. Emellett a dél-afrikai rendőrség civil tartalékosokat is alkalmaz, amellyel a közösség rendfenntartásba történő szélesebb körű bevonására törekszik.²² Ezek a személyek a büntetlen előélet mellett több kritériumnak is meg kell, hogy feleljenek, mielőtt bármilyen kiképzésen részt vennének. A tartalékosok önkéntes alapon, részmunkaidőben dolgoznak a rendőrségnek akár valamilyen művelési feladat besegítésénél, akár más munkakörben szerzett készségeik felhasználásával. Hasonló szerepet töltenek be az Egyesült Királyságban látható közösségi támogató tisztek is, akik szintén a rendőrséghez tartoznak, azonban az egyenruhájuk is más, mint a rendőrtiszteké, hogy könnyen meg lehessen őket különböztetni. A dél-afrikai civil tartalékosoknak csak egy része hordhat egyenruhát, de ebben az esetben számukra is előírás a rendőrtisztektől való megkülönböztető jelvény hordása.

¹⁹ Ronald van Steden – Trevor Jones: *Explaining the growth of plural policing: Comparing the Netherlands and Britain*. 2010.

²⁰ Johan Van Graan: Multi-sector cooperation in preventing crime: the case of a South African Neighbourhood Watch as an effective crime prevention model. *Police Practice and Research*, 17. (2016), 2. 136–148.

²¹ *Police and defence*. South African Government.

²² *How to become a police reservist*. South African Government.

3.2. Az önkormányzati rendészet, egyes rendészeti feladatokat ellátók összehasonlítása

Magyarországon az önkormányzati rendészet feladatai közé tartozik a közterületek rendjének és tisztaságának fenntartása, illetve a tömegközlekedési eszközökön történő rendfenntartás is.²³ A személyi állomány létszámával a rendőrség munkáját is segíti közös járőrözések során. Jelentős szerepük van a közösség biztonságérzetének megóvásában. Az állomány hivatalos személynek számít, és felhatalmazásuk van bizonyos kényszerítőeszközök alkalmazására, azonban kisebb hatáskörben, mint a rendőrségnek. A fővárosban, illetve a kerületekben kötelező, ezeken kívül azonban opcionális, hogy egy település szeretné-e a közterület-felügyelet megalakulását.²⁴

Hasonló szerepben, mint Magyarországon a közterület-felügyelet, Angliában és Walesben megjelennek a korábban már említett közösségi támogató tisztek (*community support officers* vagy *police community support officers*), akik 2002-ben a rendőrség reformtörvényével egy új, polgári szerepet kaptak.²⁵ Először Londonban vezették be ezt a kezdeményezést 2002-ben, mielőtt az egész országra kiterjedt ezeknek a tiszteknek az alkalmazása. Nem kapnak olyan kiképzést, mint a rendőrtisztek, és a kiképzés nem egységes a területi rendőrségek között, azonban a kiképzés után mindannyian egy 12 hónapos próbaidő elé néznek. A közösségi támogató tisztek nem jogosultak letartóztatni valakit, nem hallgathatnak ki fogvatartottakat, nem folytathatnak bünygi nyomozást, és nem végzik el az összetettebb, nagy kockázattal járó rendőrségi feladatokat sem, azonban mégis hatalmas szerepük van a közösség biztonságérzetének növelésében.

Csakúgy, mint Magyarországon a közterület-felügyelet, a közösségi támogató tisztek is segítik a rendőrök munkáját járőrözéssel, illetve 2003 óta bizonyos fix büntetéseket is kiszabhatnak. Ők nagyon fontos szerepet játszanak abban, hogy a helyi közösséggel egy fontos, bizalmi kapcsolatot létesítsenek. Angliában tapasztalható, hogy sok olyan tiszt van, akivel a közösségnek már egy jól működő kapcsolata van, hiszen mindig látják őt a környéken. Ez egy bűneset jelentésénél, feldolgozásánál sokat jelenthet a sértettnek és a környezetének, máshogy fognak viszonyulni a tiszthez, mint egy vadidegen emberhez. Szintén fontos, hogy ezek a tisztek ismerni fogják a környék jellegzetességeit, illetve a közösségben újból és újból felbukkanó visszaeső bűnelkövetőket is.

2015-ben megjelent egy érdekes cikk a *The Guardian*ban egy Essexben található kisvárosról, Frinton-On-Sea-ről.²⁶ Ezen a településen nincsen rendőrség, csak 6 közösségi támogató tiszt áll alkalmazásban, akiknek még egy autó sem áll rendelkezésükre. Nagyjából 20 éve bezárt a helyi rendőrőrs ezen a 4000 lakosú településen, és valószínű a legközelebbi őrs is bezárásra fog kényszerülni, így több, mint 12 km-re lesz

²³ Szabó László András: A migráció hatása a közigazgatásra. *Magyar Rendészet*, (2017), 1. 159–174.

²⁴ Christján (2018) i. m. [71].

²⁵ Crawford et alii (2005) i. m. 8.

²⁶ Nadia Khomami: Frinton residents pay security firm to patrol streets. *The Guardian*, 2015.

elérhető rendőr egy másik olyan településen, ahol sokkal magasabb a bűnözési ráta, mint Frinton-On-Sea-ben.

Emellett a helyi közösségből 300 lakó heti 2 fontot (nagyjából 800 forintot) fizet egy magánbiztonsági cégnek, hogy minden éjszaka este 7 és reggel 7 között járőr-szolgálatot teljesítsenek a településen. Egy sürgősségi telefonvonal is a lakók rendelkezésére áll, de természetesen a segélyhívószámot is hívhatják, ha komoly bűncselekményről van szó.

A cég alkalmazásában álló biztonsági őröknek ugyanannyi joga van, mint egy átlagpolgárnak, nem alkalmazhatnak kényszerítőeszközöket, azonban a tapasztalataik szerint csupán a jelenlétük már érezhetően pozitívan hat a bűncselekmények megelőzésére a településen.

Vannak politikusok, akik aggodalmukat fejezték ki ezzel a módszerrel kapcsolatban, mondván, hogy inkább csak egy kicsivel több adót kéne fizettetni mindenkivel, amivel elérhetné a kormány, hogy több rendőrt alkalmazzon, és nem csak bizonyos társadalmi rétegek kiváltsága lenne az, hogy egy magánbiztonsági cégnek fizetve érik el a biztonságuk biztosítását.

A hollandoknál is megtalálható ez az önkormányzati rendészeti szerepkör, még hozzá több megnevezéssel is. 1989-ben elindult Hollandiában egy program, amely a régóta nem foglalkoztatott embereknek ajánlott munkalehetőséget.²⁷ Ma több ezer városi felügyelő (*stadtswachten*) áll alkalmazásban az ország több területén. Az önkormányzat biztosítja a munkájukat a városokon belül, és ők egyenruhát is hordanak. Amszterdamban úgynevezett utcai oktatók (*straatcoaches*) állnak önkormányzati alkalmazásban. Egy magánbiztonsági cég biztosítja az embereket az önkormányzat számára, akiknek a fő feladata, hogy elsősorban az antiszociális viselkedés megakadályozását, kezelését segítsék. Ez a probléma legtöbbször a fiatalabb generációk körében kerül elő, és sokszor ezek az utcai oktatók ezeknek a fiataloknak a szüleivel próbálnak meg egy jó kapcsolatot kiépíteni, járőröznek az utcákon és beszélgetnek a helyiekkel. Az ő munkájuk talán leginkább az Egyesült Királyságban működő közösségi támogató tisztek munkájára hasonlít. Munkájukat privát szociális dolgozók (*home helpers*) segítik, akiknek a szerepe akkor érvényesül, amikor a fiatal gondokozók szüleit kell meglátogatni.²⁸ Fontos megemlíteni, hogy nekik nincsen kiterjedt hatáskörük, nem bírálhatnak meg például senkit. Az egyik stratégia, amit használnak, hogy a fiatalokkal és a szüleikkel egy olyan egyezséget íratnak alá, ami a fiatalok problémás viselkedését helyezi a középpontba, és arra ajánl megoldást, hogy hogyan tudnak ezzel közösen megküzdeni. Ez a szülőknek is segítség, hogy tisztán lássák, hogy a gyermekeik milyen problémákkal állnak szemben.

Egy szintén amszterdami önkormányzati kezdeményezés a repülő brigád (*Vliegende Brigades*), akik rendőrségi tisztviselők, egészségügyi dolgozók és szociális munkások csapatából állnak össze. Hasonlóan, mint az utcai oktatók, az ő feladatuk is

²⁷ Steden–Jones (2010) i. m.

²⁸ Steden et alii (2016) i. m.

az antiszociális viselkedés elleni fellépés, a közterületek biztonságának védelme és a kiszolgáltatott emberek segítése. Azonban a brigád tagjai a helyi önkormányzat egyenruhás alkalmazottai, és nekik van joguk büntetések kiszabására is. Az úgynevezett városi rendfenntartóknak (*gemeentelijke toezichthouders en handhavers*) szintén van felhatalmazása, hogy büntetéseket szabjanak ki kisebb szabályszegések elkövetése esetén.

3.3. A társadalmi önkéntes bűnmegelőzési egyesületek összehasonlítása

A Magyarországon működő polgárőrség a rendőrség stratégiai partnereként funkcionál a közrend és a közbiztonság fenntartása érdekében.²⁹ Feladatai közé tartozik a közterületeken való járőrszolgálat, illetve megfigyelőszolgálat ellátása. Jogos védelmi helyzetben, vegyi eszköz alkalmazása megengedett számukra. A polgárőrség mint társadalmi önkéntes bűnmegelőzési egyesület egy összehangolt, civil szervezetként működik az országban. Magyarországon nagyon fontos szerepet játszanak a közbiztonság fenntartásában, a járőrszolgálatok mellett rengeteg rendezvényt biztosítanak, manapság már részt vesznek az országhatárok védelmél is az illegális migráció megállításánál. Pintér Sándor belügyminiszter a 2019. évi Országos Polgárőr Szövetség küldöttgyűlésén kiemelte, hogy több roma polgárőrt kellene alkalmazni, amely nagyban hozzájárulhatna a hátrányos helyzetű térségek és a romák felzárkóztatásához is.³⁰

A polgárőrség szervezete megjelenik az Egyesült Királyságban is. Rengeteg utca van, ahol látni a kihelyezett táblát, hogy egy polgárőrség által védett területen vagyunk épp. A kormány 2000-ben kezdett el olyan terveket támogatni, amelyek bizonyos lakóközösségekben több polgárőr elhelyezését biztosították, így hozzájárulva a látványosabb jelenlét megteremtéséhez.³¹ Manapság pedig már több olyan szervezet van, amelyek az állami támogatások nélkül működnek. Hasonlóan, mint ahogy az önkormányzati rendészet bemutatásánál láthattuk, a polgárőrség munkája nagyban hozzájárul a helyi közösségek biztonságérzetének fenntartásához, hiszen számukra rendkívül fontos a lakókkal való jó kapcsolat kialakítása, amelyre a rendőrségnek sokszor egyszerűen nincs ideje.

Hollandiában a polgárőrség működéséhez hasonló szervezetre példát Amszterdamban láthatunk. Amszterdam városában egy helyi biztonsági csapat működik (*buurtveiligheidsteam*), amely a közösségen belüli közrend fenntartásáért felel.³² Ennek a szervezetnek a koordinációja az évszázad eleje óta egy rendkívül fontos feladat.³³ A 217 szomszédság mindegyikében található egy koordinátor, akik úgy funkcionálnak,

²⁹ Szabó (2017) i. m.

³⁰ *A polgárőrség biztonságot nyújt az országnak*. 2019.

³¹ Crawford et alii (2005) i. m. 8.

³² Steden et alii (2016) i. m.

³³ Steden–Jones (2010) i. m.

mint egy helyi rendfenntartó tisztviselő. A fő feladatuk a bűnmegelőzés, azáltal, hogy jó kapcsolatot alakítanak ki a lakókkal, a helyi vállalkozásokkal, az önkormányzattal stb. A különböző csapatok néhol privát biztonsági őrökkel, gondnokokkal, fiatalokkal dolgozó munkásokkal egészülnek ki.

Érdekes példaként megemlíteném még a marokkói közösségi édesapákat (*Marokkaanse buurtvaders*), akik Amszterdamban és Hágában dolgoznak egy biztonságosabb környék megteremtése érdekében. A figyelmük középpontjában, hasonlóan, mint azt az önkormányzati rendészet célkitűzései közt láthattuk, csak kifejezetten a marokkói fiatalok által elkövetett antiszociális viselkedés megakadályozása és az ő szüleikkel való jó kapcsolat kiépítése áll.

A Dél-afrikai Köztársaságban már több városi területen bevezették a polgárőrség intézményét.³⁴ Az első ilyen program 1985-ben indult Johannesburgban. Van néhány része az országnak, ahol jobban működik a koncepció, mint máshol, és ez valószínű, hogy a menedzsment minőségének, finanszírozási problémáknak, illetve a helyi közösség részvételi hajlandóságának köszönhető leginkább.

Nagyon érdekes a Roodepoortban létrejött roodekransi polgárőrség története, amely 2007-ben alakult, és ma már az ország egyik legnagyobb polgárőrségeként működik. A szervezetben önkéntes civilek vesznek részt, akik a környékükön járőri munkát folytatnak, és bármilyen gyanús viselkedést a rendőrség, illetve a magánbiztonsági cégek munkatársai felé jeleznek. Az önkéntesekre úgy is lehet tekinteni, mint összekötő kapcsolat a helyi közösség és a rendőrség között, hiszen így tudják leginkább, hogy melyik utcákra/részekre kell még több járőr, hol láttak gyanúsán viselkedő embereket, illetve kik az új szomszédok, akik esetleg csatlakoznának a polgárőrség szervezetéhez. Nagyon sok helyi vállalkozás van, amely fontos szerepet játszik a város és a környék bűnözési rátájának a csökkentésében. Különböző felajánlásokkal segítenek, illetve például az egyik helyi templom a polgárőrség havi gyűlésének a helyszínét biztosítja.

3.4. A magánbiztonság összehasonlítása

Magyarországon az állam feladata a polgárai számára a biztonságot biztosítani, azonban ennek ellátásához nélkülözhetetlen bizonyos piaci alapon működő szervezetek bevonása.³⁵

A magánbiztonsági cégek feladatai olyan területeket fednek le, mint a személy- és vagyonvédelem, a pénzszállítás/értékkísérés biztosítása, biztonságtechnikai rendszerek kiépítése, valamint ezek távfelügyelete. Idetartozik még a magánnyomozói tevékenységek lebonyolítása is. Szaktudással igyekeznek feladatukat ellátni, azonban hatalmas hátrány számukra, hogy nincs több jogosultságuk, mint egy átlagpolgárnak.

³⁴ Van Graan (2016) i. m.

³⁵ Szabó (2017) i. m.

Az Egyesült Királyságban a magánbiztonsági őrök első nemzeti szabályozó szerve 2001-ben jött létre (*Private Security Industry Act*).³⁶ Ez bevezette a biztonsági szervek hatóságát (*Security Industry Act*), amely az engedélyezés és a szabályozás területén fontos szerepet játszik, hiszen minden magánbiztonsági ellátónak náluk kell akkreditálni. Ezt a rendszert 2003-ban vezették be. Például a bejáratért felelős biztonsági őrök engedélyezését már 2004-ben megkezdték. Az engedély kiállításához szükséges feltétel egy erkölcsi bizonyítvány megszerzése és egy kötelező továbbképzés elvégzése is.

A magánbiztonsági őrök és a rendőrség kapcsolata néhány esetben problémás lehet azonban, főleg akkor, ha a biztonsági menedzserek volt rendőrök. Nagyon nagy hangsúly van a menedzserek informális hálózatán, hiszen ez meghatározza, hogy ki tudnak-e alakítani egy produktív együttműködést a rendőrséggel.

A biztonsági szervek hatóságának elsődleges célja, hogy az iparág professzionalizmusát és minőségét javítsa, illetve, hogy elősegítse a magánbiztonsági cégek és a rendőrség között egy jó kapcsolat kibontakozását, amely hozzájárul a közösség szükségleteinek kielégítéséhez.

Az Egyesült Királysággal szemben Hollandiában sokkal kevésbé látványos növekedés volt megfigyelhető a magánbiztonság területén.³⁷ A legújabb szabályozó törvényt 1997-ben adták ki (*Wet particuliere beveiligingsorganisaties en recherchebureaus*), amely a magánbiztonsági vállalatok és a magánnyomozói *ügynökségek* szabályozásáról szól. Ez a törvény még inkább megerősítette a magánbiztonsági cégek és az alkalmazottak szabályozását és továbbképzését, azonban szakmai körökben még így is vannak kétségek ennek a törvénynek a tényleges alkalmazásával szemben.

A Dél-afrikai Köztársaságban lévő magánbiztonsági cégek növekedése pedig az egyik legkiemelkedőbb a világon.³⁸ Több magánszektor alkalmazásában álló biztonsági őr található az országban, mint rendőr. Egy 2017-es *The Guardian*-kutatás szerint azonban ez nem olyan meglepő, állításuk szerint a világ populációjának legalább a fele olyan országban él, ahol több magánbiztonsági őr áll alkalmazásban, mint rendőr.³⁹ 2015-ben az Egyesült Királyságban 232 ezer privát biztonsági ört vettek fel, míg ugyanebben az évben „csak” 151 ezer új rendőr került az állományba.

Ennek az iparágban a szolgáltatásai között van a védelem, a felügyelet, a kíséret és a nyomozás feladata is mind cégek, mind magánszemélyek számára az ország egész területén.

A profit alapon működő piac okozta verseny ellenére, manapság a különböző cégek alkalmazásában álló biztonsági őrök együttműködnek egymással, így segítve a saját és mások munkáját is. Láthatjuk, hogy sok helyen pont a rendőri állomány hiánya hozza létre a közösségben azt a szükségletet, hogy máshonnan teremtsék meg a saját biztonságukat a lakóhelyükön.

³⁶ Crawford et alii (2005) i. m. 8.

³⁷ Steden–Jones (2010) i. m.

³⁸ Van Graan (2016) i. m.

³⁹ Claire Provost: The industry of inequality: Why the world is obsessed with private security. *The Guardian*, 2017.

4. Következtetések

Ebben a cikkben szerettem volna felvázolni a Magyarországon és külföldön működő olyan szerveket, amelyek a rendőrség mellett biztonságunk biztosításáért felelősek.

A magyar szervek mellett megemlítettük az Egyesült Királyságban, a Dél-afrikai Köztársaságban és a Hollandiában működő modelleket is.

Látható, hogy míg a rendőrség felépítése eltérő lehet a kiválasztott országokban, sok hasonlóság is mutatkozik az önkormányzati rendészet és a társadalmi önkéntes bűnmegelőzési egyesületek feladatai között. Fontos cél ezeknél a szerveknél a közösség megismerése és egy jól működő kapcsolat kialakítása mind a társadalommal, mind a helyi szervekkel.

Remélhetőleg demonstrálni tudtam, hogy a *plural policing* mint a rendvédelmi szervek, a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek, az önkormányzatok, a magánbiztonsági vállalkozások és a társadalmi önkéntes bűnmegelőzési egyesületek együttes működése a biztonság fenntartása érdekében valószínűleg egyre fontosabb téma lesz és egyre nagyobb szerepet fog kapni a biztonság körüli témák tárgyalása során. Christján László ezt a rendszert komplementer rendészeti rendszernek nevezte el, amely során az államot piaci és civil vállalkozások, egyesületek segítik egyes feladatainak elvégzése során.⁴⁰

Azonban összességében még mindig sok megválaszolatlan kérdés és felfedezetlen terület van a *plural policing* területén. Még több kutatásra lenne szükség ahhoz, hogy ezt a komplex témát jobban megértsük.

Néhány kérdés, amivel érdemes lenne foglalkozni: Mennyiben járult hozzá a sebezhetőség érzése és a bűnözéstől való félelem a rendfenntartás megosztásához, az új rendfenntartó szervek létrejöttéhez? Hogyan járulnak hozzá a rendőrség mellett működő új rendfenntartó szervek az állampolgárok biztonságérzetéhez és bizalmához?⁴¹

IRODALOMJEGYZÉK

Biztonság – A magyar nyelv értelmező szótára. A Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete, 1959. Elérhető: www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-ertelmezo-szotara-1BE8B/b-1EF8E/biztonsag-2119D/?list=eyJmaWx0ZXJzIjogeyJNV-SI6IFsiTkZPX0xFWF9MZXhpa29ub2tfMUJFOEliXX0sICJxdWVyeSI6ICJiaXp0b25zXHUwM-GUxZyJ9 (A letöltés dátuma: 2020. 03. 24.)

Crawford, Adam – Stuart Lister – Sarah Blackburn – Jonathan Burnett: *Plural policing: The mixed economy of visible patrols in England and Wales*. Bristol, Policy Press, 2005.

Devroe, Elke – Jan Terpstra: Plural policing in Western Europe: a comparison. *European Journal on Policing Studies*, 2. (2015), 3. 235–244. Elérhető: <https://openaccess.leidenuniv.nl/bitstream/handle/1887/33209/devroe%20%26%20terpstra.pdf?sequence=1> (A letöltés dátuma: 2019. 12. 18.)

⁴⁰ Christján (2018) i. m.

⁴¹ Elke Devroe – Jan Terpstra: Plural policing in Western Europe: a comparison. *European Journal on Policing Studies*, 2. (2015), 3. 235–244.

- Gazdag Ferenc – Tóth Péter: A biztonság fogalmának határaitól. *Nemzet és Biztonság*, 1. (2008), 3–10. Elérhető: www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/gazdag_ferenc_talasz_peter_a_biztonsag_fogalmának_hatarairol.pdf (A letöltés dátuma: 2019. 12. 18.)
- Péczei Anna: *A humán biztonság elmélete és gyakorlata Kanada és Japán példáján*. 2012. Elérhető: www.grotius.hu/doc/pub/ESLRKT/2011_243_peczei_anna_a_human-biztonsag_elmelete_es_gyakorlata.pdf (A letöltés dátuma: 2019. 12. 18.)
- Steden, Ronald van – Trevor Jones: *Explaining the growth of plural policing: Comparing the Netherlands and Britain*. 2010. Elérhető: <https://research.vu.nl/ws/portalfiles/portal/2738916/tekst+08+van+Steden+en+Jones+cahiers+16DEF.pdf> (A letöltés dátuma: 2019. 12. 18.)
- Steden, Ronald van – Jennifer Wood – Clifford Shearing – Hans Boutellier: The many faces of nodal policing: Team play and improvisation in Dutch community safety. *Security Journal*, 29. (2016), 3. 327–339. DOI: <https://doi.org/10.1057/sj.2013.30>
- Szabó László András: A migráció hatása a közigazgatásra. *Magyar Rendészet*, (2017), 1. 159–174. Elérhető: http://real.mtak.hu/107778/1/Magyar_Rendeszet_2017_1_web-160-174.pdf (A letöltés dátuma: 2019. 12. 18.)
- Van Graan, Johan: Multi-sector cooperation in preventing crime: the case of a South African Neighbourhood Watch as an effective crime prevention model. *Police Practice and Research*, 17. (2016), 2. 136–148. DOI: <https://doi.org/10.1080/15614263.2015.1128159>

Jogforrások

1998. évi törvény: Crime and Disorder Act. Elérhető: www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/37/contents (A letöltés dátuma: 2020. 05. 25.)
1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről. Elérhető: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?-docid=99400034.tv> (A letöltés dátuma: 2020. 05. 25.)
1994. évi törvény: Police and Magistrates' Courts Act. Elérhető: www.legislation.gov.uk/ukpga/1994/29/part/I/chapter/I/enacted (A letöltés dátuma: 2020. 05. 25.)

Internetes források

- British Transport Police*. Elérhető: www.btp.police.uk (A letöltés dátuma: 2019. 12. 18.)
- Christián László: Rendészeti szervek. In: Jakab András – Fekete Balázs szerk.: *Internetes Jogtudományi Enciklopédia*. Alkotmányjog rovat, 2018. Elérhető: <http://ijoten.hu/szocikk/rendeszeti-szervek> (A letöltés dátuma: 2019. 12. 18.)
- Crime and policing in England, Wales and Northern Ireland, List of UK police forces*. Elérhető: www.police.uk/forces/ (A letöltés dátuma: 2019. 12. 18.)
- How to become a police reservist*. South African Government. Elérhető: www.gov.za/services/looking-employment/how-become-police-reservist (A letöltés dátuma: 2020. 05. 25.)
- Khomami, Nadia: Frinton residents pay security firm to patrol streets. *The Guardian*, 2015. Elérhető: www.theguardian.com/uk-news/2015/nov/03/seaside-town-residents-frinton-pay-security-firm-patrol-streets (A letöltés dátuma: 2019. 12. 18.)
- Organisation of the Dutch police*. Government of the Netherlands. Elérhető: www.government.nl/topics/police/organisation-of-the-dutch-police (A letöltés dátuma: 2020. 05. 25.)
- A polgárőrség biztonságot nyújt az országnak*. 2019. Elérhető: www.origo.hu/itthon/20190412-pinter-a-polgarorseg-biztonsagot-nyujt-az-orszag-nak.html (A letöltés dátuma: 2019. 12. 18.)
- Police and defence*. South African Government. Elérhető: www.gov.za/about-sa/police-and-defence#-reservist (A letöltés dátuma: 2020. 05. 25.)

Provost, Claire: The industry of inequality: Why the world is obsessed with private security. *The Guardian*, 2017. Elérhető: www.theguardian.com/inequality/2017/may/12/industry-of-inequality-why-world-is-obsessed-with-private-security (A letöltés dátuma: 2019. 12. 18.)

ABSTRACT

Plural Policing: a Comparison of the Hungarian and Foreign Agencies Responsible for Providing Security

Laura SCHMIDT

The aim of this article is to demonstrate who is responsible, alongside the police, for providing security both in Hungary and abroad. The police forces, community support officers, the private security business and other agencies in Hungary will be compared to the agencies operating in the United Kingdom, and the agencies in the South African Republic and the Netherlands will also be explored. There are some differences in the chosen countries, however, we can also see similarities between the duties of the community support officers as well as the people volunteering for neighbourhood watches. The system of plural policing has a growing role in Hungary and abroad for maintaining security and preventing crimes. Therefore, it is essential to have more information about the outline and the working of this model.

Keywords: security, private security, law enforcement, plural policing.

Kriminálpszichológia és kriminálpszichológus

VILICS Tünde¹

A Magyar Pszichológiai Társaság keretein belül a kriminálpszichológia önálló tagozatot alkot (Kriminálpszichológiai és Igazságügyi Pszichológiai Szekció), noha a szakirány speciális képzéssel nem rendelkezik, így kriminálpszichológusi képesítéshez sem juttat.² Kriminálpszichológusokkal találkozhatunk a hatóság bűnüldöző munkájának, az igazságszolgáltatás működésének keretein belül, a büntetés-végrehajtás során, valamint az áldozatvédelem területén is.³ Felmerülhet akkor a kérdés: kik is a kriminálpszichológusok, milyen feladatokat látnak el, és milyen kompetenciákkal kell rendelkezniük? E tanulmány célja, hogy a kriminálpszichológia egyes, eddig sűrűn alkalmazott és kevésbé ismert feladategységeit, valamint azok gyakorlati jelentőségét összefoglalja, párhuzamosan bemutatva az alkalmazó szakember kompetenciaterületeit, ezzel javaslatot téve egy szakirányú képzés kialakítására.

Kulcsszavak: kriminálpszichológia, rendőrség, hazugságvizsgálat, személyiségjegyek, kompetenciák, oktatás

1. A kriminálpszichológia és a „kriminális személyiségzavar”

1.1. A kriminálpszichológia területe

„A kriminálpszichológia olyan alkalmazott lélektani szakágazat, amely a bűnelkövető, a bűncselekmény és a bűnözés elleni harc (megelőzés, bűnüldözés, büntetés-végrehajtás és rehabilitáció, illetve utógondozás) pszichológiai kérdéseivel foglalkozik.”⁴ Ez a terület elsősorban az ép tudatállapotú, beszámítható személyeket helyezi górcső alá, azaz feltételezi, hogy a bűnelkövetés nem a társadalmi normák megértésének és tanúsításának képességbeli hiányából ered, hanem azok könnyelmű kezeléséből vagy szándékos áthágásából.⁵ Emellett, bizonyos mértékig, a nem beszámítható vagy korlátozott beszámítási képességgel rendelkező személyekkel is dolgozik (például az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézetben vagy az igazságügyi pszichológus szakértői

¹ VILICS Tünde, r. főhadnagy, klinikai szakpszichológus, alapellátó pszichológus, Budapesti Rendőr-főkapitányság Tünde VILICS, lieutenant, clinical psychologist in the primary care system of the Budapest Police Headquarters <https://orcid.org/0000-0001-9809-4890>; vilicst@budapest.police.hu

² Boros János: Jogpszichológia és kriminálpszichológia. *Belügyi Szemle*, 52. (2004), 6. 5–19.

³ Pásztor Attila – Mityók Csaba – Németh Ferenc: *A rendvédelmi bűnügyi pszichológiai tevékenység szakmai protokollja*.

⁴ Popper Péter: Kriminálpszichológia. In Viant Katalin – Palcsó Mária (szerk.): *A rejtőzködő lélek keresése*. Budapest, Saxum, 2007. 321–375.

⁵ Uo.

vizsgálatok során), ugyanakkor hangsúlyozandó, hogy a beszámítási képesség megállapítása, az arról való döntés igazságügyi (orvos) pszichiáteri kompetencia.⁶ Továbbá érdemes szem előtt tartani, hogy a beszámíthatóság állapota nem feltételez mentális egészséget, sőt, börtönpszichológiai kutatások szerint a legtöbb elítélt valamilyen személyiségzavarral, pszichopatológiával rendelkezik.⁷

A kriminálpszichológia három ága bemutatja a tudományterület komplexitását. 1. A *kriminológiai pszichológia* a bűnözés, bűnözővé válás társadalmi és egyéni pszichológiai hátterével foglalkozik, megkülönböztetve a krízis- (eseti) és krónikus (életmódszerű) bűnözőket (meghatározva ezzel a prevenció irányait is: a tett vagy a személyiség antiszociális jellegére reagálva). 2. A *kriminalisztikai pszichológia* a bűnüldözés jogi intézkedéseivel járó pszichés hatásokat, körülményeket vizsgálja (vallomások, nyomozási és bizonyítási cselekmények pszichológiai szempontú elemzése, tényállásdiagnosztika). 3. A *reszocializálás pszichológiája (vagy börtönpszichológia)* pedig a társadalomba való visszaillesztés pszichés vonatkozásaival, ezen belül a börtön személyiséget deformáló, „prizonizáló” hatásával is foglalkozik.⁸ Mindebből következik, hogy a kriminálpszichológia a pszichológia tudományán kívül még számos más stúdium anyagát is tartalmazza (orvosi, antropológiai, szociológiai, jogi és rendészettudományi ismeretek).

1.2. A bűnelkövetéssel összefüggő személyiségjellemzők

A bűnelkövető személy sajátos vonásai három pontban összefoglalhatók. 1. *Általános, személyiségbeli éretlenség*, amely fejlődésbeni elakadás eredménye (feszültségteli helyzetek rossz toleranciája, késleltetés és a kitartás képtelensége, ingerkereső tevékenység, fokozott jelenidejűség és énközpontúság, csökkent vagy hiányzó empátiás készség, tettek következményeinek figyelmen kívül hagyása, ösztönkielési formák elsődlegessége, ellentétes szociális szerepek egyidejű gyakorlása).⁹ 2. *Morális defektus, grandiózus-én* (a hiányzó vagy torz erkölcsi normák hátterében a düh, hiány vagy feljogosítottság érzése lappang, ami az én-funkció és az önértékelés zavarában mutatkozik meg, amely állapotban a bűncselekmény véghezvitele egy túlkompenzálási kísérlet a csökkentértékűség érzésével szemben).¹⁰ 3. *Az agresszív telítettség magas foka és annak társadalmilag elfogadhatatlan megoldási módjai* (létrejön, amikor a gyermeknél tapasztalható, a környezet felfedezésére irányuló agresszív viselkedés nem kerül a társadalmi normáknak megfelelő szülői kontroll alá, így később oppozíciós viselkedésben rögzül)¹¹.

⁶ 13/2014. (XII. 16.) IM rendelet a kényszergyógykezelés és az ideiglenes kényszergyógykezelés végrehajtásáról, valamint az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézet feladatairól.

⁷ Boros János – Csetneky László: *Börtönpszichológia*. Budapest, Rejtjel, 2002.

⁸ Popper (2007) i. m.

⁹ Uo.

¹⁰ Alfred Adler: *Életünk jelentése*. Budapest, Kossuth, 1994.; Alfred Adler: *Emberismeret*. Budapest, Göncöl, 1996.

¹¹ Popper Péter: *A kriminális személyiségzavar kialakulása*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1970.

A tiszteleten alapuló kapcsolatok és az önreflexiós folyamatok defektusa, valamint a bűnözőkre jellemző egocentrikus gondolkodásmód hátterében a biztonságos szülőgyerek kötődés hiánya áll, amely a társadalmi együttéléshez nem fejleszt ki elegendő alkalmazkodási képességet. Elkényeztető, elhanyagoló és/vagy bántalmazó gondozása miatt a későbbi bűnöző már gyermekkorában képtelen lesz saját szükségleteitől, vágyaitól elvonatkoztatni, másokat figyelembe venni. Nem tud megnevezni általa tisztelt személyeket (hiszen a szülő sem tudott azzá válni); vagy a respektábilis személy antiszociális magatartása mintaképpen szolgál számára.¹² A „túlserzett” gyermek megmarad az infantilis érzelmi kötődés állapotában, amit felnővén már csak a szülő felé tud eredményesen használni, emiatt az élet minden más területén csalódások érik. Szocializálódása sikertelen marad (amely kudarc csak agresszióját fokozza), hiszen a szülői, mindent megengedő és alkalmazkodást nem követelő közeghez képest minden más léggört ridegnek és félelemtelnek tart. Az elhanyagolás pedig, megzavarja a szülővel való azonosulás folyamatát, így a felnőtt szerepek elsajátítását, sőt, azokat nemkívánatosá teszi, szintén konfliktusokat eredményezve a társadalmi szférában.¹³ Mindezek gátolják a személyt az eredményes beilleszkedésben és a felelősségteljes felnőtt lét kialakításában.¹⁴

Fentebbiekből következik, hogy a bűnelkövető személyekkel történő eredményes pszichológusi munkához az illető élettörténetének, az őt ért maladaptív nevelési formák hatásainak és a fejlődéslelektannak az ismerete elengedhetetlen. Tisztában kell lenni továbbá az egyes személyiségzavarok jellemzőivel, a nonverbális kommunikációs sajátosságokkal, valamint a pszichodiagnosztikai eszközök használatának és értékelésének szabályaival, a nyert információkból pedig következtetni kell tudni az egyén morális és intellektuális szintjére. Mindez utóbbi már klinikai és mentálhigiéniai szakpszichológusi végzettséget és kriminológiai ismereteket is igényel.

2. A pszichológus helye a kriminálpszichológiában, feladatkörök és szükséges kompetenciák

A „klasszikus kriminálpszichológiai munka” olyan eljárásokat takar, amelyek a bűnöző munkát segítik. Ezek alapvetően öt nagy területre oszthatók: társításos aszociációs módszerek; emlékeztetvizsgálatok; pszichofiziológiai módszerek; hipnózis; személyiségvizsgálatok¹⁵. Ezek a módszerek ma már nem fednek le minden, a kriminálpszichológia területén használatos pszichológiai tevékenységet (például börtönpszichológia vagy áldozatvédelem). Jelenleg legtöbbjük egyetemi vagy emellett egy

¹² Adler (1994) i. m.

¹³ Adler (1996) i. m.

¹⁴ Uo.

¹⁵ Csernyikné Dr. Póth Ágnes: Bevezetés a kriminálpszichológiába. In Csernyikné Dr. Póth Ágnes et alii (szerk.): *Kriminálpszichológia*. Budapest, Rejtjel, 2006a. 9–24.

módszertani (hipnózis)¹⁶ végzettséggel ellátható, a személyiségvizsgálatok (vagy pszichodiagnosztika) kivételével, amely (a pszichiátriai betegségek kiszűrése okán – ami nem a beszámíthatóságot vizsgálja, hanem az egyes kórképek fennállási lehetőségeit) klinikai szakpszichológusi kompetenciát követel. A következőkben bemutatjuk, hogy napjainkban a rendvédelem mely területein vesznek igénybe pszichológusi munkát.

2.1. Kihallgatás

A kihallgatás (vagy gyermekek esetében meghallgatás) a büntetőjogilag releváns tények beszerzése céljából végrehajtott nyomozati cselekmény és egyben a legalapvetőbb kriminálpszichológiai eszköz is, amelyben vizsgálandó a kihallgatott személy és a nyomozó magatartásának egymásra hatása is.¹⁷ A hatóságot képviselő személy kifogásolható, domináló, flegmatikus, utasító, fenyegető stb.) viselkedése esetén a meghallgatott téves, hamis, torzított információkat fog megosztani, vagy azok ismertetését vissza fogja tartani (ellenáll). Mindemellett az is várható, hogy a bűnelkövető/tanú szándékosan hazudni fog.¹⁸ A motivációs háttér megismerése segít az átélt stresszhelyzetek értelmezésében, a befolyásoltság kiderítésében és a társadalmi veszélyességi fok megítélésében. A kihallgatást befolyásoló hatások (amelyet akár krízishelyzetként is megélhet az eljárás alá vont személy)¹⁹ és a megtévesztő jelek kiszűrése céljából egyre többet alkalmaznak pszichológusokat.²⁰

A személyiségjellemzők megismerésén túl, kiemelkedő szempont a biológiai tényezők szerepének és az egyén élménymegélési stílusának (érdeklődési körének) vizsgálata.²¹ Előbbi azért mérvadó, mert vannak olyan pszichiátriai betegségek, amelyek genetikai alapon szerveződnek, öröklődhetnek, és noha még a bűnelkövetés útját nem garantálják, de deviáns környezetben manifesztálódva könnyen eredményezhetnek bűnözői életutat (például a skizofréna, a hiperaktivitás és figyelemzavar vagy az értelmi fogyatékoság bizonyos típusai).²² Az élménymegélés milyensége pedig lényegében egyfajta életstílus-elemzés,²³ ami választ adhat arra, hogy különböző életeseményekre az alany miképpen reagálhat, toleranciája meddig terjedhet.

¹⁶ Ezek közül a hipnózis mint külön módszer a magyar bűnüldözésben nem használatos. (Lényege, hogy speciális mentális gyakorlat révén az alany egy jelen tudtaállapotától eltérő észlelési szintre kerül, ahol a gátlások feloldódnak, így akár olyan információkhoz is hozzá tud jutni a vizsgáló, amelyek nem csak elhallgatás során vesznek el. Használata azonban etikátlan lehet a nyomozásban, hiszen más, nem az elkövetéshez tartozó információkkal nem hagyható magára a vizsgált személy. Emiatt terápia része.)

¹⁷ Kertész Imre: *A kihallgatási taktika lélektani alapjai*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1965.

¹⁸ Csernyikné Dr. Póth Ágnes: A kihallgatás pszichológiája. In Csernyikné Dr. Póth Ágnes et alii (szerk.): *Kriminálpszichológia*. Budapest, Rejtjel, 2006b. 171–212.

¹⁹ Popper (2007) i. m.

²⁰ Nagy Vanda: *Hazudj, ha tudsz – pszichológus szemmel*. 2016.

²¹ Kertész (1965) i. m.

²² Bereczkei Tamás: Genetikai és evolúciós tényezők a deviáns és a bűnözői viselkedés kialakulásában. *Belügyi Szemle*, 47. (2004), 6. 21–33.

²³ Adler (1996) i. m.

A kihallgatás során a pszichológus által végzett „személyiségvizsgálatok” felmérhetik a személy érzékelés-lélektani sajátosságait (látás, hallás, tapintás, szaglás, ízlelés), észlelési elemeit (távolság, térnagyság, idő, beszéd, figyelem), memóriaműködését (emlékanyag-bevésés, megtartás, felejtés, felidézés), valamint kognitív sajátosságait (gondolkodási minták, sémák, hibák, túlzások).²⁴ Eredményei jelzést adnak a gondatlanság és a pszichiátriai érintettség kérdésére – amely információk ítéletet meghatározóak. Az anamnesztikus jellegű alaposabb interjú nemcsak az ügyre, de a személyre is szenzitív információk, témák érintésével kedvezően befolyásolhatja a meghallgatott viselkedését, együttműködését. Fentebbi szempontokból következik az elemzést végző pszichológus klinikai tapasztalatának igénye.

2.2. Túsztárgyalás, válságkezelés

A kriminálpszichológia sajátos fegyelmezettséget és gyakorlatot igénylő feladatköre a túsztárgyalás, amely kommunikációs eszközök tudatos használatára épülő krízis-intervenciós tevékenység. A szituáció sajátossága a fokozott stresszhelyzet. A döntéseket és az azokra épülő akciókat haladéktalanul meg kell ejteni, mérlegelésre kevés idő áll rendelkezésre. A túszhelyzet kiemelt figyelmet érdemlő esemény, minden olyan bűncselekmény idetartozik, ahol ártatlan személyek sérülést szenvedhetnek vagy életveszélybe kerülhetnek, függetlenül attól, hogy mozgásukat korlátozzák-e, vagy sem.²⁵ Hasonló tárgyalási technikát alkalmaznak kóros elmeállapotú személy megfélemezésénél, illetve öngyilkossági szándék megakadályozásánál is.²⁶

A túszejtők viselkedésük alapján különféleképpen tipizálhatók,²⁷ amelyek leírásaiban megtalálhatjuk a személyiségzavarok pszichiátriai diagnosztikai kritériumait is;²⁸ ennek mentén az „őrült” túszejtő borderline és skizotip; a „bűnöző” antiszociális és pszichopata; a „fanatikus” pedig nárcisztikus és hisztrionikus jegyekkel rendelkezik. Ezeket felismerve reakciójuk és viselkedésük nagyobb biztonsággal bejósolható és könnyebben választható meg a hozzájuk illő tárgyalási mód. Talán ennél is nehezebb feladat az úgynevezett *Stockholm-szindróma* kezelése (amikor a túszejtő és a tús között pozitív töltésű érzelmi kapcsolat alakul ki), amikor a sikeres akciót a túszejtő és a tús érzelmi egymásra hatása is befolyásolja.²⁹

A sikeres eljárás elsősorban csapatmunkára, szabálykövetésre, fegyelemre, rugalmasságra és magas szintű szakmai felkészültségre épül, úgy a közreműködő

²⁴ Kertész (1965) i. m.

²⁵ A Büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény szerint: terrorcselekmény (324. §), légi jármű hatalomba kerítése (320. §), emberrablás (190. §), szökés (434. §), fogolyzandulás (284. §), közveszélyokozás (322. §), robbanóanyaggal vagy robbanószerrel visszaélés (324. §), lőfegyverrel visszaélés (325. §), radioaktív anyaggal visszaélés (250. §), családi állás megváltoztatása (213. §), kiskorú elhelyezésének megváltoztatása (211. §).

²⁶ Gyórfy Ágnes: A túsztárgyalás pszichológiája. *Belügyi Szemle*, 52. (2004), 6. 66–80.

²⁷ Uo. 68–70.

²⁸ *DSM-5 referenciamű a DSM-5 diagnosztikai kritériumaihoz*. Budapest, American Psychiatric Association – Oriold és Társai Kiadó, 2015.

²⁹ Gyórfy (2004) i. m.

pszichológus, mint az eljáró tisztek részéről. A túsztárgyalásban részt vevő pszichológus tapasztalt kell hogy legyen az egyes pszichiátriai kórképeket és az eredményes kezelésükhöz alkalmazandó speciális kommunikációt illetően is (tehát a klinikumban és rendvédelemben szerzett tapasztalatok szükségesnek bizonyulnak). Végül a túsztárgyalás a tárgyaló felek számára is krízishelyzet lehet, ami erős stressz- és bizonytalanságtűrést követel meg.

2.3. Profilalkotás

A profilalkotás alapvetően statisztikai alapú, bűnügyi elemző, értékelő, rendszerező tevékenységet jelent, amely során a bűncselekmény helyszínén található nyomok, bűnjelek pszichológiai, pszichiátriai (pszichopatológiai, szociológiai) szempontú összegzése történik meg.³⁰ Célja, hogy az adatok alapján következtetést nyerjen az ismeretlen elkövető személyisége, attitűdje, egyes testi jellemzői (például kezesség), neme, kora, alkata vagy társadalmi csoporthoz való hovatartozása. Az elemzés lehetőséget ad továbbá az elkövetés motivációjának és indokának feltárására is.³¹ E szempontok mentén már számos elkövetői csoportosítás készült,³² amelyek jellemzői mind komoly pszichiátriai kórképek fennállását is mutatják (például a hiányos szociális készségek, a folyamatos foglalkoztatottság hiánya, a szexuális éretlenség; az intelligencia alacsonyabb szintje és az elkövető szerény iskolázottsága). Ezek utalnak a tettes igény szintjére, életmódjára és viselkedésére (például képes-e átgondolt cselekmény végrehajtására, elrejt-e a holttestet és a bizonyítékokat, nyomon követi-e a későbbi sajtóhíreket, stb.). Az agresszív cselekmények és a kommunikáció minősége (domináns, manipulatív) a pszichopátia azonosításában elsődleges szempontok. Más jelekből pedig a szorongás szint állapítható meg (például a lakhely és állás megváltoztatása, az áldozatok jelleg szerinti vagy véletlenszerű kiválasztása). Végül mindez utal az elkövető kultúrájára, nevelésére, családban betöltött szerepére, helyzetére, amelyek elsősorban a bűnjelek közötti, sokszor nem manifestált összefüggések mentén deríthetők ki.

A hatékony profilalkotáshoz a szakembernek szükséges lehet a bűnügyekben (eljárás alatti viselkedés), a börtönben (elítéltek élettörténetei) és a klinikumban (pszichiátriai betegek jellemzői) szerzett tudás és tapasztalat. Emellett érdemes lehet a pszichológust a helyszíni szemle munkájába is bevonni, környezetpszichológiai szempontú elemzés céljából.

³⁰ Lehoczki Ágnes: Nehézségek és módszertani dilemmák a profilalkotás hazai kutatásában. *Magyar Rendészet*, (2014), 2. 51–61.

³¹ Brian Innes: *Bűnös elmék*. Budapest, Skandi-Wald, 2003.

³² Csernyikné Dr. Póth Ágnes: A profilalkotás lényege. In Csernyikné Dr. Póth Ágnes et alii (szerk.): *Kriminálpszichológia*. Budapest, Rejtjel, 2006c. 213–217.

2.4. Igazságügyi szakértői tevékenység

Az igazságügyi szakértői tevékenység egy meghatározott, hatósági döntéshez szükséges, személyiségjegyeket érintő szakkérdés megválaszolását jelenti. Nem keverendő össze a pszichiáterek kompetenciakörébe tartozó elmeorvosi vizsgálattal, amely a tudatállapot minőségét méri fel (beszámíthatóság kérdése).³³ Az igazságügyi pszichológia az egészséges és az egészségestől eltérő mentális működés, személyiségvonások, képességnormák és nevelési hatások vizsgálatát végzi. Segít megállapítani a bűncselekmény megvalósulásának tényét, az ahhoz vezető kockázati faktorokat, a gyermek befolyásolásának vagy bántalmazásának fennállását/hiányát, a nevelési alkalmasságot (válás, gyermekelhelyezés ügyében), valamint a konfliktusos családi működés (gyermeki) személyiségét érintő következményeit (polgári és büntetőügyekben, valamint gyámhivatali eljárásokban egyaránt).³⁴ A pszichológusi szakértői vélemény további szakorvosi vizsgálathoz és kényszergyógykezelés elrendeléséhez adhat alapot.³⁵ A szakértő nyilatkozik a vizsgált személy élményszerű (hitelességet meghatározó) előadásmódjáról, amely nem más, mint „az élménybeszámolók háttérében működő lélektani folyamatok jellegének, minőségének feltárása, leírása, értékelése, az adott élmények adekvát átélése, az átélésről komponált, illetve instruált közlés, konfabuláció, az élménybeszámoló adekvációs fokába ágyazott elhihetőség megállapítása”,³⁶ a megtévesztő magatartás és a befolyásoltság felmérése.³⁷

A gyermek meghallgatása még körültekintőbb szakértői munkát igényel. Az egyes bűntényekben érintett gyermekek esetében, tisztában kell lenni a gyermek korából eredő érési, személyiségműködésüket meghatározó sajátosságaikkal, valamint családi életük jellegzetességeivel is.³⁸ Ennek mentén vizsgálni kell, hogy a gyermek nem szenved-e elhanyagolástól, bántalmazástól vagy netán szexuális zaklatástól. Számtalan esetben családon belül történik a bűncselekmény, amely a gyermek ambivalens érzései miatt (szereti, de egyben gyűlöli is a bántalmazó/bűnöző családtagot) nehezebben feltárható.³⁹ Kisgyermekkorban a gyermek fantáziája a valóság erejével képes működni,⁴⁰ amely a bűncselekményről való érdemi kommunikációt és a megtévesztő jelek kiszűrését akadályozza (vélt, elgondolt eseményeket valóságosnak élhetnek meg). Emiatt ügyelni szükséges a körültekintő kapcsolatteremtésre. A célirányos, rendőri

³³ Popper (2007) i. m.

³⁴ 31/2008. (XII. 31.) IRM rendelet az igazságügyi szakértői működésről.

³⁵ Kováts Daniella: Elmebetegségek és személyiségzavarok a bűncselekmények háttérében. Igazságügyi pszichiátria. In Csernyikné Dr. Póth Ágnes et alii (szerk.): *Kriminálpszichológia*. Budapest, Rejtjel, 2006. 116–142.

³⁶ Az Országos Igazságügyi Orvostani Intézet 20. számú módszertani levele: *Az igazságügyi pszichológus szakértők működési köréről és tevékenységéről*.

³⁷ Elek Balázs: *A vallomás befolyásolása a büntetőeljáráásban*. Debrecen, Tóth Könyvkereskedés és Kiadó Kft., 2007.

³⁸ *Conference about the question of Domestic Violence 2018*. European Association of Police Colleges. Azerbaijan, Annual Conference and Governing Board Meeting, Baku. 2018. 09. 18–19.

³⁹ Révész György: *Szülői bánásmód – gyermekbántalmazás*. Budapest, Új Mandátum, 2004.

⁴⁰ Bernáth László – Solymosi Katalin (szerk.): *Fejlődéslélektani olvasókönyv*. Budapest, Tertia, 2001.

dominanciával működő klasszikus kihallgatási helyzeteket kerülni érdemes, a gyermeket megrémiszti vagy provokálja, az érdemi kommunikációját gátolja.⁴¹

A (gyermek)pszichiátriai kórképek viselkedést befolyásoló jellegzetességeinek ismerete elengedhetetlen a hatékony kriminálpszichológiai munkához. A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény 87. § (1) b) pontja szerint: „A bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy részvételét igénylő eljárási cselekmény esetén elrendelheti, hogy az eljárási cselekményen igazságügyi pszichológus szakértő is jelen legyen.”

Az igazságügyi szakértői képezéshez az 5 éves pszichológiai egyetemi tanulmányokon túl 4 év klinikai szakpszichológusi képzés, majd az arra épülő 2 éves igazságügyi szakértői stúdium elvégzése szükséges, folyamatos szakirányú gyakorlat és a kötelező jogi ismeretek szinten tartása mellett. A tevékenység végzésére hatóság rendeli ki a szakértőt, a vonatkozó törvényben meghatározott függetlenség és pártatlanság követelményeinek megtartása céljából; akinek szakvéleménye kétséget kizáró bizonyítékként ítéletet befolyásoló erejű eszköz.⁴²

2.5. Írásszakértés, grafológia

Az írásszakértés és a grafológia két külön tudományág.⁴³ Az írásszakértés olyan szakértői munka, amely során a bűnügyhöz kapcsolódó írásos anyagokból, tartalmi, személynél és tárgyi vonatkozású információk nyerhetők ki. Mivel az írás elsősorban idegrendszeri tanulási folyamat eredménye, számos személyiségjegyet hordoz magában, amely nemcsak az írásjelek egyediségében, de a szavak, szóközök, vonalvezetés, margók, bekezdések stb. és egyéb, írással összefüggő eszközök használatában is megjelenik. Az írásformából, esztétikumból, formai igényből és a használt eszközök minőségéből az író személyiségére, intelligenciájára, nemzetiségére, de az írat készítésének körülményeire is következtethetünk.⁴⁴ A grafometriai elemzés az írat mérhető elemeit vizsgálja (betűk, szavak, térközök, sorközök stb.), továbbá az író szubjektív világát és pszichikumát is megpróbálják a dokumentum sajátosságából feltárni (ennek tartalomelemzés is a része). A bűnjelként kezelt íratot igény esetén összehasonlítják más írásokkal, valamint – a genetikai meghatározottság miatt – a családtagoktól, rokonoktól sokszor írásmintákat vesznek (a tévedések elkerülését megelőzendően).⁴⁵

⁴¹ Sue D. Hobbs et alii: Evaluating eyewitness testimony of children. In Irving B. Weiner – Randy K. Otto (ed.): *The Handbook of Forensic Psychology*. Hoboken, Wiley, 2014. 561–598.

⁴² 2016. évi XXIX. törvény az igazságügyi szakértőkről.

⁴³ Székely István – Katona Ágnes: *Az írásszakértés elmélete és gyakorlata*. Eger, Országos Írásszakértő Intézet Kft., 2005.

⁴⁴ Hautzinger Zoltán: Az igazságügyi kézírásvizsgálat. In Korinek László – Köhalmi László – Herke Csongor (szerk.): *Emlékkönyv Ferencz Zoltán egyetemi adjunktus halálának 20. évfordulójára*. Pécs, Studia Iuridica auctoritate Universitatis Pécs Publicata; Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar. 2004a. 93–100.

⁴⁵ Vigh András: *Az igazságügyi kézírásvizsgálatok aktuális kérdései*. Doktori értekezés. Budapest, Eötvös Loránd Tudományegyetem, 2007.

Az írásszakértés alapvetően írás-összehasonlító munka, képzése komplexebb, egyetemi szintű szakmai felkészültséget követel.⁴⁶ Noha a munkát ma már erre a célra fejlesztett szoftverek is segítik,⁴⁷ nem tekinthetünk el a szakértelem és a széles körű tapasztalat szükségességétől. Hírhedt vezetők és bűnözők írásainak elemzése⁴⁸ felhívja a figyelmet a pszichiátriai betegségek kézírásban való tükröződésére. Tehát megállapítható, hogy az egyes pszichiátriai diagnózisok főbb jellemzőinek ismerete elősegíti a hatékonyabb írásszakértői munkát.

Napjainkban államilag elismert írásszakértői oklevelet a Nemzeti Közsolgálati Egyetem 2 éves képzését (Kriminalisztikai Szakértő szakirányú továbbképzési szak) elvégzett és sikeresen levizsgázott hallgatója kaphat, amely stúdium diplomára épül. Ezzel a végzettséggel, meghatározott gyakorlati időt és bizonyos mennyiségű munkát követően válhat valaki kriminalisztikai írásszakértővé. A grafológiai irányzat korábban érettségire épülő (2 éves) OKJ-s képzés keretén belül volt elérhető, de két éve törölték jogosultságát, így manapság csak magánképzőhelyeken tanulható.

2.6. Dokumentumelemzés, tartalomelemzés és pszicholingvisztika

A dokumentumelemzés valamennyi nyomozás része. Tág értelemben ebbe tartozik az aktuális nyomozás során készített anyagok vizsgálata, a bűncselekménnyel érintett személyekről korábban készült egészségügyi vagy büntetés-végrehajtásban keletkezett zárójelentések, feljegyzések monitorozása, és bármely, személyiségre utaló, egyéni gondolkodásmódot bemutató írás (például napló) elemzése. Utóbbi (szűkebb értelemben véve) a tartalomelemzés. Célja – a releváns bűnjelek megtalálása mellett – az egyéni személyiségjellemzők, a stílus és a motivációs háttér feltérképezése, azok bűncselekményhez kapcsolhatóságának megállapítása. A pszichológiában a tartalomelemzés önálló kutatási módszer. Lényege, hogy a szakember olyan megállapításokhoz jut egy írott anyag vizsgálata során, amelyet a szövegből nem olvashatunk ki.⁴⁹ Módszertanát tekintve létezik tematikus (témakörök előfordulását kutatja), pszichológiai konstruktmú (lekiállapokra utaló kifejezéseket vizsgál), narratív (történeti koherenciát néz) és nyelvészeti, azaz pszicholingvisztikai (speciális szavak használatát, produkcióját, előfordulási gyakoriságát, kontextusát keresi) tartalomelemzés.⁵⁰

A nyomozásban elsősorban tartalomelemző szoftverek alkalmazása használatos, amelyek alkalmasak a bűnüggyel kapcsolatos releváns, strukturált adathalmaz felállítására, egyéni elkövetői mintázatok létrehozására, bűnözői csoportok közötti kapcsolatok feltárására, valamint veszélyességi faktorok becslésére.⁵¹ Kérdés azonban, hogy

⁴⁶ Székési-Katona (2005) i. m.

⁴⁷ Szijártó Livia: Az internetes tartalmak elemzése alkalmazott pszichológiai módszerekkel. *Hadtudományi Szemle*, 9. (2016), 3. 199–207.

⁴⁸ Innes (2003) i. m.

⁴⁹ Ehmann Bea: *A szöveg mélyén. A pszichológiai tartalomelemzés*. Budapest, Új Mandátum, 2002.

⁵⁰ Innes (2003) i. m.

⁵¹ Szijártó (2016) i. m.

a digitális eszközök szolgálhatnak-e a bűnüldözésben megfelelő információval az érzelmek következetes vizsgálata nélkül? Továbbá nem egy pszichiátriai betegség sajátos nyelv- vagy szóhasználatban is megmutatkozik (például autizmus – szóismételgetés, paranoia – gondolatlorródás, gondolatrohanás, skizofrénia – neologizma, új szavak létrehozása stb.),⁵² amely egy egyébként ártalmatlan (de beteg) személy esetében téves figyelemfelhívó jel lehet. Diagnosztikus támpontokkal ezek a szoftverek nem szolgálnak, ennek megállapításához klinikai tapasztalat szükséges. A tartalomelemzést végző szakembereket emiatt érdemes érzékenyíteni az egyes pszichiátriai betegségek felismerésére, amely alapján véleményüket pontosítani tudják.

2.7. Műszeres vallomás-ellenőrzés

A műszeres vallomás-ellenőrzések közé olyan eljárások tartoznak, mint a poligráf, a hangazonosítás vagy -analízis, a hőkamera, a funkcionális mágnesesrezonancia-vizsgálat (fMRI), a monofotó (vagy mermer), illetve némi kompromisszummal a felvételelemzés (ahol az eredmény vagy kiértékelés digitális formában nem jelenik meg). Gyakran tévesen hazugságvizsgálatoknak nevezik, noha az alkalmazott műszerek valójában nem a hazugságot, hanem annak vélt fennállása esetén a stressz okozta, addig tapasztalt „normál” működéstől eltérő testi, fiziológiai jeleket vagy finom agyi hullámokat mérnek. A műszeres vallomás-ellenőrzés során alkalmazott technikák a hazai gyakorlatban elsősorban megfelelő eszköz- és ügyismeretet, mintsem pszichológiai tudást igényelnek. A hazai joggyakorlatban a műszeres vallomás-ellenőrzés eredményeit – megkérdőjelezhetőségük miatt – szaktanácsadói vélemény keretében kezelik.⁵³

Amiatt, hogy a tartósan fennálló pszichiátriai betegségek neurológiai elváltozásokat okoznak (gén-környezet interakciós modell),⁵⁴ a hazugságdetekciós céllal végzett vizsgálatok téves eredményekkel járhatnak. Például a hipochondriás vagy a fel nem ismert skizofrén beteg EEG-je bizonyos, egészséges ember számára szokványos ingerekre felfokozott, amely így fiziológiájára is hasonló kihatással van; vagy a hisztériás beteg reakcióideje eleve megnövekedett értékű, a pszichopatóá pedig lecsökkent az egészséges populációhoz képest. Egy hisztériás beteg továbbá még szuggesztív is, szituációs hatásokra hajlamos változtatni véleményét. Kisagyi sérültek mozgásos viselkedése akadozhat, felgyorsulhat, elnagyolttá válhat, a sérülés típusától függően, amely akaratlanul nyilvánul meg; ezzel szemben a kényszerbetegnek szokatlannak tűnő finommozdulatokat tehetnek. Az antiszociális beállítódással együtt jár a vegetatív funkciók alacsonyabb szintű működése, amely a szorongás minimális szintű megélését eredményezi⁵⁵ (pszichopatóás, antiszociális, nárcisztikus személyek pszichofiziológiai

⁵² APA (2015). DSM-5 (2015) i. m.

⁵³ Nábrády Mária: A hazugság a mindennapokban. *Alkalmazott Pszichológia*, 11. (2009), 1–2. 27–54.

⁵⁴ Tringer László: *A pszichiátria tankönyve*. Budapest, Semmelweis, 2010.

⁵⁵ Bagdy Emőke et alii: *Az MMPI-próba: elmélet és alkalmazás*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1986.

működése nem minden esetben változik felelősségre vonásuk során).⁵⁶ Tehát egy elkövető hamis állítását, közel sem biztos, hogy jelzi a vallomás-ellenőrző műszer, valamint ártatlan reakciókat értékelhet megtévesztő jelként, amelyek például egy téma iránti szenzitivitás okán is felléphetnek.⁵⁷ A vizsgálati eredményt befolyásoló buktatókat egy szaktanácsadóként eljáró pszichológus jó eséllyel képes kiszűrni: például a vizsgálati személy pszichiátriai zavarának gyanúját, megfélemlítés esetén a túlzott feszültségjegyeket vagy éppen azok szokatlan hiányát, nem adekvát mozdulatokat, reakciókat stb. – amely esetek ennél a munkánál is klinikai tapasztalatokat igényelhetnek.

A legkomplexebb és legerjedtebb technika az említettek közül a poligráf, amely egy olyan sokcsatornás műszer, amely meghatározott kérdésekre a válasz során fellépő, akarattól független élettani változásokat méri (szívműködés, légzés, bőrellenállás, szemmozgás, izomfeszültség, pulzus). Önálló használati jogosultsága megfelelő tanfolyam elvégzéséhez (akkreditált formában a Nemzeti Szakértői és Kutató Központ oktatja) és kezdetben szupervizor melletti működéshez kötött. Hazai gyakorlatban a vizsgálatot nemcsak pszichológus, hanem bűnügyi tapasztalattal rendelkező, más felsőfokú végzettséggel bíró személy is végezheti.⁵⁸ Alkalmazása a hazai bűnüldözésben elterjedtnek mondható, de sok kétséget hordoz (a bűnügyek csupán 1%-ában van jelen, és a vizsgálatok csupán 10%-ában mozdít elő beismerő vallomást),⁵⁹ annak alacsony validitása és reliabilitása miatt (50–95% között mozog). Így a bírói joggyakorlat közvetett bizonyítékként kezeli, azaz a poligráf vizsgálati eredményeket nem köteles döntésénél figyelembe venni.⁶⁰

A hangazonosítás (speciális program alapú hanghullám-összehasonlítás) célja annak megállapítása, hogy egy rögzített (akár torzított) felvételen megjelenő hang egyezik-e gyanúsított, tanú, sértett vagy velük kapcsolatban álló személyek hangjával.⁶¹ A hangelemzés emellett a megtévesztés során létrejövő pszichofiziológiai változásokat vizsgálja a meghallgatott beszédében. A rétegzett hangelemző egy szoftver (LVA, Layered Voice Analysis), amely az előadásmódot, a nonverbális jelek hangban történő változását detektálja,⁶² négy személyiségtípust megkülönböztetve: 1. meghamisító (hazug),⁶³ 2. elhallgató (információ-visszatartó);⁶⁴ 3. eltitkoló (adott ügyben nem érintett, de

⁵⁶ Budaházi Árpád: *Poligráf. Műszeres vallomásellenőrzés a bűnügyekben*. Budapest, NKE szolgáltató Kft., 2014.

⁵⁷ Hautzinger Zoltán: Az igazságügyi őszinteségvizsgálat. In Korinek László – Kóhalmi László – Herke Csongor (szerk.): *Emlékkönyv Irk Albert egyetemi tanár születésének 120. évfordulójára*. Pécs, Studia iuridica auctoritate Universitatis Pécs Publicata; Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, 2004b. 43–51.

⁵⁸ Krispán István: A poligráf hazugságvizsgálatok rendőrségi alkalmazásának magyarországi múltja, jelene és jövője. *Belügyi Szemle*, 52. (2004), 6. 42–50.

⁵⁹ Budaházi Árpád: A műszeres vallomás-ellenőrzés hazai gyakorlata egy empirikus kutatás tükrében. *Magyar Rendészet*, 19. (2018), 2. 27–43.

⁶⁰ Budaházi (2014) i. m.

⁶¹ Innes (2003) i. m.

⁶² Kis György et alii: A megtévesztés tipológiája – összefoglaló tanulmány. *Psychologica Hungarica*, 4. (2016a), 2. 7–26.

⁶³ Czabán Csaba et alii: A vallomások igazságtartalmát meghamisítók típusai és vizsgálatuk kihallgatási helyzetben. I. rész: A meghamisító. *Psychologica Hungarica*, 4. (2016), 2. 27–35.

⁶⁴ Czabán Csaba et alii: A vallomások igazságtartalmát meghamisítók típusai és vizsgálatuk kihallgatási helyzetben. II. rész: Az elhallgató. *Psychologica Hungarica*, 4. (2016b), 2. 36–43.

piszkos múltú)⁶⁵ és 4. patetikus (magát feladó).⁶⁶ Mivel „egycsatornás” eljárás (csak hangot mér), így még alacsonyabb validitás- és reliabilitásértékekkel rendelkezik, mint a poligráf.⁶⁷ Az eredmény nem kétséget kizáró, csupán orientáló. Elsajátítása nem kötött végzettséghez, akkreditált képzése nem ismert.

A felvételelemzést a nonverbális jelek megfigyelése céljából szakember (jelen gyakorlatban pszichológus) végzi,⁶⁸ feltételezve, hogy a hazugság által okozott stressz megmutatkozik az előadásmódban, a hangmintázatban, a vétagok (gesztikuláció) és az arc mozgásában (mikromimika vizsgálata), vagy a testhelyzet és a térhasználat megváltoztatásában.⁶⁹ A kutatások az eredményeket a hangelemzésből nyert tipológiákhoz próbálják illeszteni, ekképpen rendszerezni a hazugság egyes gesztusait.⁷⁰ Azonban az előző bekezdésekben ismertetett pszichiátriai betegségek speciális nonverbális megnyilvánulásai két fontos következtetést vetnek fel: 1. a hazugságnak nincsenek univerzális nonverbális jelei (csupán a stressz jegyei észlelhetőek és csak az alapérzelmek kultúrafüggetlenek);⁷¹ 2. megtévesztő jeleket érzelmileg erősen érintett témákban is produkálhat egy egyébként hazudni nem szándékozó vagy pszichiátriai beteg személy; és fordítva: egy pszichopata akár gyanút eloszlathatóan is nyilatkozhat.⁷² Képzése nem ismert. Úgy tűnik, az eredményes felvételelemző rendelkezik antropológiai (az egyes kultúrák eltérő kommunikációs sajátosságainak ismerete), szociológiai (a társadalmi berendezkedés vagy a hivatás kommunikációt befolyásoló módjai), illetve pszichológiai ismeretekkel is (az egyes pszichiátriai betegségek sajátos nonverbális megnyilvánulásai nem értelmezhetőek hazugságjelzéseként). Jelen gyakorlat alapján a tevékenységet pszichológusok végzik, de – fentebb említettek miatt – egyre inkább körvonalazódik a klinikai tapasztalatok szükségessége.

⁶⁵ Madzin András et alii: A vallomások igazságtartalmát meghamisítók típusai és vizsgálatuk kihallgatási helyzetben. III. rész: Az eltitkoló. *Psychologica Hungarica*, 4. (2016a), 2. 44–51.

⁶⁶ Madzin András et alii: A vallomások igazságtartalmát meghamisítók típusai és vizsgálatuk kihallgatási helyzetben. IV. rész: A patetikus. *Psychologica Hungarica*, IV. (2016b), 2. 52–59.

⁶⁷ Budaházi (2014) i. m.

⁶⁸ Kis György et alii: Újfajta szivárgások leírása a vallomások során, videofelvételek elemzésével. *Psychologica Hungarica*, 4. (2016b), 2. 60–78.

⁶⁹ Paul Ekman: *Beszédes hazugságok*. Budapest, Kelly Kiadó Kft., 2010.

⁷⁰ Kis et alii (2016b) i. m.

⁷¹ Bereczkei Tamás: Az érzelemkifejezések evolúciója. In *Evolúciós Pszichológia*. Budapest, Osiris Kiadó, 2003. 393–398.

⁷² Az eljárás használhatóságát illetően a német és francia kutatócsoportok tájékozottabbak, felismerték, például, hogy a félelem és a harag megjelenése az erőszakos elkövetők arcán ritkább, viszont jobban észreveszik áldozataikon, könnyebben felismerik annak jeleit (Wegrzyn–Westphal–Kissler 2017); ugyanakkor ezen elkövetők más érzelmeket nehezebben detektálnak (Schönenberg et alii 2014). Ezek alól a pedofil elkövetők kivételek, akiknek érzelmfelismerése és -produktója az egészséges populációéval megegyező (Suchy et alii 2009); valamint a pszichopaták, akiknek globálisan gyenge az érzelmfelismerési képességük, mégis, partnerük érzelmi állapotának utánzásával ügyesen kapcsolódnak és alkalmazkodnak (Iria–Barbosa–Paixão 2012).

Catarina Iria – Fernando Barbosa – Rui Paixão: The Identification of Negative Emotions Through a Go/No-Go Task: Comparative research in criminal and non-criminal psychopaths. *European Psychologist*, 17. (2012), 4. 291–299.

M. Schönenberg et alii: Addressing perceptual insensitivity to facial affect in violent offenders: First evidence for the efficacy of a novel implicit training approach. *Psychological Medicine*, 44. (2014), 5. 1043–1052.

Yana Suchy et alii: Facial and Prosodic Affect Recognition among Pedophilic and Nonpedophilic Criminal Child Molesters. *Sexual Abuse: Journal of Research and Treatment*, 21. (2009), 1. 93–110.

Martin Wegrzyn – Sina Westphal – Johanna Kissler: In your face: The biased judgement of fear-anger expressions in violent offenders. *BMC Psychology*, 5. (2017), 1. 16.

A hőkamerás vizsgálatban testhőmérséklet változásából következtetnek az őszinteség hiányára (felléptekor a testhőmérséklet a homlok közepén, a szemek alatt, valamint a száj és a nyak közepén emelkedik, minimális, 1/3 °C-ot). A funkcionális mágnesesrezonancia-vizsgálat (fMRI) kísérletek szerint szintén alkalmas a hazugságtettnérésére (azonban használata jelenleg orvosi kompetenciához és működéshez kötött). A monofotó vagy mermer (speciális EEG-) vizsgálat a P300-asként ismert agyi hullám felbukkanását méri, ami adott inger emlékképben való tárolását bizonyítja (félrevezető lehet: az információ meglepte még nem bizonyítja elkövetést, csak az adattal való kapcsolatba hozhatóságot). Az Egyesült Államokban jelenleg több technika fejlesztése is folyik: a) a Future Attribute Screening Technology (FAST) az arc kifejezéseket, a lélegzetvételt és a pupilla tágulását detektálja; b) a Silent Talker technológia során arc- és testmozdulatokat elemeznek; c) a Psychological Stress Evaluator (PSE) pedig az emberi hang stresszhez köthető összetevőit méri, mobiltelefonos alkalmazással; valamint d) szemhőmérőt is tesztelnek már; egyelőre mindegyiket változó eredményességgel.⁷³ Az ismertetett eljárások közül egyedül csak a PSE vizsgázott több kutatásban a poligráfénál is magasabb validitással.⁷⁴

2.8. Kriminálviktimológia, áldozatvédelem, prevenció

A kriminálviktimológia a bűncselekmények áldozataival foglalkozik, illetve azzal a kérdéskörrel, amely az áldozatok jellegzetességeit és személyiségvonásait is vizsgálja az áldozattá válás folyamatában, rámutatva ezzel a számukra szükséges segítség (védelem) irányaira (jogi, pszichés, szociális, anyagi). A terület kitér a másodlagos áldozattá válás vizsgálatára is, azaz a büntetőeljárás okozta nehézségek elemzésére, valamint az áldozat hozzátartozóinak vagy a szemtanúk támogatására. A harmadlagos viktimizáció jelenségét is taglalja, amely a média pszichés károsító hatásainak eredményeit méri fel.⁷⁵ Mindez részben analóg a pszichoterápiában használatos iatrogén (szituációból, vizsgálati helyzetből fakadó) ártalom fogalmával.⁷⁶

A viktimológia tudományága így minden mozzanatában összefonódik a pszichológia tudományával, egyrészt az áldozattá válás személyiségtényezőinek kutatásán, másrészt pszichés támogatásukon keresztül.⁷⁷ Mindebből egyenesen következik, hogy a hatékony áldozatvédelem nemcsak bűnügyi tapasztalatot, de pszichológiai ismeretet és gyakorlatot is igényel. Azt, hogy milyen súlyos egy trauma, hogy eléri-e

⁷³ Budaházi (2014) i. m.

⁷⁴ Israel Nachshon – Eitan Elaad – Tuvia Amsel: Validity of the Psychological Stress Evaluator: A field study. *Journal of Police Science & Administration*, 13. (1987), 4. 275–282.

John Gunn – Gisli Gudjonsson: Using the Psychological Stress Evaluator in conditions of extreme stress. *Psychological Medicine*, 18. (1988), 1. 235–238.

⁷⁵ Józsa Zsuzsanna Az áldozattá válás és az áldozatvédelem pszichológiai vonatkozásai. In Csernyikné Dr. Póth Ágnes et alii (szerk.): *Kriminálpszichológia*. Budapest, Rejtjel, 2006. 233–254.

⁷⁶ E. Jerry Phares – Timothy J. Trull: A klinikai felmérés. In Perczel Forintos Dóra (szerk.): *Klinikai pszichológia*. Budapest, Osiris, 2004. 205–388.

⁷⁷ Popper (2007) i. m.

a poszttraumatikusstressz-szindróma szintjét vagy egyáltalán a klinikai szintet, felismerheti az a segítő is, aki nem pszichológus. Ekkor azonban szakemberhez (pszichiáterhez, klinikai szakpszichológushoz) szükséges fordulni.⁷⁸

2.9. Börtönpszichológia

A börtönpszichológia a börtönök világában, a fogvatartottak részére meghatározott és kialakított pszichológusi ellátás. Fogalma szintén nem utal képzettségi szintre, pszichológusi egyetemi diploma meglétét takarja.

Működési területe igen tág, befogadási vizsgálatokat (újonnan a zárt intézetbe érkezett fogvatartottak pszichés státuszának meghatározását), kockázatelemzéseket (szökési, támadási, alárendelődési, dominánssá válási, öngyilkossági területen),⁷⁹ egyéni és csoportos terápiákat (az azokra való alkalmasság vizsgálatát) és tanácsadás szintű foglalkozásokat, valamint krízisintervenció és egészségmegőrzési-prevenációs tevékenységet takar.⁸⁰ A reszocializáció/reintegráció e munkafolyamatok támogatásával valósul meg. Továbbá a börtönben dolgozó pszichológus egyfajta kapocs is a fogvatartottak és a személyzet között. Munkájával alapjaiban a börtön alap- és biztonsági funkcióját hivatott szolgálni, de olykor a nyomozásban (a fogvatartott személyiségjellemzőinek ismerete miatt) is hasznos segítő lehet. Az eltérő működési mód okán a közelmúltban születtek olyan elképzelések, amelyek szerint a börtönpszichológiát a kriminálpszichológiától elhatárolva érdemes említeni,⁸¹ mégis a bűnelkövető személlyel mint a kriminálpszichológia tárgyával történő munkavégzése jogosan a szakterülethez csatolja.

Fentebb felsorolt tevékenységi körök és az elítéltek körében tapasztalható nagyarányú pszichiátriai betegségek megléte jelzi, hogy ezeket a feladatokat hatékonyabban klinikai ismeretekkel rendelkező pszichológusok képesek ellátni. Mindezt pedig a börtön totalitárius rendszere nehezíti, sőt a legtöbbször deficitesebb pszichés fejlődéssel rendelkező bűnelkövetőket még infantilis, kiszolgáltatott állapotukban is tartja, amely nemcsak fokozott szakmai kihívás elé állítja a pszichológust, hanem emberi mivoltát, alkalmazkodóképességét és egészségtudatosságát is próbára teszi.

⁷⁸ Phares–Trull (2004) i. m.

⁷⁹ 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól.

⁸⁰ Marisa Mauro: *My Work as a Psychologist in Prison*. Psychology Today. 2009.

⁸¹ Fliegauf Gergely: A börtönpszichológia elhatárolása a kriminálpszichológiától. *Börtönügyi Szemle*, 31. (2012), 1. 45–62.

2.10. Az állomány támogatása: alkalmasságvizsgálatok, konzultáció, tanácsadás, terápia, mediáció, tréningek, képzések

Alkalmasságvizsgálatokkal, konzultációs, tanácsadó és terápiás munkával a bűnüldözés során általában a tiszti személyi állomány támogatásának formájában találkozunk a pszichológus. Konzultációt az egyetemi végzettséggel rendelkező pszichológus tart, ennek során feladata a problémás életterületek feltérképezése és a személy jellegzetes viselkedési módjainak meghatározása, valamint ezek összefüggéseinek elemzése. Tanácsadást elsősorban tanácsadó szakpszichológus végez, amely lényegében egy rövidebb időtartamú, jelenre fókuszáló, egészséges életvitelt támogató munka. Alapszichoterápiát klinikai szakpszichológusi végzettséggel végezhet pszichológus szakember, amely során a páciens jelen problémáját múltjának bekapcsolásával oldja fel, annak pácienssel való megértetése, elfogadtatása mentén, megtanítva ezzel az egyént újabb, adaptívabb viselkedések alkalmazására.⁸² (A szakpszichoterápia pedig módszerspecifikus elemekkel átszőtt, több éves gyógyító terápiás folyamat.) E formák szűk keretek között valósulnak meg a nyomozás alatt álló személyek esetében, általában burkolt formában, bizalmat kiépítő szándékkal, a bűncselekményt támogató minták, személyiségvonások feltérképezése céljából, míg a terápiás tevékenység elsősorban a börtönben zajló munka keretében használatos.⁸³

A mediáció vagy más néven közvetítés célja a konfliktusfeloldás, úgy, hogy az a felek elégedettségét vonja maga után. Ennek során a probléma háttérében álló látens és nyilvánvaló okokat is fel kell deríteni, ahogyan a felek érzelmei és motivációi sem maradhatnak kérdésesek.⁸⁴ A munka speciális szakértelmet nem igényel, léteznek mediátori képzések, amelyek kevéssé épülnek felsőoktatási alapidiplomára, emellett pedig tapasztalható, hogy a feladatot legalább olyan jól el tudja látni például egy nyomozó, mint egy pszichológus. Elsősorban nyitott, kommunikatív, kreatív személyiséget igényel a szakterület, valamint az adott ügy pontos ismeretét.

Az állomány részére máig számtalan kommunikációs-pszichológiai jellegű oktatás biztosított. Ezek közül kiemelném az intézkedéstaktikai tréningek hatékonyságát (amelyek alkalmasságot szűrő eljárások is lehetnének), valamint azokat a pszichológiai szakirányú képzéseket, amelyek keretében egyes felnőtt és gyermek pszichiátriai diagnózisok ismertetése történik meg, amelyek konkrét esetbemutatókkal kézzelfoghatóvá teszik egyrészt a pszichológusi munka mikéntjét, másrészt az egyes kórképek megismerését, kezelését. Önismereti munka szempontjából a csapatépítő tréningek vagy tematikus csoportok kiválóak.

⁸² Bagdy Emőke et alii: *Tanácsadás és terápia*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2009.

⁸³ Léteznek még ún. alap-pszichoterápiák és szak-pszichoterápiák, előbbi klinikai szakpszichológusi, utóbbi a klinikai szakpszichológusi végzettségre épülő, 2 éves pszichoterápiás tanulmányokon nyugszik. 1997. évi CLIV. tv. 203. §.

⁸⁴ Farkas Johanna: A büntetőügyekben történő resztoratív igazságszolgáltatás egyik formájának – a mediációnak – pszichológiai vetületei. In Csernyikné Dr. Póth Ágnes et alii (szerk.): *Kriminálpszichológia*. Budapest, Rejtjel, 2006. 266–287.

3. A kriminálpszichológusi képzés támpontjai

3.1. Szükséges kompetenciák, elvárások, tévhitek

Láthattuk, a bűnüldözés pszichológusi támogatásában aligha létezik olyan munkatípus, amely ne követelne meg klinikai pszichológiai kompetenciákat (műszeres vallomás-ellenőrzés, mediáció, írásszakértés, dokumentumelemzés). Emellett számos más területen erősen ajánlott a klinikusi tapasztalat (túsztartálylás, tanácsadás, áldozatvédelem, kihallgatás, meghallgatás, börtönpszichológia, felvételelemzés, viktimológia), valahol pedig elengedhetetlen (igazságügyi szakértés, terápia, gyermekekkel való munka).

Összességében megállapítható, hogy a bűnüldözésben részt vevő pszichológusnak indokolt lenne rendelkeznie *állami és pszichiátriai gondozottakkal végzett, valamint büntetés-végrehajtásban, elítéltekkel folytatott tapasztalattal/gyakorlattal*. Munkát könnyítő ismeret még a kisebbségek, szleng (börtönszleng) témájában való tájékozottság is, hiszen az eltérő szokásrendszerekből adódó kommunikáció állandó konfliktusforrás. Ennek jobb megértéséhez és kezeléséhez *kulturális antropológiai és szociológiai alapismeretek* kellenek. (Megtapasztalásához szintén a börtönpszichológiai munka adja a legjobb és egyben a legbiztonságosabb terepet.)⁸⁵ Továbbá az *önismereti kurzusok* vagy *szupervízori esetvezetések* legalább annyira kulcsai a szakmai sikerességnek, mint a szakirányú stúdiumok. Végül a rendvédelemben dolgozó pszichológus el kell, hogy fogadjon a szervezeti érdekek és/vagy az igazságszolgáltatás elsődlegességét a szakmai munkájában, ami a klienssel kötendő teljes körű titoktartást nem teszi lehetővé.

Megállapítható, hogy a kompetens kriminálpszichológus szakmailag megalapozott elképzelésekkel rendelkezik arról, hogy: a) valakit milyen személyiségbeli tényezők és/vagy szociológiai helyzetek vezetnek a bűnelkövetés útjára; b) milyen információanyag alapján segítsen a bűnüldözésben; valamint c) mely környezeti és személyiségbeli jellemzőkre figyeljen kifejezetten a nyomozás vagy a büntetés-végrehajtás egyes céljainak előmozdítása érdekében.⁸⁶ A pszichológiai módszerek (anamnézis, pszichodiagnosztikai tesztek) önmagukban nem alkalmasak a tényállás megállapítására, de eredményei a hatóságok munkáját és a helyes ítélet meghozatalát segíthetik.⁸⁷ Mindemellett a kapcsolódó jogi és kriminológiai tudásanyag megszerzése alapfeltétele a pszichológusi tevékenység hatósági munkába, megfelelő helyen és időben történő bekapcsolásához.

A (kriminál)pszichológushoz kapcsolódó téves elvárások sokszor bírói szerepbe helyezik a pszichológust, véleményétől várva a bűnösség megállapítását, holott egyértelműen „csak” kiegészítő tevékenységet lát el. A pszichológia valamennyi felsőoktatásban alaptantárgy, de ennek keretében sajnos csak híresebb elméleteket tanítanak, amelyek egyes jelenségekre magyarázatot adva, behatárolva mutatják be a szakmát. Emiatt fordulhat elő, hogy többen hiszik, hogy a pszichológus „belelát” mások fejébe, „kitalálja”,

⁸⁵ Fiáth Titanilla: *Börtönkönyv. Kulturális antropológia a rácsok mögött*. Budapest, Háttér, 2012.

⁸⁶ Popper (2007) i. m.

⁸⁷ Popper (1970) i. m.

előre megmondja a gondolatait. Ez nem így van. Hasznosabb lenne példákat, eseteket, bűnügyeket, konkrét alkalmazási területeket bemutatni az oktatások keretében, vázolja a (kriminál)pszichológusi munka sokrétűségét, illetve azokat a szakmai elméleti háttereket, amelyeket a munkában alkalmazni szükséges, beleértve a pszichiátriai betegségek sajátosságait is.

3.2. Egy képzés lehetősége

Fentebbiek alapján, javasolt a kriminálpszichológusi képzést, a klinikai és mentálhigiéniai szakpszichológusi végzettségre épülő igazságügyi pszichológusi szakértői képzés keretében oktatni, tekintettel arra, hogy annak tananyaga már tartalmazza a szükséges jogi és kriminológiai ismereteket (a klinikai szakpszichológus képzés pedig pszichiátrián töltött gyakorlatot is nyújt). Emellett a kriminálpszichológusi cím megszerzésének feltétele a rendvédelemben létesített munkaviszony kellene hogy legyen, adott esetben (például rendőri és büntetés-végrehajtási szervek közti átrendeléssel vagy vezényléssel megvalósított) szakmai gyakorlatokkal. Ekként a kriminálpszichológusi cím végzettséget is takarna, magában foglalva a börtönpszichológusi jelzöt is, illeszkedve a Magyar Pszichológiai Társaság keretén belül működő Kriminálpszichológiai és Igazságügyi Pszichológiai Szekció munkájához.

4. Összefoglalás

Napjainkban a „kriminálpszichológusok” a rendvédelem területén tevékenykedő pszichológusok, akik elnevezésüket egyelőre önkényesen használják, csak sejtetve bizonyos kompetenciákat, tapasztalatokat, tudástárat.

A tanulmány összefoglalja a rendvédelemben dolgozó pszichológusok sokrétű elméleti és gyakorlati felkészültségét. Hangsúlyozza, hogy a bűnüldöző munkának csak egy része a kriminálpszichológiai elemzés, ami „egy olyan folyamat, amely során számos fontos – akár apró nyom összeillesztésével rajzolódik ki a személyiség teljes képe”.⁸⁸ Tehát kívánatos, hogy – a kriminálpszichológia definíciójával összhangban – a kriminálpszichológus olyan klinikai szakpszichológus legyen, aki pszichiátriai, bűnüldözési és zárt intézeti munka során szerzett szakmai tapasztalattal, továbbá a rendvédelmi szervek működési sajátosságainak ismeretével is rendelkezik, emellett eleget tesz szakmai továbbképzési kötelezettségeinek, tudásának frissítése, működési engedélye és pszichés kiegyensúlyozottságának megtartása érdekében. Ebben persze a munkahelyeknek, a magyar rendvédelmi szervezeteknek is partnernek kell lenniük. Ekképpen minősülhetne a rendvédelemben dolgozó pszichológus kriminálpszichológussá.

⁸⁸ Innes (2003) i. m. 201.

IRODALOMJEGYZÉK

- Adler, Alfred: *Emberismeret*. Budapest, Göncöl, 1996.
- Adler, Alfred: *Életünk jelentése*. Budapest, Kossuth, 1994.
- DSM-5 referenciatankönyv a DSM-5 diagnosztikai kritériumaihoz. Budapest, American Psychiatric Association – Oriold és Társai, 2015.
- Bagdy Emőke – Pressing Lajos – Bugán Antal – Zétényi Tamás: *Az MMPI-próba: elmélet és alkalmazás*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1986.
- Bagdy Emőke – Buda Béla – K. Németh Margit – Komlói Piroska – Pintér Gábor – Ritoók Magda – Süle Ferenc – Szőnyi Gábor – Torma Kálmán: *Tanácsadás és terápia*. Budapest, ELTE. Eötvös Kiadó, 2009.
- Bereczkei Tamás: Az érzelmkifejezések evolúciója. In *Evolúciós Pszichológia*. Budapest, Osiris, 2003. 393–398.
- Bereczkei Tamás: Genetikai és evolúciós tényezők a deviáns és a bűnözői viselkedés kialakulásában. *Belügyi Szemle*, 47. (2004), 6. 21–33.
- Bernáth László – Solymosi Katalin (szerk.): *Fejlődéslélektani olvasókönyv*. Budapest, Tertia, 2001.
- Boros János: Jogpszichológia és kriminálpszichológia. *Belügyi Szemle*, 52. (2004), 6. 5–19.
- Boros János – Csetneky László: *Börtönpszichológia*. Budapest, Rejtjel, 2002.
- Budaházi Árpád: *Poligráf. Műszeres vallomásellenőrzés a bűnügyekben*. Budapest, NKE szolgáltató Kft. 2014.
- Budaházi Árpád: A műszeres vallomás-ellenőrzés hazai gyakorlata egy empirikus kutatás tükrében. *Magyar Rendészet*, 19. (2018), 2. 27–43.
- Csernyikné Dr. Póth Ágnes: Bevezetés a kriminálpszichológiába. In Csernyikné Dr. Póth Ágnes – Fogarasi Mihály – Kováts Daniella – Józsa Zsuzsanna – Farkas Johanna (szerk.): *Kriminálpszichológia*. Budapest, Rejtjel, 2006a. 9–24.
- Csernyikné Dr. Póth Ágnes: A kihallgatás pszichológiája. In Csernyikné Dr. Póth Ágnes – Fogarasi Mihály – Kováts Daniella – Józsa Zsuzsanna – Farkas Johanna (szerk.): *Kriminálpszichológia*. Budapest, Rejtjel, 2006b. 171–212.
- Csernyikné Dr. Póth Ágnes: A profilalkotás lényege. In Csernyikné Dr. Póth Ágnes – Fogarasi Mihály – Kováts Daniella – Józsa Zsuzsanna – Farkas Johanna (szerk.): *Kriminálpszichológia*. Budapest, Rejtjel, 2006c. 213–217.
- Ehmann Bea: *A szöveg mélyén. A pszichológiai tartalomelemzés*. Budapest, Új Mandátum, 2002.
- Ekman, Paul: *Beszédes hazugságok*. Budapest, Kelly Kiadó Kft., 2010.
- Elek Balázs: *A vallomás befolyásolása a büntetőeljárásban*. Debrecen, Tóth Könyvkereskedés és Kiadó Kft., 2007.
- Farkas Johanna: A büntetőügyekben történő resztoratív igazságszolgáltatás egyik formájának – a mediációnak – pszichológiai vetületei. In Csernyikné Dr. Póth Ágnes – Fogarasi Mihály – Kováts Daniella – Józsa Zsuzsanna – Farkas Johanna (szerk.): *Kriminálpszichológia*. Budapest, Rejtjel, 2006. 266–287.
- Fiáth Titanilla: *Börtönkönyv. Kulturális antropológia a rácsok mögött*. Budapest, Háttér, 2012.
- Fliegeauf Gergely: A börtönpszichológia elhatárolása a kriminálpszichológiától. *Börtönügyi Szemle*, 31. (2012), 1. 45–62.
- Gunn, John – Gisli Gudjonsson: Using the Psychological Stress Evaluator in conditions of extreme stress. *Psychological Medicine*, 18. (1988), 1. 235–238. DOI: <https://doi.org/10.1017/s0033291700002063>
- Gyórfy Ágnes: A túsztárgyalás pszichológiája. *Belügyi Szemle*, 52. (2004), 6. 66–80.
- Hautzinger Zoltán: Az igazságügyi kézírásvizsgálat. In Korinek László – Köhalmi László – Herke Csongor (szerk.): *Emlékkönyv Ferencz Zoltán egyetemi adjunktus halálának 20. évfordulójára*. Pécs, Studia iuridica auctoritate Universitatis Pécsi Publicata; Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, 2004a. 93–100.

- Hautzinger Zoltán: Az igazságügyi őszinteségvizsgálat. In Korinek László – Kóhalmi László – Herke Csongor (szerk.): *Emlékkönyv Irk Albert egyetemi tanár születésének 120. évfordulójára*. Pécs, Studia iuridica auctoritate Universitatis Pécs Publicata; Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, 2004b. 43–51.
- Hobbs, Sue D. – Jenni L. Johnson – Gail S. Goodman – Daniel Bederien-Gardner – Michael J. Lawler – Ivan D. Vargas – Macaria Mendoza: Evaluating eyewitness testimony of children. In Irving B. Weiner – Randy K. Otto (ed.): *The Handbook of Forensic Psychology*. Hoboken, Wiley, 2014. 561–598.
- Innes, Brian: *Bűnös elmék*. Budapest, Skandi-Wald Könyvkiadó Kft., 2003.
- Iria, Catarina – Fernando Barbosa – Rui Paixão: The Identification of Negative Emotions Through a Go/No-Go Task: Comparative research in criminal and non-criminal psychopaths. *European Psychologist*, 17. (2012), 4. 291–299. DOI: <https://doi.org/10.1027/1016-9040/a000101>
- Józsa Zsuzsanna: Az áldozattá válás és az áldozatvédelem pszichológiai vonatkozásai. In Csernyikné Dr. Póth Ágnes – Fogarasi Mihály – Kováts Daniella – Józsa Zsuzsanna – Farkas Johanna (szerk.): *Kriminálpiszichológia* Budapest, Rejtjel, 2006. 233–254.
- Székesi István – Katona Ágnes: *Az írásszakértés elmélete és gyakorlata*. Eger, Országos Írásszakértő Intézet Kft., 2005.
- Kertész Imre: *A kihallgatási taktika lélektani alapjai*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1965.
- Kis György – Takács Szabolcs – Liberman Amir – Benczúr Lilla: A megtevesztés tipológiája – összefoglaló tanulmány. *Psychologica Hungarica*, 4. (2016a), 2. 7–26. DOI: <https://doi.org/10.12663/PSYHUNG.4.2016.2.1>
- Czabán Csaba – Alpek Alex – Bártfai Anna – Kertesy Andrea – Iványuk Áron – Benczúr Lilla – Takács Szabolcs – Kis György: A vallomások igazságtartalmát meghamisítók típusai és vizsgálatuk kihallgatási helyzetben. I. rész: A meghamisító. *Psychologica Hungarica*, 4. (2016), 2. 27–35. DOI: <https://doi.org/10.12663/PSYHUNG.4.2016.2.2>
- Czabán Csaba – Alpek Alex – Bártfai Anna – Kertesy Andrea – Iványuk Áron – Benczúr Lilla – Takács Szabolcs – Kis György: A vallomások igazságtartalmát meghamisítók típusai és vizsgálatuk kihallgatási helyzetben. II. rész: Az elhallgató. *Psychologica Hungarica*, 4. (2016b), 2. 36–43. DOI: <https://doi.org/10.12663/PSYHUNG.4.2016.2.3>
- Madzin András – Alpek Alex – Bártfai Anna – Kertesy Andrea – Iványuk Áron – Benczúr Lilla – Takács Szabolcs – Kis György: A vallomások igazságtartalmát meghamisítók típusai és vizsgálatuk kihallgatási helyzetben. III. rész: Az eltitkoló. *Psychologica Hungarica*, 4. (2016), 2. 44–51. DOI: <https://doi.org/10.12663/PSYHUNG.4.2016.2.4>
- Madzin András – Alpek Alex – Bártfai Anna – Kertesy Andrea – Iványuk Áron – Benczúr Lilla – Takács Szabolcs – Kis György: A vallomások igazságtartalmát meghamisítók típusai és vizsgálatuk kihallgatási helyzetben. IV. rész: A patetikus. *Psychologica Hungarica*, 4. (2016b), 2. 52–59. DOI: <https://doi.org/10.12663/PSYHUNG.4.2016.2.5>
- Kis György – Füzess Nóra – Mátay Gábor – Pusker Máté – Makrai Balázs – Czabán Csaba – Takács Szabolcs Újfajta szivárgások leírása a vallomások során, videofelvételek elemzésével. *Psychologica Hungarica*, 4. (2016b), 2. 60–78. DOI: <https://doi.org/10.12663/PSYHUNG.4.2016.2.6>
- Kováts Daniella: Elmebetegségek és személyiségzavarok a bűncselekmények háttérében. Igazságügyi pszichiátria. In Csernyikné Dr. Póth Ágnes – Fogarasi Mihály – Kováts Daniella – Józsa Zsuzsanna – Farkas Johanna (szerk.): *Kriminálpiszichológia*. Budapest, Rejtjel, 2006. 116–142.
- Krispán István: A poligráfus hazugságvizsgálatok rendőrségi alkalmazásának magyarországi múltja, jelene és jövője. *Belügyi Szemle*, 52. (2004), 6. 42–50.
- Lehoczki Ágnes: Nehézségek és módszertani dilemmák a profilalkotás hazai kutatásában. *Magyar Rendészet*, (2014), 2. 51–61.
- Mauro, Marisa: *My Work as a Psychologist in Prison*. Psychology Today. 2009. Elérhető: www.psychologytoday.com/us/blog/take-all-prisoners/200904/my-work-psychologist-in-prison (A letöltés dátuma: 2020. 12. 03.)
- Nachshon, Israel – Eitan Elaad – Tuvia Amsel: Validity of the Psychological Stress Evaluator: A field study. *Journal of Police Science & Administration*, 13. (1987), 4. 275–282. Elérhető: www.

- amsel-integro.com/image/users/410209/ftp/my_files/blog/Validity%20of%20the%20PSE.pdf?id=26325260 (A letöltés dátuma: 2019. 08. 09.)
- Nagy Vanda: *Hazudj, ha tudsz – pszichológus szemmel*. 2016. Elérhető: <https://mindsetpszichologia.hu/hazudj-ha-tudsz-pszichologus-szemmel> (A letöltés dátuma: 2020. 12. 03.)
- Nábrády Mária: A hazugság a mindennapokban. *Alkalmazott Pszichológia*, 11. (2009), 1–2. 27–54.
- Pásztor Attila – Mityók Csaba – Németh Ferenc: *A rendvédelmi bűnügyi pszichológiai tevékenység szakmai protokollja*. Elérhető: https://psycho.unideb.hu/munkatarsak/csukonyi_csilla/targyak/rendvedelempszichologia.pdf (A letöltés dátuma: 2018. 09. 25.)
- Phares, E. Jerry – Timothy J. Trull: A klinikai felmérés. In Perczel Forintos Dóra (szerk.): *Klinikai pszichológia* Budapest, Osiris, 2004. 205–388.
- Popper Péter: *Kriminális személyiségzavar kialakulása*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1970.
- Popper Péter: Kriminálpszichológia. In Viant Katalin – Palcsó Mária (szerk.): *A rejtőzködő lélek keresése*. Budapest, Saxum, 2007. 321–375.
- Révész György: *Szülői bánásmód – gyermekbántalmazás*. Budapest, Új Mandátum, 2004.
- Schönenberg, M – S. Christian – A.-K. Gauser – S. V. Mayer – M. Hautzinger – A. Jusyte: Addressing perceptual insensitivity to facial affect in violent offenders: First evidence for the efficacy of a novel implicit training approach. *Psychological Medicine*, 44. (2014), 5. 1043–1052. DOI: <https://doi.org/10.1017/s0033291713001517>
- Suchy, Yana – Wilson Whittaker – Donald Strassberg – Angela Eastvold: Facial and Prosodic Affect Recognition among Pedophilic and Nonpedophilic Criminal Child Molesters. *Sexual Abuse: Journal of Research and Treatment*, 21. (2009), 1. 93–110. DOI: <https://doi.org/10.1177/1079063208326930>
- Szijártó Livia: Az internetes tartalmak elemzése alkalmazott pszichológiai módszerekkel. *Hadtudományi Szemle*, 9. (2016), 3. 199–207.
- Tringer László: *A pszichiátria tankönyve*. Budapest, Semmelweis, 2010.
- Vigh András: *Az igazságügyi kézírásvizsgálatok aktuális kérdései*. Doktori értekezés. Budapest, Eötvös Loránd Tudományegyetem, 2007. Elérhető: www.ajk.elte.hu/file/DI_Vigh_Andras_dis.pdf (A letöltés dátuma: 2020. 12. 03.)
- Wegrzyn, Martin – Sina Westphal – Johanna Kissler: In your face: The biased judgement of fear-anger expressions in violent offenders. *BMC Psychology*, 5. (2017), 1. 16. DOI: <https://doi.org/10.1186/s40359-017-0186-z>

Jogi források

2016. évi XXIX. törvény az igazságügyi szakértőkről
2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról
- 13/2014. (XII. 16.) IM rendelet a kényszergyógykezelés és az ideiglenes kényszergyógykezelés végrehajtásáról, valamint az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézet feladatairól
- 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól
- 31/2008. (XII. 31.) IRM rendelet az igazságügyi szakértői működésről
- Az Országos Igazságügyi Orvostani Intézet 20. számú módszertani levele: *Az igazságügyi pszichológus szakértők működési köréről és tevékenységéről*. Elérhető: https://miszk.hu/files/20_modszertani_level.pdf (A letöltés dátuma: 2018. 11. 13.)
- Conference about the question of Domestic Violence 2018*. European Association of Police Colleges. Azerbaijan, Annual Conference and Governing Board Meeting, Baku, 2018. 09. 18–19. Elérhető: www.aepc.net/news/ (A letöltés dátuma: 2018. 11. 13.)

ABSTRACT

Criminalpsychology and Criminalpsychologist

Tünde VILICS

The aim of the science of psychology in the field of policing is to promote the law enforcement work of it (clearing up facts, reconstruction of crimes and perpetrators for a more effective prevention), moreover to develop competencies of the staff, in line with the latest scientific results, with the helpful work of criminalpsychologists. The Hungarian Psychology Association has an individual Criminalpsychology and Forensic Psychology Section without special post-graduate education, which means that there is no 'criminalpsychologist' mandate. This study tries to summarise the various tasks of a psychologist who is employed by the police, and suggests an education form and process to fill up with concrete essence the criminalpsychologist status.

Keywords: *criminalpsychology, police, lie-detection, personality features, competences, education.*

A Gondolat ereje

Recenzió Krémer Ferenc: *Az élhető társadalom és a rendőrség válsága. Alternatívák az autoriter rezsimekre* című könyvéről

---

MOLNÁR Katalin¹

Mondhatnám, hogy sokat gondolkodtam, hogy megírjam-e ezt az ajánlót – a recenzió szót nem merném használni –, de ez így ebben a formában nem igaz. Ezért inkább úgy érvényes az állítás, hogy sokáig érelődött bennem, mit is írjak. Ennek több oka van.

Az egyik, hogy az ajánlandó könyv² szerzőjét – kimondani is sok – 28 éve ismerem. Azóta dolgozom vele hol lazább, hol szorosabb szellemi és lelki közelségben, ezért elfogult vagyok. És mióta fizikailag már ritkábban találkozunk – lévén, hogy ő már csak kívülről, a „kispadról” figyeli e sajátosan nehéz pályán folyó kitarító próbálkozásaimat, hogy ugyanis 28 éve Magyarországon egy európai, demokratikus rendőrség létrehozásához járuljak hozzá –, bizony bevallom, hiányzik. Persze minden gondolatomat és a belőlük születő sorokat elsőként ismeri és kritizálja, s ugyanígy vagyok én is az övéivel. Így van ez, amióta érdeklődésünk, tudniillik a rendőrség társadalmi szerepe, szervezeti kultúrája, a szakemberek képzése és ez utóbbiért vállalt felelősség közös. Így hát nem csoda, hogy legújabb könyvét is jól ismerem.

A másik ok, amiért régóta forgatom magamban e sorokat, hogy e kiadvány sorsát az ötlet születésétől fogva nyomon követem. Ennek úgy tíz éve, és nem túlzok. Az előző könyvben már benne voltak ennek a csírái is. Olvashattam a szinopszist, majd az első fejezeteket, segíthettem a gondolatok megszövegezésének apró simításainál, ott álltam és szurkoltam minden éles kanyarban, amelyekben a megjelentetés érthető nehézségei közepette a szerzőnek fékeznie kellett, majd a célegyenesben, amikor már csak az apróbb-nagyobb nyomdai bosszankodások és terjesztői aggodalmak választották el az olvasót, hogy kézbe vegye a végeredményt. Magam a szerzőtől dedikált ajándékpéldányt kaptam, majd elballagtam a kiadóba a csak interneten megrendelhető két további darabért, amelyeket én adtam ajándékba. A 2020. május végi megjelenéskor a könyv nem került a boltok polcaira. E sorok írásakor már az utánnomás készül, de valószínűleg most is csak megrendeléssel lehet majd hozzájutni.

---

¹ Dr. MOLNÁR Katalin PhD, egyetemi docens, Nemzeti Közszerzőgálati Egyetem Rendészettudományi Kar
Katalin MOLNÁR PhD, Associate Professor, University of Public Service, Faculty of Law Enforcement
<https://orcid.org/000-0001-7271-5177>; molnar.katalin@uni-nke.hu

² Krémer Ferenc: *Az élhető társadalom és a rendőrség válsága. Alternatívák az autoriter rezsimekre*. Budapest, Gondolat, 2020.

Kérdezte tőlem a szerző, hogy mit gondolok, ő türelmetlen ember? Mondom, igen, általában az vagy, mint ahogy én is, de konkrétan most teljesen joggal vagy az. Mert aki ennyi ideig érlel és ír egy fontos könyvet – mert ez a könyv fontos! –, és az is, aki szurkol neki, természetes, hogy türelmetlenül várja, hogy a mű mihamarabb és minél többekhez eljusson.

Krémer Ferenc első, majd második, a magyar rendőrségről szóló máig népszerű és aktuális könyve – *A rendőri hatalom természete* 2003-ban és a *Rossz döntések kora* 2010-ben – a Napvilág Kiadónál jelent meg. Most a Gondolat Kiadót sikerült megnyernie az ügynek, ám a kézirat leadásától a megjelenésig eltelt hosszú hónapok egy gyermek kihordását is lehetővé tették volna. Mondjuk egy ilyen szöveg megalkotása majdnem ugyanolyan fáradtság.

A 2019 szeptembere és 2020 májusa között eltelt kilenc hónapban sok minden történt mifelénk és a nagyvilágban is a legkülönbözőbb országokkal és rendőrségeikkel, ami a téma szempontjából fontos adalék lehetett volna. A kiadói átfutás hosszú vajúadásának időszakában ezek akár bele is kerülhettek volna a műbe. De nem kerülhettek, mert a kézirat le volt zárva. Drámai események egész sora bizonyítja, hogy a szerző – és erre ő maga egyáltalán nem büszke, sőt, még csak jó érzéssel sem tölti el – szinte váteszi képességekkel rendelkezik. Persze nincsen ebben semmi különleges vagy meglepő. Bárki így lenne ezzel, ha olyan régen, csaknem 30 éve figyelne társadalom, hatalom és rendőrség különös–furcsa viszonyrendszerét, mint ahogyan ő teszi. Kiváltképpen, ha hozzá hasonlóan annyiféle szemüveget és tudományos módszert változtatva-próbálgatva fürkészné és elemezné az ezeket formáló folyamatokat.

Krémer Ferenc történészként, filozófusként, politológusként, szociológusként szemlélődik és elemez – hogy csak a legfontosabbakat említsem. Interjúkban sokszor emlegetik kriminológusként is, bár ő ezt mindig udvariasan elhárítja, miközben bűnözési trendekről, büntetési alternatívákról is többet tud, mint sokan, akik ilyen oklevéllel dicsekednek. És nagyságrendekkel többet, mint amennyit – sajnos – valaha is hasznosítani fog belőle a szakma. Krémer Ferenc a mai napig is kutat és tanít, bár már nem rendőröket, hanem – milyen érdekes – kriminológusokat. Tanárként kifejezetten megosztó személyiség, legalábbis míg napi rendszerességgel vele dolgoztam, biztosan így volt. Ez talán azért is lehetett, mert soha nem volt türelme a lusta, gondolkodni nem képes vagy hajlandó, tehetségtelen és tisztességtelen hallgatókhoz. Az ilyenek nyilván őt sem szerették. Kedvelték és kedvelik viszont azok, akiket lázba hoznak a rendőrtudományok (nagy)világából általa filológusi-történelmi aprómunkával összeszededegetett, hibátlan logikával, és ha kell, éles kritikával egyberendezgetett elméleti okfejtései; gondosan megtervezett és kivitelezett kutatásaiból származó precíz és a valóságot nem ritkán fájóan feltáró adatai; sőt, ezeken túl még az eredményekből levont következtetései és az általuk tüpontosan kirajzolt megoldási lehetőségek is. Mert rendre ilyeneket is kínál.

Ha rajta múlt volna, a rendszerváltás óta eltelt fél emberöltőnyi idő elhozza és megőrzi legalább a reményét annak, hogy olyan rendőrségünk legyen, amelyet – bármilyen hihetetlenül hangozzék is, de – mindenki szeretett volna. Egy, az élhető társadalom

működéséhez a maga eszközeivel hozzájáruló, a közösségeket segítő, a problémákra nyitott és azok megoldásai érdekében az emberekkel együttműködő, ezért általuk elfogadott és támogatott, professzionális, korszerű és hatékony szervezetet. Kivéve persze a bűnözőket. Ők nyilvánvalóan nem ezt szeretnék. De ez a könyv nem is nekik szól, hanem mindazoknak, akiket érdekel a rendőrség és a demokrácia viszonya, különös tekintettel a magyar rendőrség reformjának akadályaira és lehetőségeire. És azoknak, akik szeretnék egy élhető – azaz biztonságos, kooperációra, befogadásra és kohézióra alapuló – társadalomban élni.

A fűlszövegben a szerző ekképpen foglalja össze szándékát:

„A rendőrség, bár sokan nem így tekintenek rá, maga is élhetővé vagy élettelennek teheti a településeket. Az élhető társadalmak egészen másfajta rendőrséget követelnek meg, mint az élettelenek. A bezárkózó, széthulló, központilag irányított élettelen társadalmak szívesen hivatkoznak a rendre, ami mindig hierarchikus biztonságot eredményez. Egy település azonban csak akkor válhat élhetővé, ha a biztonság mindenkire kiterjed.

A rivális politikai és rendészeti koncepciók ellentmondó jövőt kínálnak, ámde a hatalom nem mindegyik alternatívát teszi megvitathatóvá. Ez a tanulmány a rivális koncepciók szembeállításán és az élhetőség szempontjából való értékelésén alapul, nem hagyva kétséget a szerző álláspontja felől.

Az ellentétes biztonsági koncepciók más életlehetőséget és más intézményeket eredményeznek. Ugyanilyen ellentéteket figyelhetünk meg az eltérő célokat és érdekeket követő rendészeti- és rendpolitikákban is. A rendőrség segítségével végzett politikai tevékenység – vagyis a politikai rendészet – az élettelen társadalmak sajátja. A veszély- és félelemgenerálás, az engedelmesség, valamint a delegált erőszak mind azt mutatják, hogy [...] a mindannyiunk számára fontos, ámde nyitott kérdés az: hogyan szabadulhatunk meg ennek a politikának a következményeitől, és mi az, amit együtt hozhatunk létre helyette?”

Mert ez a tét. És ehhez nekünk, civileknek, rendőröknek, politikusoknak és rendőrséggel foglalkozóknak – ahogy Feri kedvenc költője, József Attila mondja 1936-os *A Dunánál* című versében – ideje „rendezni végre közös dolgainkat, ez a mi munkánk; és nem is kevés”.

IRODALOMJEGYZÉK

Krémer Ferenc: *Az élhető társadalom és a rendőrség válsága. Alternatívák az autoriter rezsimekre*. Budapest, Gondolat, 2020.

Az élhető és az élhetetlen társadalom rendőrsége

Recenzió Krémer Ferenc: *Az élhető társadalom és a rendőrség válsága. Alternatívák az autoriter rezsimekre* című könyvéről

SZAKÁCS Gábor¹

Nagy örömmel és érdeklődéssel olvastam Krémer Ferenc legújabb könyvét,² amely szerves folytatása, kiteljesítése a Napvilág Kiadónál 2003-ban megjelent *Rossz döntések kora* és a 2010-ben szintén a Napvilág Kiadónál kiadott *A rendőri hatalom természete* című munkáinak.

Krémer három évtizede foglalkozik behatóan a rendészet kérdéseivel, a rendőrség szervezetével, kultúrájával, feladatteljesítésének rendjével, sajátosságaival, irányításának jellemzőivel, a politika, a jog, illetve a rendészet kapcsolatával és ezeknek a társadalom működésére gyakorolt hatásaival. A most megismert tanulmány is számos tudományterület (szociológia, politológia, filozófia, jog, kriminológia, történelem, pedagógia) kutatási eredményeit felhasználva vizsgálja, elemzi és mutatja be a kutatott területet. Ez az interdiszciplináris problémamegközelítési mód nemcsak magyar, hanem nemzetközi viszonylatban is különlegesen értékesé teszi az ajánlott tudományos munkát. A fajsúlyos szakirodalmi háttérre és a szerző kutatási eredményeire támaszkodó írás egyedi fogalmi apparátus felállításával mutatja be az élhetőnek, illetve az élhetetlennek tartott társadalmak jellemzőit, a biztonság eltérő megítélését, az egymásnak feszülő politikai és rendészeti koncepciókat, a hatékonyság, az erő(szak), a veszély, valamint a titok mítoszainak kezelését, az ezekhez törvényszerűen igazodó rendészeti és kriminálpolitikákat, az együttműködésre vagy az engedelmisségre épülő intézményi viszonyokat, irányítási megoldásokat, az uralkodó szervezeti kultúrákat, a rendőrség helyének, szerepének meghatározásában mutatkozó eltéréseket, nem utolsósorban a rendőrség személyi állományának felkészítésében, fejlesztésében mutatkozó stratégiai különbségeket.

Az olvasó számára nem kétséges, hogy Krémer a kooperációra, a befogadásra, a kohézióra alapozó, élhetőnek tartott társadalom, a több tényezőtől építkező, a személyes, valamint a közös biztonság különböző változatainak megvalósítása mellett, illetve

¹ Dr. Szakács Gábor CSc ny. egyetemi docens
Gábor Szakács PhD, CSc. retired Associate Professor
<https://orcid.org/0000-0002-8544-3112>; g.szakacs@t-online.hu

² Krémer Ferenc: *Az élhető társadalom és a rendőrség válsága. Alternatívák az autoriter rezsimekre*. Budapest, Gondolat, 2020.

a bezárkózással, a fragmentált identitással, a kényszerkohézióval operáló életterlennek nevezett társadalom, az egy tényezőre fókuszáló biztonságértelmezés és a politikai rendészet térnyerése ellen foglal állást. Álláspontját meggyőző filozófiával, logikus érveléssel, a feldolgozott kutatási eredmények, adatok, tények bemutatásával, a lezajlott folyamatok komplex elemzéséből származó következtetései közreadásával hitelesen osztja meg a téma iránt érdeklődőkkel.

Bizonyára sokan lesznek olyanok, akik a könyv elolvasása után és a jelen helyzet ismeretében azt gondolják, hogy az életternek nevezett társadalom, az ehhez kapcsolódó politikai és rendészeti koncepció, a policing típusú rendőrségi tevékenység számos országban sikeresen működtetett formája Magyarországon – a szerző és más neves kutatók munkáiban foglaltakra is figyelemmel – utópisztikus gondolatnak, ezért kivitelezhetetlen elképzelésnek számít. Jómagam több mint 40 évet dolgoztam a közszolgálat különböző területeinél, ebből 34 évet a rendészetben, ezért azt gondolom, hogy az életter társadalomra mint egy megvalósítható, megvalósítandó jövőképre kell gondolnunk. Hisz a körültekintően kidolgozott jövőkép – egyebek mellett – bizalmat ébreszt, együttműködésre ösztönöz, kölcsönös egymásrataltságot eredményez, motivál. Megérteti, hogy valamennyien felelősek vagyunk a kitűzött cél eléréséért, szem előtt tartva a kívánt végeredményt. Segít okos döntéseket hozni, valamint jó válaszokat adni a „Hogyan tovább?” kérdésre. Krémer az életterlen társadalom kritikai elemzése alapján részletesen megmutatja azt a jövőképet, amely hozzásegítheti a magyar társadalmat, a hazai rendészetet, a rendészetpolitikát a rendszerszerű és érdemi átalakításhoz, a demokratikus elvek szerinti korszerű, életter, professzionális működéshez.

Peter Drucker osztrák származású amerikai menedzser a jövőalkotással kapcsolatban a következő találó kijelentést tette: „A jövőt úgy lehet a legpontosabban megjósolni, ha megteremtjük.”³ Az életter társadalom, a policing típusú rendészeti tevékenység és rendészeti politika tehát nem utópia, hanem a szerző optimizmusát, jövőbe vetett hitét, reményét kifejező, kiszámítható, átlátható, megismerhető, együttműködésre, bizalomra épülő rendszer. Olyan átgondolt, racionális rendszer, amely bizonyította, illetve folyamatosan bizonyítja életképességét, és azt, hogy az életter társadalomra jellemző módszernek hosszú távon nem lehet alternatívája az életterlen társadalom.

Mindezek alapján meleg szívvel ajánlom Krémer Ferenc munkáját mindazoknak, akik akár az egyik, akár a másik, egymással rivalizáló politikai és rendészeti koncepció mellett foglalnak állást, mert a felsorakoztatott tények alapján tudományosan megalapozott visszajelzést kaphatnak álláspontjuk helyzetéről, lehetőségeiről, jövőválasztásuk mikéntjéről. A könyvet azért is érdemesnek tartom az elolvasásra, mert a szerző által használt fogalmi apparátus, ezek bemutatása, logikai összerendezése, a tudatosan alkalmazott „sarkos” megfogalmazás mind-mind arra készítheti a politikusokat, a szakembereket, a kutatókat, hogy pro vagy kontra véleményt nyilvánítsanak, ismételten átgondolják álláspontjukat, új kutatásokba kezdjenek, felhasználják a közzétett

³ Peter F. Drucker: *Drucker minden napra*. Budapest, Manager, 2008. 20.

érvanyagot napi problémáik megoldásához, közép- vagy hosszú távú stratégiai elképzeléseik realizálásához.

Végezetül pedagógusként ajánlom a könyvet azoknak a kollégáimnak, akik a közszolgálat valamely területén, beleértve a rendészetet is, az egyes oktatási formák és szintek feladatait ellátó intézmények valamelyikében tevékenykednek, ily módon felelősséget vállalnak a pályakezdők formálásáért és a személyi állomány fejlesztéséért.

IRODALOMJEGYZÉK

Krémer Ferenc: *Az élhető társadalom és a rendőrség válsága. Alternatívák az autoriter rezsimekre.* Budapest, Gondolat, 2020.

Drucker, Peter F.: *Drucker minden napra.* Budapest, Manager, 2008.

Könyvismertetés

a *Biztonsági vezetői kézikönyvről*¹

LIPPAI Zsolt²

Egy recenzió megírása, egyrészt az olvasás szeretete, másrészt pedig az olvasás másokkal történő megszerettetése okán is rendkívül közel áll a szívemhez. Különösen akkor, ha egy olyan kézikönyvet mutathatok be, amely – elméleti értékeire és kézzelfogható gyakorlati hasznára tekintettel – mérföldkőnek számít a magánbiztonsági ismeretek egyetemi szintű oktatásában.

A kézikönyv jól illeszkedik a Nemzeti Közszerződési Egyetem Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék elmúlt hétéves iskolateremtő munkájába, amelynek eredményeként teljes egészében megújult a biztonsági szakirány képzése. A magánbiztonság és önkormányzati rendészet alapkutatásainak elvégzésére, hazai szakemberek és nemzetközileg elismert vendégprofesszorok bevonásával önálló kutatócsoport alakult, illetőleg megvalósult a „Trendek, tendenciák és kihívások a magánbiztonság és az önkormányzati rendészet köréből itthon és külföldön” KÖFOP-projekt is. A tanszék – mindennapi oktatási tevékenység mellett, a mai napig is tartó – intenzív elméleti és tudományos alapozómunkájának, képzésfejlesztési tevékenységének köszönhetően megalkotott hiánypótló szakkönyvek, egyetemi jegyzetek, publikációk pedig nemcsak oktatási célokat szolgálnak, hanem kiszolgálhatják a jelentős volumenű magánbiztonsági és önkormányzati rendészeti szakterületek szakembereit, vezetőit is.

A napjainkra népszerű és sikeres, a szakma elvárásaihoz igazodó BA szakirányt követően pedig indul a biztonsági szervező mesterképzési szak és több PhD-hallgató is a MÖR portfóliójából választott témából írja doktori munkáját.

A tanszék céltudatos építkezése részeként 2019-ben, a szakterület 11 fő nagyszerű szakemberének alkotásaként, a Dialóg Campus Kiadó gondozásában – nyomtatott és elektronikus formátumban – adták ki a *Biztonsági vezetői kézikönyvet* Christián László, Major László és Szabó Csaba szerkesztésében. A gyakorló biztonsági vezetők, valamint egyetemi oktatók, elismert, tapasztalt szakemberek által összeállított gyakorlatorientált kézikönyvvel pedig nem kevesebbre vállalkoztak, mint arra, hogy ki-lenc fejezetben összefoglalják elsősorban a magánbiztonság, valamint érintőlegesen

¹ Christián László – Major László – Szabó Csaba (szerk.): *Biztonsági vezetői kézikönyv*. Budapest, Dialóg Campus, 2019.

² LIPPAI Zsolt r. alezredes, mesteroktató, Nemzeti Közszerződési Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék. Rendészettudományi Doktori Iskola doktorandusz
Zsolt LIPPAI, police lieutenant-colonel, assistant lecturer, University of Public Service Faculty of Law Enforcement Department of Private Security and Local Governmental Law Enforcement, Doctoral School of Police Sciences and Law Enforcement, PhD student
lippai.zsolt@uni-nke.hu; <https://orcid.org/0000-0003-4211-2249>

az önkormányzati rendészet területén dolgozó biztonsági vezetők számára az általuk legfontosabbnak tartott ismereteket és helyenként szemléletmódot is.

A könyv, hiánypótló alkotásként nyújt eligazodást az elméleti, dogmatikai alapkérdésekben, rövid nemzetközi kitekintéssel élve mutatja be a hazai jogi szabályozás legfontosabb elemeit, a működés feltételeit. Részletesen taglalja a biztonsági vezetőt érintő legfontosabb jogi kérdéseket, valamint kutatások tapasztalatai alapján világít rá a vezető tevékenységét érintő legfontosabb kihívásokra is, továbbá bemutatja a magánbiztonság szociológiai aspektusú vizsgálatának eredményeit. Szintén eligazodást nyújt a biztonságtechnika aktuális fejlődési trendjeiben, és bepillantást enged a személyvédelem világába is.

A kézikönyv *A magánbiztonság és az önkormányzati rendészet fogalomrendszere* című első fejezetében Christián László és Rottler Violetta, a biztonság, a rendészet és az önkormányzati rendészet elméleti és jogi alapjait, fogalmi értelmezését, a kialakulóban lévő biztonság tudomány létjogosultságát és alapfogalmait mutatja be. A nemzetközi kitekintés egyik igen találó hasonlata alapján a magánbiztonsági szektor egy jéghegyhez hasonlítható, nagyon változatos és sokféle irányban fejlődik, ezért nehéz besorolni a különféle elméleti és jogi definíciókba. A vízfelszín feletti, látható részek: a testőrség, magánnyomozás, közrendfenntartás, biztonsági ellenőrzés hatósági intézkedésre. A biztonságvédelem jelenleg látványos és egyre inkább összekapcsolódik a biztonságtechnológiával. Ezzel szemben a hasonlat szerinti „vízfelszín alattiak” pedig a biztonsági szakértők, a biztonságtechnológiai szakemberek a biztonsági képzés oktatói, továbbá a magánkatonai haderő is idetartozik. A felszín alatti rész sokkal nagyobb, mint a jéghegy látható csúcsa.

Szabó Csaba, a kézikönyv második *A magánbiztonság működésének összehasonlítása a V4-országokban* fejezetének első részében a hazai magánbiztonsági szakterület hatósági felügyeleti rendszerét ismerteti, kiegészítve az érdekképviseleti rendszer jelenlegi helyzetének ismertetésével. A hazai rendszer elemzése mellett a fejezet második részében nemzetközi kitekintésre is sor kerül, amelyben a V4-ek három tagjára (Csehország, Szlovákia, Lengyelország) helyeződik a szakmai hangsúly, a feltételrendszer és a szakmai felügyelet bemutatásának vonatkozásában, majd Nagy-Britannia magánbiztonsági rendszerével foglalkozik. A fejezet egy olyan kutatás eredménye, amelynek során az olvasó számos európai ország magánbiztonsági rendszerébe kap betekintést azáltal, hogy azonos kérdések mentén mutatja be az adott országok magánbiztonsági szervezetrendszerének működési struktúráit.

A nemzetközi kitekintés lehetőséget nyújt arra, hogy a biztonsági szakemberek szélesítsék látásmódjukat, és a nemzetközi partnerkapcsolatok kialakítása során hasznos információkat szerezzenek a bemutatott ismeretek felhasználásával.

Bartóki-Gönczy Balázs *A biztonsági vezetőt érintő legfontosabb jogi kérdések* elnevezésű harmadik fejezetben a biztonsági vezető mindennapi munkavégzése során leggyakrabban előforduló, a személy- és vagyonvédelmi, magánnyomozási tevékenységgel, valamint a biztonságtechnikai rendszerekkel kapcsolatos legfontosabb jogi kérdésekkel foglalkozik.

Kiindulópontnak a Vagyonvédelmi törvényt veszi, ahol a hangsúlyt a tevékenység végzésének legfontosabb szabályaira, illetve a személy- és vagyonőrök jogaira helyezi. Ez utóbbit illetően – számos gyakorlati példa útján – külön foglalkozik a csomagátvizsgálás, illetve a fizikai erőszak alkalmazásának joggyakorlatával, valamint a rendezvénybiztosítás és az elektronikus megfigyelőrendszerek használatának főbb szabályával. Végül röviden ismerteti a magánnyomozási tevékenységre vonatkozó előírásokat és korlátokat, a személy- és vagyonőrök munkaköri besorolásának kérdését. A fejezet külön érdekessége, hogy a szerző, példákon keresztül mutatja be a magánbiztonságot érintő jogi szabályozás számos ponton inkoherens, nem kellően egyértelmű mivoltját, amely sok esetben nehezíti meg a jogalkalmazást.

Major László *A biztonsági vezető* című negyedik fejezetben a hatékony biztonság, a személy- és vagyonvédelem és a vezetés összefüggéseit „szentháromságként” bemutatva elemzi, amely fogalmak voltaképp az egész könyv lényegét is összefoglalják. A biztonsági vezető szemszögéből tisztázza a biztonság fogalmát, szereplőit és azok feladatmegosztását, az információ kérdéskörét, annak bizalmi jellegét és fontosságát. Rávilágít a hatékony biztonság, a személy- és vagyonvédelem, valamint a vezetés között kimutatható alapvető összefüggésekre és hipotézisekre, megvizsgálja a vezetés alapfogalmait és értelmezi a különböző vezetéselemeket. Bemutatja törzsmunkamódszerek komplex vezetői eljárásrendszereit, a biztonsági vezető lehetséges személyiségmodelljének megközelítését, kiválasztásának sajátosságait.

A fejezet egységét hangsúlyozza a bevezetőben említett, biztonsági vezetőkre vonatkozó magánbiztonsági kutatás (NKE Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Kutatócsoport 2017–2018) eredményeinek bemutatása.

Major László *A biztonsági vezető feladatrendszerének általános elemzése, értékelése* a kézikönyv ötödik, gyakorlatias megfogalmazású fejezete, amelyben a biztonsági vezető komplex feladatrendszerének, munkájának speciális tartalmát, az átlagtól esetenként eltérő vezetési módszereit, a biztonsági szervezet pozicionálását, vagy éppen újrapozicionálását mutatja be. Részletesen elemzi a szervezet működéséhez szükséges elvi, személyi és anyagi feltételek biztosítását, a szervezet feladatainak megfogalmazását, megismertetését és elfogadtatását az érintettekkel, továbbá a működés szempontjából legalkalmasabb szervezeti rend felépítését.

Az európai üzleti, jogi kultúránk fontos részeként foglalkozik a vagyonvédelmi közbeszerzésekkel kapcsolatos vezető feladatokkal, illetőleg a rendkívüli események értelmezésével, vezetési feladataival, a rendezvénybiztosítás főbb gyakorlati kihívásaival a biztonságszervezés gyakorlatában.

Csikós Gellért *Biztonsági vezető tevékenysége nagyvállalati környezetben* című, személyes hangvételű hatodik fejezetének célja, hogy gyakorlatias iránymutatást adjon a nagyvállalati biztonsági területen elhelyezkedő vezetőknek, és segítséget nyújtson a célravezető gondolkodásmód, szemlélet elsajátításában.

A szerző saját tapasztalataira épülő anyag részletesen foglalkozik a nagyvállalati biztonság jellemzőivel, rendezőelvéivel, a sikeres és fenntartható biztonsági működés megvalósításában – a biztonsági vezető támogatására rendelkezésre – álló „Kontroll”,

valamint a „Befolyásolás” körébe tartozó szempontrendszerekkel. Felhívja a figyelmet, hogy egy jó biztonsági vezetőnek 360 fokban kell gondolkodnia, azaz a vállalat teljes működését kell monitoroznia, ha a biztonsági tudatosságot és a védelmi intézkedéseket, különösen pedig a költségvetést időben szeretné tervezettni. Részletesen foglalkozik a biztonsági alkalmazottakkal, a biztonságtechnikával, a biztonsági folyamatokkal, a kockázatelemzési módszerekkel, a bűnmegelőzési együttműködéssel. A fejezetben megismerkedhetünk a válságkezelés, az üzleti folytonosság, illetőleg a kapacitásterv sajátosságaival.

Csege Gyula *A magánbiztonsági szektor szociológiai vizsgálata* című hetedik fejezetben a kiválasztást a dokumentumelemzés módszerével dolgozza fel, adaptálva a biztonsági terület sajátosságait és hasznosítja a 2016–2017-es évben végzett kutatás eredményeit a kiválasztási lehetőség humánerőforrás-szükséglet eredményeivel. Az emberierőforrás-módszereket és lehetőségeket az alkalmazható szakirodalom elemzésével, majd a fejezet empirikus részénél egy kérdőíves módszer adatait feldolgozva a hazai megoldásokat vizsgálja.

A fejezet egyedi módon világít rá, hogy a hazánkban kialakult gyakorlat szerint a magánbiztonsági vezető lesz az a felelős személy, aki még közvetlenül is részt vesz a munkatársai toborzásában, kiválasztásában, a kiképzésben, a közvetlen irányításban és ellenőrzésben.

A szociológia eszközeivel, kritikai véleményt formálva vizsgálja a kiválasztás módszertanát, rávilágítva arra, hogy a szakterület humánerőforrás-szükséglete jellemzően külső forrásból tud táplálkozni, a jelenlegi magánbiztonságban részt vevő személyes vagy öröknek pedig csak alacsony százaléka motivált a fejlődésre, így a kiválasztás során ennek a mérlegelése is igen fontos szempont.

Tóth Levente és Tóth Attila a kézikönyv *Biztonságtechnikai rendszerek* című nyolcadik fejezetében mutatnak rá, hogy nemzetközi tendencia a magánbiztonság térnyerése, expanziója, amelynek hátterében többek között a rendőrségek kapacitásainak megváltozott irányú eloszlása és a költséghatékonyság áll. Az államok, kormányok rájöttek, hogy a rendészeti monopólium szigorú fenntartása mellett, bizonyos feladatok, különösen egyes háttértevékenységek privatizálhatók, kiszervezhetők. Ezáltal egyre nagyobb igény jelentkezik a teljes körű vagyonvédelem kiépítésére, illetve a meglévő biztonságvédelmi rendszerek folyamatos fejlesztésére, bővítésére. E feladat megvalósításában kiemelkedő szerepet játszanak a komplex vagyonvédelmi rendszerek, azaz a mechanikai védelem, az elektronikai jelzőrendszerek, valamint az élőerős védelem és a különböző szervezeti intézkedések összessége.

A fejezetben megismerhetjük az optimális biztonság fogalmát, a tűzjelző rendszereket, a beléptetőrendszereket és azok tervezését, kivitelezését és karbantartását, a tűzveszélyességi és kockázati osztályok meghatározását. Betekintést nyerhetünk az életünket behálózó, bennünket körülvevő beléptetőrendszerek, behatolás- és támadásjelző és videómegfigyelő, a kibervédelem és az elektronikus védelmi rendszerek különleges világába.

Nagy Tamás és Lukács Zsolt szerzőpáros *A személyvédelem rendészeti jellemzői és magánbiztonsági szerepe* címmel írt kilencedik fejezetének célja a személyvédelem dogmatikai és jogi hátterének tisztázása, az állami rendészet és a magánbiztonság személyvédelmi tevékenységeinek összehasonlítása, illetve a személyvédelmi szolgáltatás gyakorlati jellemzőinek ismertetése. Az elméleti és gyakorlati ismeretek remek ívű összefoglalásának célja egyrészt a hiánypótlás, másrészt az, hogy olyan támpontot biztosítson a magánbiztonság jövőbeni szakemberei számára, amelyre munkájuk során nyugodt szívvel támaszkodhatnak.

Záró gondolatként pedig álljanak itt a könyv létrehozójának, Dr. Christián László habilitált egyetemi docensnek a kézikönyv bevezetőjében is megjelent szavai:

„Örömmel ajánlom a gyakorló biztonsági vezetők, a most tanulmányaikat folytató hallgatók, a szakmai közönség és minden érdeklődő szíves figyelmébe kézikönyvünket! Jó olvasást, jó tanulást kívánok!”

IRODALOMJEGYZÉK

Christián László – Major László – Szabó Csaba (szerk.): *Biztonsági vezetői kézikönyv*. Budapest, Dialóg Campus, 2019.

Ocsút a búzától

Recenzió a *Műtárgyhamisítás magyar szemmel. Ocsút a búzától*¹ című könyvről

FENYVESI Csaba² – HORVÁTH Orsolya³

A Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán „Kriminalisztika és művészetek” címmel évek óta szabadon választott tantárgyat hirdetünk joghallgatóknak, akiknek töretlen a téma iránti lelkesedése.

Emellett a Magyar Tudományos Akadémia Pécsi Akadémiai Bizottságán belül működik egy Bűnügyi Tudományok Munkabizottsága, amely – az universitas szellemében – 2017 októberében a „Büntetőeljárás a festészetben” címmel szervezett tudományos ülést, amelyen büntetőjogászok értekeztek közösen egy esztéta kollégával a témához illő festményekről.

Így talán nem túlzó azon állításunk, hogy van vonzódásunk a műalkotásokhoz. Sajnos léteznek kriminális kötődései a témának, ezért büntetőeljárás-jogászként, kriminalistaként is van érdeklődésünk. Örömmel valljuk be, hogy nagyon erős municiót kaptunk most a figyelmünkhöz, a mindennapi oktatáshoz. A Bendzsel Miklós, Emőd Péter és Kármán Gabriella szerkesztette *Műtárgyhamisítás magyar szemmel. Ocsút a búzától* című, a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, az Országos Kriminológiai Intézet és a Kieselbach Galéria közös, 2019-es kötetének 295 oldala nemcsak hasznos, érdekesítő, hanem szép is. Kimondhatjuk, szemet gyönyörködtető. Kívül-belül. Valódi műalkotás. Jó kézbe venni az ezüstösen fénylő textiltárolású borítást. Igaz, tartani cseppet sem könnyű, hiszen a minőségi fehér és színes lapok súlyt adnak. Ahogyan a mondanivaló is.

Megtudhatjuk a művészettörténetben, műtárgyvizsgálatokban gazdag tapasztalattal rendelkező tanulmányt íróktól (Barki Gergely, Bendzsel Miklós, Kovácsné Gőgös Ágota, Kieselbach Tamás, Lengyel László, Monos Péter, Sajó István, Váli Zsuzsanna), hogy a bőkezű mecénásokkal támogatott reneszánsz idején kezdték magukat egyéniségként, önálló, individualista szerzőként azonosítani a műalkotások (festmények, szobrok) büszke készítői. Gondoljunk csak a legnevesebbekre, Leonardóra, Michelangelóra, akik már szignójukkal, aláírásukkal látták el műveiket. Ezeknek olyan

¹ Bendzsel Miklós – Emőd Péter – Kármán Gabriella: *Műtárgyhamisítás magyar szemmel. Ocsút a búzától*. Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala – Országos Kriminológiai Intézet – Kieselbach Galéria, 2019.

² Dr. habil. FENYVESI Csaba egyetemi tanár, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Dr. habil. Csaba FENYVESI Professor, University of Pécs, Faculty of Law
<https://orcid.org/0000-0002-5921-787>; fenyvesi.csaba@ajk.pte.hu

³ Dr. HORVÁTH Orsolya PhD, óraadó tanár, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Dr. Orsolya HORVÁTH PhD, part-time lecturer, University of Pécs, Faculty of Law
<https://orcid.org/0000-0003-2570-2618>; horvath.orsolya@pte.hu

eszmei értékük volt már akkor is a művelt európai világban, hogy érdemes volt másolni őket. Később a ravasz, sokszor egyáltalán nem tehetségtelen, busás pénzre hajtó piktorok már önálló alkotásokat is létrehoztak a híres, virtuóz mesterek stílusában, illetve a meglévő vásznakon hajtottak végre változtatásokat. És ez igaz már a 19–20. századi magyar mesterművekre is (festményekre, grafikákra, szobrokra, szőnyegekre, bútorokra).

Hogy kik voltak ezek a kufár elkövetők és milyen furfangos módszereket alkalmaztak a gyanútlan, jóhiszemű, óvatlan vásárlók, alkalmanként kereskedők, műgyűjtők, galériák megtévesztésére, azt megtudhatja az Olvasó a kötet I. fejezetéből. Hogyan buktak meg, mik voltak a banánhéjak, illetve miként léptek és léphetünk fel velük és művészi értékeink presztizsét romboló aktivitásukkal szemben intézményes eszközökkel, közöttük a joggal, azon belül is a büntetőjoggal, azt megismerhetjük a II. fejezetből Buzinkay Péter, Karsay Enikő, Kármán Gabriella, Kiss Zoltán Károly, Martos Gábor tollából. Közülük az Országos Kriminológiai Intézet tudományos főmunkatársa, Kármán Gabriella (PhD) – aki egyben a Hamisítás Elleni Nemzeti Testület Műtárgyhamisítás elleni munkacsoportjának vezetője – tükörtartását emelem ki. Bemutatja, elemzi a 2000–2012 közötti műtárgyhamisításokkal és hamis műtárgyak kereskedelmével elkövetett 133 csalási ügy nyomozási jellemzőit, bírósági ítéleteit. (Itt jegyezzük meg, hogy nagyságrendileg nem elhanyagolható esetről van szó, hiszen például Németországban az 1990-es évek elejétől az élen álló kábítószer-kereskedelem mögé sorakozott fel a hamis műtárgyak illegális piaca.)

Logikusan fut elénk a III. nagy fejezet, ami a műtárgyhamisítás elleni fellépés, az „örök játszma” kriminalisztikai, jogi eszközeit, a megelőzésre irányuló jövődő feladatcsoportot ecseteli. Emőd Péter, Farkas Krisztina, Kármán Gabriella és Németh Mónika ecsetvonásaiból képet kapunk a magyar Hamisítás Elleni Nemzeti Testület megalakulásáról, prevenciók szerepéről, valamint a német és olasz (témában illetékesként eljáró) hatóságok erőfeszítéseiről. Igazi csemege, művészeti, egyúttal bűnügyi gyöngyszem a Beltracchi-ügy aprólékos boncolgatása. Hogy ki volt egyáltalán a hírhedt Beltracchi, és mivel kábította el a világot, azt a *Magyar Rendészet* tisztelt olvasóinak kell kiderítenie, mégpedig a hiánypótló kötet kézbevételeivel, a fejezetrész gondos tanulmányozásával. Nem árulhatjuk el a választ, hiszen akkor egy valós krimi titkait tárnánk fel.

Azt viszont már most közzétesszük, hogy ebből a műből megismertünk számtalan szakkifejezést. Így például: atteszt, autentikáció, csalikép, dendrokronológia, festői receptúra, pentimentó, proveniencia, raglap, tisztító nyílás.

Az is világossá vált számunkra, hogy a rendszerváltásunk hozta magával a hazai műtárgy-kereskedelem és egyúttal a hamisítások (meghamisítások) élénkülését is, miután a festmények, szobrok, szőnyegek, bútorok piaca kinyílt, jelentős értékek, árak, pénzösszegek, külföldi és hazai befektetők és vastag bukszájú műkedvelők bukkantak fel.

A szakemberek felismerték hazánkban is, hogy széles körű, átlátható, pontos adatbázisokra, kriminalisztikai eszközöket és módszereket használó laborokra (elektronmikroszkóp, röntgendiffrakció, spektroszkópia, UV-lámpák stb.), a tisztességes résztvevők közötti folyamatos információcserére, cizellált, stíluskritikai, termé-

szettudományos analízisben, festék-, fa-, lakk-, papír-, ragasztó-, vászonanyagokban, kormeghatározásokban is jártas ismeretekkel rendelkező szakértőkre, mélységi tudású, kiállításokkal, könyvekkel edzett szemű specialistákra, mindezek csapatmunkájára és minőségi egyetemi szakképzésre (és talán egy iránytűként szolgáló), módszertani levélre van szükség a hatékony felderítések, felismerések, kiszűrések érdekében. Ha mindez megvan, még akkor sem garantált a siker egy-egy műalkotás eredetének biztos megállapításához.

Tanulságos, egyúttal helytálló azon megállapítása is a szerzőknek, hogy: bizonyossággal csak azt lehet megállapítani, hogy a vizsgált mű nem attól ered, akinek vallják, hiszik, mondják. Azt, hogy valóban a szóban forgó szerzőtől (vagy mástól), azt bizonyossággal kimondani jelenleg nem lehet. (Feltehetően a jövőben sem.) „Olyan vizsgálat nincs, amelyik bizonyítja, hogy a műtárgy eredeti, csak olyan, amelyik kizárja.”⁴ Ez a gondolat összecseng a kriminalisztikában alkalmazott bizonyítási kísérlet eredményével. Ott is a kizáró, a nemleges az értékes. A „megtörténhetett” megállapítás csak lehetőség, de nem bizonyosság.

Egy másik nyomozási cselekménnyel is találtunk párhuzamot az opusban. Éppen a mostani kutatási területünkénél, a felismerésre bemutatásnál is felírhatjuk vöröskréta nagy betűkkel a hófehér falra figyelmeztetésként a jogalkalmazók számára: *ami majdnem az, az nem az!*⁵

A tanulmányfüzérből vesszük a zárógondolatunkat is, mintegy következő intelemként, felhívásként, örök feladatként a rendészetben, bűnügyekben dolgozó detektálóknek, megelőzőknek. Nem feledhetjük ugyanis, hogy mindannyiunk folyamatos feladata, felelőssége, hogy meg tudja különböztetni a pszeudót, a camoufla-t a valóditól, a konkolyt, a pelyvát, az ocsút a búzától.

IRODALOMJEGYZÉK

Bendzsel Miklós – Emőd Péter – Kármán Gabriella: *Műtárgyhamisítás magyar szemmel. Ocsút a búzától*. Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala – Országos Kriminológiai Intézet – Kieselbach Galéria, 2019.

⁴ Bendzsel–Emőd–Kármán (2019) i. m. 116.

⁵ Bendzsel–Emőd–Kármán (2019) i. m. 39.

A média felelőssége és lehetőségei a (magyar) rendészeti szervezetek kommunikációjának megjelenítésében

Recenzió Molnár Katalin: *Rendészeti kommunikáció – a média tükrében* című könyvéről

URICSKA Erna¹

A kiadvány – *Rendészeti kommunikáció – a média tükrében* – a Dialóg Campus Kiadó gondozásában jelent meg 2018-ban.²

A mű szerzője a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Karának egyetemi docense, közel 30 éve rendészeti kommunikációval foglalkozó szakember, rendőrként oktató tanár, tréner. Van tehát tapasztalata a témában, amelyet ebben a műben összegzett. Miközben sokat publikált a szervezet belső kommunikációjáról, a külsővel most foglalkozott először ilyen mélységben. És jó, hogy végre megtette.

A hazai és nemzetközi szakirodalom rendészeti kommunikációval foglalkozó részének feltérképezését követően azt tapasztaltam, hogy meglehetősen kevés adatot találni a tárgyban. Ennek oka egyrészt a szervezet félkatonai, zárt rendszere lehet. Másrészt a rendőrség maga mint szervezet a legtöbb országban nem tartozik a széles körben elfogadott, társadalmilag is megbecsült szakmák közé, tagjainak viszonya az állampolgárokkal sok esetben problémásnak mondható. Az előbbi állítás feloldásaként a szerző mindjárt a kötet bevezetőjében az alábbi javasolja: „A rendészet sikeres működésének a demokratikus társadalomban elengedhetetlen feltétele a civilekkel való állandó kapcsolattartás, a minél hatékonyabb, zökkenőmentesebb együttműködés.”³

Ha ehhez hozzávesszük, hogy Molnár Katalin nevéhez fűződik az a hat és fél évvel ezelőtt útjára indított, elsősorban a magyar rendőrségre adaptált úgynevezett Police Café módszer, amely éppen ezt az együttműködést szorgalmazza, akkor érthető, miért hiheti az olvasó, hogy a szerző személyében a témához igencsak értő kalauzra akadt.

¹ URICSKA Erna, mesteroktató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Rendészettudományi Kar, Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus
Erna URICSKA, Master Instructor, Department of Foreign Languages for Specific Purposes, Faculty of Law Enforcement, University of Public Service
<https://orcid.org/0000-0002-5371-0650>; uricska.erna@uni-nke.hu

² Molnár Katalin: *Rendészeti kommunikáció – a média tükrében*. Budapest, Dialóg Campus, 2018.

³ Uo. 4.

Az itt bemutatott könyv megírása óta már két úgynevezett blogkönyve is megjelent, amelyek bizonyítják a módszer magyarországi térhódítását.⁴

De térjünk vissza a most ajánlandó könyvhöz, amely egy egyetemi pályázati program keretében jelent meg. Bár nyomtatott formában nem foghatjuk kézbe, csak online⁵ érhető el, külsőleg tetszetős: borítóját a kék és piros szín dominálja, ami nem véletlen, ha egy rendőrségről szóló műről van szó. A borítón látható a Ludovika főépülete is, illetve a Nemzeti Közszerológiai Egyetem logója, utalva az egyetemi kiadóra.

A mű tartalmilag két nagy szerkezeti egységből áll. Az első rész a rendészeti szervezetekről és ezek kommunikációjának elméleti háttéréről szól, a második rész pedig egy szöveggyűjtemény. A bevezetőben a szerző röviden bemutatja a könyv felépítését és fejezeteit, amelyek a következők:

Bevezetés

1. A rendőrség társadalmi szerepe
2. A kommunikáció és a rendőrség kapcsolata
3. Rendvédelmi szervek és társadalmi szerepük Magyarországon
4. Szemelvénygyűjtemény

Bibliográfia

Melléklet

A bevezetőből megtudhatjuk, hogy a kiadvány a rendészeti szakújságíró szakirányú továbbképzési szak hallgatóinak íródott, ahogy az alcímben is olvasható. A cél az volt, hogy a képzés során elsajátítható ismeretek segítségével a szakújságírók kompetenciájának fejlesztése által a rendészeti szervezetek nyilvánosság előtti korrekt és hiteles megjelenítését támogassa. A második nagy egységben a rendészeti szakterületek, valamint az ezekhez tartozó leginkább jellemző ügyek bemutatása következik, amelyből kirajzolódik a rendészeti szervezetek külső kommunikációjának két évtizedes hiteles története.

Az első fejezetben a szerző elhelyezi a rendészetet a társadalomban betöltött szerepe és rendeltetése alapján. Felhívja a figyelmet arra, hogy a modern demokráciákban az állampolgárok és a rendőrség viszonyát a kettőjük között létrejövő kommunikáció, annak minősége, a párbeszéd, azaz a verbális kommunikáció elemei nagyban befolyásolják. Általánosan megfogalmazva: a rendőrség szolgáltatást nyújt a civileknek, amelynek része kell legyen a sokrétű és hiteles, magas színvonalú kommunikációs tevékenység is.

A kommunikáció és rendőrség kapcsolatát részletesebben a második rész tárgyalja, hangsúlyozva a társadalmiszerep-definíció nélkülözhetetlenségét. A kérdéskört egy tágabb fogalmi perspektívába – nevezetesen a rendészeti kommunikációs stratégia rendszerébe – helyezve rávilágít: a rendészeti kommunikációnak nem szabad véletlenszerű események láncolatának lennie, hanem tudatosan megtervezett folyamat kell

⁴ Molnár Café Kata: *Rendőrkávéházi élményeim. Police Café blogkönyv.* Budapest, Rejtjel, 2019.; Molnár Café Kata: *Újabb rendőrkávéházi élményeim. Police Café blogkönyv 2. rész.* Budapest, Rejtjel, 2020.

⁵ <https://bit.ly/360EYuJ>

hogy legyen. E folyamat egyes elemeit részletesen ki is fejti a szerző. Véleménye szerint „a rendészeti kommunikációs stratégia nem más, mint rövid, közép vagy hosszú távú, tudatos megtervezése annak, hogy a rendészeti szerv: 1. hogyan jelenítse meg önmagát a külvilág előtt; 2. hogyan tegye lehetővé a belső információáramlást és ezen keresztül a folyamatos, magas színvonalú, hatékony működést”.⁶

Látható, hogy kommunikáció kapcsán a szerző itt már nemcsak a verbális és non-verbális elemekre utal, hanem a statikus eszköztárra is. Nyíltan vállalja véleményét, miszerint a hierarchia, a túlszabályozottság gátja a szervezeti kommunikáció fejlődésének, mint ahogyan az állampolgárokkal történő kétoldalú, bizalmon alapuló párbeszéd kialakításának is. Ebben a fejezetben mutatja be a rendőrség írásbeli és szóbeli, illetve belső és külső kommunikációját is. A rendőrség történeti áttekintése során sorra veszi a rendőrségi reformokat, amelyek magyarázatot adnak a szervezet belső és külső kommunikációs folyamataiban bekövetkezett változásokra, illetve ezzel összefüggésben a társadalomban meglévő rendőrkép alakulására is. A szerző vizsgálja, elemzi a rendőrség külső kommunikációját, ennek helyét a PR és média vonatkozásában.

A kötet harmadik fejezetében a négy magyar rendészeti szervezet – a rendőrség, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal, a Katasztrófavédelem és a Büntetés-végrehajtási Szervezet – kommunikációjának törvényi szabályozását, sajtószolgálatainak tevékenységét ismerhetjük meg. Röviden említi a közösségi médiát mint az állampolgárokkal kialakítható kommunikációs csatorna új színhelyét és a lehetőségek tárházát. A szerző hangsúlyozza, hogy a kézirat készítésének időpontjában, 2017 őszén csak a katasztrófavédelem vállalt szerepet a közösségi médiában. Az azóta eltelt időszakban már a rendőrség és a Nemzeti Adó- és Vámhivatal szervezeti egységei is megjelentek a különböző közösségi oldalakon.

A kötet utolsó, negyedik fejezetében található az a szemelvénygyűjtemény, amely által betekintést nyerhetünk az egyes rendészeti szervezetek sajtóbeli megjelenítésébe. Hozzáértő szakember segítségével a kiadvány ezen része kiváló gyakorlókönyv lehet annak bemutatására, hogyan, mit és mikor érdemes közölniük (vagy nem közölniük) a szervezeteknek, beleértve a közlési stílusok és a nyelv helyes használatát is.

Összegezve: a kiadvány általános képet ad a rendészeti szervezetek belső és külső kommunikációjáról. Jó alaplumű és gondolatébresztő azok számára, akik ismeretlenül mozognak a rendészeti kommunikáció terepén. De sok újdonságot tartogat azoknak is, akik úgy vélik, jól ismerik azt. A téma komolysága, sokrétűsége és összetettsége miatt nehéz róla mindenre kiterjedően és őszintén írni. Ám a rendészeti kommunikációt egyrészt tudományos szinten művelni és a rendészettudomány elismert szakterületként képviselni csaknem lehetetlen az őszinteség igénye nélkül. A szerzőnek gondja van erre is, miközben véleményét mindig finoman és kétséget kizáróan a fejlesztés szándékával fejti ki. Másrészt, csak ennek az ismeretanyagnak az átadásával és alkalmazásával lehet e szervezeteknek azt a szerepet betölteniük, amit képviselni hivatottak. Kétoldalú, bizalmon alapuló kommunikációt létrehozni és fenntartani ugyanis csak a funkciójukat

⁶ Molnár (2018) i. m. 9.

betöltő szervezetek képesek. És fordítva: csak az a szervezet képes funkcióját a közösségben maradéktalanul betölteni, amelyik nyitott a közösség irányába.

IRODALOMJEGYZÉK

Molnár Café Kata: *Rendőrkávéházi élményeim. Police Café blogkönyv.* Budapest, Rejtjel, 2019.

Molnár Café Kata: *Újabb rendőrkávéházi élményeim. Police Café blogkönyv 2. rész.* Budapest, Rejtjel, 2020.

Molnár Katalin: *Rendészeti kommunikáció – a média tükrében.* Budapest, Dialóg Campus, 2018. Elérhető: <https://bit.ly/360EYuJ>

Közlési feltételek

A szerkesztőség olyan kéziratokat fogad el közlésre, amelyek a rendészeti szervezetek történetéhez, feladataihoz, gyakorlati munkavégzéséhez kötődő tudományterületek – különösen a rendésztudomány – újabb kutatási és szakmai eredményeivel, hazai és nemzetközi tapasztalataival foglalkoznak.

Terjedelem

A kéziratok maximális terjedelme negyvenezer karakter lehet, beleértve a szóközöket, az irodalomjegyzéket, a lábjegyzeteket és a két rövid rezümét is.

Formázás

A Word-dokumentumot Times New Roman betűtípussal, 12-es betűmérettel, szimpla sortávolsággal, sorkizárással, oldalszámozás nélkül kérjük elkészíteni. Az alcímek számozás nélkül, félkövér kiemeléssel, balra rendezve álljanak! A címekeket, alcímeket, különálló idézeteket a szövegtől egy-egy sor válassza el! Kérjük kerülni a szükségtelen vagy rendhagyó formázásokat, illetve az egyéni beállításokat mind a főszöveg, mind a lábjegyzetek tekintetében. Szerzőink lehetőleg ne használjanak tabulátort, élőfejet vagy élőlábat, az új bekezdések pedig minden esetben új sorban kezdődjenek! A kiemelésekhez kérünk csak kurziválást használni (az aláhúzás, valamint a félkövér vagy kiskapitális betűtípus egyaránt kerülendő).

Hivatkozás

Minden, a főszövegben említett, idézett vagy az íráshoz felhasznált műre pontosan hivatkozni szükséges (lábjegyzet és irodalomjegyzék), ennek formai követelményeit kérjük betartani. A lábjegyzetek a lap alján, az irodalomjegyzék a közlemény végén (utóbbi sorszámozás nélkül) kapjon helyet! Minden lábjegyzetben szereplő forrás pontos, részletes kifejtése az irodalomjegyzékben történjen!

Mellékletek

Az írásokhoz minden esetben mellékelni kell két – egy magyar és egy idegen nyelvű – rezümét (rövid összefoglalást, áttekintést), amelyek terjedelme legfeljebb 600–600 karakter lehet. Az idegen, elsősorban angol nyelvű rezümé esetében a címet is szükséges lefordítani. Mellékelni kell továbbá a szerző nevét és postacímét, ahová a tiszteletpéldány küldhető, és ha van, rendfokozatát, tudományos fokozatát, beosztását, szolgálati vagy munkahelye megnevezését, telefonszámát és e-mail-címét. A kiadvány fekete-fehér nyomdatechnikával készül, kérjük ezt figyelembe venni! Az esetleges képeket vagy egyéb objektumokat (diagramot, táblázatot, ábrát) külön fájlként is kérjük csatolni és a szövegben ezek helyét a fájlnevvvel megjelölni!

Tartalom

KORINEK László: <i>Kozáry Andrea nekrológ</i>	13
KECSKÉS Gábor: <i>Búcsú Dr. Vavró Istvántól</i>	15
MAGYARI Irma – VÁRI Vince: <i>A különleges bánásmód a büntető-eljárásban, fókuszban a gyermekkor</i>	17
Zhenjie ZHOU: <i>Preventive Penalisation in China: Background, Adverse Impacts and Judicial Restriction</i>	31
CZENCZER Orsolya – TOLNER Anita: <i>Először a rács mögött – gondolatok az első-büntényes elkövetők helyzetéről a hazai büntetés-végrehajtási intézetekben</i>	59
FORGÁCS Judit: <i>A reintegrációs tisztek rendészeti képzésének fejlődési íve</i>	71
Michal VÍT – KEMÉNY Gábor: <i>Contradictions in Frontex Operations: the Push-back</i>	85
PAPP Bendegúz: <i>Katasztrófaveszélyeztetettség mint katasztrófavédelmi kulcsfogalom – Terminológiai áttekintés</i>	93
KOVÁCS István: <i>Prostitúció mint munkavégzés megítélése. Vélemények a résztvevők szemével</i>	111
MOLNÁR István Jenő: <i>The Relationship between Crime Prevention Through Environmental Design (CPTED) and Criminal Geography (CG)</i>	133
HARGITAI Veronika: <i>Képzés és tanulmányi szerződés a rendvédelmi szerveknél</i>	151
KOVÁCS Gábor: <i>A jó oktatási gyakorlatok a Rendészeti Vezetéstudományi Tanszéken</i>	159
SKORKA Tamás: <i>Rendőrség a koronavírus ellen</i>	173
PIROS Attila – KOVÁCS István: <i>A „laissez-faire” megjelenése a mai kor rendészeti vezetőjének attitűdjében. Első rész: elméleti kitekintés</i>	193
SCHMIDT Laura: <i>Plural policing: a Magyarországon és külföldön működő, biztonság megteremtéséért felelős szervek összehasonlítása</i>	205
VILICS Tünde: <i>Kriminálpszichológia és kriminálpszichológus</i>	219
MOLNÁR Katalin: <i>A Gondolat ereje – Recenzió Krémer Ferenc: Az élhető társadalom és a rendőrség válsága. Alternatívák az autoriter rezsimekre című könyvéről</i>	241
SZAKÁCS Gábor: <i>Az élhető és az élhetetlen társadalom rendőrsége – Recenzió Krémer Ferenc: Az élhető társadalom és a rendőrség válsága. Alternatívák az autoriter rezsimekre című könyvéről</i>	245
LIPPAI Zsolt: <i>Könyvismertetés – A Biztonsági vezetői kézikönyvről</i>	249
FENYVESI Csaba – HORVÁTH Orsolya: <i>Ocsút a búzától – Recenzió a Műtárgyhamisítás magyar szemmel. Ocsút a búzától című könyvről</i>	255
URICSKA Erna: <i>A média felelőssége és lehetőségei a (magyar) rendészeti szervezetek kommunikációjának megjelenítésében – Recenzió Molnár Katalin: Rendészeti kommunikáció – a média tükrében című könyvéről</i>	259